

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI**

**ULUSLARARASI DENİZ HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DOĞU
AKDENİZ'DEKİ PETROL VE DOĞALGAZ KAYNAKLARI İLE
TÜRKİYE'NİN HUKUKİ KONUMU**

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan

İslam Safa KAYA

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mehmet Akif KÜTÜKÇÜ

Kırıkkale, 2014

Doktora Tezi olarak sunduğum ‘‘Uluslararası Deniz Hukuku erevesinde Doğu Akdeniz’deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları İle Türkiye’nin Hukuki Konumu’’ adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

01.12.2014

İslam Safa KAYA

ÖNSÖZ

“Uluslararası Deniz Hukuku Çerçevesinde Doğu Akdeniz’deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye’nin Hukuki Konumu” isimli doktora tezi çalışmasının amacı, Doğu Akdeniz’deki petrol ve doğalgaz kaynaklarının bulunduğu deniz alanlarındaki yetki ve sınırlandırma konularına ilişkin hukuki sorunları analiz ederek çözüm önerileri sunmak ve Türkiye’nin hukuki konumuna dair bilgiler vererek atılması gereken adımlara ilişkin bilimsel tespitler yapmaktır.

Doktora tezi çalışmasının yazımı aşamasında yurtdışında yapmış olduğum araştırmalar esnasında bilgi kaynaklarına erişim imkanının oldukça kolay olmasına karşın, resmi verileri bu çalışmada kullanabilmek için Türkiye’de yapmış olduğum başvuruların bazılarının sonuçsuz kaldığını da üzümlere ifade etmek isterim. Bu konuda da ülkemizdeki akademik çalışmaların daha çok teşvik edildiği ve kolaylaştırıldığı günlerin geleceğine dair umudum tamdır.

Ön hazırlık devresi ile birlikte uzun bir süreç neticesinde ortaya çıkan bu çalışmamın hazırlanmasında benden desteğini bir an bile esirgemeyen değerli eşim Esra KAYA’ya, gülüşleriyle bana hayatın anlamını hatırlatan kızım Serra ile oğlum Eymen’e ve bilgi birikimiyle çalışmama katkı sağlayan kadim dostum Av. Murat YAZICI’ya gönül dolusu teşekkürler ediyorum.

ÖZET

KAYA, İslam Safa. Uluslararası Deniz Hukuku Çerçevesinde Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye'nin Hukuki Konumu, Doktora Tezi, Kırıkkale, 2014.

“Uluslararası Deniz Hukuku Çerçevesinde Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye'nin Hukuki Konumu” isimli doktora tezi çalışmasının amacı, Doğu Akdeniz'deki petrol ve doğalgaz kaynaklarının bulunduğu deniz alanlarındaki yetki ve sınırlandırma konularına ilişkin hukuki sorunları analiz ederek çözüm önerileri sunmak ve Türkiye'nin hukuki konumuna dair bilgiler vererek atılması gereken adımlara ilişkin bilimsel tespitler yapmaktır.

Bu kapsamda, bölge devletlerinin sahip olduklarını iddia ettikleri ve gerçekte sahip olmaları gereken münhasır ekonomik bölge, kıta sahanlığı ve karasuları alanları analiz edilmiştir. Bu analiz yapılırken, Dünyanın diğer birçok bölgesinde daha önce yaşanan yetki uyuşmazlıkları ve bu uyuşmazlıklar neticesinde verilen yargı kararları anlatılmış ve varılan sonuçların Doğu Akdeniz bölgesinde de uygulanabilirliği değerlendirilmiştir.

Tez çalışmasında, başta uluslararası deniz hukukunun kuralları ve kaynakları ortaya konarak temel bilgiler aktarılmaya çalışılmış olup, bu bilgiler ışığında özele inmek suretiyle deniz yetki alanları konusu detaylandırılmış ve bu husustaki hukuk kuralları anlatılmıştır. Daha sonra, bahsi geçen kuralların uygulandığı Uluslararası Adalet Divanı ve hakem mahkemesi kararları incelenerek esas odak noktası olan deniz yetki alanları sorunlarına ilişkin emsal içtihatlar ortaya konmuştur. Nihayet, tüm bu genel incelemeler de uygulanarak Doğu Akdeniz coğrafyasındaki deniz yetki alanlarının hukuki analizi yapılmış ve tek tek ilgili devletlerin pozisyonları değerlendirilmiştir.

Çalışma neticesinde, Türkiye'nin atması gereken adımların ve hukuki haklarının neler olduğuna dair tespitler yapılmış olup, bu çerçevede öncelikle Birleşmiş Milletler

Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne taraf olunması gerekliliği, bölgedeki en büyük sorun durumunda olan Kıbrıs Adası'ndaki siyasi konjonktürün nihai çözüme kavuşturulması zorunluluğuna dikkat çekilmiştir.

Anahtar Sözcükler

1. Deniz Hukuku
2. Doğu Akdeniz
3. Petrol
4. Doğalgaz
5. Türkiye

ABSTRACT

Kaya, Islam Safa. Petroleum and Natural Gas Resources at East Mediterranean Sea and Legal Situation of Turkey Within The Context of International Marine Law, Doctorate Thesis, Kırıkkale, 2014.

Aim of this doctorate thesis, named “Petroleum and Natural Gas Resources at East Mediterranean Sea and Legal Situation of Turkey Within The Context of International Marine Law”, is to present solution suggestions by analyzing legal problems regarding authority and restriction in the marine spaces where East Mediterranean Sea petroleum and natural gas resources are located and to, by giving information relevant to Turkey’s legal situation, reveal scientific identifications regarding the steps should be taken.

In this context, regional states’ claims and actual rights on exclusive economic zone, continental shelf and territorial waters have been analyzed. While making this analysis, conflicts of authority came out in many other parts of the World and legal decisions resolving those conflicts have been expressed, and applicability of outcomes of those have been evaluated.

Initially, in this thesis study, marine law rules and sources have been brought up and it is attempted to give basic background information. Descending in details in light of these information, subject matter of marine authority limits has been elaborated and legal standarts on this subject matter have been explained. Subsequently, by reviewing International Court of Justice rulings and arbitral awards which applied said legal standarts, precedents regarding the focal point, which is authority border conflicts, have been displayed. Ultimately, by applying all these general study, authority borders in East Mediterranean Sea geography have been legally analyzed and relevant states’ positions have been one by one evaluated.

As a result of the study, identifications have been done regarding the steps should be taken by Turkey and its legal rights. In this context, it has been pointed out that

Turkey should primarily be a party to United Nations Convention on the Law of the Sea and the necessity of ultimate resolution political conjuncture in Cyprus.

Key Words

1. Marine Law
2. East Mediterranean
3. Petroleum
4. Natural Gas
5. Turkey

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AJIL	American Journal of International Law
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi
AÜSBF	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakóltesi
BAE	Birleşik Arap Emirliği
BTC	Bakü-Tiflis-Ceyhan
BM	Birleşmiş Milletler
BMDHK	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı
BMDHS	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
CKBBS	Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi
CKSS	Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
ICJ	International Court of Justice
IOR	Increase Oil Recover
KBBS	Kıta Sahanlığı ve Bitişik Bölge Sözleşmesi
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
LNG	Likid Natural Gas
LOG	Larsen Oil Gas

m	Metre
MC	Milletler Cemiyeti
MEB	Münhasır Ekonomik Bölge
MTA	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
RG	Resmi Gazete
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TANAP	Trans-Anatolian Gas Pipeline
Tcf	Trillion cubic feet
TPAO	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
UAD	Uluslararası Adalet Divanı
USD	Amerikan Doları

ŞEKİLLER

Şekil 1:	Kıta Sahanlığı'nda AB Initio Ipso Facto Hak.....	54
Şekil 2:	Kıta Sahanlığı ve MEB Arasındaki Fark.....	61
Şekil 3:	Kuzey Denizi Sınırlandırma Alanı.....	65
Şekil 4:	Hollanda ve Danimarka'nın Federal Almanya ile Yan Sınırları ve İddiaları.....	67
Şekil 5:	Almanya, Hollanda ve Danimarka Arasındaki Sınırlandırma Hatları...	71
Şekil 6:	Almanya, Hollanda ve Danimarka Arasındaki Nihai Sınırlandırma....	71
Şekil 7:	Manş Denizi Tahkimi Sınırlandırma Hattı.....	73
Şekil 8:	Her İki Tarafın Karasuları İddiaları.....	80
Şekil 9:	Libya-Tunus Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Alanı.....	81
Şekil 10:	Pelajcı Bloğu.....	82
Şekil 11:	Libya-Tunus Sınırlandırma Hattı Noktaları.....	85
Şekil 12:	Kanada ve ABD'nin İddiaları.....	89
Şekil 13:	ABD ve Kanada'nın sınırlandırmaya ilişkin iddiaları.....	90
Şekil 14:	ABD ve Kanada Sınırlandırma Hatları.....	94
Şekil 15:	Gine Bissau-Gine Deniz Alanları Sınırlandırması Davasında Verilen Karara Göre Hatlar.....	101
Şekil 16:	Libya-Malta Kıta Sahanlığı Coğrafi Durum.....	103
Şekil 17:	Libya-Malta Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Alanı.....	106
Şekil 18:	UAD Kararına Göre Libya-Malta Kıta Sahanlığı Sınırı.....	109
Şekil 19:	Saint Pierre ve Miquelon Adaları, Kanada'nın Genel Coğrafi Durumu ve Kıyı Uzunlukları.....	111

Şekil 20:	Fransa ve Kanada'nın Petrol İmtiyazları.....	112
Şekil 21:	Saint Pierre ve Miquelon Deniz Alanları Sınırlandırması Kararı.....	117
Şekil 22:	Grönland ve Jan Mayen Sınırlandırma Bölgesi.....	119
Şekil 23:	Greenland ve Jan Mayen Sınır Hattı Çizimi.....	124
Şekil 24:	Yemen'in İleri Sürdüğü İddialar.....	127
Şekil 25:	Eritre'nin İddiaları.....	128
Şekil 26:	Eritre-Yemen Deniz Alanlarının Sınırlandırılması.....	130
Şekil 27:	Romanya ve Ukrayna'nın Sınır Çizgisi İddiaları.....	135
Şekil 28:	Romanya-Ukrayna Sınırlandırma Çizgisi Rotası.....	137
Şekil 29:	UAD Tarafından Çizilen Sınırlandırma Hatları.....	139
Şekil 30:	Serpent Adası'nın Etrafındaki Sınırlandırma Çizgisi Rotası.....	141
Şekil 31:	Doğu Akdeniz.....	142
Şekil 32:	Doğu Akdeniz'deki Coğrafi Ölçümler ve Kıyı Uzunlukları.....	143
Şekil 33:	Nil Delta Havzası Haritası.....	147
Şekil 34:	Türkiyenin Olası Yetki Alanları.....	149
Şekil 35:	Yunanistan ve GKRY'nin Doğu Akdeniz'deki Sınırlandırma Alanı Hedefler.....	151
Şekil 36:	Mısır-GKRY MEB Sınırının Koordinatları.....	152
Şekil 37:	GKRY'nin İlan Ettiği Petrol Arama Sahaları.....	153
Şekil 38:	Afrodit, Leviatan ve Tamar Bölgeleri.....	154
Şekil 39:	Doğu Akdeniz Bölgesindeki Son Durum.....	155
Şekil 40:	Mısır'ın Kayıp Olasılıkları.....	159

Şekil 41:	Türkiye ve Suriye Arasındaki Sınırlandırma Hattı.....	160
Şekil 42:	Suriye Tarafından İlan Edilen Petrol Arama Sahaları.....	161
Şekil 43:	GKRY-İsrail MEB Sınırlandırma Antlaşması Sınırları.....	162
Şekil 44:	Leviathan ve Tamar Hidrokarbon Havzaları.....	163
Şekil 45:	Lübnan-GKRY MEB Sınırlandırma Antlaşması Sınırları.....	165
Şekil 46:	GKRY-Lübnan MEB Sınırlandırma Antlaşması Koordinatları.....	165
Şekil 47:	İsrail ve Lübnan MEB'lerinin Çakıştığı Bölge.....	166
Şekil 48:	Lübnan Petrol-Doğalgaz Arama Blokları.....	167
Şekil 49:	Kıbrıs Adası'nın Kuzeyindeki Sınırlandırma.....	169
Şekil 50:	TPAO Ruhsatları ile GKRY Ruhsatlarının Çakıştığı Alanlar.....	170
Şekil 51:	Türkiye'nin Enerji Profili.....	172
Şekil 52:	Meis Adası ve Çevresindeki Adalar.....	173
Şekil 53:	Türkiye ile İtalya Arasındaki 1932 Tarihli Deniz Sınır Antlaşması...	173
Şekil 54:	Dışişleri Bakanlığı'nın Kıta Sahaneliği Olarak İlan Ettiği Alan.....	175
Şekil 55:	TPAO'ya Verilen Petrol Arama Ruhsat Bölgesi Koordinatları.....	175
Şekil 56:	TPAO'ya Verilen 1974 Tarihli Türk Kıta Sahaneliği Arama Ruhsat Bölgeleri.....	176
Şekil 57:	İlan Edilen Ruhsat Alanları.....	177
Şekil 58:	Türkiye'nin Benimsediği Yöntem ile Ortaya Çıkan Yetki Alanları...	178
Şekil 59:	Uluslararası Hukuka Göre Olması Gereken Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanı Sınırları.....	179
Şekil 60:	Petrol Arama Maliyetleri Yükseliş Grafiği.....	181

Şekil 61:	Lübnan'ın GKRY ile Yaptığı Sınırlandırma Antlaşması Uyarınca Yaşadığı Kayıp.....	182
Şekil 62:	Lübnan, İsrail ve Mısır'ın kayıpları.....	183
Şekil 63:	Doğu Akdeniz'de Eşit Uzaklık ve Ortay Hat Esasına Göre Yapılacak Sınırlandırmalar.....	184
Şekil 64:	KKTC'nin Doğu Akdeniz Devletleriyle Yapacağı Olası Sınırlandırma Antlaşmalarının Esas Hatları.....	185
Şekil 65:	KKTC'nin Doğu Akdeniz Devletleriyle Sınırlandırma Antlaşması Yapması Durumunda Sahip Olabileceği Deniz Yetki Alanları.....	185
Şekil 66:	GKRY'nin Düşey Hat Esasına Göre Yapacağı Sınırlandırmada Sahip Olacağı MEB.....	186
Şekil 67:	Diagonal Hat Esasına Göre Türkiye-İsrail Olası MEB Sınırlandırma Antlaşması Sınırları.....	187
Şekil 68:	Diagonal Hat Esasına Göre Libya-Türkiye Arasındaki Olası MEB Sınırları.....	188
Şekil 69:	Libya-Türkiye Arasında Yapılabilecek Sınırlandırma Antlaşmasının Libya'ya Getireceği Kazanımlar.....	189
Şekil 70:	Diagonal Hat Esasına Göre Türkiye-Lübnan Olası MEB Sınırları....	189
Şekil 71:	Diagonal Hat Esasına Göre Belirlenebilecek Sınırlandırma Sınırları.....	190
Şekil 72:	Türkiye İçin Olabilecek En Kötü Doğu Akdeniz MEB Sınırları.....	191

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
KISALTMALAR.....	vi
ŞEKİLLER	viii
İÇİNDEKİLER.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI DENİZ HUKUKU KAYNAKLARI, DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINA İLİŞKİN İLKELER VE KAVRAMLAR

I.	ULUSLARARASI DENİZ HUKUKU'NUN TEMEL KAVRAMLARI VE KAPSAMI.....	4
	A. Tanım ve Kavramlar.....	4
	B. Deniz Hukuku'nun Kapsamı	4
II.	ULUSLARARASI DENİZ HUKUKU'NUN GELİŞİMİ VE KAYNAKLARI.....	5
	A. Asli Hukuk Kaynakları.....	6
	1. Uluslararası Andlaşmalar.....	7
	2. Uluslararası Teamüller.....	7
	3. Hukukun Genel İlkeleri.....	9
	a) Kavram ve Tanım.....	9
	b) Doktrindeki Tartışmalar.....	9

B.	Yardımcı Hukuk Kaynakları.....	10
1.	Uluslararası Mahkeme Kararları.....	10
2.	Doktrin.....	10
C.	Uluslararası Kamu Düzeni Kuralları (Jus Cogens).....	10
III.	DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINA İLİŞKİN İLKELER.....	12
A.	Hakkaniyet İlkeleri.....	12
1.	Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları Öncesindeki Süreç.....	12
2.	Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası ve Sonrasındaki Süreç.....	13
3.	BMDHS Sonrasındaki Süreç.....	15
B.	Eşit Uzaklık.....	16
C.	Coğrafyanın Üstünlüğü.....	19
D.	İlgili Şartlar Çerçevesinde Dikkate Alınan Konular.....	21
1.	Adalar.....	21
a)	Yanlış Taraftaki Adalar.....	23
2.	En Düşük Cezir Çizgisi Unsurları ve Kayalıklar.....	28
3.	Deniz Tabanındaki Jeomorfolojik ve Jeolojik Özellikler.....	29
4.	Tabii Kaynaklar.....	29
5.	Bölgesel Sınırlar.....	31
6.	Savunma ve Güvenlik Şartları.....	31
E.	Oransallık İlkesi.....	33
F.	Kapatmama İlkesi.....	35
IV.	DENİZ YETKİ ALANLARI.....	35
A.	Karasuları.....	35
1.	Tanım.....	35
2.	Karasularının Genişliği.....	36
3.	Karasularının Sınırlandırılması.....	38
a)	Karasularının İç Sınırı.....	38
b)	Karasularının Dış Sınırı.....	39
(1)	Açık Denize Açılan Kıyılarda Karasularının Dış Sınırı.....	39
(2)	Karşılıklı Devletlerin Kıyılarının Dış Sınırı.....	40
c)	Karasularının Yan Sınırı.....	41
4.	Karasularının Hukuki Rejimi.....	41

a) Zararsız Geçiş Hakkı.....	42
(1) Geçiş Kavramı.....	42
(2) Zararsızlık Kavramı.....	42
(3) Zararsız Geçiş Hakkından Yararlanan Gemiler.....	44
i. Ticaret Gemileri.....	44
ii. Savaş Gemileri.....	45
(4) Sahildar Devletin Zararsız Geçiş Hakkına Dair Yetkileri.....	45
i. Zararsız Geçişe İlişkin Mevzuatı Uygulama Yetkisi.....	45
ii. Karasularında Gemi Trafîği Güvenliğini Sağlama Yetkisi.....	47
iii. Zararsız Geçiş Erteleme Yetkisi.....	47
(5) Sahildar Devletin Zararsız Geçiş Hakkına İlişkin Yükümlülükleri.....	47
b) Karasularında Devletin Yargı Yetkisi Üzerindeki Sınırlandırmalar...	48
B. Kıta Sahanlığı.....	49
1. Tanım.....	49
2. Tarihi Gelişim Aşamaları.....	50
3. 1958 Cenevre Sözleşmesi ve 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ndeki Düzenlemeler.....	50
4. Hukuksal Rejim.....	51
5. Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması.....	53
a) 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi Bakımından.....	53
b) 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Bakımından.....	54
c) Uluslararası Hukuktaki Uygulama.....	54
C. Münhasır Ekonomik Bölge.....	55
1. Tanım.....	55
2. Tarihi Gelişimi.....	56
3. Hukuksal Rejim.....	56
a) Kıyı Devletinin Ekonomik Hakları.....	56
b) Kıyı Devletinin Yetkileri.....	57
(1) İdari Yetki.....	57
(2) Yargı Yetkisi.....	57
i. Kıyı Devletinin Mevzuat Hükümlerinin Uygulanması.....	57
ii. Deniz Çevresinin Korunmasına Dair Yetkisi.....	57

iii. Münhasır Ekonomik Bölgedeki İhtilafların Çözümü.....	58
(3) Diğer Devletlerin Hakları.....	59
i. Üçüncü Devletlerin Tamamına Tanınan Haklar.....	59
ii. Sadece Bölge Devletlerine Tanınan Haklar.....	59
(4) Münhasır Ekonomik Bölge ve Kıta Sahanlığı Arasındaki Farklar.....	59

İKİNCİ BÖLÜM

DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINA İLİŞKİN ULUSLARARASI YARGI KARARLARI

I. GENEL OLARAK.....	61
II. KUZEY DENİZİ KITA SAHANLIĞININ SINIRLANDIRILMASI DAVALARI.....	63
A. Anlaşmazlık.....	63
B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar.....	66
C. Uygulanan Yöntem ve Karar.....	67
III. İNGİLTERE-FRANSA (MANŞ DENİZİ) KITA SAHANLIĞININ SINIRLANDIRILMASI TAHKİMİ.....	70
A. Anlaşmazlık.....	70
B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar.....	74
C. Uygulanan Yöntem ve Karar.....	74
IV. TUNUS-LİBYA KITA SAHANLIĞININ SINIRLANDIRILMASI DAVASI...	76
A. Anlaşmazlık.....	76
B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar.....	79
C. Uygulanan Yöntem ve Karar.....	82
V. MAİNE KÖRFEZİ DENİZ ALANLARI SINIRLANDIRILMASI DAVASI...	85
A. Anlaşmazlık.....	85
B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar.....	89
C. Uygulanan Yöntem ve Karar.....	91
VI. GİNE-GİNE BİSSAU DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI TAHKİMİ.....	93
A. Anlaşmazlık.....	93

	B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar.....	96
	C. Uygulanan Yöntem ve Karar.....	97
VII.	LİBYA-MALTA KITA SAHANLIĞININ SINIRLANDIRILMASI DAVASI.....	100
	A. Anlaşmazlık.....	100
	B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar.....	103
	C. Uygulanan Yöntem ve Karar.....	106
VIII.	KANADA-FRANSA (SAINT PIERRE VE MIQUELON) DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI TAHKİMİ.....	109
	A. Anlaşmazlık.....	109
	B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar.....	113
	C. Uygulanan Yöntem ve Karar.....	113
IX.	GREENLAND-JAN MAYEN DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI DAVASI.....	116
	A. Anlaşmazlık.....	116
	B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar.....	119
	C. Uygulanan Yöntem ve Karar.....	120
X.	ERİTRE-YEMEN DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI TAHKİMİ.....	124
	A. Anlaşmazlık.....	124
	B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar.....	127
	C. Uygulanan Yöntem ve Karar.....	129
XI.	ROMANYA-UKRAYNA DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI DAVASI.....	132
	A. Anlaşmazlık.....	132
	B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar.....	134
	C. Uygulanan Yöntem ve Karar.....	135

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PETROL VE DOĞALGAZ KAYNAKLARI ÖZELİNDE DOĞU AKDENİZ'DEKİ DEVLETLERİN DENİZ YETKİ ALANLARININ HUKUKİ ANALİZİ

İ.	DOĞU AKDENİZ BÖLGESİ'NİN STRATEJİK AÇIDAN ÖNEMİ.....	140
----	--	-----

II.	DOĞU AKDENİZ'DEKİ ENERJİ KAYNAKLARINA GENEL BAKIŞ.....	143
III.	PETROL VE DOĞALGAZ KAYNAKLARI BAKIMINDAN DOĞU AKDENİZ'DEKİ ÜLKELERİN DENİZ YETKİ ALANLARININ HUKUKİ ANALİZİ.....	146
	A. Yunanistan.....	146
	B. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi.....	147
	1. GKRY'nin Resmi Görüşünün Hukuki Metinler Aracılığıyla Deklare Edilmesi.....	148
	2. GKRY'nin Çabaları ve Süregelen Faaliyetler.....	149
	C. Mısır.....	155
	D. Suriye.....	157
	E. İsrail.....	159
	F. Lübnan.....	162
	G. KKTC.....	165
	H. Türkiye.....	169
	1. Genel Olarak.....	169
	2. Doğu Akdeniz Bölgesi'nde Türkiye'nin Taraf Olduğu Sınır Antlaşmaları.....	170
	3. Türkiye'nin Resmi Görüşünün Hukuki Metinler Aracılığıyla Deklare Edilmesi.....	172
	4. Türkiye'nin Çabaları ve Süregelen Faaliyetler.....	173
	5. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesindeki Hukuki Durumu.....	176
	a) Diagonal Hat Esasına Göre Türkiye-İsrail Olası MEB Sınırlandırması.....	184
	b) Diagonal Hat Esasına Göre Türkiye-Libya Olası MEB Sınırlandırması.....	185
	c) Diagonal Hat Esasına Göre Türkiye-Lübnan Olası MEB Sınırlandırması.....	187
	6. Türkiye'nin İleri Sürebileceği Hukuki Savlar.....	190
	a) Sınırlandırmada Anlaşmanın Temel Prensip Oluşu.....	190
	b) Kıta Sahaneliği Sınırlandırmasında Doğal Uzantı Esasının Temel Prensip Oluşu.....	190

c) Sınırlandırmada Hakkaniyet İlkelerinin Esas Alınması.....	190
d) Sınırlandırmada Eşit Uzaklık Kuralının Mutlak Uygulanır Olmaması.....	191
e) Adaların Özel Nitelikte Oluşu.....	191
f) Hakkaniyete Uygun Sınırlandırmanın Yapılması Gerekliliği.....	192
g) Doğu Akdeniz'in Yarı Kapalı Olma Özelliği.....	192
SONUÇ.....	193
KAYNAKÇA.....	195

GİRİŞ

Enerji kaynakları, dünyanın çeşitli coğrafyalarına yayılmıştır. Bu kaynaklardan günümüzde en çok ihtiyaç duyulanları ise petrol ve doğalgazdır. Teknolojinin ve iletişimin olağanüstü boyutlara ulaştığı günümüz dünyasında, insanların artan enerji tüketimi, devletleri sürekli yeni petrol ve doğalgaz kaynaklarının keşfine, keşfedilen rezervlerden daha fazla fayda edinmeye mecbur bırakmaktadır. Zira, enerji ihtiyacı ile petrol-doğalgaz kaynaklarının rezervlerinin karşılaştırıldığı provizyonlar, bu konuda geleceğin çok da parlak olmadığını göstermektedir. İstatistiklere bakıldığında rezervi ispatlanmış petrol yataklarının 48,8¹ ve doğalgaz yataklarının ise 57,07 yıllık² bir ömrünün bile olmadığı görülmektedir.

Devletlerin, petrol ve doğalgaz pastasından daha çok pay alabilmek uğruna içine girdiği arayışların kendini gösterdiği en son arena Doğu Akdeniz coğrafyasıdır. Doğu Akdeniz bölgesinde 2000’li yılların başında başlayan enerji hareketliliği, günümüzde artık net tavırların hüküm sürdüğü bir kulvara girmiş ve petrol-doğalgaz ikilisinin, hiç bir araya gelemeyecek tarafları bile bir masanın etrafında toplayabildiği görülmüştür.

Doğu Akdeniz coğrafyasında bu gelişmeler yaşanırken, bölgede yer alan devletler arasındaki başlıca sorun yetki alanları sorunu olmuştur. Zira, denizde yapılan ve sismik arama ile başlayıp üretim aşamasına kadar devam eden süreçte devletlerin münhasır ekonomik bölgelerinin, kıta sahanlıklarının ve karasularının sınırlarının anlaşmazlık konusu olması, gerek üretim sürecini, gerekse hukuki ve siyasi süreci tıkamaktadır. Bölgede bulunan devletlerin, bir kısım devletleri devre dışı bırakarak ikili veya çok taraflı anlaşmalarla sorunu daha da büyütmesi ayrıca dikkat çeken bir durumdur. Ancak neticede, her devlet kendi çıkarını düşünmekte ve bu doğrultuda adımlarını atmaktadır.

Şüphesiz, bölgedeki deniz yetki alanlarına ilişkin uyuşmazlıkların olmasının başlıca sebebi yine siyasi konjonktürdür. Zira, Doğu Akdeniz bölgesinde en stratejik konumda bulunan ve tüm güncel petrol-doğalgaz arama ve üretim süreçlerinin yaşandığı

¹ <http://www.enerji.gov.tr/index.php?dil=tr&sf=webpages&b=petrol&bn=222&hn=&nm=384&id=40693> , Erişim Tarihi: 26.09.2014.

² http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_TPAO_2011.pdf , Erişim Tarihi: 26.09.2014.

ada Kıbrıs Adası'dır ve bu adada 40 yıla yakın bir süredir anlaşmazlık söz konusudur. Uygulamada iki devletin var olduğu, ancak uluslararası arenada sadece tek bir devletin Kıbrıs Adası'nın tamamının temsilcisiymiş gibi tanınıyor olması çözümsüzlüğü devam ettirmektedir.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında başlayan bu çalışmada, Doğu Akdeniz bölgesindeki deniz yetki alanlarına ilişkin hukuki sorunlar çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, bölge devletlerinin sahip olduklarını iddia ettikleri ve gerçekte sahip olmaları gereken münhasır ekonomik bölge, kıta sahanlığı ve karasuları alanları analiz edilmiştir. Bu analiz yapılırken, dünyanın diğer birçok bölgesinde daha önce yaşanan yetki uyuşmazlıkları anlatılmış ve varılan sonuçların Doğu Akdeniz bölgesinde de uygulanabilirliği değerlendirilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, uluslararası deniz hukukundaki temel kavramlar açıklanarak uluslararası deniz hukukunun kaynakları ele alınmıştır. Bu çerçevede; karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge konuları detaylıca izah edilmiştir.

İkinci bölümde ise deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin hukuki kurallar irdelenmiştir. Bu kapsamda; uluslararası sözleşmeler, uluslararası teamüller, uluslararası mahkeme kararları, doktrin, hakkaniyet ilkeleri ve BMDHS'de ifadesini bulan "ilgili şartlar" tanımlamasına dahil olan prensipler ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uluslararası yargı kararları geniş kapsamlı olarak ele alınmıştır. Bu bölümde; Kuzey Denizi Davaları, Manş Denizi Tahkimi, Tunus-Libya Davası, Maine Körfezi Davası, Gine-Gine Bissau Tahkimi, Libya-Malta Davası, Kanada-Fransa Tahkimi, Greenland-Jan Mayen Davası, Eritre-Yemen Tahkimi ve Romanya-Ukrayna Davası incelenmiştir. Bu davalar incelenirken Doğu Akdeniz'deki yetki uyuşmazlıklarında da uygulanabilecek olan kural ve prensipler ortaya çıkarılmış ve Türkiye'nin savlarında dayanabileceği içtihatlar da detaylandırılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise, diğer üç bölümde açıklanan tüm hususlar neticesinde Doğu Akdeniz'deki devletlerin deniz yetki alanlarının hukuki analizi

yapılmıştır. Öncelikle Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları genel olarak açıklanmıştır. Daha sonra Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Mısır, Suriye, İsrail, Lübnan, KKTC ve Türkiye gibi bölge devletlerinin hukuki konumu ayrı ayrı ve birlikte değerlendirilmiştir. Nihayetinde de Türkiye'nin taraf olduğu andlaşmalar, Türkiye'nin resmi görüşleri, devam eden faaliyetleri anlatılmış ve ileri sürülebilecek hukuki tezler detaylandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI DENİZ HUKUKU KAYNAKLARI, DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINA İLİŞKİN İLKELER VE KAVRAMLAR

I- ULUSLARARASI DENİZ HUKUKU’NUN TEMEL KAVRAMLARI VE KAPSAMI

A. Tanım ve Kavramlar

Deniz hukuku, denizlerin tabi olduğu hukuki rejimleri düzenleyen, denizlerde gerçekleştirilen faaliyetleri başta uluslararası hukuk açısından olmak üzere inceleme konusu yapan ve gemi trafiğini düzenleyen hukuk dalıdır.³ Denizler, hukuki açıdan sahilدار devletin hak sahipliği dikkate alınarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma, sırasıyla; içsular, karasuları, bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge, kıta sahanlığı ve açık denizler şeklindedir. Bunlardan içsuların sahilدار devletin tam egemenliği altında olduğu kabul edilmiştir. Buna karşın açık denizler ise herhangi bir devletin egemenliği altında bulunmayan sulardır.⁴

B. Deniz Hukuku’nun Kapsamı

Deniz Hukuku, iç hukukta birçok düzenleme ile oluşturulan bir hukuk dalı olduğu kadar uluslararası denizlerde taraflar arasında gerçekleşecek hukuki ilişkileri de ortaya koyan bir hukuk dalıdır. Bu hukuk dalı, deniz ticaretinden denizlerdeki enerji kaynaklarına ilişkin araştırmalara, deniz taşımacılığından çalışan-işleten ilişkilerine kadar birçok alanı kapsayan bir disiplindir.

³ Özman, 2006: 11, Kuran, 2009: 1, Tekil, 1993: 5.

⁴ Özman, 2006: 7.

II- ULUSLARARASI DENİZ HUKUKU'NUN GELİŞİMİ VE KAYNAKLARI

Örf ve adet hukukunun uluslararası deniz hukukunun temel kaynağı olduğu dikkate alındığında, deniz üzerindeki faaliyetlerin de örf ve adet hukuku ile şekillenmeye başladığı söylenebilir.⁵ Ancak zamanla denizlerde yaşanan gelişmeler karşısında örf ve adetlerin bu konuda yetersiz kaldığı anlaşılmış ve çeşitli çalışmalar yapma ihtiyacı hasıl olmuştur. Bu hususlar dikkate alınarak deniz hukukunun gelişimi incelendiğinde üç temel aşamanın belirleyici olduğu dikkat çekmektedir.⁶

- Gemilerin ve gemiciliğin gelişmesi
- Denizciliğin ve deniz nakliyesinin gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkan kurallar getirme ihtiyacı
- Denizler üzerinde devletlerin egemenlik iddiaları ve buna bağlı gelişmeler.

Bu aşamalar doğrultusunda ilk ciddi adım 1856 yılında toplanan Paris Kongresinde atılmıştır. Bu kongre sonucunda devletler korsanlığı tamamen yasaklayarak, korsanlığın engellenmesi için çeşitli tedbirler almaya yönelmiştir. Ayrıca düşman devletlerin gemisinde bulunan tarafsız devlet mallarına ve düşman mallarını taşıyan tarafsız devlet gemilerine herhangi bir saldırıda bulunulmaması ilkesi benimsenmiştir. Son olarak, deniz ablukasının etkinliği konusunda da kararlar alınmıştır.⁷

Devletlerin bu yöndeki gayretleri yanında bağımsız dernek, enstitü ve üniversitelerin de deniz hukuku kurallarını bir araya getirme, yeni kurallar oluşturma yolunda çabaları olmuştur. Bunlardan en önemlileri International Law Association (Uluslararası Hukuk Derneği) , Institut de Droit International (Uluslararası Hukuk Enstitüsü) ve Harvard Üniversitesi Hukuk Fakültesi'dir.⁸

Uluslararası deniz hukukunu kaynakasal bazda geliştiren en önemli adımlar ise Birleşmiş Milletler himayesinde atılmıştır. Bunlardan ilki 1958 yılında Cenevre'de

⁵ Ilgaz, 2009: 41, Toluner, 1996: 57, Özman, 2006: 29.

⁶ Özman, 2006: 15.

⁷ Özman, 2006: 30.

⁸ Caminos, Molitor, 1985: 871, Güneş, 2007: 5; Özman, 2006: 31.

gerçekleştirilen Birinci Deniz Hukuku Konferansı'dır. Bu konferansta Türkiye'nin onaylamadığı dört temel andlaşma ve bir ek protokol kabul edilmiştir. Bu andlaşmalar,⁹

- Balıkçılık ve Açık Denizin Biyolojik Kaynaklarının Korunması Sözleşmesi
- Kıta Sahanlığı Sözleşmesi
- Açık Deniz Sözleşmesi
- Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi'dir.

1960 yılında, yine Cenevre'de toplanan İkinci Deniz Hukuku Konferansı'nda ise karasuları genişliğinin 6 mil olmasına ve balıkçılık bölgelerine ilişkin karar alınmaya çalışılmış ancak bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır.¹⁰

İkinci Deniz Hukuku Konferansı sonrasında 1973-1982 yılları arasında sürecek olan ve Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS) kabulü ile sonuçlanacak olan Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı süreci başlamıştır. Konferans, 93 hafta, 585 gün devam etmiş, 3000 civarı delegenin bir araya gelmesiyle 9 yıl sürmüştür.¹¹

Türkiye, BMDHS'ye, Ege Denizi'nde Yunanistan ile yaşadığı başta kıta sahanlığı olmak üzere birçok hukuki uyuşmazlıkta sorun yaratma ihtimaline istinaden taraf olmamıştır.

A. Asli Hukuk Kaynakları

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusuna uygulanacak asli hukuk kuralları, Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38. maddesinde yer almaktadır. Buna göre,¹²

1. *Kendisine sunulan uyuşmazlıkları uluslararası hukuka uygun olarak çözmekle görevli olan Divan :*

a. *uyuşmazlık durumundaki devletlerce açık seçik kabul edilmiş kurallar koyan, gerek genel gerekse özel uluslararası antlaşmaları;*

⁹ Özman, 2006: 34, Kuran, 2009: 3, Ilgaz, 2009: 41.

¹⁰ Özman, 2006: 35, Güneş, 2007: 5.

¹¹ Roderick, 1996: 158.

¹² http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafilsoz/bm/bm_02.pdf , Erişim Tarihi: 05.12.2013.

b. *hukuk olarak kabul edilmiş genel bir uygulamanın kanıtı olarak uluslararası yapılageliş kurallarını;*

c. *uygar uluslarca kabul edilen genel hukuk ilkelerini;*

d. *59. madde hükmü saklı kalmak üzere, hukuk kurallarının belirlenmesinde yardımcı araç olarak adli kararları ve çeşitli ulusların en yetkin yazarlarının öğretilerini uygular.*

2. *Bu hüküm, tarafların görüş birliğine varmaları halinde, Divan'ın hakça ve eşitçe karar verme yetkisini zedelemes.*

1. Uluslararası Andlaşmalar

Sınırlandırma uygulamasına ışık tutacak olan andlaşmalar çok sayıda devletin taraf olduğu, hükümleri yargı organlarınca da uygulanabilir nitelikte olan uluslararası andlaşmalardır. Bu yönüyle iki taraflı andlaşmalardan ziyade BMDHS gibi çok taraflı andlaşmalar asli kaynakların başında gelir.

Türkiye'nin BMDHS'ye taraf olmadığı düşünüldüğünde ise Doğu Akdeniz bölgesinde yukarıda belirtilen nitelikte ve tüm kıyıdaş devletlerin taraf olduğu bir uluslararası andlaşma olduğu söylenemez. Ancak bölge devletleri ikili andlaşma yapmaya devam etmektedir. Sorunun aşılması için Türkiye'nin de içinde bulunduğu bölge devletlerinin ortak bir andlaşma oluşturması fikri¹³ dikkate alınması gereken bir düşüncedir.

2. Uluslararası Teamüller

Uluslararası teamüller, devletlerin uluslararası hukuk konularında uygulayageldikleri davranış biçimlerinin benimsenerek yazılı olmayan bir kural haline dönüşmesini ifade eder.

Bir teamülün bir devleti bağlayabilmesi için, o devletin bu teamüle paralel nitelikte uygulamaları olması gereklidir. Ancak UAD, Libya-Malta Davası'nda 1985 tarihinde verdiği kararda, uyuşmazlık taraflarının sorunun çözümünde BMDHS'nin uygulanmasını istememelerinin önem taşımadığını, BMDHS'ye, davanın tarafı

¹³ Kaya, 2007: 63.

devletlerden birinin taraf olmaması halinde dahi aynı zamanda uluslararası teamüle dönüşen bu sözleşmenin uyuşmazlığa uygulanabileceğini ifade etmiştir.

BMDHS'ye taraf olmayan Türkiye, aşağıdaki sözleşme maddelerine¹⁴ muhalif olmadığı gibi savunmalarında da kullanmaktadır:

- “Sahilleri bitişik veya karşı karşıya olan devletler arasında karasularının sınırlandırılması” başlıklı 15. madde,¹⁵
- “Sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması başlıklı 74. madde,¹⁶
- “Sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında kıt'a sahanlığının sınırlandırılması” başlıklı 83. madde,¹⁷
- “Kapalı veya yarı kapalı denizlere kıyısı bulunan devletler arasında işbirliği” başlıklı 123. madde,¹⁸

¹⁴ http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/denizhukuku.pdf , Erişim Tarihi: 06.12.2013.

¹⁵ Madde 15: “ İki devletin sahilleri bitişik veya karşı karşıya olduğunda, aralarında aksine anlaşma olmadıkça, bu devletlerden ne birinin ne de diğerinin kendi karasularını, bütün noktaları bu iki devletin her birinin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından eşit uzaklıkta bulunan orta hattın ötesine uzatmaya hakkı yoktur. Bununla beraber bu hüküm, tarihi hakların veya diğer özel durumların varlığı nedeniyle, her iki devletin karasularının başka şekilde sınırlandırılmasını gerekli olduğu durumlarda uygulanmaz.”

¹⁶ Madde 74: “ 1- Sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla, Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38. maddesinde belirtildiği şekilde uluslararası hukuka uygun olarak anlaşma ile yapılacaktır.

2- Uygun bir süre içerisinde bir anlaşmaya varamadıkları takdirde ilgili devletler XV. Kısımda öngörülen usullere başvuracaklardır.

3-1. paragrafta öngörülen anlaşma akdedilinceye kadar ilgili devletler, anlayış ve işbirliği ruhu içerisinde, pratik çözüm getiren geçici düzenlemelere girişmek ve bu geçiş evresi içerisinde nihai anlaşmanın akdini tehlikeye düşürmemek veya engellemek için ellerinden gelen gayreti göstereceklerdir. Geçici düzenlemeler, nihai sınırlandırmaya hâlel getirmeyecektir.

4- İlgili devletler arasında yürürlükte olan bir anlaşma varsa, münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasına ilişkin sorunlar bu anlaşmaya uygun olarak çözümlenecektir”

¹⁷ Madde 83: “ 1- Sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında kıt'a sahanlığının sınırlandırılması, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla, Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38. Maddesinde belirtildiği şekilde, uluslararası hukuka uygun olarak anlaşma ile yapılacaktır.

2- Uygun bir süre içerisinde bir anlaşmaya varamadıkları takdirde, ilgili devletler XV. Kısımda öngörülen usullere başvuracaklardır.

3- 1. paragrafta öngörülen anlaşma akdedilinceye kadar, ilgili devletler, anlayış ve işbirliği ruhu içerisinde, pratik çözüm getiren geçici düzenlemelere girişmek ve bu geçiş süresi içerisinde nihai anlaşmanın akdini tehlikeye düşürmemek veya engellemek için ellerinden gelen gayreti göstereceklerdir. Geçici düzenlemeler nihai sınırlandırmaya hâlel getirmeyecektir .

4- İlgili devletler arasında yürürlükte olan bir anlaşma varsa, kıt'a sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin sorunlar bu anlaşmaya uygun olarak çözümlenecektir.”

- “İyi niyet ve hakkın kötüye kullanılması” başlıklı 300. madde.¹⁹

3. Hukukun Genel İlkeleri

a) Kavram ve Tanım

Genel hukuk kaidelerinin ilk ortaya çıkışı 1907'deki La Haye Konferansı ile olmuştur. Daha sonra 1920'de Milletler Cemiyeti'nin Milletlerarası Sürekli Adalet Divanı Statüsü'nde yer almıştır. Son olarak, UAD Statüsü'nün 38. maddesinde genel hukuk kaidelerinin, uluslararası hukuk kaynakları arasında yer aldığı ifade edilmektedir.²⁰

Uluslararası hukukta genel hukuk kaideleri, birçok devletin iç hukukunda yer alan ve uluslararası hukuk platformuna aktarılmasında diğer devletlerce sakınca görülmeyen ortak hukuk değerleridir.²¹

b) Doktrindeki Tartışmalar

Genel hukuk kaidelerin niteliğinin asli-yardımcı olup olmama niteliği bakımından doktrinde tartışmalar mevcuttur. Bu kaidelerin uluslararası hukuk nezdindeki kaynak niteliği konusunda iki farklı görüş mevcuttur. Müspet hukuk görüşüne göre, uluslararası hukukun asli kaynakları sadece iki tanedir. Bunlar, uluslararası andlaşmalar ve uluslararası teamüllerdir. Bunlar dışındaki kaynaklar ancak yardımcı kaynak niteliğini haiz olabilirler.²²

Karşı görüşe göre ise, UAD Statüsü, genel hukuk kaidelerine yer vermekle ona bağımsız bir kaynak statüsü kazandırmış ve asli kaynak haline getirmiştir. Buna göre,

¹⁸ Madde 123: “Kapalı veya yarı kapalı bir denize sahilدار olan devletler, işbu sözleşme gereğince kendilerine ait olan hakların kullanılmasında ve yükümlülüklerin yerine getirilmesinde aralarında işbirliğinde bulunmalıdırlar. Bu amaçla, doğrudan doğruya veya ilgili bir bölgesel kuruluş aracılığı ile aşağıdaki konularda gayret göstereceklerdir:

a) Denizin canlı kaynaklarının yönetimini, araştırılmasını ve işletilmesini koordine etmek;

b) Deniz çevresinin korunmasına ve muhafazasına ilişkin haklarının kullanılması ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesini koordine etmek;

c) Bilimsel araştırma politikalarını koordine etmek ve gerektiği takdirde, söz konusu bölgede ortak bilimsel araştırma programlarına girişmek;

d) İşbu maddenin uygulanmasında, kendileriyle işbirliğinde bulunmaları için, gerektiğinde diğer devletleri veya ilgili uluslararası kuruluşları davet etmek.”

¹⁹ Madde 300: “Taraflar Devletler işbu sözleşme hükümleri uyarınca üstlendikleri yükümlülükleri iyi niyetle yerine getirmeli ve işbu sözleşmede tanınan hakları, yetkileri ve serbestileri hakkın kötüye kullanılmasını oluşturmayacak biçimde kullanmalıdırlar.”

²⁰ Gündüz, 2000: 28.

²¹ Bozkurt, Kütükçü, Poyraz, 2003: 88.

²² Bozkurt, Kütükçü, Poyraz, 2003: 88, 89.

UAD’de görülen bir davada yargıç, olaya uygulanacak uluslararası andlaşma hükmü veya uluslararası örf ve adet kuralı bulamazsa genel hukuk kaidelerine müracaat ederek davayı sonuçlandıracaktır.²³

B. Yardımcı Hukuk Kaynakları

1. Uluslararası Mahkeme Kararları

Uluslararası mahkemelerin kararları ve bu kararların gerekçeleri, bir teamül kuralının mevcudiyetini ispata yarar bir vasıta olabilecektir. Ancak bir davaya ilişkin verilen karar, genel olarak yalnız o dava için bağlayıcı nitelik taşımaktadır. Bununla beraber, benzer davalar için de emsal teşkil edebilecektir.²⁴

2. Doktrin

Doktrini oluşturan birikim, bir hukuk dalında isim yapmış kimselerin görüşleri, somut vakıalar karşısındaki refleksleri ve yargı kararlarına ilişkin yorumlarından oluşur. Bu yönüyle uluslararası hukukta da çalışmalar yapan akademisyenlerin görüşleri dikkate alınacaktır.

C. Uluslararası Kamu Düzeni Kuralları (Jus Cogens)

Uluslararası kamu düzeni kuralları ilk olarak 1967 yılında yapılan Viyana Konferansı’nda gündeme gelmiştir.²⁵ Viyana Andlaşmalar Hukuku’nun “*Bir milletlerarası emredici hukuk normu ile çatışan andlaşmalar*” başlıklı 53. maddesine göre,²⁶

“Bir andlaşma yapılması sırasında milletlerarası genel hukukun emredici bir normu ile çatışıyorsa batıldır. Bu sözleşme bakımından milletlerarası genel hukukun emredici bir normu bir bütün olarak Devletlerin milletlerarası toplumunun, kendisinden hiçbir surette sapmaya müsaade edilmeyen ve ancak

²³ Bozkurt, Kütükçü, Poyraz, 2003: 89.

²⁴ Bozkurt, Kütükçü, Poyraz, 2003: 91.

²⁵ Danilenko, 1991. <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/eurint2&div=10&id=&page=>, Erişim Tarihi: 16.04.2014.

²⁶ <http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/altipar/Okuma/Viyana%20Andlaşmalar%20Hukuku%2069.pdf> , Erişim Tarihi: 16.04.2014.

aynı nitelikte olan daha sonraki bir milletlerarası genel hukuk normu ile değiştirilebilecek olan bir norm olarak kabul ettiği ve tanıdığı bir normdur.’’

Bu tanımdan hareketle bir uluslararası hukuk normunun jus cogens olarak kabul edilebilmesi için iki unsuru bünyesinde taşıması gerektiği söylenebilir:

- Normun, bir bütün olarak tüm Devletlerin milletlerarası toplumlarınca kabul edilmesi gereklidir.
- Bu kabulün hiçbir surette sapılmayacak şekilde gerçekleşmiş olması gereklidir.

Uluslararası kamu düzeni kurallarının pratik sonuçları vardır. Bu kurallara aykırı yapılan veya sonradan aykırı hale gelen sözleşmeler geçersizdir. Bu kurallar, içerdiği hak ve yükümlülükler bakımından mutlak etkiye sahiptir ve herkese karşı ileri sürülebilir. İhlali halinde de herhangi bir uluslararası hukuk aktörü harekete geçebilir.

UAD tarafından jus cogens kapsamında gösterilen ancak bunlarla sınırlı olmayan kurallar şunlardır:²⁷

- İnsan haklarına ilişkin kurallar,
- Soykırım yasağına ilişkin kurallar,
- İşkence yasağına ilişkin kurallar,
- Kölelik ve köle ticareti yasağına ilişkin kurallar,
- Korsanlık yasağına ilişkin kurallar,
- Hukuka aykırı kuvvet kullanma yasağına ilişkin kurallar.

²⁷ Kaya, 2007: 87.

III- DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINA İLİŞKİN İLKELER

A. Hakkaniyet İlkeleri

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası öncesinde hakkaniyet ilkeleri, zımnen de olsa bir uluslararası hukuk kuralı olarak uygulanmıştır. UAD'nin önüne gelen Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda²⁸ ise bu ilkeye doğrudan atıf yapılmıştır. Bu yönüyle hakkaniyet ilkelerinin, deniz sınırlandırma alanlarına ilişkin uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin bir pozitif hukuk normu niteliği kazandığı iddia edilebilir.²⁹ Zira, bu davadan sonra da UAD, önüne gelen tüm kıta sahanlığı sınırlandırma uyuşmazlıklarında hakkaniyet ilkeleri ile eşit uzaklık-özel şartlar ikilisi arasında bağlantı kurarak karar vermeye çalışmıştır.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin hakkaniyet ilkeleri, salt her davada uygulanacak belirli netlikte kurallar değildir. Zira bu ilkeler, her somut olayda o olayın özelliklerine göre uygulanması gerekecek ilkelere dir. Bunun yanında, bugüne kadar telaffuz edilmeyen yeni bir kuralın, ilerideki somut bir davada hakkaniyet ilkesi olarak ortaya çıkabileceği hususu da unutulmamalıdır.³⁰ Bu yönüyle hakkaniyet ilkeleri tespit edilirken UAD'nin oluşturduğu içtihatlarla bakmak yön gösterici olabilecektir.

1. Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları Öncesindeki Süreç

Uluslararası hukukta hakkaniyet ilkesinin tartışılması, 1926 yılındaki Cayuga Kızılderilileri Davası'na kadar geriye gitmektedir. *Infra legem*³¹ pratiğinin uygulandığı bu dava³², Amerikan Bağımsızlık Savaşı'ndan sonra Kızılderililere ödenmesi yolunda andlaşma yapılan maaşın, Kanada'ya göç etmiş Cayuga Kızılderililerine de ödenip ödenmeyeceği hususunda görülen ve tarafları İngiltere ile ABD olan bir davadır. Hakem

²⁸ Bu davalarda Almanya, Hollanda ve Danimarka taraftır.

²⁹ Topsoy, 2013: 194.

³⁰ Koç, 2006: 172.

³¹ *Infra Legem*, bir hukuk kuralının somut olaydaki şartlara göre yorumlanıp uygulanması anlamına gelmektedir. (Miyoshi, 1993: 12, Lowe, 1989: 55.)

³² Beaglehole, 1984: 420.

mahkemesi, davada, olağan dışı durumlarda katı bazı ilkelerin somut olayın şartlarına göre adalet, hakkaniyet ve uluslararası hukukun geçerli ilkeleri çerçevesinde yumuşatılabileceğine dikkat çekerek, Cayuga Kızılderilileri lehine karar vermiştir.³³

UAD, 1930 tarihli Free Zones (Serbest Bölgeler) davasında da, katı hukuk kaidelerinden bağımsız olarak amaca uygunluğun dikkate alınması suretiyle verilmeyen hakların tanınması yönünde karar vermiş ve bu doğrultuda *infra legem* ve *praeter legem*³⁴ pratiğini uygulamıştır.³⁵ 1945 tarihli Truman Deklarasyonu’nda ise, karşılıklı veya yan yana olan devletlerin kıta sahanlığının tespitinde hakkaniyet ilkelerine dikkat edilmesi hususu bildirilmiştir.³⁶

1958 tarihli Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmeleri’nde ise deniz alanları sınırlandırmasının hakkaniyet ilkelerine göre yapılacağına dair açık bir düzenleme bulunmamaktadır. 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi’nin 6. maddesinde yer verilen “özel durumlar” ibaresinin, hakkaniyet ilkelerine uygulama imkanı tanıyıp tanımadığı hususunda ise doktrinde görüş birliği yoktur.³⁷

2. Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası ve Sonrasındaki Süreç

Kuzey Denizi Davaları’nda UAD, Kuzey Denizi’nde mevcut devletlerin aralarında yapmış oldukları andlaşmaları da dikkate alarak, bölgede kıta sahanlığının sınırlandırılmasında uygulanacak uluslararası hukukun ilke ve kurallarını tespit etmiştir.³⁸ Yani bu davada UAD, tarafları Almanya, Danimarka ve Hollanda olan kıta sahanlığı sınırlandırma uyuşmazlığını net bir şekilde çözerek alanların paylaşılması yoluna

³³ Topsoy, 2013: 194.

³⁴ *Praeter Legem*, somut bir olaya uygulanacak uluslararası hukuk kaidesinin bulunamaması veya bulunan kuralın yetersiz kalması halinde bu boşluğun doldurularak adaletli ve hakkaniyetli bir sonuca ulaşılmasını ifade eder. (Lowe, 1989: 58.)

³⁵ Beaglehole, 1984: 418.

³⁶ <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=12332> , Erişim Tarihi: 01.04.2014, Gündüz, 2003: 460.

³⁷ Pazarcı, 6. maddenin hakkaniyet ilkelerine atıf yaptığını düşünmekte, buna karşın Ahnish bu fikrin aksini düşünürken, Elferink ise sınırlandırmada ana ilkenin eşit uzaklık olduğunu ve “özel durumlar” ibaresinin dar yorumlanması gerektiğini ifade etmiştir. (Blecher, 1979: 60-88, Pazarcı, 1999: 399, Ahnish, 1993: 56, Elferink, 1994: 24.)

³⁸ I.C.J. , Reports, 1969: 6.

gitmemiş, sadece karar sonrasında adı geçen devletlerin yapacakları müzakerelerde uygulanacak ilke ve kuralları belirlemiştir.³⁹

UAD, bu davanın çözümlenmesi için uygulanacak metoddan ziyade sonucun makul olmasını temin edecek hakkaniyete uygun ilkelerin tespitini sağlayarak anlaşma yoluyla çözüm sağlanmasını amaçlamıştır. Bu davada, var olan bir hukuk kuralının hakkaniyete uygun yorumunu yapmak değil, hakkaniyete uygun sonuç öngören bir hukuk kuralının var olması önem arz etmektedir.⁴⁰

Yine aynı davada UAD, kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlığın çözümü için uluslararası hukuk mevzuatında net bir hüküm öngörülmediğini, bu anlaşmazlığın çözümünün somut olaya göre hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasını sağlayacak metodların ayrı ayrı veya birlikte uygulanması ile mümkün olduğunu ifade etmiştir.⁴¹

UAD'ye göre hakkaniyet, eşitlik ilkesinin somut unsurlardan bağımsız her koşulda uygulanması değil, aynı koşulda bulunanlar arasındaki eşit olan durumun sağlanmasıdır. Bu minvalde hakkaniyet, sadece bir tek unsurun göz önüne alınması neticesinde değil, somut olayın durumuna göre farklı ağırlıklarda farklı unsurların dikkate alınması ile sağlanabilecektir.⁴²

UAD, Kuzey Denizi Davaları'nda kıta sahanlığının sınırlandırılması sorununun, taraf devletlerin birbirlerinin haklarına tecavüz etmemesi, imkanlar elverdiği ölçüde ülkenin deniz altına uzanan kara parçalarını tümünün ilgili devlete tanınması ve hakkaniyet ilkeleri ve buna ilişkin diğer şartların göz önünde tutulması suretiyle anlaşma yoluyla çözümlenmesi gerektiğini söylemiştir.⁴³

³⁹ Ünal, 1975: 46. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1975-1/6.pdf> , Erişim Tarihi: 27.03.2014.

⁴⁰ I.C.J. , Reports, 1969: 47.

⁴¹ I.C.J. , Reports, 1969: 49.

⁴² I.C.J. , Reports, 1969: 50.

⁴³ I.C.J. , Reports, 1969: 53.

Yukarıdan beri yapılan değerlendirmelerle UAD'nin Kuzey Denizi Davaları ile ortaya koymuş olduğu ve hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasının makul bir sonuç verebilmesi için olması gereken şartlar olarak tespit ettiği hususlar şöylece sıralanabilir:⁴⁴

- Kıta sahanlığında bulunan paylar, kıyı uzunluğu ile uyumlu olmalıdır.
- Kıta sahanlığının sınırlandırılmasında kıyının coğrafi şekli, olağanüstü durumlar, özel durumlar, jeolojik yapı ve doğal kaynaklar dikkate alınmalıdır.
- Taraflardan her biri kendi ülkesinin deniz altındaki doğal uzantısı olan kıta sahanlığına mümkün olduğu ölçüde sahip olmalıdır.⁴⁵
- Eşit mesafe kuralının taraflar arasında bir sınırlandırma kuralı olarak kullanılması şart olmamalıdır.

Hakem mahkemesinin hakkaniyet ilkelerine dair yorumlamalarda bulunduğu bir diğer dava Manş Denizi Tahkimi'dir. Bu davada tarafların talebi; Fransa, Kanal Adaları ve Birleşik Krallık arasındaki kıta sahanlığının sınırlandırılmasıdır. Bu davada hakem mahkemesi, adalara ayrı statü verilmesi halinde Fransa aleyhine hakkaniyete aykırı bir durum oluşacağına, bu nedenle adalara sadece 12 deniz mili tanınarak, İngiltere ve Fransa'nın ana karaları esas alınarak eşit uzaklık ilkesine göre bir sınırlandırma yapılması gereğini ifade etmiştir.⁴⁶ Tunus-Libya kıta sahanlığı davasında da hakkaniyet ilkesi doğrudan uygulanmış ancak bu ilkenin içeriğine ve kapsamına yönelik net belirlemeler yapılmamıştır.⁴⁷

3. BMDHS Sonrasındaki Süreç

BMDHS sonrasında bazı yargı kararlarında pozitif bir hukuk kuralı olarak uygulanan hakkaniyet ilkesi UAD'nin önüne gelen davalarda tartışılmış ve somutlaştırılarak içi doldurulmaya çalışılmıştır. Ancak UAD, yine de bu süreçte hakkaniyeti tanımlamaktan kaçınmış ve bu kapsama hangi unsurların girdiğini net şekilde

⁴⁴ I.C.J. , Reports, 1969: 54.

⁴⁵ Bu husus, UAD'nin kıta sahanlığının ülkeyle olan jeolojik pozisyonuna önem verdiğini göstermektedir. (Ünal, 1975: 47.)

⁴⁶ Berry, 1974: 139-152, Doğru, 2003: 23, Toluner, 1989: 210.

⁴⁷ <http://www.icj-cij.org/docket/files/63/9501> , Erişim Tarihi: 01.04.2014, Özbek, 2002: 45.

ortaya koymamıştır. UAD'ye göre hakkaniyet ilkesinin temeli adalettir. Ancak bu adalet soyut bir adalet değil,⁴⁸ öngörülebilir nitelikte olup pratiği tutarlılık içeren bir adalettir.⁴⁹ UAD, hakkaniyete uygun ilkeleri de, uygulanabilir belirli kurallar bütünü olarak tespit etmekten ziyade somut olaydaki sınırlandırma işlemine uygulanacak süreci anlatan bir kavram olarak kabul etmiştir.⁵⁰ Bu minvalde UAD'nin hakkaniyet ilkesinin uygulanması sürecinde varlığı gereken hususlar ile hakkaniyeti açıklayan unsurları şöylece özetlediği söylenebilir.⁵¹

- Tüm ilgili durumlarda gerekli özenin gösterilmesi,
- Taraf devletlerden birinin, diğerinin doğal uzantısına tecavüz etmemesi,
- Coğrafyanın yeniden şekillendirilmesinin söz konusu olmaması,
- Hakkaniyetin mutlak eşitlik olmadığı,
- Dağıtıcı adaletin söz konusu olmaması,
- Sınırlandırmanın taraf devletlerin yapacağı uluslararası hukuka uygun anlaşma ile gerçekleştirilmesinin esas olması,
- Taraf devletlerin denize uzantılarının mümkün mertebe birbirini kesmemesi.

Yukarıda sayılan hususlar uyulması zorunlu olan kurallar olmayıp, sınırlandırma uyumsuzluklarında dikkat edilmesi gereken asgari ölçülerdir.⁵²

B. Eşit Uzaklık

UAD'ye göre eşit uzaklık metodu, ancak hakkaniyet ilkeleri uygulandığında makul bir sonuca ulaşılmasını mümkün kılıyorsa uygulanabilir. Yani, uygulanması zorunlu olan bir metod değildir. UAD'nin bu yorumunu 1958 tarihli Cenevre Kıta

⁴⁸ Beaglehole, 1984: 428.

⁴⁹ I.C.J. , Reports, 1984: 39.

⁵⁰ Özbek, 2002: 46.

⁵¹ I.C.J. , Reports, 1984: 39.

⁵² Özbek, 2002: 47.

Sahanlığı Sözleşmesi'nin 6. maddesinde⁵³ yer alan ‘‘...özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa...’’ ifadesine dayanarak yaptığı açıktır.

1977 tarihli Fransa-İngiltere davasında da UAD, CKSS'nin 6. maddesi ile bu konuda uygulanacak teamül kuralları arasında fark olmadığını, her iki açıdan bakıldığında da eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasının zorunlu olmadığını belirtmiştir. Mahkeme eşit uzaklık-özel durumlar kavramlarının birlikte değerlendirilmesi ve somut olayın özelliklerine göre karar verilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Bahsi geçen maddede ‘‘özel durumların’’ neler olduğu belirtilmemiştir. Zira, bu somut olayın özelliklerine bakıldığında ortaya çıkacaktır. Somut olaydaki özellikler dikkate alınarak sınırlandırmaya uygulanacak makul metod tespit edilmelidir. Sınırlandırmada uygulanacak eşit uzaklık metodunun veya bir başka metodun hakkaniyetli yol olması, her bir somut olaydaki coğrafi özellikler ve diğer ilgili durumların bir yansıması olacaktır.⁵⁴

UAD, Danimarka ile Norveç arasında ortaya çıkan ve Greenland ve Jan Mayen adalarını ilgilendiren uyuşmazlıkta eşit uzaklık ilkesini uygulamış ve bu metodun hakkaniyete uygun metod olduğuna karar vermiştir. Bu davada UAD, kıta sahanlığını ve balıkçılık bölgesini iki ayrı çizgi ile ayırarak sınırlandırma yapmıştır. Kararında eşit uzaklık-özel durumlar metoduna atıf yapan mahkeme, kıyıları karşılıklı olan iki ülkenin deniz alanlarının sınırlandırılmasında, 6. maddede yer alan eşit uzaklık ilkesinin uygulanması ile hakkaniyeti yerine getirecek teamül hukuku prensiplerinin uygulanması arasında sonuca ilişkin bir farklılık bulunmayacağına dikkat çekmiştir.

UAD'nin konuya dair bir diğer önemli kararı olan Eritre/Yemen davasına ilişkin kararda, tarafların da talepleri doğrultusunda eşit uzaklık-özel durumlar ilkeleri birlikte uygulanmış ve bu uygulamanın kıyıları karşılıklı olan ülkeler arası sınırlandırmada;

⁵³ 1958 Cenevre KSS Madde 6 : Aynı Kıta Sahanlığının, kıyıları karşı karşıya olan iki ya da daha fazla Devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, bu Devletlere ait Kıta Sahanlığının sınırı bu Devletler arasında andlaşma ile tespit edilecektir. Andlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her noktası her bir Devletin kara sularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan orta hattır.

Aynı Kıta Sahanlığının kıyıları yan yana olan iki Devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, Kıta Sahanlığının sınırı bu Devletler arasında andlaşma ile tespit edilecektir. Andlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her bir Devletin kara sularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından itibaren eşit uzaklık ilkesinin uygulanması suretiyle tespit edilecektir.

⁵⁴ Özbek, 2002: 46.

içtihatlarla, BMDHS'ye ve devletlerin uygulamalarına paralel olduğu görülmüştür. Bu yönüyle karar sınırlandırma hukukunda önem arz etmektedir.

Eşit uzaklık-özel durumlar ilişkisinin uygulanmaya çalışıldığı bir diğer dava ise Katar-Bahreyn davasıdır. Bu davada özel durumlar çerçevesinde çeşitli coğrafi yapıların ve cezir yükseltilerinin çokça dikkate alınmış olması neticesinde eşit uzaklık ölçüsünden sapılmıştır. Bu karara bakıldığında, eşit uzaklık metodunu uygulamamak yerine değiştirerek uygulamanın, bu tarz coğrafi durumlarda hakkaniyetli bir sonuca ulaşılmasının zorluğunu görmek mümkündür.⁵⁵

Bahreyn-Katar davasında UAD'nin eşit uzaklık-özel durumlar kavramlarını harmanlayarak uygulamaya çalışmasının temel sebebi bölgenin katı coğrafi özellikleridir. Ayrıca bölgedeki petrol-doğalgaz kuyusu açma, sismik faaliyetler ve diğer ekonomik çalışmalar da eşit uzaklık ilkesinin tek başına uygulanabilmesinin önüne geçmiştir.

Konuya ilişkin bir diğer karar olan 2002 tarihli Kamerun-Nijerya davasına ilişkin kararda da, taraflar tek bir sınır çizilmesini talep etmişler ve UAD, karasularının ve karasuları dışındaki alanların sınırlandırılmasına ilişkin ayrı ayrı çözüm öngörmüştür. Buna göre, karasularına ilişkin sınırlandırma zaten 1913 tarihli Anglo-Alman Andlaşması, davanın tarafları arasındaki 1971 Yaounde II Deklarasyonu ve 1975 tarihli Maroua Deklarasyonu ile yapılmıştır. Karasuları dışındaki deniz alanlarının sınırlandırılmasında ise BMDHS'nin 74.⁵⁶ ve 83.⁵⁷ maddeleri uygulanacaktır. UAD,

⁵⁵ Kaya, 2007: 73, 74.

⁵⁶ Madde 74- Kıyıları Karşı Karşıya ve Yan Yana Olan Devletler Arasında Münhasır Ekonomik Bölgenin Sınırlandırılması

1. Kıyıları karşı karşıya veya yan yana olan devletler arasında münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması, hakça bir çözüm bulmak üzere, Milletlerarası Adalet Divanı Statüsü'nün 38 inci maddesinde zikredilen milletlerarası hukuka göre anlaşma ile gerçekleştirilecektir.

2. Makul bir zaman periyodu içinde hiçbir anlaşmaya varılmazsa, ilgili Devletler Kısım XV'de öngörülen prosedüre başvuracaklardır.

3. Birinci paragrafta öngörülen anlaşmaya varılincaya kadar ilgili Devletler pratik bir nitelik taşıyan geçici düzenlemeler yapmak ve bu geçici dönem boyunca nihai anlaşmaya varılmasını tehlikeye koymamak veya onu engellemek için bir anlayış ve iş birliği ruhu içinde her çabayı sarf edeceklerdir. Bu düzenlemeler, nihai sınırlandırmaya hâlel getirmeyecektir.

4. İlgili devletler arasında yürürlükte olan bir anlaşma varsa, münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması ile ilgili sorunlar, o anlaşmanın hükümlerine göre karara bağlanacaktır.

⁵⁷ Madde 83 - Kıyıları Karşı-Karşıya veya Yan-Yana Olan Devletler Arasında Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılması:

Nijerya-Kamerun davasında öncelikle yan unsurlara bakmadan eşit uzaklık ilkesine göre bir belirleme yapmış, sonrasında da hakkaniyet ilkesi çerçevesinde bu sınırlamada ileri veya geriye doğru bir ayarlama yapıp yapılmayacağına bakmıştır. Görülüyor ki UAD, bu davada da hakkaniyet ilkelerinin net kavramsal tespitini yapmak yerine bu ilkeleri somut olayın özellikleri içerisinde aramıştır. Nijerya ve Kamerun arasında herhangi bir ada veya benzeri coğrafi yapı bulunmamaktadır. Durum böyle olmasına karşın davada salt eşit uzaklık yönteminin uygulanmamış olmasının sebebi bölgede devletlerce verilen petrol arama ve üretim ruhsatlarıdır.

Yukarıdan beri ortaya konulan yargı kararlarına da bakıldığında, deniz alanları sınırlandırılmasında hakkaniyet ilkelerinin esas olduğu, uygulanması zorunlu olan hukuk kaidelerinin aslında hakkaniyet ilkeleri içerisinde saklı olduğu,⁵⁸ eşit uzaklık prensibinin ise bu ilkelerin uygulanması için başvuru alt metodlardan sadece biri olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, eşit uzaklık prensibi somut olaydaki özel durumlar ile birlikte ele alınacak ve bu yolla hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşılmış olacaktır.

“Eşit uzaklık” ilkesinin tek başına veya “özel durumlar” ile birlikte uygulanmasının da yetersiz kalması halinde bu metodun uygulanmasından tamamen vazgeçilip farklı bir metodun uygulanabileceği de unutulmamalıdır. Zira, önemli olan ulaşılabilecek sonucun hakkaniyete uygun bir sonuç olmasıdır.

C. Coğrafyanın Üstünlüğü

Daha önce de ifade edildiği gibi deniz alanlarının sınırlandırılmasında dikkate alınacak hakkaniyet ilkelerinin kapsamı içtihatlarla bakılarak çıkartılmaya çalışılmaktadır.

-
1. Kıyılan karşı-karşıya veya yan-yanan olan devletler arasında Kıta Sahaneliğinin sınırlandırılması, hakça bir çözüm bulmak üzere, Milletler arası Adalet Divanı Statüsü’nün 38. maddesinde zikredilen milletler arası hukuka göre anlaşma ile gerçekleştirilecektir.
 2. Makul bir zaman periyodu içinde hiçbir anlaşmaya varılamazsa, ilgili Devletler Kısım XV’de öngörülen prosedüre başvuracaklardır.
 3. Birinci paragrafta öngörülen anlaşmaya varılincaya kadar ilgili Devletler pratik bir nitelik taşıyan geçici düzenlemeler yapmak ve bu geçici dönem boyunca nihai anlaşmaya varılmasını tehlikeye koymamak veya onu engellemek için bir anlayış ve iş birliği ruhu içinde her çabayı sarf edeceklerdir. Bu düzenlemeler nihai sınırlandırmaya halel getirmeyecektir.
 4. İlgili devletler arasında yürürlükte olan bir anlaşma varsa Kıta Sahaneliğinin sınırlandırılmasıyla ilgili sorunlar o anlaşmanın hükümlerine göre karara bağlanacaktır.

⁵⁸ Özbek, 2002: 54, 55.

Bu doğrultuda ön plana çıkan ilk prensip coğrafyanın üstünlüğü prensibidir. İlk olarak Kuzey Denizi Davaları'nda UAD, coğrafyanın yeniden şekillendirilemeyeceğini belirterek coğrafyaya bu konuda üstünlük tanımıştır. Manş Denizi Davası'nda da, somut olayda eşit uzaklık veya diğer herhangi bir metodun uygulanacağına karar verilirken öncelikle ülke coğrafyalarının durumuna bakmak gerektiği ifade edilmiştir. Yine UAD, Tunus-Libya davasında karaya, deniz karşısında bir üstünlük tanımıştır. Libya-Malta davasında da uyuşmazlığın taraflarının kıyılarının, başlangıç çizgisi olacağını ifade etmiştir.

Sadece kıta sahanlığının münferiden sınırlandırıldığı davalar değil, aynı zamanda hem kıta sahanlığı hem de münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması işleminin yapıldığı davalarda da UAD, coğrafyanın üstünlüğü prensibini uygulamıştır. Kanada-Fransa Saint Pierre Miquelon, Norveç-Danimarka Jan Mayen ve Bahreyn-Katar davaları bu duruma örnektir.

Coğrafyanın üstünlüğü ilkesi tatbik edilirken dikkate alınacak husus, sınırlandırmaya konu olan bölgedeki anakaraların kıyı uzunluğudur. Zira, anakaraların kıyı uzunluğu, devletlerin söz sahibi olacağı deniz alanını da tayin edecektir.

Coğrafi şekillerden dikkate alınacak diğer önemli bir husus, kıyının girintili-çukuntılı olmasıdır. UAD, Kuzey Denizi Davası'nda dikkate alınacak coğrafi unsurların hakkaniyeti etkileyecek ölçüde önemli olması gerekliliğini ifade etmiştir.

UAD'nin vermiş olduğu yargı kararlarının ekseriyetinde, öncelikle sınırlandırma amacıyla iki devlet arasında bir çizgi çizildiği, bu çizgi çizilirken de coğrafi unsurların önemle dikkate alındığı, mukayeseler neticesinde de bahsi geçen çizginin eşit uzaklık temeline en yakın mesafede olduğu gözlemlenmiştir.⁵⁹

Gerek İngiltere-Fransa arasındaki Manş Denizi Davası'nda gerekse Libya-Malta davasında kıyı coğrafyası esas alınmış ve buna göre sınırlandırma yapılmıştır. Jan Mayen davasında da coğrafi koşullara atıf yapılarak eşit uzaklık ölçüsü uygulanmıştır. Maine

⁵⁹ Kaya, 2007: 77.

Körfezi davasında da aynı durum söz konusu olmuştur. Bu durumun tek istisnası Eritre-Yemen davasıdır. Bunun sebebi de taraflar arasında anlaşma ile eşit uzaklık ilkesi dışında başka bir çözüm yolu öngörülerek bir sınırlandırmanın yapılmış olmasıdır.

D. İlgili Şartlar Çerçevesinde Dikkate Alınan Konular

1. Adalar

UAD, sınırlandırmanın hakkaniyete uygun olması için dikkate aldığı kıyıların girintili-çukuntılı olma özellikleri gibi özellikler yanında diğer ilgili coğrafi özelliklere de bakmaktadır. Bunların başında da adalar gelmektedir. Adalara sınırlandırma hukukunda verilecek etki, başta ilgili adadaki nüfus yoğunluğu, adanın konumu ve büyüklüğü ve anakara ile ada arasındaki coğrafi denge gibi unsurlara göre değişiklik göstermektedir. Uluslararası hukukta adaların da egemenlik hakkına sahip oldukları kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgesi vardır.⁶⁰ Buna karşın yaşayan insanların ve ekonomik bir hayatın olmadığı adaların bu neviden uluslararası hukuk hakları bulunmamaktadır.⁶¹ Adalara, sınırlandırma hukukunda kendilerinin ve sınırlandırılacak bölgenin özelliklerine göre sınırlı bir hak tanınmakta veya hiç tanınmamaktadır. Bu yönüyle adaların, anakaraya karşı konumları önem arz etmektedir. Adaların diğer özellikleri de konumlarına bakılmak suretiyle tayin edilir. Gerek pratikte gerekse teoride adalar bu çerçevede değerlendirilmektedir.⁶²

Her ne kadar, adalara kıta sahanlığı ve MEB hakkının tanındığı belirtilmiş olsa da bu hak, sınırlandırma hukukunda anakara ile adaların aynı statüde olduğu anlamına gelmeyecektir. Yukarıda da belirtildiği gibi adalar, sınırlandırma esaslarını sahip oldukları ekonomik, demografik ve sosyal özelliklerine göre az etkileyebilmekte veya hiç etkileyememektedir.

⁶⁰ Charney, 1999: 863-866.

⁶¹ BMDHS'nin 121/3. maddesinde, "insanın barınmasına imkan vermeyen veya kendine ait ekonomik hayatı olmayan kayaların" kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgesinin olmadığı belirtilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, sözü edilen ekonomik hayatın kayaların veya adaların kendine ait olması gerekliliğidir. Bir başka devletin, genişletilmiş bir bölgede kontrolü sağlamak için ekonomik ve savunma amaçlı desteklemeleriyle var olan bir ekonomik hayat, suni olmaktan öteye gidemeyeceği için bahsedilen haklara da sahip olamayacaktır. (Koç, 2007: 208.)

⁶² Dyke, Bennett, 1993: 62.

Bağılı oldukları ülkenin anakarasına en yakın olan adalar, kıyısız adalar olarak adlandırılır. İngiltere'ye ait olan Scilly ve Fransa'ya ait olan Ushant adaları bu tip adalara örnektir. UAD, Manş Denizi Davası'nda konu olan bu adalara tam bağımsız etki tanınmasının eşit uzaklık ilkesine ve bu arada hakkaniyet temeline ters düşeceğini ifade etmiştir. Zira UAD'ye göre her iki ülkenin de kıyı yapıları ve coğrafi özellikleri benzerlik göstermekte ve her iki ülke de aynı kıta sahanlığında bulunmaktadır. Bu yönüyle adalara tam etki vermenin hakkaniyete aykırı olacağı düşünülmüştür. Aynı durum, Tunus-Libya davasında da vardır. İki ülke arasında kalan ancak Tunus'a yakın olan Kerkennah adalarına da aynı saikten hareketle yarım etki tanınmıştır. İki davada da adaların demografik, ekonomik yapıları ve büyüklükleri dikkate alınmış ve uygulamadaki diğer örneklerde olduğu gibi bu davalarda da adı geçen adalara yarım ve sınırlı bir etki tanınmıştır.⁶³

Gine-Gine Bissau Davası'nda Bijagos Adaları'na ilişkin kararda da benzer hususlar vurgulanmıştır. Kıyı uzunlukları ve kıyı şekilleri benzer olan iki taraf arasındaki alan sınırlandırmasında bu adaya da sınırlı bir etki tanınmıştır. UAD'ye göre, devletlerin kıyılarını etkin bir şekilde kontrol edebilmesi için kıyılarına yakın olan adaların da değerlendirilmesi gereklidir. Ancak adaların bu etkisi, bütün kıyı uzunluğu dikkate alınarak yapılacak hesaplamada değil –ki bu adaların etkisini sınırlı olmaktan çıkaracaktır- , kıyı hattının yönünü kendi konumlarına doğru çevirebilmek noktasında olmalıdır.

Eritre-Yemen davasında ise hakkaniyet ilkesinin somut olayda farklı bir yoruma yol açtığı görülmektedir. Zira bu davada, Eritre'nin adalarından olan Dahlak Adaları, Eritre'den uzakta yer almasına karşın Eritre ile bir bütün olarak değerlendirilmiş ve eşit uzaklık temelindeki sınırlandırma bu esas hattından referansla gerçekleştirilmiştir. Dahlak Adaları dışında kalan Zubayr Adaları ve Jabal al Tayr Adası ise etki alanı dışında kalmıştır. Zira bu adalarda daha önce bahsedilen ekonomik ve sosyal hayat bulunmamaktadır.

⁶³ Kaya, 2007: 208.

Maine Körfezi Davası'nda UAD, Seal Adası'nın Kanada'ya ve körfez yaklaşma hattına çok yakın olduğunu ve coğrafi büyüklüğünü dikkate almış ve bu Ada'ya sınırlı bir etki tanımıştır. Şüphesiz yine bu etki orantılılık ve hakkaniyet prensipleri çerçevesinde olmuştur.

Verilen örneklerle bakıldığında kıyısız adalara, sınırlandırmaya esas hattın tayininde az ya da çok bir etki tanınmaktadır. Bahsi geçen adalar coğrafi konumlarına göre bazı durumlarda kıyı hattının yönünü kendi pozisyonlarına göre değiştirebilmişler bazılarında ise hiçbir etki gösterememişlerdir. Ancak tüm bu örneklerden çıkarılan ortak sonuç, adaların sınırlandırmada etki sahibi olabilmesi için üzerinde ekonomik ve sosyal bir yaşamı var edebilmesinin gerekli olduğu hususudur.⁶⁴

Şüphesiz, yerleşim ve yaşam koşulunun istisnası olan örnekler de mevcuttur. Örneğin, İzlanda ile Norveç arasında 1980 yılında yapılan andlaşmada, Norveç'e ait olan Jan Mayen Adası'nın üzerinde yok denilebilecek kadar az yerleşim bulunmasına ve yaşamın devam ettirilebilirliğinin çok kısıtlı olması gerçeğine karşın bu adaya kıta sahanlığı ve MEB hakkı tanınmıştır. Bununla beraber, sınıra yakın olan hidrokarbon yataklarının işletiminin ortak yapılacağı karara bağlanmıştır. Norveç, sınırlı etki tanınan bu andlaşmayı bir adım daha ileri götürerek Greenland ile arasındaki sınırlandırma uyuşmazlığında Jan Mayen Adası'na tam etki talep etmiş ancak UAD, bu adaya yine sınırlı etki tanımıştır.⁶⁵ Jan Mayen Adası'nın yerleşim ve yaşam koşulunu tam olarak yerine getirmemesine karşın sınırlı bir etki sahibi olmasının sebebi, kıyılara yakın olan hidrokarbon yataklarının ekonomik önemi haiz olması ve bu enerji kaynağının kullanılabilmesi için bölgedeki uyuşmazlığın sonlandırılmasının gerekli oluşudur.

a) Yanlış Taraftaki Adalar

UAD tarafından "yanlış taraftaki adalar" olarak tabir edilen adalar, ait olduğu devletin değil de başka bir devletin anakarasına yakın olan adalardır. Bu tip adalar, sınırlandırmada çok daha fazla kısıtlamaya tabi tutulmaktadır. İki ülke arasında çizilecek sınır üzerinde bu tip adaların "bozma" etkisi olduğu kabullenilmekte ve bu doğrultuda

⁶⁴ Kaya, 2007: 210.

⁶⁵ Acer, 2008: 15.

bunlara oldukça sınırlı bir etki etme imkanı verilmekte veya tamamen etkisiz bırakılmaktadır. Şüphesiz, “yanlış taraftaki adalara” da hak tanınabilmesi için bu adalar üzerinde de genel şart olan ekonomik ve sosyal hayatın varlığı şartı aranmaktadır.

Manş Denizi Davası’nda Fransa tarafında kalan ancak İngiltere’ye ait olan Kanal Adaları’na mesafe anlamında sadece sınırlı bir kıta sahanlığı tanınmıştır. Zira, aradaki ada İngiltere’ye coğrafi bakımdan önemli bir avantaj getirmekteydi. İngiltere-Fransa davasında verilen kararda coğrafyanın üstünlüğünün hakkaniyete zarar vermesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Çünkü bahse konu Ada, Fransa’ya oldukça yakın konumda bulunmaktadır. Aksi halin kabulü, Fransa aleyhine hakkaniyet ilkesine ters düşecek bir sonuç doğuracaktır. Mahkeme, bu Ada’ya Fransa’ya tanınan ölçüde bir kıta sahanlığı hakkı tanımlanmasını kabul etmeyerek, böyle bir durumun yasada ve içtihatlarda ifadesini bulan “özel şartlar” veya hakkaniyet ilkesine bağlı olan “ilgili şartlar” nedeniyle gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda UAD, orta hattın güneyine tekabül eden bir noktada Kanal Adaları’nın kıta sahanlığını tayine eden ikinci bir sınırlandırma çizgisi belirlemiştir. Fransa’nın kıta sahanlığının Kanal Adaları’nın balıkçılık bölgesini de ihlal etmemesinden ötürü bu adalara belirlenen bölgeler içerisinde bağımsız egemenlik hakkı sağlanmıştır. Adalara, İngiltere’den bağımsız olarak 12 millik bir kıta sahanlığı tanınmış olmasının sebebi, bu adaların ekonomik, tarımsal, sosyal ve siyasi yaşamlarının oluşu ve hukuki-idari düzenlemelerinin varlığıdır.

Neticede, yanlış taraftaki adaların sınırlandırma hukukundaki pozisyonları, gerek ortay hattın uzağında, gerekse yakınında olsun kendi konumlarına ve özel şartlarına göre değerlendirilmektedir.

Bazı durumlarda istisnai sonuçlar da olabilmektedir. Fransa’nın Miquelon ve Saint Pierre adaları Kanada’nın kıyılarına çok yakın olmasına ve yakınında Fransa anakarası olarak kabul edilen bir toprak parçası olmamasına karşın, coğrafi konumları itibarıyla Kanada’nın uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını ihlal etmedikleri için bu adalara daha geniş bir egemenlik alanı tahsis edilmiştir.⁶⁶

⁶⁶ Kaya, 2007: 211.

Kanada-Fransa arasındaki davada UAD'nin temel ölçütü kıyı hatlarının uzunlukları arasındaki fark olmuştur. Zira mahkeme, ancak bu yolla adil ve hakkaniyetli bir sonuca ulaşılabileceğini savunmuştur. Daha önce konuya ilişkin taraflar arasında bir andlaşma olmamasını da dikkate alan mahkeme, sözü edilen adalara tam egemenlik hakkı verilmesi halinde Kanada'nın sınırlarında bir bozulma olup olmayacağını tartışmış ve orantılılık ilkesini referans almıştır. Yapmış olduğu inceleme neticesinde de bu adalara kıta sahanlığı dışında 12 millik bir MEB vermiştir.

Fransa'nın tüm taleplerinin kabulü ile adı geçen adalara 200 millik ilave bir MEB verilmesi teoride mümkün olsa da, pratikte imkansız olacaktır. Zira böyle bir durumda Kanada'nın egemen olduğu bir bölgenin içinde kalmış ve doğrudan ait olduğu Fransa ile bağlantı yolu olmayan adaların varlığından söz edilecektir.⁶⁷

Yanlış tarafta konumlanmış adalara tam veya eşit yetkinin verildiği örnekler de mevcuttur. Konusu Greenland adası olan ve Danimarka ile Kanada arasında yapılan 1973 tarihli andlaşma bu kapsamdadır. Adı geçen ada 1.500 mil kadar uzanan bir adadır. Greenland adasının kıyıları, Kanada adalarının hatta anakaranın kıyılarına eşit uzaklığa sahiptir. Bu andlaşmaya göre sınırlandırma çizgisi basit eşit uzaklık çizgisidir. Bu andlaşmada Greenland adasına, Kanada'nın Baffin, Ellesmere ve Devon adaları karşısında tam etki verilmiştir. Bu adaya yanlış tarafta olmasına rağmen tam etki verilmesinin başlıca sebebi adanın büyüklüğü ve adada var olan sosyal ve ekonomik hayattır.⁶⁸

Benzer durum Hindistan-Endonezya ve Hindistan-Tayland arasında gerçekleşmiştir. 1974 tarihinde Hindistan ile Endonezya arasında aktedilen andlaşma, Hindistan'ın 1.000 mil açığında bulunan Great Nicobar Adası ile Endonezya'nın Sumatra Adası arasındaki kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkindir. Sınırlandırma, karşıt kıyıları arasında en uç noktalar dikkate alınarak eşit uzaklık prensibine göre yapılmıştır. Endonezya, Great Nicobar Adası'nın Hindistan kıyılarına oldukça uzak olmasına karşın, Ada'nın yer aldığı açık deniz alanının da oldukça büyük olması sebebiyle Hindistan'ın

⁶⁷ Plantegenest, Iosipescu, Macnab: 5. <http://www.gmat.unsw.edu.au/ablos/ABLOS03Folder/PAPER5-1.PDF> , Erişim Tarihi: 07.04.2014.

⁶⁸ Acer, 2008: 13.

Ada'ya tam etki talebine olumsuz cevap vermemiştir. Zira bu sonuç, Endonezya'ya göre hakkaniyet ilkelerine de ters görülmemiştir. Yine Great Nicobar Adası için Hindistan ile Tayland arasında yapılan 1978 tarihli andlaşmada Hindistan'ın adasına tam etki tanınmış, buna karşın Tayland da kıyılarından sadece 32 mil açıkta bulunan adaları için tam etki elde etmiştir.⁶⁹

Benzer durum Burma Adası'na karşı Hindistan'ın Nicobar ve Andaman Adaları için söz konusu olmuştur. Buradaki farklılık ise bu adaların yanlış tarafta olmasına karşın Burma Adası'na yakın olmamasıdır. Nicobar Adaları Burma kıyılarına 300 mil, Andaman Adaları ise 150 mil mesafededir. Bunun yanında, sınırın adalar ile anakara arasında olmasından ötürü Hindistan kıyılarına dönük bir etkisi yoktur. Bu sebepten çevreleme çözümü, mesafenin uzak olmasından ötürü etkin bir sonuç sağlayamamıştır.⁷⁰

1977 tarihli Kosta Rika-Kolombiya Andlaşması'na bakıldığında ise, Kosta Rika'ya daha yakın olan ancak bu ülke kıyılarına da 150 mil mesafede bulunan Kolombiya'ya ait olan Intendencia San Andres y Providence Adası'na tam etki tanınmamıştır. Sınırlandırma metodunun da eşit uzaklık olarak uygulanmadığı bu andlaşmada bu Ada'ya anakara ile aynı etki tanınmıştır. Esasında burada, Kolombiya ile Panama arasında yapılan 1976 tarihli andlaşma, Kosta Rika'yı da benzer durumu kabullenmeye itmiştir. Zira bu andlaşmada Ada'ya tam etki tanınmıştır.

1982 tarihli Avustralya-Fransa Andlaşması'na bakıldığında da Avustralya kıyılarının karşısında yer alan ve Fransa'ya ait olan New Caledonia Adası'na da tam etki tanındığı görülmektedir.

Verilen örnekler bakıldığında sonucun yine de hakkaniyete uygun olduğu söylenebilir. Zira, bu örneklerin hemen hemen tamamına yakın bir kısmında adalar yanlış tarafta olsalar da adanın yakın olduğu ülke kıyılarına oldukça uzak mesafededirler. Hal böyle olunca, yakın ülkenin deniz alanları hakkaniyeti bozacak ölçüde sınırlandırılmamış olmaktadır. Çünkü sınırlandırmaya konu deniz alanları oldukça büyük çaptadır ve ilgili

⁶⁹ Acer, 2008: 13.

⁷⁰ Acer, 2008: 14.

adaya eşit etki verilerek yapılan sınırlandırma neticesinde halen yakın ülke, egemen pozisyonunu korumaya devam etmektedir.⁷¹

Bir devletin adasının, başka bir devletin kıyısına çok yakın olup da sınırlandırma andlaşmasının yapıldığı örnek Hollanda-Venezuela örneğidir. Venezuela'nın sadece 30 mil açıklarında bulunan ve 1954'ten beri otonom durumda olan Bonaire, Curacao ve Aruba adalarının bulunduğu bölgede yapılan sınırlandırma, bu andlaşmanın konusudur.

Sınırlandırmada sözü edilen adalara tam ve eşit bir etki tanınmamıştır. Sınırlandırma, kıyı uzunlukları dikkate alınarak yapılmış ve oransallık prensibi benimsenmiştir. Yani, burada çevreleme yöntemi kullanılmamış ve sınırda sapmalar yoluyla etki azaltma cihetine gidilmiştir. Buna karşın aynı andlaşmada Venezuela, kendi adaları olan Aves ve Los Monjes adalarına eşit uzaklık temelinde tam etki tanınmasını sağlamıştır.⁷²

Danimarka-İsveç arasında yapılan 1984 tarihli sınırlandırma andlaşmasına bakıldığında ise Danimarka'ya ait olan Bornholm Adası, ulaşım faktörü ve dar bir deniz alanı sahipliği gerekçesiyle sınırlı bir etki sahibi olmuştur. Yine aynı andlaşmada İsveç'in Ven Adası ise tamamıyla ihmal edilmiştir.

Avustralya ile Papua Yeni Gine arasındaki 1978 tarihli andlaşma ise bahsedilen örneklerin tamamından farklıdır. Bu örnekte Avustralya'nın Sabai ve Boigu adaları Papua Yeni Gine'nin sadece 3-4 mil uzağındadır. Papua Yeni Gine'nin anakarası tarafında basitleştirilmiş eşit uzaklık çizgisi belirlenirken Avustralya'nın adalarına karasuları hakkı tanınmış, ancak MEB verilmemiştir. Karasuları yanında sadece balıkçılık haklarının korunduğu bir bölge belirlenmiştir.⁷³

Newfoundland Adaları açıklarındaki Fransa'ya ait St. Pierre ve Miquelon Adaları'na ilişkin 1972 tarihli andlaşmada bu adalarla Newfoundland arasında karasuları için eşit uzaklık çizgisi belirlenmiş ancak deniz tarafında sınır çizilmemiştir. UAD ise bu

⁷¹ Acer, 2008: 14.

⁷² Acer, 2008: 15.

⁷³ Acer, 2008: 15.

bölgeye ilişkin son kararı vermiş ve adaların etkisini sınırlandırmıştır. 1969 tarihli Malezya-Endonezya Antlaşması'nda ise Malezya kıyılarına yakın Endonezya adalarına sınırlı etki tanınmış, bu yolla Malezya'nın deniz alanlarının hakkaniyete ters biçimde kısıtlanması engellenmeye çalışılmıştır.⁷⁴

Sonuç olarak, yanlış tarafta bulunan adaların etkisinin sınırlandırıldığı, tam etki verilen yanlış taraftaki adaların ise geniş deniz alanları söz konusu olduğu için kıyı ülkesinin haklarını sınırlandırmadığı, bu yolla hakkaniyete uygun çözümlerin benimsendiği ve tüm bu hususların uygulamalar ve içtihatlar vasıtasıyla yerleştiği ifade edilebilir.⁷⁵

2. En Düşük Cezir Çizgisi Unsurları ve Kayalıklar

En düşük cezir çizgisi unsurları ve kayalıklar, deniz alanlarının sınırlandırılmasındaki esas çizgilerin oluşturulmasında kullanılabilecek esas noktalar olarak kullanılabileceği gibi, yalnız sınırlandırma amacıyla oluşturulmuş esas çizginin parçaları olarak da kullanılabilir. Bu unsurların hangi şartlarda düz esas çizgi oluştururken kullanılabileceği BMDHS'de belirtilmiştir.⁷⁶ Buna karşın yalnız

⁷⁴ International Maritime Boundaries, Vol. I, 2011: 1024.

⁷⁵ Acer, 2008: 16.

⁷⁶ Örneğin BMDHS m.5: İşbu Sözleşmede aksine hüküm bulunmadıkça, karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı normal esas hat, sahildevlet tarafından resmen kabul edilmiş büyük ölçekli deniz haritalarında belirtildiği şekliyle, sahil boyunca uzayan en düşük cezir hattıdır.

BMDHS m. 7: 1- Sahilin derin bir şekilde girintili çıkıntılı olduğu veya sahil boyunca hemen yakında bir adalar dizisinin bulunduğu yerlerde, karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hattın çizimi için, uygun noktaları birleştiren düz esas hatlar yöntemi kullanılabilir.

2- Bir deltanın mevcudiyeti ve diğer doğal özellikler sebebiyle sahilin son derece değişken olduğu bölgelerde, uygun noktalar en düşük cezir çizgisi boyunca seçilebilir; en düşük cezir çizgisinin daha sonra yükselmesi halinde dahi, bu düz esas hatlar, işbu Sözleşmeye uygun olarak sahildevlet tarafından değiştirilmedikçe yürürlükte kalacaktır.

3- Düz esas hatların oluşturduğu çizginin sahilin genel yönünden hissedilir bir biçimde sapmaması ve bu hatların berisinde kalan deniz uzantılarının iç sular rejimine tabi tutulabilmesi için, bunların kara sahasına yeter derecede bağlı olmaları gerekir.

4- Düz esas hatlar cezir zamanı ortaya çıkan yüksekliklere doğru veya bunlardan başlamak üzere çizilmeyecektir; meğer ki, bunlar üzerinde devamlı olarak suyun üstünde kalan deniz fenerleri veya benzer tesisler inşa edilmiş olsun veya bu şekilde çizilmiş düz esas hatlar uluslararası genel bir kabul görmüş olsun.

5- 1. paragraf uyarınca düz esas hatlar yönteminin uygulandığı durumlarda, bazı esas hatların tesbiti için, söz konusu bölgeye özgü ve gerçekliği ve önemi uzun bir teamül ile açıkça kanıtlanmış ekonomik çıkarlar göz önünde tutulabilir.

6- Düz esas hatlar yöntemi bir devlet tarafından, diğer bir devletin karasularını açık denizden veya bir münhasır ekonomik bölgeden kesecek şekilde uygulanamaz.

<https://atlantis.denizcilik.gov.tr/mevzuat/dosyam/denizhukuku.pdf> , Erişim Tarihi: 11.04.2014.

sınırlandırma amacıyla düz esas çizgi oluşturulurken hangi noktaların esas nokta olarak alınacağı, taraflar arasındaki andlaşma veya UAD kararıyla tespit olunmaktadır.

Tarafların yalnız sınırlandırmada uygulayacakları esas çizgileri belirledikleri andlaşmalar çokça bulunmaktadır. 1958 tarihli Bahreyn-Suudi Arabistan Andlaşması'nda sınır eşit uzaklık çizgisi esas alınarak yapılmıştır ve bu çizgi alçak dalga unsurlarından ölçülmüştür. 1976 tarihli Hindistan-Maldivler Andlaşması'nda da eşit uzaklık prensibi temel alınarak sınır, kumullardan yararlanılarak ortaya konulmuştur. Kumulların esas nokta olarak dikkate alındığı bir diğer örnek Yeni Zelanda ile ABD arasında yapılan 1980 tarihli andlaşmadır.⁷⁷

3. Deniz Tabanındaki Jeomorfolojik ve Jeolojik Özellikler

Deniz tabanındaki jeomorfolojik ve jeolojik özelliklerin deniz alanlarının sınırlandırılmasındaki etkisi mutlak değil nispidir. Bu özelliklerin tamamına yakını ikincil niteliğe sahiptir.

Deniz tabanının doğal uzantısının yapısını tamamlayan jeolojik ve jeomorfolojik özellikler doğal uzantı ile bir bütün halinde değerlendirilmiş ve UAD'nin Kuzey Denizi Davası'nda mutlak etki tanınmıştır. İstisnai olan bu durum, UAD'nin daha sonraki kararlarında değişmiş ve artık bu özellikler nispi nitelik kazanmıştır. Bahsedilen özelliklerin kıta sahanlığıyla ilgili olması gerçeği karşısında, kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırmasının birlikte yapıldığı durumlarda bu özelliklerin hemen hemen hiç dikkate alınmadığı görülmüştür.⁷⁸

4. Tabii Kaynaklar

Kuzey Denizi Davaları'nda, tarafların sınırlandırmadaki amaçlarından birisi ve en önemlisinin petrol ve doğalgaz kaynakları üzerinde tasarruf edebilme konusu olduğu ancak davanın devamı esnasında buna dönük hiçbir hazırlık yapılmadığı gündeme gelmiş

⁷⁷ Acer, 2008: 17.

⁷⁸ Kaya, 2007: 80.

ve durum böyle olsa da davanın görülmesi esnasında bu unsurların da re'sen göz önüne alınması gerektiği mütalaa edilmiştir.

Her ne kadar bir sınır hattının belirlenmesi isteğinin olduğu durumlarda doğal kaynakların dikkate alınmamasının normal karşılanacağına ilişkin görüşler⁷⁹ mevcut ise de kanaatimce, talebin içeriğinde hat tayini olup olmadığına bakılmaksızın hakkaniyet ilkeleri gereği özellikle petrol ve doğalgaz kaynaklarının sınırlandırma uyumsuzluklarında dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Manş Denizi Tahkimi'nde, Fransa'nın Bassin d'Iroise bölgesinin potansiyel haklarına ve bunun "ilgili şart" kapsamında olabileceği değerlendirilmesine karşın, doğal kaynakların geniş ölçekli dikkate alınmadığı gözlemlenmiştir.

Tunus ile Libya arasındaki tahkim davasında da Libya, bölgedeki petrol kaynaklarının ve mevcut petrol kuyularının sınırlandırma yapılırken dikkate alınması gerektiğini ifade etmiş, bunun karşısında UAD, nisbi ekonomik faktörlerin ilişkisini kabul etmemiş ancak hakkaniyet ilkesi çerçevesinde "ilgili şartlar" değerlendirilirken dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir.

Libya/Malta Davası'nda da UAD, *"Sınırlandırılacak kıta sahanlığındaki tespit edilebilir doğal kaynaklar, sınırlandırmada hesaba katılmasının mantıklı olduğu bir ilgili şart oluşturabilir. Bu kaynaklar tarafların deniz yatağı ile ilgili iddialarında dikkate alınmalıdır"* diyerek bu konudaki görüşünü deklare etmiştir. Ancak genel olarak UAD önüne gelen davaların tarafları, doğal kaynakları sürekli nisbi ekonomik faktör ile ilişkilendirmeye çalışmış bu durum da UAD cephesinde doğal kaynakların etkisinin azalmasına sebep olmuştur.⁸⁰ Oysa daha önce de belirtildiği üzere, uğruna savaşların çıktığı petrol ve doğalgaz kaynakları, hiçbir gerekçe olmaksızın UAD'nin önemle üzerinde durması gereken bir faktör olmalıdır.

⁷⁹ Koç, 2006: 222.

⁸⁰ Koç, 2006: 223.

5. Bölgesel Sınırlar

Sınırlandırmaya etki eden bir diğer faktör, sınırlandırma konusu bölgede var olan veya olması muhtemel olan sınırlardır. Örneğin Kamerun-Nijerya davasında UAD, dava dışı Ekvator Gine'nin sınır haklarını ihlal edecek herhangi bir karar vermeyeceğini, sadece taraflar arasındaki deniz sınırının takip etmesi gereken yönünü belirleyeceğini ifade etmiştir. Yine Eritre-Yemen davasında tarafların daha önceden belirledikleri petrol arama ve balıkçılık bölgesi sınırlarının dikkate alınacağını belirtmiştir. Tunus-Libya davasında da mahkeme, taraflar ile üçüncü devletler arasında daha önce var olan sınır anlaşmalarının göz önünde bulundurulması gereğini ifade etmiştir.⁸¹

6. Savunma ve Güvenlik Şartları

Truman Deklarasyonu'nda kıta sahanlığının belirlenmesi için gerekli olan dört nedenden birisinin, "kendini koruma" olduğu belirtilmiştir. Deklarasyona göre, sahildevletinin, kendi kaynaklarını kontrol edip kendi güvenliğini sağlayabilmesi için kendi kıyılarının açıklarındaki faaliyetleri de izlemesi gerekmektedir. Savunma ve güvenlik şartlarının, sınırlandırma hukukunun gelişiminin ilk evrelerinde çok dikkate alınmamış olmasına karşın yaşanan gelişmeler üzerine "ilgili şartlar" olarak değerlendirilen hususlardan birisi de bu şartlar olmuştur.

Truman Deklarasyonu'nda yer alan bu ifadeden, askeri anlamda savunma ve güvenlik ile genel kamu yararı fikirleri ortaya çıkmıştır. Genel kamu yararının konusu, kıyı ülkesi ile deniz alanı arasında hukuki menfaatlerini koruma bağlamında doğal bir bağlantının olduğu hususudur. UAD'nin uygulamaları ise daha dar yorum olan askeri anlamda savunma ve güvenlik şartlarının dikkate alındığını göstermektedir.

Kuzey Denizi Davaları'nda kendisine yer bulamayan savunma ve güvenlik şartları, Manş Denizi Tahkimi'nde ele alınmıştır. Bu davada Fransa, Kanal bölgesi nedeniyle kendi kıta sahanlığını ikiye böldüğünden bahisle, güvenlik açısından büyük risk teşkil ettiğinden sınırlandırma yönteminin eşit uzaklık ilkesi olamayacağını

⁸¹ Kaya, 2007: 81, 82.

belirtmiştir. Fransa'ya göre aksinin kabulü, askeri denetimi etkileyecek ve denizaltılar için de uygun olmayan riskli şartlar oluşacaktır. İngiltere de, aynı gerekçelerin kendisi için de geçerli olduğunu, kıyısı ile Kanal Adaları arasındaki kıta sahanlığının savunma ve güvenlik şartlarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Sonuç olarak UAD, savunma ve güvenlik şartlarının doğrudan sonuca götürmeye yeter nitelikte olmadığı, etkisinin dar kapsamlı olduğuna karar vermiştir.

Esasen UAD'nin savunma ve güvenlik şartlarına dair iki tespit yaptığı söylenebilir.⁸²

- Güvenlik ve savunma şartları özel koşul oluşturabilir.
- Bu koşulların baskın şartlar fikrini de desteklemesi gerekir.

Fransa, bu davada kendisi için hayati öneme sahip olan ulaşım ve güvenlik meselesinin kesin olarak çözümlenmesini istemiştir. UAD ise kararında, savunma ve güvenlik şartlarının gerçek bir ihtiyaca yönelik olması, hatta tarihi bir uygulamaya dayanması halinde dahi baskın şartların oluşmasına ilişkin alakasının belirlenemediğini ifade etmiştir.

Libya-Malta davasında Malta, güvenlik ve savunmanın en az Libya kadar kendileri için de önem arz ettiğini, savunma ve güvenlik ihtiyacının mesafe tayininin beraberinde getirdiği bir ihtiyaç olduğunu belirtmiş ve eşit uzaklık prensibinin uygulanmasının bu konuda da en doğru sonucu vereceğini iddia etmiştir. Libya ise talebinin kıta sahanlığı sınırlandırılmasına ilişkin temel ilkelere dayandığını ve ulusal güvenlik şartlarının kendi açısından ikincil nitelik taşıdığını ifade etmiştir.⁸³

UAD, Libya-Malta davasında, iki ülke kıyılarının birbirine yakın olmaması nedeniyle güvenlik şartlarının hayati önemi haiz olmadığını ancak "ilgili şartlar" kategorisinde değerlendirilebileceğine karar vermiştir.

⁸² Koç, 2006: 219.

⁸³ Koç, 2006: 221.

Savunma ve güvenlik konularında genel ilkeler koymak mümkün değildir. Savunma ve güvenlik şartlarının “ilgili şart” kategorisine sokulabilmesi için de tarafların kendi aralarında yapmış oldukları savunma andlaşmaları önem teşkil etmez. Bunun için hayati ve mutlak derecede önemi haiz olması gereklidir.⁸⁴

Sonuç olarak, UAD’nin savunma ve güvenlik şartlarını, eğer önüne gelen davayla ilgili ise dikkate alması gerekir. Ancak savunma ve güvenlik şartları birincil nitelikte olmayıp sınırı tek başına belirleyebilecek durumda değildir. Bu şartlar, var olan baskın şartın kuvvetlendirilmesi için ve davayla ilgili olan siyasi şartların değerlendirmesinde yararlıdır. Bu doğrultuda, kesinlik arz etmese de hakkaniyet temelinde dikkate alınması gereken şartlar olduğu söylenebilir.

E. Oransallık İlkesi

Oransallık veya orantılılık ilkesi, deniz alanlarının sınırlandırılmasında etkili olan unsurların birbirlerine oranla ne derecede uygulanacağını belirler. Bu sayede hakkaniyetli çözüm amacı da zarar görmemiş olur.

Oransallık ilkesi gereği devletlerin kıyı uzunlukları ölçülür ve ortaya çıkan oran ile sahip oldukları kıta sahanlığı ile MEB arasındaki oranın birbirine yakın olması amaçlanır.

Oransallık, sınırlandırmada uygulanan metodun hakkaniyete uygunluğunu test eden bir prensiptir. Yukarıdan beri incelenmekte olan ve “ilgili şart” olarak değerlendirilip sınırlandırmayı etkileyen unsurların, devletlerin kıyı uzunluklarının oransallığının ortaya çıkardığı sınırlandırma sınırlarını önemli ölçüde etkilemediği görülecektir. Zaten oransallığa ters düşen bir etkileme söz konusu ise ulaşılan sonuç hakkaniyete uygun ve dolayısıyla hukuka uygun bir sonuç olamayacaktır.⁸⁵

Oransallık ilkesinin bir test aracı olduğunu ifade eden UAD kararları olduğu gibi, bir “ilgili şart” olduğunu belirten kararlar da mevcuttur. Sınırlandırma hukukuna Kuzey

⁸⁴ Koç, 2006: 221.

⁸⁵ Tanaka, 2001: 434.

Denizi Davaları ile giren bu prensip, UAD tarafından bu davada hakkaniyete uygunluk kapsamındaki bir ilgili şart olarak değerlendirilmiş, buna karşın oransallık UAD'ye göre ayırdedici bir ilke değildir.⁸⁶

Manş Denizi Tahkimi'nde de oransallık, deniz alanlarına ilişkin hak sahipliğini tek başına belirleyen bir kriter olarak görülmemiş hakkaniyete bağlı ilgili faktör olduğu düşünülmüştür.

Oransallık ilkesinin, hakkaniyete uygunluğun test edilmesine dönük bir ilke olduğu Tunus-Libya davası ile kabul edilmiştir. Bu davada kıyı uzunlukları ölçülmüş ve sonrasında çıkan kıta sahanlığı yetki alanlarında bu ölçüye göre oranlama yapılmış, böylece sonucun hakkaniyete uygun olup olmadığı test edilmiştir.⁸⁷

Oransallık ilkesinin, sınırlandırma hattının tespitinde doğrudan etkisinin olduğu Libya-Malta davasında ise oransallık ilkesi, sınırlandırma hattının belirlenmesinde kullanılmıştır. Aynı şekilde Maine Körfezi davasında da kıyı uzunlukları arasındaki orantı sınırlandırmaya doğrudan yansımıştır. Hatta burada orantılılık sonucunda eşit uzaklık çizgisinde de değişiklik yapılmıştır.⁸⁸

Saint Pierre ve Miquelon Tahkimi'nde, kıyı uzunlukları ve sınırlandırma alanları karşılaştırılmış, ancak ortaya çıkan orantısızlık çok yüksek olmasına karşın UAD, orantısızlığın olmadığı yönünde karar vermiştir. Bu karar, oldukça eleştirilmiştir.⁸⁹

Katar-Bahreyn ve Gine-Gine Bissau davalarında UAD, kıyı uzunluklarının birbirine yakın oluşunu göz önünde tutarak, oransallığın dikkate alınmasının gerekli olmadığı sonucuna varmıştır.⁹⁰

⁸⁶ Koç, 2006: 233.

⁸⁷ Tanaka, 2001: 441, 442.

⁸⁸ Tanaka, 2001: 445.

⁸⁹ Tanaka, 2001: 446.

⁹⁰ Koç, 2006: 234.

F. Kapatmama İlkesi

Kıta sahanlığının tespitinde sınırlandırma alanları tespit edilirken her ülkenin kendi kıyısına yakın yerlerdeki tasarruf hakkının korunmasına özen gösterilmiştir. Bir ülkenin kıyılarına yakın bir bölgenin başka bir ülkenin yetki alanına bırakılması hakkaniyete aykırı bir sonuç olarak kabul edilmiştir. Bu düşüncelerden hareketle UAD, Kanada-Fransa davasında Fransa'ya, güneybatısına doğru uzanacak bir yetki alanı vermemiş ve Kanada'nın kıyılarına yakın bölgelerin Kanada'ya kapanmasına müsaade etmemiştir.

Kapatmama ilkesi de oransallık ilkesi gibi mutlak değildir. Hatta bazı hallerde kapatmama ilkesinin uygulanması neticesinde bölge koşulları karşısında hakkaniyete aykırı sonuçlar da doğabilir. Bu nedenle nisbi olan bu ilke somut olayın özelliklerine göre uygulanacaktır.

IV- DENİZ YETKİ ALANLARI

A. Karasuları

1. Tanım

Karasuları, bir kıyı devletinin kara ülkesini çevreleyen ve deniz açıklarına doğru belli bir mesafeye kadar giden, kıyı devletine ait deniz bölgesidir.⁹¹

Karasuları, bir devletin deniz ülkesini oluşturur ve o devletin tam egemenliği altında bulunur.⁹²

⁹¹ Pazarcı, 2004: 258, Eroğlu, 1984: 213, Kuran, 2009: 55.

⁹² Kuran, 2009: 55.

2. Karasularının Genişliği

Karasularının genişliği konusundaki ilk ciddi çalışma 1958 tarihinde Cenevre’de yapılan Deniz Hukuku Konferansı’nda gerçekleşmiştir. Bu konferansta karasuları genişliğinin kaç mil olması gerektiğine dair görüşler ortaya atılmış ancak devletlerin çatışan çıkarları nedeniyle ortak bir paydada buluşulamamıştır.⁹³ Bununla beraber, aynı konferansta uzlaşma sağlanan ‘‘Karasuları ve Bitişik Bölge’’ sözleşmesinde yer alan ve bitişik bölgenin, karasularının esas alındığı hattan itibaren 12 mili aşamayacağı şeklinde düzenleme getiren hüküm, aslında karasularının genişliği konusuna da ışık tutmuştur. Zira, karasularının genişliği bitişik bölgenin üst sınırından daha ileri gidemeyecektir.⁹⁴

1958 Konferansı’ndan sonuç alınamaması üzerine, 1960 yılında toplanan İkinci Deniz Hukuku Konferansı’nda da aynı konu gündeme getirilmiş, ABD ve Kanada’nın ortak önerisi olan 6 mil karasuları+6 mil balıkçılık bölgesi olmak üzere 12 mil karasuları genişliği teklifi sadece 1 oy farkla reddedilince yine bir sonuca ulaşılamamıştır.⁹⁵

Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı, konuyu nihayete erdiren konferans olmuştur. Bu konferansta da karasularının genişliği konusunda çeşitli devletlerden farklı farklı itiraz ve öneriler gelmiş ancak neticede BMDHS’de yer verilen bir hükümle konu çözüme kavuşturulmuştur. Konferansta, gelişmiş devletlerden bazıları 12 millik genişliğin kabulü için bazı boğazların özel bir geçiş rejimine tabi tutulması şartını ileri sürmüştür.⁹⁶ Yine bazı az gelişmiş devletler de bu tespitin kabulünü, karasularının ölçülmeye başlandığı hattan itibaren 200 millik münhasır ekonomik bölge düzenlemesi yapılması şartına bağlamıştır.⁹⁷

BMDHS’nin ‘‘Karasuları Genişliği’’ başlıklı 3. Maddesinde aynen, ‘‘Her devlet, karasularının genişliğini işbu sözleşmeye uygun olarak belirlenen esas çizgilerden başlayarak, 12 deniz milini geçmeyecek bir sınıra kadar saptamak hakkına sahiptir’’

⁹³ Kuran, 2009: 73, 74, Özman, 2006: 298..

⁹⁴ Kuran, 2009: 74.

⁹⁵ Özman, 2006: 298; Kuran, 2009: 74, 75.

⁹⁶ Kuran, 2009: 75.

⁹⁷ Attard, 1987: 29, Toluner, 1996: 97, 98.

ifadesi yer almaktadır. O güne kadar yapılan çalışmalarda da 12 mili aşan bir uygulamanın kabul edilmemiş olması maddeye beyan edici nitelik kazandırmıştır.⁹⁸

Madde, devletler için bir üst sınır tayin etmekte, bu üst sınır ihlal edilmeksizin genişliğin serbestçe belirlenebileceğini öngörmektedir. Ancak bu serbesti mutlak bir serbesti değildir.⁹⁹ Zira, bazı devletlerin kıyı çizgilerinin birbirine yakın olması bu yöndeki mutlaklığı coğrafi açıdan imkansız kılmaktadır. Örneğin, karşılıklı kıyıları 18 mil olan iki devletten birinin karasularını 6 mil olarak kabul etmesi, diğerinin 12 mil olarak kabul edebileceği anlamına gelmez. Böyle bir durumda, kıyı devletlerinden birinin kıyıları arası eşit uzaklığın ötesine geçme imkanı olmayacaktır. Böyle bir durumun varlığı, aynı zamanda uluslararası hukukun genel prensibi olan¹⁰⁰ iyiniyet ilkesinin ihlali ve hakkın kötüye kullanılması durumunun varlığını ortaya çıkaracaktır.¹⁰¹ UAD'nin 1951 yılında verdiği İngiltere ile Norveç arasındaki balıkçılık davasına ilişkin kararda geçen şu ifade konuya da ışık tutmaktadır:¹⁰²

“Deniz alanlarının sınırlandırılmasının daima bir uluslararası boyutu vardır. Bu hiçbir zaman kıyı devletinin iç hukukunda açıkladığı biçimiyle tamamen onun iradesine bağlı olamaz. Sınırlandırma işleminin bu konuda sadece kıyı devletinin yetkili olması sebebiyle tek taraflı bir işlem olması gerektiği zorunlu ise de, sınırlandırmanın diğer devletlere karşı geçerliliği uluslararası hukuku ilgilendirmektedir.”

Türkiye’de ilan edilen karasuları genişliği ise Ege’de 6, Akdeniz ve Karadeniz’de ise 12 mildir.¹⁰³

⁹⁸ Toluner, 1996: 96.

⁹⁹ Kuran, 2009: 76.

¹⁰⁰ Toluner, 1996: 96.

¹⁰¹ Pazarcı, 2004: 259.

¹⁰² I.C.J. , Reports, 1951: 132.

¹⁰³ Pazarcı, 2004: 260.

3. Karasularının Sınırlandırılması

Karasularının belirlenmesi gereken üç sınırı mevcuttur. Bunlar, iç sınır, dış sınır ve yan sınırdır.¹⁰⁴

Devletler, karasuları sahipliğini reddedemez. Zira, her devletin karasularında birtakım hak ve yetkileri olduğu gibi yükümlülükleri de mevcuttur.¹⁰⁵ Yani karasularının tespiti, bir taraftan yetkilerin kullanımını sağlarken diğer taraftan da deniz ulaşımının ve balıkçılık faaliyetlerinin güvenli ve kesintisiz bir şekilde tesisi görevinin yerine getirilmesine işlerlik kazandırır.¹⁰⁶ Yabancı gemilerin, seyrüsefer esnasında açık denizde veya karasularında bulunma durumlarını bilmeleri için de bu tespit zorunludur. Bunun yanında, denizdeki yabancı gerçek ve tüzel kişilere uygulanacak hukuk kurallarının tespiti bakımından da karasularının sınırlarının tayini gereklidir.¹⁰⁷

a) Karasularının İç Sınırı

Karasularının iç sınırı iki türlü tespit edilir. İlki, normal esas hatlar olarak isimlendirilen yöntemdir. Bu yöntemde düz nitelikte olan sahillerde sahil boyunca devam eden en düşük cezir hattı esas alınır. İkinci yöntem ise düz esas çizgi yöntemidir. Bu yöntemde ise, sahilin girintili çıkıntılı olduğu yerlerde yahut da sahile yakın adaların olduğu yerlerde hatta esas olabilecek noktaların birleştirilmesi ile elde edilen çizgidir.¹⁰⁸ Düz esas çizgi yönteminin uygulanabileceği yerler şöylece belirlenebilir.¹⁰⁹

- Körfezler
- Limanlar
- Girintili çıkıntılı kayalar
- Kıyıya yakın takımadalar
- Sular çekilince beliren kayalıkları barındıran adalar

¹⁰⁴ Çelik, 1977: 127, Kuran, 2009: 60, Özman, 2006: 301.

¹⁰⁵ I.C.J. , Reports, 1951: 160.

¹⁰⁶ Özman, 2006: 301.

¹⁰⁷ Kuran, 2009: 60.

¹⁰⁸ Özman, 2006: 301.

¹⁰⁹ Kuran, 2009: 61.

- Mercan adaları olan adalar
- Nehir ağızları
- Kıyı çizgisinin değişken olduğu bölgeler

b) Karasularının Dış Sınırı

Karasularının dış sınırının tespitine ilişkin BMDHS’de (m. 4) yer alan ortak hüküm şöyledir:

“Karasularının dış sınırı, her noktası esas hattın en yakın noktasına, karasuların genişliğine eşit uzaklıkta bulunan hattır.”

Karasularının dış sınırı tespit edilirken açık denize açılma durumuna göre iki türlü ayrıma gidilir.

(1) Açık Denize Açılan Kıyılarda Karasularının Dış Sınırı

Açık denize açılan kıyılarda karasularının dış sınırı tespit edilirken paralel çizme ve daire yayları çizme olmak üzere iki tür yöntem uygulanır. Paralel çizme yönteminde kıyı çizgisine eşit uzaklıkta olan bir paralel çizgi çekilir. Burada da ikili bir ayrıma gitmek gerekir. Zira, eğer iç sınırın tespitinde normal esas çizgi yöntemi benimsenmişse, dış sınır için çekilen paralel çizgi de kıyıya paralel olacaktır. Buna karşın iç sınırın tespitinde düz esas çizgi yöntemi benimsenmişse çizgi, düz esas çizgiye paralel olacaktır. Paralel çizme yönteminin mahsuru, girintili çıkıntılı olup da normal esas çizgi yönteminin benimsendiği kıyılarda, bazı yerlerde karasuları genişliğinin oldukça daralması şeklinde kendini göstermektedir.¹¹⁰

Daire yayları yöntemi ise genelde girintili çıkıntılı kıyılar için uygulanmaktadır. Bu yöntemde, karasuları iç sınırlarında birden çok nokta tespit edilerek, bu noktalardan

¹¹⁰ Özman, 2006: 302.

karasuları genişliğine eşit ölçüde pergel yayı çizilir ve yaya teğet çekilen çizgiye göre tespit yapılır.¹¹¹

(2) Karşılıklı Devletlerin Kıyılarının Dış Sınırı

Karşılıklı devletlerin kıyılarının dış sınırı tespit edilirken BMDHS’de (m. 15) benimsenen hükümlere göre nazara alınacak hususlar şunlardır:¹¹²

- Taraflar arasında anlaşma sağlanırsa tespit, bu anlaşmaya göre yapılır.
- Anlaşma sağlanamaz ise ve tarihi haklar veya özel durumların varlığı söz konusu değilse tespit, eşit mesafe esasına göre yapılacaktır.

Metinde geçen tarihi haklar ifadesi bir devletin uzun süreden beri devam ettirmekte olduğu ve başkaca devletlerin karşı çıkmayarak sessiz kaldığı veya devletler arasında var olan bir andlaşmaya dayalı olan hakları ifade eder.¹¹³ Özel durumlar ifadesinden anlaşılması gereken ise, bölgenin coğrafi ve ekonomik koşulları yanında seyrüsefer ve balıkçılıkla ilgili devlet çıkarları olduğu söylenebilir.¹¹⁴ Bunun yanında, ilgili bölgenin jeolojik, jeomorfolojik durumu, aynı bölgede başka denizlerin, adaların, körfezlerin oluşu ve her şeyden önemlisi petrol, doğalgaz gibi çeşitli enerji rezervlerinin bulunması da özel durum ifadesi kapsamında yer almaktadır.¹¹⁵ Bu neviden unsurların varlığı, aslında BMDHS’nin konu hakkında yetersiz kaldığını göstermekte, sınır tespit sorununu “özel durumlar” gibi esnek ifadelerle bırakmanın, sorunu çözmekten ziyade başkaca uluslararası sorunlara yol açabildiğini ortaya koymaktadır. Zira, devletler, aslında hak sahibi olmadıkları enerji rezervleri üzerinde bu ifadeye dayanarak hak iddia edebilmektedirler.

¹¹¹ Özman, 2006: 301.

¹¹² Pazarcı, 2004: 260, 261.

¹¹³ Özman, 2006: 304.

¹¹⁴ KBBS’yi hazırlayan Devletler Hukuku Komisyonu’nda seyrüsefer ve balıkçılık konuları özel durumlar olarak gündeme getirilmiştir. (Yearbook of ILC, 1954/I, s. 100; Yearbook of ILC, 1954/II, s. 158.)

¹¹⁵ Özman, 2006: 305, 306.

c) Karasularının Yan Sınırı

Kıyıları bitişik olan devletlerin karasularının yan sınırının tespitinde de yine öncelikle anlaşma ve bu yoksa tarihi haklar ve özel durumlar haricinde eşit uzaklık ilkesi benimsenir.¹¹⁶

Yöntem bakımından yan sınırın tespit edilmesinde de çeşitli usuller söz konusudur. Bunlardan birincisi, kara ülkesi sınırlarını karasularının dış sınırına kadar uzatmaktır. İkincisi, kara sınırının denize ulaştığı noktaya dikey bir çizgi çizerek belirleme yöntemidir. Üçüncü yöntem, kara sınırının denize ulaştığı yerden kıyının genel yönüne bir dikey çizgi çizilmesi şeklindedir. Dördüncüsü ise enlem ve boylamlardan yararlanmak suretiyle belirlenmesidir. Son yöntem ise eşit uzaklık yöntemidir.¹¹⁷

4. Karasularının Hukuki Rejimi

Bir devletin karasuları üzerinde sahip olduğu hak ve yetkiler ile bu hak ve yetkiler üzerinde var olan ve üçüncü devletler lehine konulan sınırlamalara karasularının hukuki rejimi denir.¹¹⁸

BMDHS m. 2/2'den de anlaşılacağı üzere, karasularının ülke bütünlüğünün bir parçası olması nedeniyle, karasuları üzerinde yer alan hava sahası ile karasuları sınırları içerisinde bulunan deniz yatağı ve yer altı zenginlikleri de kıyı devletine aittir.¹¹⁹

Kıyı devletinin karasuları üzerindeki hak ve yetkilerine getirilen sınırlamalar, üçüncü devlet gemilerinin zararsız geçiş hakkı ile kıyı devletinin yargı yetkisine ilişkin olmak üzere iki noktada toplanmaktadır.¹²⁰

¹¹⁶ Özman, 2006: 307.

¹¹⁷ Özman, 2006: 307.

¹¹⁸ Kuran, 2009: 81.

¹¹⁹ Pazarıcı, 2004: 261, Kuran, 2009: 81.

¹²⁰ Özman, 2006: 309, Pazarıcı, 2004: 261, Kuran, 2009: 82, Toluner, 1996: 110.

a) Zararsız Geçiş Hakkı

Zararsız geçiş hakkını oluşturan iki unsurdan biri olan zararsızlık, kıyı devletinin çıkarlarını ilgilendirirken, geçiş ise üçüncü devletlerin haklarına ilişkindir.¹²¹ Bu yönüyle kıyı devleti, karasularından zararsız geçecek üçüncü devlet gemilerinin geçişine izin vermekle yükümlü iken, üçüncü devlet gemileri de bu geçiş esnasında kıyı devletinin ve uluslararası hukukun öngördüğü hukuk kurallarına riayet etmekle yükümlü olacaktır.

(1) Geçiş Kavramı

BMDHS m. 18'e göre geçiş, "Karasularını, içsulara girmeden veya içsular dışında bir demirleme veya liman bölgesinde durmadan geçmek ile iç sulara veya liman ve demirleme tesislerine girmek veya burayı terketmek" şeklinde tanımlanmıştır. Yine aynı maddede yer alan "Geçiş sürekli ve çabuk olacaktır. Arıza, tehlike, deniz ulaşımının aksaması, mücbir sebep ya da zor durumda kalma halinde bulunanlara, gemilere ve uçaklara yardım gerekçesi ile gemilerin karasularında durması ve demirlemesi geçiş kapsamında sayılır" ifadesi de geçişin kapsamını genişletmiştir.

(2) Zararsızlık Kavramı

1930 La Haye Konferansı'ndaki ikinci komisyon raporu m. 3/2'de yer alan ifadeye göre, "Gemi, kıyı devletinin karasularını, bu devletin güvenliğine, mali çıkarlarına ve kamu düzenine zarar verecek bir fiilin gerçekleştirilmesi amacıyla kullanırsa, geçiş zararlı bir geçiştir." Bahsi geçen hükmün yorumu, bir geçişin zararsız geçiş olabilmesi için karasularına girmeden önce zarar verme kastının olmaması şartının değil, geçiş esnasında gerçekleşen fiillerle kıyı devletinin güvenliğine, mali çıkarlarına ve kamu düzenine zarar vermemiş olması şartının taşınması gerektiği yönündedir.¹²²

1958 KBBS'nin 14. maddesine bakıldığında ise geçişin, "kıyı devletinin barışına, güvenliğine ya da kamu düzenine zarar vermediği sürece" zararsız olacağı hükme

¹²¹ Özman, 2006: 310.

¹²² Brownlie, 1990: 196.

bağlanmışır. 1930 raporunda yer verilen ‘‘mali çıkarları’’ ifadesine KBBS’de yer verilmemesi dikkat çekicidir. Aynı maddenin devamında, ‘‘Yabancı balıkçı gemilerinin geçişi, sahildevletinin karasularında balık avlanmasına yönelik yapmış olduğu kanun ve nizamla uygun değılse geçiş, zararlı geçiş olacaktır.’’ Zararsız geçişi genel şekilde düzenleyen 14. maddede kanun ve nizamla aykırılıktan ayrıca ve açıkça söz edilmediğı için, balıkçılık gemileri dışında kalan gemilerin geçişinde kanun ve nizamla ihlal edilmemiş olsa da bir geçişin zararlı geçiş olabilmesi mümkün olacaktır.¹²³ Nitekim UAD, İngiltere ve Arnavutluk arasında görülen 1946 tarihli Korfı Boğazı Davası’nda da bu görüş doğrultusunda karar vermiştir.¹²⁴ Esasında bu hüküm, kıyı devletinin geçişleri nleme noktasındaki yetkisini keyfiliğ bağlamasının önüne geçmek amacıyla getirilmiştir.¹²⁵ İkinci Deniz Hukuku Konferansı ise diğör konularda olduğu gibi zararsız geçiş konusunda da oldukça verimsiz geçmiş ve herhangi bir sonuca varılamamıştır. Zararsız geçişin esas detayları nc Deniz Hukuku Konferansı sonunda imzalanan BMDHS ile ortaya ıkılmışır.

BMDHS m. 19/2’de geçişi zararlı kılacak faaliyetlerin neler olduğu maddeler halinde sıralanmıştır. Buna göre, aşağıda yazılı eylemler geçişi zararlı hale getirir:

- Kıyı devletinin egemenliğı, ülkesel bütünlüğü veya siyasi bağımsızlığına karşı tehdide veya kuvvete başvurulması veya BM Antlaşması’nda belirtilen uluslararası hukuk ilkelerine aykırı diğör herhangi bir eylemde bulunulması,
- Hangi türden olursa olsun silah kullanılması veya manevralar yapılması,
- Kıyı devletinin savunma ve gvenliğıne zarar verecek şekilde bilgi toplanması ve herhangi bir propaganda faaliyetinde bulunulması,
- Herhangi bir uçağın güverteden havalandırılması, güverteye inmesi veya alınması,

¹²³ zman, 2006: 312.

¹²⁴ I.C.J. , Reports, 1949: 29.

¹²⁵ zman, 2006: 312, 313.

- Kıyı devletinin gümrük, maliye, sağlık veya muhacerat konularındaki kanun ve kurallarına aykırı şekilde mal, kişi veya paranın gemiye alınması veya gemiden çıkarılması,
- Sözleşmeye aykırı biçimde bilerek ve isteyerek ağır kirlenmeye sebebiyet veren fiillerde bulunulması,
- Balık avlanma faaliyetlerinde bulunulması, araştırma ve ölçüm işlemleri yapılması,
- Kıyı devletinin herhangi bir haberleşme sisteminin veya diğer herhangi bir deniz teçhizat veya tesisinin işleyişini engelleyecek her türlü faaliyette bulunulması,
- Geçişle doğrudan ilgisi bulunmayan başka bir faaliyette bulunulması.

BMDHS’de zararsız geçiş rejimi düzenlenirken denizaltıların geçişi yasaklanmıştır. Sözleşme’nin 20. maddesine göre denizaltılar karasularından geçerken su üzerine çıkmak ve bayraklarını göstermekle mükelleftir. Aynı şekilde bu rejime tabi suların hava sahasında da hava araçlarının uçuşması yasaktır.

(3) Zararsız Geçiş Hakkından Yararlanan Gemiler

i. Ticaret Gemileri

Denize kıyısı olsun veya olmasın tüm devletlerin ticaret gemilerinin zararsız geçiş hakkı bulunmaktadır. BMDHS m. 19’da belirtilen eylemler dairesinde ticaret gemilerinin geçişini zararlı hale getiren başlıca konulardan birisi çevre kirlenmesidir. Kimyasal ve nükleer kirlenmeleri önlemeye dönük birden çok uluslararası andlaşma yapılmıştır. “Atmosferde Uzayda ve Sualtında Nükleer Denemelerinin Yasaklanması Andlaşması” (1963)¹²⁶ “Akdeniz’in Gemilerden ve Uçaklardan Kirletilmesinin Önlenmesine İlişkin Protokol” (1976)¹²⁷ ve “Barcelona Akdeniz’in Kirlenmeye Karşı Korunması Andlaşması” (1976) bunlardan bazılarıdır. Ticaret gemilerinin geçişini zararlı hale

¹²⁶ Tam metin için bkz. RG, 13.05.1965, 1997.

¹²⁷ Tam metin için bkz. RG, 12.06.1981, 17368.

getiren diğer hususlar da, devlet tarafından yasaklanmasına rağmen yapılan balıkçılık faaliyeti ve kaçakçılık faaliyetleridir.¹²⁸

ii. Savaş Gemileri

Savaş gemilerinin zararsız geçiş hakkı olup olmadığı, var ise bu hakkın izin veya bildirim şartına bağlanıp bağlanamayacağı konusunda görüş birliği yoktur. 1958 Cenevre Konferansı'nda izin şartının getirilmesine ilişkin yapılan oylamada netice ret olsa da oyların birbirine yakın oluşu¹²⁹, yine sadece ihbar şartını öngören bir başka düzenlemede de kabul için yeterli çoğunluğun sağlanamamış olması¹³⁰ sorunu çözümsüzlüğe götürmüştür. Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nda da aynı konudaki tartışmalar sürmüş, başta ABD ve SSCB olmak üzere birçok devletçe savaş gemilerinin herhangi bir izin veya ihbar şartına bağlı olmadan zararsız geçiş kapsamında olmaları gerektiği ileri sürülmüştür.¹³¹

Savaş gemilerinin zararsız geçişi konusunda uzun yıllar yaşanan tartışmanın en temel sebebi güvenlik riski ve teknolojik kapasitedir. Geçmiş yıllarda karasuları bölgesine girmeden bir savaş gemisinin saldırıda bulunması veya istihbarat toplaması ihtimali güç iken, gelişen teknoloji ile beraber bu fiil basit hale gelmiştir.¹³² Bu nedenle günümüzde savaş gemilerinin zararsız geçişi konusu pek gündemde değildir.

(4) Sahildar Devletin Zararsız Geçiş Hakkına Dair Yetkileri

i. Zararsız Geçişe İlişkin Mevzuatı Uygulama Yetkisi

Sahildar devlet, toprakları üzerine olduğu gibi karasularında da egemenlik haklarında doğan birtakım yetkileri haizdir. Bu yetkileri kullanırken yabancı gemilerin zararsız geçiş hakkına izin vermekle yükümlü olduğu gibi bu hakkın kullanılması

¹²⁸ Kuran, 2006:86, 87.

¹²⁹ Bu oylamada 45 ret, 27 kabul, 6 çekimser oy çıkmıştır. (Official Records, Vol. II, 1958, s. 67.)

¹³⁰ Bu oylamada 24 ret, 43 kabul, 12 çekimser oy çıkmıştır. 2/3 çoğunluk sağlanamamıştır. (Official Records, Vol. II, 1958: 68)

¹³¹ Third United Nations Conference on The Law of The Sea, Official Records, Vol. XV, s. 20, 21.

¹³² Kutluk, 1987: 124, 125.

esnasında uyulması gerekli düzenlemeleri ihdas etmesi de tabiidir. Bu düzenlemelerin kapsam ve sınırını da uluslararası hukuk ilkeleri belirlemektedir.

Sahildar devletin mevzuatını uygulama yetkisi savaş gemileri bakımından önem taşır. Zira sahildar devlet, savaş gemileri üzerinde yargı ve icra yetkisi kullanamaz. Bunun sebebi, savaş gemilerinin bir devletin münhasır egemenliğini temsil ediyor olmasıdır. Buna karşın sahildar devlet, karasularında kendi mevzuatını ihlal eden bir savaş gemisi varsa öncelikle o gemiyi ihlal edici hareketini sonlandırması için uyarır. Bu uyarıya rağmen davranış devam ederse sahildar devlet, geminin karasularını terk etmesini isteyebilir.¹³³

Sahildar devletin zararsız geçişe ilişkin mevzuatı uygulama yetkisinin kapsamı BMDHS m. 21’de sıralanmıştır. Buna göre,

- Deniz trafiğinin ve güvenliğinin düzenlenmesi,
- Gümrük, sağlık ve iltica, göç gibi konularda kanun ve kurallara aykırı davranışın önlenmesi,
- Deniz seyir sistemlerinin, donanım ve tesislerinin korunması,
- Denize ilişkin bilimsel araştırmalar ve hidrografik ölçümler yapılması,
- Denizaltı kablolarının ve petrol boru hatlarının korunması,
- Kıyı devletinin deniz alanlarının korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi, azaltılması ve kontrol altına alınması,
- Denizin canlı kaynaklarının korunması,
- Balıkçılığa ilişkin kanun ve kurallara aykırı davranışın önlenmesi.

Sözleşmede yer verilen bu hususların, sahildar devletin mevzuatı uygulama yetkisinin sadece bu konularla sınırlandırıldığı anlamına geldiği söylenemez. Zira,

¹³³ Kuran, 2009: 90.

uluslararası hukuktaki genel kabule göre devletlerin egemenlik yetkisini sınırlandıran andlaşma hükümlerinin dar yorumlanması gerekmektedir.¹³⁴

ii. Karasularında Gemi Trafiği Güvenliğini Sağlama Yetkisi

BMDHS m. 22'ye göre, seyrüsefer güvenliği gerektirdiği takdirde kıyı devleti, kendi karasularında zararsız geçiş hakkını kullanan yabancı gemilerden, kendisinin belirlemiş olduğu ulaşım yollarını kullanmalarını isteyebilir.

iii. Zararsız Geçiş Erteleme Yetkisi

BMDHS m. 25'e göre sahildar devlet, kendi güvenliğinin gerektirdiği hallerde yabancı devletler arasında ayırım yapmamak ve ilan etmek koşuluyla zararsız geçiş geçici süre erteleyebilir. Güvenliğin gerektirdiği haller ibaresi esnek bir yapıdadır. Zira, hangi hallerin sahildar devletin güvenliğine zarar verebileceği konusunda sözleşmede net tespitler bulunmamaktadır. Silah denemesi, casusluk faaliyeti gibi işlerin güvenliği ihlal eden davranışlar olduğu şüphesiz olmakla beraber, gerek bu ifadenin gerekse geçici ifadesinin yorumlanmasında, BMDHS'de ifadesini bulan iyiniyet ilkesi çerçevesinde hareket edilir.¹³⁵

Zararsız geçiş erteleme yetkisinin istisnaları da mevcuttur. BMDHS'ye göre, açık denizin veya münhasır ekonomik bölgenin bir kısmı ile yabancı bir devletin karasuları arasında yer alan uluslararası ulaşımında kullanılan boğazlarda zararsız geçiş ertelenemez.

(5) Sahildar Devletin Zararsız Geçiş Hakkına İlişkin Yükümlülükleri

Sahildar devletin yükümlülükleri BMDHS m. 24'te şöyle belirlenmiştir:

- Kıyı devleti, bu sözleşmede öngörülen haller dışında yabancı gemilerin zararsız geçişine engel olmayacaktır. Sözleşmenin

¹³⁴ Kuran, 2009: 92, Pazarcı, 2004: 262.

¹³⁵ Kuran, 2009: 92, 93.

uygulanmasında kıyı devletinin özellikle kaçınması gereken davranışlar şunlardır:

- 1- Yabancı gemilere, zararsız geçiş hakkını sınırlandıracak veya ortadan kaldıracak nitelikte yükümlülükler öngörmek,
 - 2- Yabancı gemilerin uyrukluğuna göre hukuki ve fiili ayrımcılık yapmak.
- Kıyı devleti, karasularında gemi trafiğine ilişkin bildiği her türlü tehlikeyi uygun vasıtalarla duyuracaktır.

Bu hususlar dışında kıyı devletinin kural olarak zararsız geçiş hakkını kullanan gemilerden bir ücret alması söz konusu değildir. Ancak, geçiş esnasında arızalanan geminin çekilmesi gibi özel bir hizmet sunulmuş ise bu takdirde yine devletler arasında farklı uygulama yapmamak kaydıyla ücret talebi mümkün olabilir.¹³⁶

b) Karasularında Devletin Yargı Yetkisi Üzerindeki Sınırlandırmalar

Kıyı devletinin, karasularından zararsız geçiş yapan gemiler üzerinde yargı yetkisini kullanması konusunda geminin ticaret gemisi veya savaş gemisi olma durumuna göre farklı uygulamalar söz konusudur. Ticaret gemileri üzerindeki yargı yetkisinin kullanılması konusu da davanın ceza davası veya hukuk davası olma durumuna göre değişiklik göstermektedir.¹³⁷

BMDHS m. 27/2'ye göre yalnız aşağıdaki durumlarda gemide işlenen suçlara ilişkin kıyı devletinin yargı yetkisi söz konusudur:

- Suçun sonuçları kıyı devletini etkiliyorsa,
- Suç, kıyı devletinin barışını ve kamu düzenini bozuyorsa,

¹³⁶ Özman, 2006: 327.

¹³⁷ Pazarcı, 2004: 263.

- Gemi kaptanı veya geminin uyrukluğunda olduğu devletin diplomasi temsilcilikleri yardım istemişse,
- Uyuşturucu kaçakçılığı var ise.

Gemi, kıyı devletinin iç sularından geçtikten sonra karasularına girmiş ise bu takdirde yukarıda belirtilen sınırlamalar uygulanmaz.

Hukuk davalarında da yine davanın gemiyle veya gemi adamlarıyla ilgili olup olmamasına göre ikili ayrıma gidilmektedir. Eğer dava gemi adamlarına ilişkin ise BMDHS m. 28/1 gereği gemi durdurulamaz. Buna karşın m. 28/2'ye göre ise kıyı devletinin iç sularından geçmeden karasularından geçen geminin bu geçişinden doğan rehberlik ücreti, çatma durumları, çekici faaliyetleri gibi ücret, tazminat vs. alacaklar için adli yargı yetkisi kullanılabilir.¹³⁸

Savaş gemileri ve ticari amaç dışında kullanılan devlet gemileri ise BMDHS m. 32'ye göre üzerinde yargı yetkisinin kullanılamayacağı gemilerdir. 30. maddeye göre ancak kıyı devleti, bu gemilerin geçişi esnasında mevzuat hükümlerine uyması için ilgili gemiye uyarıda bulunabilir ve bu uyarının yetersiz kalması halinde de karasularının terk edilmesini talep edebilir. Bunun yanında kıyı devleti, geminin bayrak devletinden uğramış olduğu zararın giderilmesini de talep edebilir.¹³⁹

B. Kıta Sahanlığı

1. Tanım

Kıta sahanlığı, sahildar devletin, karasularının ötesinde ancak kıyıya bitişik olan deniz tabanı ve onun altındaki cansız varlıkların (petrol, altın, doğalgaz vs.) araştırılması ve işletilmesi konusunda münhasır hak sahibi olduğu bölgedir ki bu bölge, kıyı çizgisinden 200 deniz mili uzaklığa ve hatta doğal kıta sahanlığı daha uzağa gidiyor ise

¹³⁸ Pazarcı, 2004: 264, 265.

¹³⁹ Pazarcı, 2004: 265.

deniz derinliğinin 2500 metreyi bulduğu izobet çizgisinin 100 deniz mili açığına kadar giden ve üst sınırı her halde 350 deniz mili olabilen bölgedir.¹⁴⁰

2. Tarihi Gelişim Aşamaları

Kıta sahanlığı kavramının hukuki anlamda ilk kullanılışı Birleşik Krallık ile Venezuela arasında aktedilen 1942 tarihli ‘‘Paria Körfezi’nin Denizaltı Alanları Andlaşması’’ ile gerçekleşmiştir. Bu andlaşmaya göre, Trinidad karasularının ötesindeki deniz yatağının bir bölümü Birleşik Krallığın, diğer bölümü ise Venezuela’nın egemenliğindedir. Bu andlaşma ile terim olarak kullanılmasa da kıta sahanlığı müessesesi ilk defa uluslararası bir metinde yer bulmuştur.¹⁴¹

Kıta sahanlığı rejiminin daha da somutlaştığı tarih ise 1945’tir. Bu tarihte ilan edilen Truman Bildirisi’nde, ABD karasularına bitişik doğal kaynakların araştırılması ve işletilmesi hakkının ABD’ye ait olduğu belirtilmiş¹⁴² ve bu anlamda kıta sahanlığının deniz yatağının 200 m derinliğine kadar olan bölgeyi kapsayabileceği açıklanmıştır.¹⁴³ Kıta sahanlığı alanının, komşu devletlerle hakça ilkeler çerçevesinde belirleneceğini ifade eden bu bildiri sonrasında birçok devlet kıta sahanlığı ilan etmiştir.

3. 1958 Cenevre Sözleşmesi ve 1982 BMDHS’deki Düzenlemeler

1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi’nin 1. maddesine göre kıta sahanlığı,

- Sahile bitişik ancak karasuları sınırının dışında 200 m derinliğe kadar olan deniz yatağı ve toprak altı alanları veya bu alanların üstündeki suların derinliğinde mevcut bulunan ve doğal kaynaklarının işletilebileceği kabul edilen alanları,
- Adaların kıyılarına bitişik olup da benzer denizaltı alanlarının deniz yatağı ve toprak altı alanlarını belirtmektedir.

¹⁴⁰ Kuran, 2009: 197, 199.

¹⁴¹ Kuran, 2009: 198.

¹⁴² Kuran, 2009: 198.

¹⁴³ Pazarcı, 2004: 278.

1958 Cenevre Sözleşmesi'ne bakıldığında iki tip kriter benimsendiği gözlemlenmektedir. Buna göre, jeolojik anlamda kıta sahanlığının 200 m derinliğe ulaştığı yerler ve doğal kaynakların işletilmesi imkanının bulunduğu yerler kriterleri kabul edilenlerdir. Taraflar, doğal kaynakların işletilmesi imkanının bulunduğu yer kriterini de getirmiş, bu yolla bazı sığ kıyılara sahip olan devletlerin diğer kriteri sağlayamamasından ötürü mağdur olmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Zira, doğal kaynakların işletilmesi imkanının bulunduğu yerler, teknolojik imkanlara göre değişiklik gösterebilecek yerlerdir.¹⁴⁴

Yaşanan teknolojik değişimler bahsi geçen kriterlerin de artık yetersiz kaldığını göstermiş ve bunun üzerine 1982 BMDHS ile işletilme olanağını taşıyan derinlik kriterinde değişikliğe gidilmiş ve yukarıda belirtilen¹⁴⁵ şekillendirme ile kıta sahanlığı tanımı kabul edilmiştir.

Açıklanan hususlara bakıldığında BMDHS'nin kıta sahanlığının dış sınırını, 200 mil olarak ölçülen Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ile birleştirdiği, bu yolla hem coğrafi özellikleri gereği dezavantajlı olan devletlerin mağduriyetini engellediği hem de kıta sahanlığı sınırı 200 milden daha geniş olan devletlere sınırlama getirmiştir. Ayrıca sınırı geniş olan devletler de gözardı edilmemiş, onlara, sahillerinden 350 mil ve bazı koşulların varlığı halinde daha da ötesine gidebilecek bir sınır çizme imkanı tanınmıştır.¹⁴⁶

4. Hukuksal Rejim

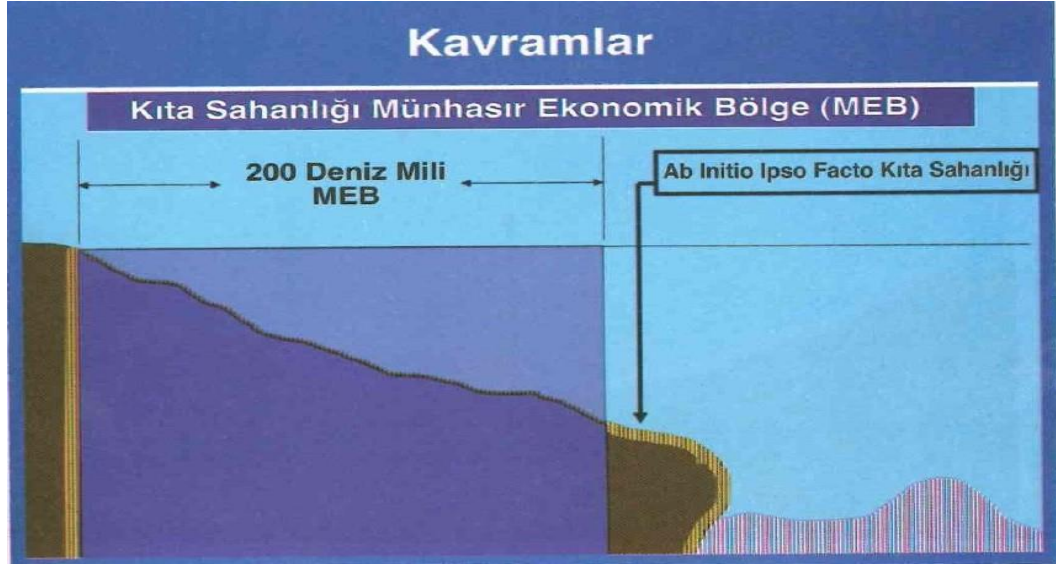
Cenevre Sözleşmesi ve BMDHS gereği kıta sahanlığı üzerinde sahil devlet, egemen haklara sahiptir. Bu egemen hakların birtakım özellikleri mevcuttur. Öncelikle sahil devletinin bu haklarını kullanabilmesi için herhangi bir eylemde bulunması veya ilan, ön bildirim gibi işlemler gerçekleştirmesi gerekli değildir. Yani bu hak, kıyı

¹⁴⁴ Kuran, 2009: 198, 199.

¹⁴⁵ Bkz. s. 21, Tanım.

¹⁴⁶ Kuran, 2009: 199.

devletinin doğal hakkıdır.¹⁴⁷ Her iki sözleşmeye göre de bu haklar ipso facto (fiilen) ve ab initio (başlangıçtan bu yana) mevcuttur.

Şekil 1: Kıta Sahanlığı'nda AB Initio Ipso Facto Hak¹⁴⁸

Egemen hakların diğör bir özelliğı de münhasır nitelik taşımasıdır. Yani bu haklar sadece kıyı devletine aittir ve bu hakların kıyı devletinin müsaadesi olmaksızın diğör devletlerce kullanılması mümkün değildir.¹⁴⁹

Son olarak, bahsi geçen egemen haklar, sadece doğal kaynaklardan faydalanma amacına yönelik olabilir. Bu doğal kaynakları da iki sınıfa ayırmak mümkündür.¹⁵⁰

- Madenler ve diğör cansız kaynaklar (petrol, doğalgaz vs.)
- Deniz yatağı ve toprak altı ile sürekli temas halindeki canlılar (midye, yengeç vs.)

Gerek 1958, gerekse 1982 tarihli sözleşmelere bakıldığında, sahildevletine tanınan bu egemen hakların kullanımı, hakkın konusu olan kıta sahanlığı üzerinde

¹⁴⁷ Pazarcı, 2004: 279, Kuran, 2009: 199.

¹⁴⁸ Başeren, 2012: 47.

¹⁴⁹ Pazarcı, 2004: 279, Kuran, 2009: 200.

¹⁵⁰ Pazarcı, 2004: 279, 280.

bulunan su bölgesine ve onun üstünde yer alan hava sahasına ilişkin diğer devletlerin de hak sahibi olabildikleri hukuki rejimi etkileyemeyeceği görülmektedir. Böyle bir hak çatışmasının varlığı halinde açık denizlerdeki özgürlükler lehine bir karine olduğu kabul edilir. Ancak bu da bahsedilen geleneksel özgürlüklerin yasal olmayan boyutlara ulaşacağı anlamına gelmez. Yani kısacası, kıta sahanlığından ötürü var olan haklar, diğer ilgililerin haklarını makul olmayan şekilde kısıtlayacak biçimde kullanılamayacaktır.¹⁵¹

Kıta sahanlığı üstünde kıyı devletine ait münhasır ekonomik bölge mevcutsa bu bölge için MEB rejimi aynen uygulanacaktır. Bunun yanında üçüncü devletler de, sahildevletinin taleplerini de dikkate alarak kıta sahanlığı bölgesine kablolar ya da petrol ve doğalgaz boruları döşemek hakkına sahip olacaklardır.

5. Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması

Kıta sahanlığı, kıyı devletinin karasularının bittiği yerden itibaren başlar. Kıta sahanlığının sınırlandırılması konusu komşu devletlerin birbirlerine karşı olan haklarının tespiti bakımından önem taşır. Bu yönüyle, kıta sahanlığının dış sınırı ve yan sınırının tespiti önemlidir. Konuya ilişkin 1958 Cenevre Sözleşmesi ve 1982 BMDHS’de hükümler bulunmaktadır.

a) 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi Bakımından

1958 sözleşmesine göre kıta sahanlığının dış sınırı öncelikle taraf devletler arasında anlaşma yoluyla belirlenecektir. Eğer anlaşma sağlanamazsa bu takdirde eşit mesafe ilkesi devreye girecektir. Ancak bunun için özel durumların farklı bir uygulamayı da gerektirmiyor olması şarttır. Özel durumlardan kastın ne olduğu sözleşmede detaylandırılmamıştır. Kıyı devletinin sahil şeridinin özel biçimi, sınırlandırılacak alanda adaların varlığı ve sair durumlar bu kategoriye dahil edilebilir. Bunun yanında, eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasının haksız sonuçlara yol açabileceği durumlar da bu kapsamda sayılabilir.¹⁵²

¹⁵¹ Brown, 1992: 362.

¹⁵² Kuran, 2009: 201, 202.

b) 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Bakımından

BMDHS'nin 83. maddesine göre;

“Sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla, Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38. maddesinde¹⁵³ belirtildiği şekilde, uluslararası hukuka uygun olarak anlaşma ile yapılacaktır.”

Uygulamada hakça ilkelerin uygulanışı ile ex aequo et bono ilkesinin karıştırıldığı görülmektedir. Latin kökenli olan ex aequo et bono ilkesi, haklının ve haksızın hangi taraf olduğunu daha çok vicdani kanaate göre belirler. Karar verme mercii olan birimler, bu ilke doğrultusunda hareket ettiklerinde yasal kurallara bakarak karar vermek zorunda değildirler. Haklı ve haksız muhasebesi yaparak sonuca ulaşırlar.¹⁵⁴ Hakça ilkeler ise uygulanan hukuku yansıtır. Hakça ilkelerin uluslararası bir mahkemece yapılan yargılamada uygulanabilmesi için tarafların rızasına gerek yoktur. Buna karşın bahsi geçen ex aequo et bono ilkesinin böyle bir yargılamada uygulanabilmesi, tarafların rızasına bağlıdır.¹⁵⁵

c) Uluslararası Hukuktaki Uygulama

Uluslararası hukukta hakça ilkelerin belirlenerek uygulanması konusunda net sınırlar tespit etmek mümkün değildir. Bu ilkeler, bölgenin coğrafi özellikleri, güvenlik,

¹⁵³ 38. Madde: 1. Kendisine sunulan uyuşmazlıkları uluslararası hukuka uygun olarak çözmekle görevli olan Divan

a. uyuşmazlık durumundaki devletlerce açık seçik kabul edilmiş kurallar koyan, gerek genel gerekse özel uluslararası antlaşmaları;

b. hukuk olarak kabul edilmiş genel bir uygulamanın kanıtı olarak uluslararası yapılagelmiş kuralları;

c. uygar uluslarca kabul edilen genel hukuk ilkelerini;

d. 59. Madde hükmü saklı kalmak üzere, hukuk kurallarının belirlenmesinde yardımcı araç olarak adli kararları ve çeşitli ulusların en yetkin yazarlarının öğretilerini uygular.

2. Bu hüküm, tarafların görüş birliğine varmaları halinde, Divan'ın hakça ve eşitçe karar verme yetkisini zedelemesiz.

(http://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/ankara_charter_turkish.pdf)

Erişim Tarihi: 30.09.2013.

¹⁵⁴ <http://definitions.uslegal.com/e/ex-aequo-et-bono/> , Erişim Tarihi: 01.10.2013

¹⁵⁵ Pazarcı, 2004: 281.

bölgede bulunan petrol yatakları, komşu ülke sınırları gibi değişken birçok etkene bakılarak uygulanmaktadır. Bu ilkeler, her somut olaya göre daraltılabilir veya genişletilebilir. Ancak uluslararası hukuk uygulaması bakımından ele alındığında, Uluslararası Adalet Divanı'nın 1969 tarihli Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı davasında varmış olduğu şu sonuçlar konuya ışık tutmaktadır:¹⁵⁶

- Kıta sahanlığının varlığından bahsedilebilmesi için ilgili alanın, o ülkenin kara uzantısı olması gereklidir. Su altı alanlar, eğer kara parçası ile bağlantılı değilse yakınlık durumuna bakılmaksızın kıta sahanlığı kapsamına dahil edilmez.
- Kıta sahanlığının sınırlandırılmasında Cenevre Sözleşmesi'nde öngörülen eşit uzaklık ilkesinin uygulanması şart değildir.
- Kıta sahanlığı sınırlandırılırken uygulanacak çözüm yönteminin ne olduğundan ziyade tüm taraflar için en makul çözüme ulaşmak önemlidir.
- Tüm olaylara uygulanabilecek sabit bir çözüm yöntemi bulunmamaktadır.
- Sonuç olarak, sınırlandırma gerçekleştirilirken bir taraftan bir başka devletin bölge üzerindeki haklarına zarar vermeyecek, diğer taraftan da ilgili devletin kara parçasıyla bağlantısı olan denizaltı alanının o devlete hakça ilkeler çerçevesinde verilecektir.

C. Münhasır Ekonomik Bölge

1. Tanım

Münhasır Ekonomik Bölge, bir devletin karasuları esas hattından başlayarak 200 deniz mili açığına kadar olan deniz bölgesinde, su altında, deniz yatağında ve toprak altında o devlete birtakım ekonomik haklar tanıyan bölgedir.¹⁵⁷

¹⁵⁶ Kuran, 2009: 205.

¹⁵⁷ Pazarcı, 2004: 282, Brownlie, 1995: 224, Kuran, 2009: 215, Toluner, 1996: 271.

2. Tarihi Gelişimi

MEB kavramının devlet uygulamalarına girmesinin 1947 yılındaki Şili'nin başkanlık bildirisiyle olduğu kabul edilmektedir. Bu bildiride Şili, kıta sahanlığı ve ona bitişik durumdaki 200 millik deniz alanında egemenlik hakkının olduğunu deklare etmiştir.¹⁵⁸ Aynı yıl Peru, kıyılarından itibaren 200 millik deniz bölgesinde diğer devletlerin seyrüsefer haklarını ihlal etmeksizin, saklama, araştırma ve muhafaza bölgesi ilan etmiştir.¹⁵⁹ Latin Amerika ülkelerinin bu yıllarda ortaya koyduğu ‘‘miras denizi’’¹⁶⁰ kavramı ve 1960’larda benimsenen ‘‘balıkçılık bölgesi’’ kavramının etkisi sonucu ortaya çıkan münhasır ekonomik bölge ifadesi 1982 yılında BMDHS ile de hukuken tanınmıştır.

3. Hukuksal Rejim

a) Kıyı Devletinin Ekonomik Hakları

BMDHS’nin 56. maddesine göre kıyı devleti, münhasır ekonomik bölgede,

- Deniz yatağı üstündeki sularda, deniz yatağında ve bu alanda toprak altında canlı ve cansız kaynakların araştırılması, işletilmesi, korunması ve idaresi ile sudan ve rüzgardan enerji üretimi gibi ekonomik amaçlı araştırma ve işletme niteliğindeki ekonomik faaliyetlere dair egemen haklara,
- Bu sözleşmenin hükümleri ile tesis edilen,
 - * Sun’i adaların, yapıların ve tesislerin kurulması ve kullanılması,
 - * Denizde bilimsel araştırmalar yapılması,
 - * Deniz çevresinin korunması, hususlarında yargı yetkisine,
- Bu sözleşme ile sağlanan diğer haklara sahiptir.

Kıyı devletinin münhasır ekonomik bölgedeki doğal kaynaklar üzerindeki hakkı,

¹⁵⁸ Bozkurt, 2006: 57.

¹⁵⁹ Lupinacci, 1984: 75.

¹⁶⁰ Bu kavramın 1970’li yıllarda yapılan tanımlamalarına bakıldığında, sonradan BMDHS ile tanınan münhasır ekonomik bölge ifadesi ile aynı olduğu görülmektedir. (Bkz. Nelson, 1973: 668.)

- Canlı doğal kaynaklar,
- Madenler ve diğer cansız doğal kaynaklar olmak üzere iki türüdür.

b) Kıyı Devletinin Yetkileri

(1) İdari Yetki

BMDHS'nin 56. ve 60. maddelerine göre kıyı devleti, münhasır ekonomik bölgede her türlü yapay ada, araç ve gerecin yerleştirilmesi ve kullanılması konusunda tek yetkilidir. Sözleşmede yapay adaların, tesislerin ve yapıların ada hukuksal statüsüne sahip olmadığı, bunların karasularının olmayacağı, aynı şekilde bu yapay adaları ortaya çıkaran devletin de kendi MEB'ini, kendi karasularını ve kendi kıta sahanlığını etkilemeyeceği ifade edilmiştir.

(2) Yargı Yetkisi

i. Kıyı Devletinin Mevzuat Hükümlerinin Uygulanması

BMDHS'nin 73. maddesine göre kıyı devleti, münhasır ekonomik bölgesinde canlı kaynakların işletilmesi, muhafazası ve araştırılması için egemenlik haklarını kullanabilmek amacıyla yanaşma, kontrol, yargılama ve tutuklamaları da kapsamak üzere gerekli bütün önlemleri alabilir.

Aksi ilgili devletlerce kararlaştırılmadıkça, 73. maddeye dayanarak kıyı devletinin uygulayacağı müeyyideler arasında hapis cezası bulunmaz.

ii. Deniz Çevresinin Korunmasına Dair Yetkisi

BMDHS'nin 211. maddesine göre kıyı devleti, münhasır ekonomik bölgesinde gemilerden kaynaklanan kirliliğin önlenmesi için uluslararası kurallar ve düzenlenen konferanslar ile oluşturulan uluslararası teşkilatlarca kabul edilen standartlara uygun hukuki düzenlemeler yapabilir.

Aynı Sözleşme'nin 246. maddesine göre kıyı devleti, kıta sahanlığında ve münhasır ekonomik bölgesinde yapılacak bilimsel araştırmaları düzenleme ve yürütme yetkisini haizdir.

Kıyı devleti, münhasır ekonomik bölgesinde üçüncü kişilerce yapılacak bilimsel faaliyetlere ilişkin de izin merciidir. Ancak kıyı devleti, insanlığın yararına olacak olan ve sadece barışçıl amaçlar taşıyan bilimsel faaliyetleri de reddetmemek, hatta bu faaliyetlerin gecikmesine engel olmak için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Kıyı devleti ancak şu durumların varlığı halinde faaliyete izin vermeyebilir:

- Araştırma faaliyeti, canlı ve cansız doğal kaynakların araştırılması ve işletilmesi konusunda doğrudan önem taşıyorsa,
- İlgili alanda kazı yapılması, patlayıcı madde kullanılması, deniz çevresinin kirlenmesi neticesini doğuracaksa,
- Faaliyet için, suni ada, tesis veya yapıların kurulması ve işletilmesini gerekli kılıyorsa,
- Faaliyetin niteliği için verilen bilgiler doğru değilse yahut da faaliyette bulunacak üçüncü kişinin, daha önceden benzer bir faaliyete ilişkin kıyı devletine borcu varsa.

iii. Münhasır Ekonomik Bölgedeki İhtilafların Çözümü

BMDHS'nin 59. maddesine göre, kıyı devletinin çıkarları ile herhangi bir devletin çıkarlarının çatışması halinde bu uyuşmazlık, hakkaniyet ilkesi çerçevesinde ve tüm ilgili koşulların dikkate alınması suretiyle uluslararası toplumun menfaatine göre ve ayrı ayrı tarafların menfaatlerine göre çözümlenir. Maddenin esnekliğinden, sübjektif nitelikte bir düzenleme olduğu söylenebilir.¹⁶¹

¹⁶¹ Baykal, 1987: 64.

(3) Diğer Devletlerin Hakları

i. Üçüncü Devletlerin Tamamına Tanınan Haklar

BMDHS'nin 58. maddesine göre, üçüncü devletlerin tamamı, kıyı devletinin hak ve yükümlülüklerine saygılı ve mevzuat hükümlerine uyumlu şekilde özgürce seyrüsefer, deniz üstünden uçuş ve deniz altına kablo ve boru döşeme hakkına sahiptir.

ii. Sadece Bölge Devletlerine Tanınan Haklar

BMDHS'ye göre, bu haklardan yararlanması öngörülen bölge devletleri, denize kıyısı olmayan devletler ile coğrafi bakımdan elverişsiz devletlerdir. Bahsi geçen her iki nitelikteki devletin de bu haklardan yararlandırılması hakça ilkeler çerçevesinde olmalıdır. Bu sebeple, münhasır ekonomik bölge devleti ve diğer devletler arasında anlaşma yapılması öngörülmüştür.

(4) Münhasır Ekonomik Bölge ve Kıta Sahanelığı Arasındaki Farklar

Şekil 2: Kıta Sahanelığı ve MEB Arasındaki Fark¹⁶²

¹⁶² Kaya, 2007: 145.

Öncelikle, münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması konusunda kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin hükümlerin aynen benimsendiğinin belirtilmesinde fayda bulunmaktadır. Bunun yanında her iki kavram da açık deniz rejiminin istisnalarıdır ve kıyı devletine belli bölgelerde münhasır yetkiler verir.¹⁶³

Kıta sahanlığı, kara ülkesinin coğrafi ve doğal yapısına göre deniz üzerindeki uzantısına göre belirlenir. Buna karşın münhasır ekonomik bölge, kıyı devletinin coğrafi yapısından bağımsız olup, kıyıdan belli bir uzaklığa kadar olan bölgede kıyı devletine canlı ve cansız kaynakların araştırılması, korunması ve işletilmesi gibi haklar tanıyan bir müessesedir.¹⁶⁴

İki kavram arasında sahip olunan hakların niteliğine göre de farklılıklar mevcuttur. Kıyı devletinin kıta sahanlığına ilişkin hakları münhasır nitelikte olup doğrudan egemenlik hakkı ile paralel nitelik taşır. Zira kıyı devleti, kıta sahanlığına ilişkin haklarını kendisi kullanmasa dahi başka devletler, bu bölgede yapacakları çalışmalar için yine kıyı devletinin iznini almak zorundadırlar. Kıta sahanlığının, deniz yatağı ve toprak altının maden ve diğer cansız kaynaklarla beraber sabit olan canlı varlıkları araştırma ve işletme yetkisi vermesine karşın münhasır ekonomik bölge, kıyı devletine; bu bölgedeki deniz yatağı üstündeki sulara, deniz yatağında ve toprak altında sabit olan ve olmayan canlı kaynaklar ve tüm cansız kaynaklar üzerinde aynı yetkileri verir. Yani, münhasır ekonomik bölge, kıta sahanlığını da içine alarak daha kapsayıcı nitelik taşır. Kıyı devletinin, münhasır ekonomik bölge ilan etmesi durumunda, kıta sahanlığı için var olan haklar kendiliğinden münhasır ekonomik bölge için de geçerli olacaktır.¹⁶⁵ Pratikte, münhasır ekonomik bölgenin, sabit olmayan canlı organizma niteliği dikkate alındığında, balıkçılık faaliyetleri bakımından ilave yetkiler verdiği söylenebilir.

Son olarak devletler, münhasır ekonomik bölgelerini ilan ile elde ederler. Buna karşın kıta sahanlığı, devletlerin herhangi bir ilan koşuluna bağlı olmaksızın kendiliğinden hak sahibi oldukları bir müessesedir.

¹⁶³ Kuran, 2009: 231.

¹⁶⁴ Baykal, 1987: 58.

¹⁶⁵ Kuran, 2009: 232, 233.

İKİNCİ BÖLÜM

DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINA İLİŞKİN ULUSLARARASI YARGI KARARLARI

I- GENEL OLARAK

Deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uluslararası antlaşmaların başlıcaları 1958 tarihli CKSS ve 1982 tarihli BMDHS'dir. Bu antlaşmaların sınırlandırmaya ilişkin koyduğu kuralların yanında teamül hukuku da bu hususta önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, UAD ve Hakem Mahkemeleri'nin konuya ilişkin kararları, sınırlandırma hukukuna yön veren temel unsurlardır. Zira, bu kararlar sayesinde soyut ve genel nitelikte olan kuralların her somut olaya nasıl uygulanacağı belirli hale gelmektedir.

BMDHS'de sınırlandırma sorununun çözümünün hakkaniyete göre olacağına ilişkin hüküm mevcuttur ancak bunun hangi metodla yapılacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır. İşte bu nedenle uluslararası yargı kararlarının önemi çok üst düzeydedir ve bunun gibi yoruma muhtaç hususları açığa kavuşturmaktadır.

Sınırlandırma hukukuna ilişkin olan hususlarda verilen UAD kararları şöylece sıralanabilir:¹⁶⁶

- Almanya-Danimarka, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı (1969)
- Almanya-Hollanda, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı (1969)
- Tunus-Libya, Kıta Sahanlığı (1981)
- Tunus-Libya, Kıta Sahanlığı (1982)
- Kanada-ABD, Deniz Alanlarının Sınırlandırılması (1984)
- Libya-Malta, Kıta Sahanlığı (1984)
- Tunus-Libya, Kıta Sahanlığı (1985)
- El Salvador-Honduras, Anakara-Ada-Deniz Sınır Uyuşmazlıkları (1990)

¹⁶⁶ <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=5> , Erişim Tarihi: 17.04.2014.

- El Salvador-Honduras, Anakara-Ada-Deniz Sınır Uyuşmazlıkları (1992)
- Danimarka-Norveç, Greenland ve Jan Mayen Arasındaki Deniz Alanlarının Sınırlandırılması (1993)
- Katar-Bahreyn, Deniz Alanları Sınırlandırılması ve Bölgesel Sorunlar (1994)
- Katar-Bahreyn, Deniz Alanları Sınırlandırılması ve Bölgesel Sorunlar (1995)
- Katar-Bahreyn, Deniz Alanları Sınırlandırılması ve Bölgesel Sorunlar (2001)
- El Salvador-Honduras, Anakara-Ada-Deniz Sınır Uyuşmazlıkları (2003)
- Nikaragua-Kolombiya, Bölgesel Uyuşmazlıklar ve Deniz Uyuşmazlıkları (2007)
- Nikaragua-Honduras, Karayip Denizi Uyuşmazlıkları (2007)
- Romanya-Ukrayna, Karadeniz’de Deniz Alanları Sınırlandırılması (2009)
- Nikaragua-Kolombiya, Bölgesel Uyuşmazlıklar ve Deniz Uyuşmazlıkları (2011)
- Nikaragua-Kolombiya, Bölgesel Uyuşmazlıklar ve Deniz Uyuşmazlıkları (2012)
- Peru-Şili, Deniz Uyuşmazlıkları (2014)

UAD tarafından verilen bu kararlar yanında, Hakem Mahkemeleri tarafından verilen kararlar da mevcuttur. Bunlardan çalışmamıza örnek teşkil edebilecek olanları şunlardır:

- İngiltere-Fransa Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılması (1977)
- Gine-Gine Bissau, Deniz Alanlarının Sınırlandırılması (1983)
- Kanada-Fransa, Saint Pierre ve Miquelon Deniz Alanlarının Sınırlandırılması (1989)
- Eritre-Yemen, Deniz Alanlarının Sınırlandırılması (1996)
- Barbados-Trinidad Tobago, Deniz Alanlarının Sınırlandırılması (2006)

Sayılan tüm bu davalar arasında çalışmamızla doğrudan ilgisi bulunan davalar ele alınmış ve Doğu Akdeniz’deki uyuşmazlıklara uygulanabilecek içtihatlar değerlendirilerek konuya ışık tutmaya gayret edilmiştir.

II- KUZEY DENİZİ KİTA SAHANLIĞININ SINIRLANDIRILMASI DAVALARI

A. Anlaşmazlık

Kuzey Denizi Davaları, Federal Almanya ve Hollanda ile Federal Almanya ve Danimarka arasında cereyan eden ve Kuzey Denizi¹⁶⁷ bölgesi denizaltı alanlarının sınırlandırılması amacını taşıyan ve UAD önünde görülen davalardır.

Şekil 3: Kuzey Denizi Sınırlandırma Alanı.

- 200 metre hattı
- 1882 sözleşmesine göre tespit edilen sınırlar
- Ortay hatlar¹⁶⁸

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları’nda taraflar UAD’dan, kendi aralarında yaptıkları kısmi sınırlandırma antlaşmalarının ötesinde, Kuzey Denizi’nde yapılacak kıta sahanlığı sınırlandırmasında uygulanması gereken uluslararası hukuk kurallarının ve

¹⁶⁷ 1882 tarihinde aktedilen Kuzey Denizi Balıkçılık Sözleşmesi’nin 4. Maddesinde yer alan tanıma göre, “ Tam olarak kapalı deniz olmamakla birlikte, genel görünüşü itibariyle kapalı bir denizi andıran Kuzey Denizi kuzeyden güneye doğru Norveç, Danimarka, Federal Almanya, Hollanda, Belçika ve Fransa ile batı tarafından Orkney ve Shetland adalarıyla birlikte Büyük Britanya kıyıları tarafından çevrilmiştir”.

¹⁶⁸ I.C.J. , Reports, 1969: 15.

yöntemlerinin tespit edilmesini talep etmişlerdir. Bu tespitten sonra da yine kendi aralarında yapacakları antlaşma ile sınırlandırmayı nihayete erdireceklerdir.

Hollanda ve Danimarka'nın bu davadaki iddiaları şöylece sıralanabilir:¹⁶⁹

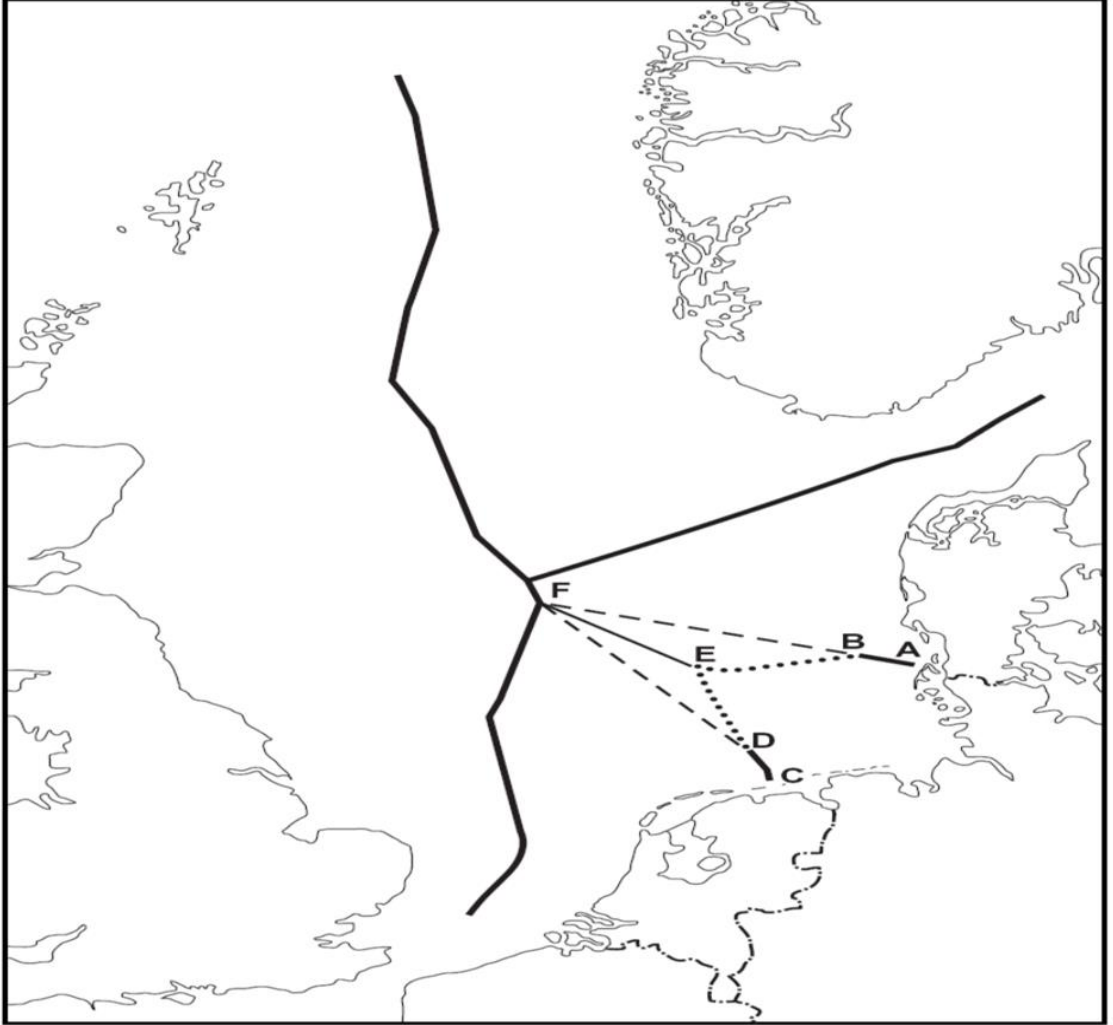
- Sınırlandırmanın CKSS'nin 6. maddesinde yer alan uluslararası hukuk kuralları ve prensiplerine göre yapılması gerekir.
- Taraflar arasında bir anlaşma bulunmuyorsa ve özel şartlar başka bir sınır hattını gerekli kılmıyorsa, sınır, noktaları her bir devletin karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan orta hattır.
- Özel şartlar diğer bir sınır hattını gerekli kılmıyorsa, taraflar arasındaki sınırlandırma eşit uzaklık ilkesine göre yapılır.
- Şayet, CKSS'nin 6. maddesinin olaya uygulanması mümkün değil ise, bu takdirde kıta sahanlığının uzantısı olan noktanın, hangi devletin kıyılarına daha yakın olduğu tespit edilmeli ve bu yakınlığa göre aidiyet tanınmalıdır.

Federal Almanya'nın bu davadaki iddiaları ise şöylece sıralanabilir:¹⁷⁰

- Sınırlandırma, uyumsuzluğun tarafı olan devletlerin hakkı olan deniz alanı kısmının adil ve hakkaniyete uygun bir şekilde taksimi ile yapılmalıdır.
- Sınırlandırmada kullanılabilecek eşit uzaklık metodu, henüz teamül haline gelmemiştir.
- CKSS'nin 6. maddesinde yer alan hususlar, henüz teamül haline gelmemiştir.
- CKSS'nin 6. maddesi, somut olaya uygulanabilir olsa dahi, maddede mündemiç olan özel şartlar, eşit uzaklık metodunun uygulanmasına engel teşkil eder. Zira, Almanya, Kuzey Denizi'nde Hollanda ve Danimarka arasında kalmıştır ve bu yönüyle girintili-çıkıntılı bir kıyıya sahip oluşu, eşit uzaklık metodunun uygulanmasını engellemektedir.

¹⁶⁹ I.C.J. , Reports, 1969: 12.

¹⁷⁰ I.C.J. , Reports, 1969: 11, 17.

Şekil 4: Hollanda ve Danimarka'nın Federal Almanya ile Yan Sınırları ve İddiaları.

A-B: Almanya ile Danimarka arasındaki yan sınır.

C-D: Almanya ile Hollanda arasındaki yan sınır.

E-F: Hollanda ile Danimarka arasındaki yan sınır.¹⁷¹

- Eşit uzaklık prensibi, gerek tarafların anlaşmasında gerekse hakem veya mahkeme kararında uygulandığında adil ve hakkaniyetli bir sonuç vermiyorsa uygulanmaz.

¹⁷¹ I.C.J. , Reports, 1969: 16.

- Hollanda ve Danimarka'nın eşit uzaklık iddiası, hakkaniyete uygun bir sonuç vermeyecektir.
- Neticede, sınırlandırma yapılırken Kuzey Denizi'ndeki coğrafi durum nazara alınmalı ve buna göre hakkaniyete uygun bir sınırlandırma yapılmalıdır.

B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar

UAD bu davada, kıta sahanlığının anakaranın bir devamı olup olmadığını incelerken, yakınlıktan ziyade coğrafi ve jeolojik verileri dikkate almıştır.¹⁷² UAD, verdiği kararda, CKSS ön görüşmelerine bakıldığında eşit uzaklık metodunun bağlayıcı bir teamül haline gelmediği gibi "a priori" bir sınırlandırma metodu da olmadığını ifade etmiştir.¹⁷³

UAD'ye göre, Federal Almanya'nın "bir deniz alanının adil ve hakkaniyetli şekilde paylaşılması gereği" iddiası yerinde değildir. Zira, sınırlandırmanın amacı bir alanın adil ve hakkaniyete uygun paylaşımı değil, zaten var olan bir hakkın sınırlandırılmasıdır.¹⁷⁴

UAD, uyuşmazlık kapsamında dikkat edilmesi gereken unsurları ise şöyle sıralamıştır:¹⁷⁵

- Tarafların kıyı şekillerinin bir özel durum veya farklı karakter içerip içermediği,
- Uyuşmazlık konusu kıta sahanlığı alanının kesin olarak bilinen jeolojik yapısı, fiziki yapısı ve bu alanda var olan doğal kaynaklar,
- Uyuşmazlık konusu bölgede yan yana bulunan devletler arasında yapılmış sınırlandırmada dikkate alınan etkenler, kıyı devletlerin kıyı uzunluğu ve kıta sahanlığının hakça ilkeler çerçevesinde sınırlandırılmasının kabul edilebilir gerekçeleri.

¹⁷² I.C.J. , Reports, 1969: 31.

¹⁷³ I.C. J. , Reports, 1969: 33-35.

¹⁷⁴ I.C.J. , Reports, 1969: 22.

¹⁷⁵ Koç, 2006: 33.

C. Uygulanan Yöntem ve Karar

UAD, kıta sahanlığının, pozitif hukuktaki yerini Truman Deklarasyonu ile aldığını ifade etmektedir. UAD'ye göre, bu deklarasyonda yer alan hakça ilkeler prensibi, kıta sahanlığının paylaştırılması konusuna yön vermiştir. Truman Deklarasyonu'nda yer alan kıta sahanlığının kıyının doğal uzantısı olması prensibine özel önem atfeden UAD, kıta sahanlığının uluslararası hukuk kavramı olmasının da doğal uzantı ilkesi sayesinde olduğunu kabul etmiştir.¹⁷⁶

UAD'ye göre, kıyı devletine ait olan anakaranın, yine tümüyle aynı devlete ait olan karasularının deniz dibi vasıtasıyla açık denizin altına uzanması veya devam etmesi ilkesi, kıyıya yakınlık ilkesinden daha önemli ve esastır.¹⁷⁷ Uluslararası hukukta “ipso jure”¹⁷⁸ olarak bahsedilen husus, ilgili su altı alanlarının zaten kıyı devletinin üzerinde egemenlik haklarını kullandığı alanın fiili bir parçası olduğudur.¹⁷⁹

Divan'a göre kıta sahanlığı konusundaki en temel kural, kara parçasının doğal uzantısı olan su altı alanlardaki doğal kaynakların araştırılması ve bu kaynaklardan faydalanılması hakkının ab initio ve ipso facto olarak anakara ülkesine ait oluşudur.¹⁸⁰ Divan'ın davada vermiş olduğu karardan, kıta sahanlığının kendisinin, jeolojik yapısıyla doğrudan ilgili olduğu görülmektedir.¹⁸¹

UAD, kıta sahanlığının sınırları tespit edilirken, bölgedeki diğer devletlerin aynı nitelikteki haklarına zarar vermeyecek şekilde, tüm ilgili unsurlar değerlendirilerek, hakkaniyet temelinde ve mümkünse kara parçasının doğal uzantısı olup su altında olan tüm alanların kıyı devletine tanınması suretiyle hareket edilmeli ve anlaşma ile sonuca gidilmelidir. UAD, eşit uzaklık ilkesinin uygulanması halinde hakkaniyete aykırı bir

¹⁷⁶ Koç, 2006: 33.

¹⁷⁷ I.C.J. , Reports, 1969: 30.

¹⁷⁸ Ipso jure, bir hukuki sonucun doğması için ilave bir irade beyanına veya bir başka işleme gerek olmadığı, bu sonucun konu gereği kendiliğinden doğduğu durumdur. <http://hakkindabilgial.com/bilim/hukuk-nedir/6338-ipso-iure-ne-demek.html> , Erişim Tarihi: 28.04.2014.

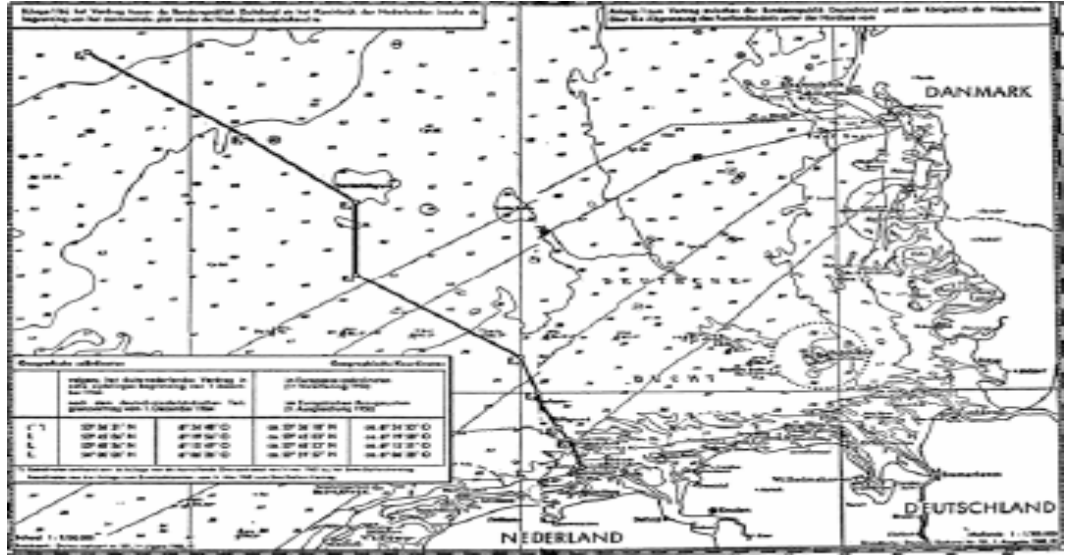
¹⁷⁹ I.C.J. , Reports, 1969: 31.

¹⁸⁰ I.C.J. , Reports, 1969: 29.

¹⁸¹ I.C.J., Reports, 1969: 52.

sonuç doğacaksa bu ilkenin uygulanmaması gerektiğini, zira zorunlu olmadığını ifade etmiştir.¹⁸²

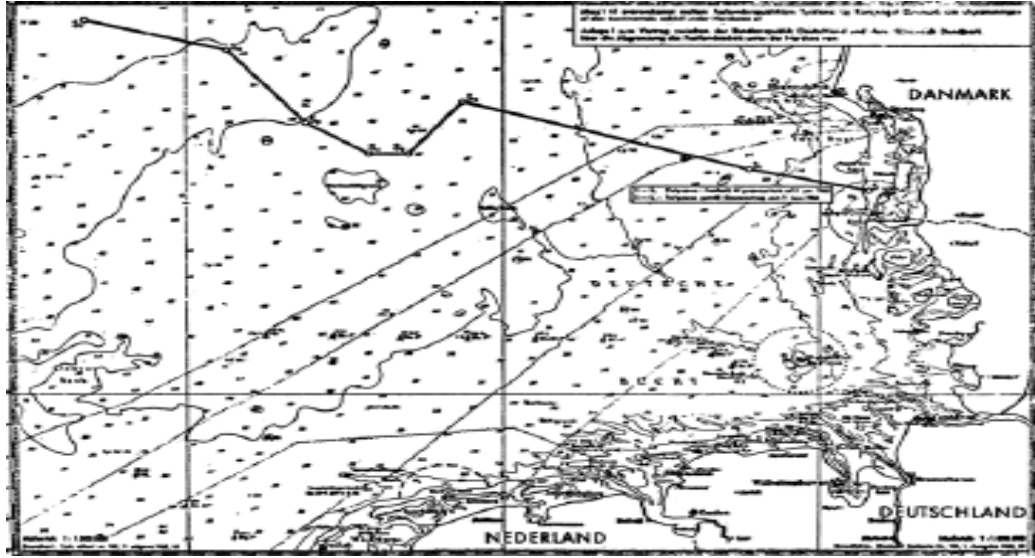
UAD'nin altıya karşı on bir oyla¹⁸³ vermiş olduğu karar sonrasında, bu karar gereği makul oranlamanın nasıl yapılacağı hususunda ortaya çıkan tereddütler nedeniyle 1969 ve 1970 yıllarında toplantılar yapılmış ve nihayetinde 1971 yılında Kopenhag Antlaşma ve Protokolleri ile sınırlandırma alanları ortaya koyulmuştur.¹⁸⁴ 07.11.1972 tarihinde yürürlüğe giren bu antlaşmalar uyarınca Almanya, 23.600 kilometrekare deniz alanına 12.000 kilometrekarelik bir alan daha ilave etmiştir.

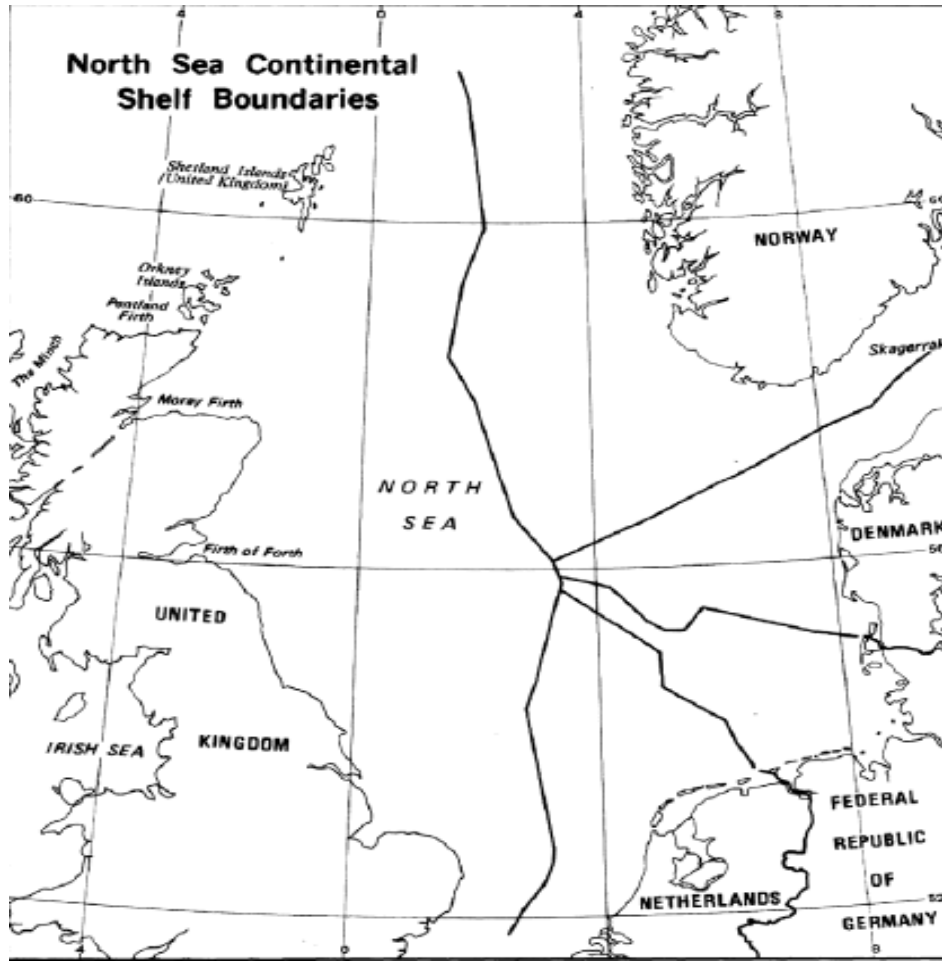
¹⁸² I.C.J. Reports, 1969: 49.

¹⁸³ Koç, 2006: 35.

¹⁸⁴ Antlaşma ve protokoller için bkz. North Sea Continental Shelf Federal Republic of Germany-Denmark-The Netherlands, AJIL, Vol.65, Oct., 1971, 901-903, The Netherlands-Federal Republic of Germany: Treaty on the Delimitation of the Continental Shelf under the North Sea, AJIL, Vol. 65, Oct., 1971, 909-914, Federal Republic of Germany-Denmark: Treaty on the Delimitation of the Continental Shelf under the North Sea, AJIL, Vol. 65, Oct., 1971, 904-909.

Şekil 5: Almanya, Hollanda ve Danimarka arasındaki sınırlandırma hatları.¹⁸⁵

Şekil 6: Almanya, Hollanda ve Danimarka arasındaki nihai sınırlandırma.¹⁸⁶

¹⁸⁵ Yapılan protokol ve antlaşmalar neticesinde ortaya çıkan bu haritalar ile 31.03.1966 tarihli antlaşma da geçersiz kılınmıştır. AJIL, Vol. 65, Oct., 1971: 908, 913.

Davalara ilişkin kararında sıklıkla doğal uzantı kavramından bahseden UAD, bu kavramın fiziksel bir ağırlığı olduğunu ifade etmiştir.¹⁸⁷ Hukuki kıta sahanlığını jeolojik kıta sahanlığı ile ilişki içerisinde görmüştür.¹⁸⁸

UAD, ilgili durumlar çerçevesinde jeolojik yapı konusunda detaya inmemiştir. Bunun sebebi ise, sınırlandırma konusu olan bölgenin jeolojik yapısının farklılıklar içermemesidir.¹⁸⁹ Ancak UAD, kararında ilgili durumlar kapsamında kıta sahanlığının fiziki yapısı ve doğal kaynaklarına ilaveten jeolojik yapısını da değerlendirmiştir.¹⁹⁰

UAD, yukarıda da bahsedildiği gibi bu davada, paylaşımdan daha çok sınırlandırmanın işlevini ön plana çıkarmıştır. Bu vurgulamada, sınırlandırmanın esasen bir alanın paylaşılması değil, kıyı devletinin “ab initio” hakkının sınırlandırılması olduğu belirtilmiştir.¹⁹¹ 1958 CKSS’nin uygulanmadığı bu davada ilk olarak kıta sahanlığı sınırlarının tespitinde uygulanacak temel ilke ve faktörler ortaya konulmuştur. Bundan sonraki davalarda da, bu davada esas alınan faktörler referans alınmıştır.

III- İNGİLTERE-FRANSA (MANŞ DENİZİ) KITA SAHANLIĞININ SINIRLANDIRILMASI TAHKİMİ

A. Anlaşmazlık

İngiltere ve Fransa, 1964 ve 1965 yıllarında kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin yaptıkları resmi olmayan toplantılardan sonra resmi görüşmeleri 1970 yılında başlatmışlardır. Yapılan bu görüşmelerin bir netice sağlamaması üzerine 1975 yılında sorunu “ad hoc” (amaca özel) hakem mahkemesine götürme konusunda anlaşmışlardır. Tarafların hakem mahkemesinden talepleri, bu soruna uygulanabilecek uluslararası hukuk normlarına göre Greenwich Meridyeninin 30 dakika batısından 1000 metre izobatına kadar batıya doğru Birleşik Krallık ve Kanal Adalarına (Channel Islands) ve Fransa

¹⁸⁶ AJIL, Vol. 65, Oct., 1971: 903.

¹⁸⁷ I.C.J. , Reports, 1969: 29.

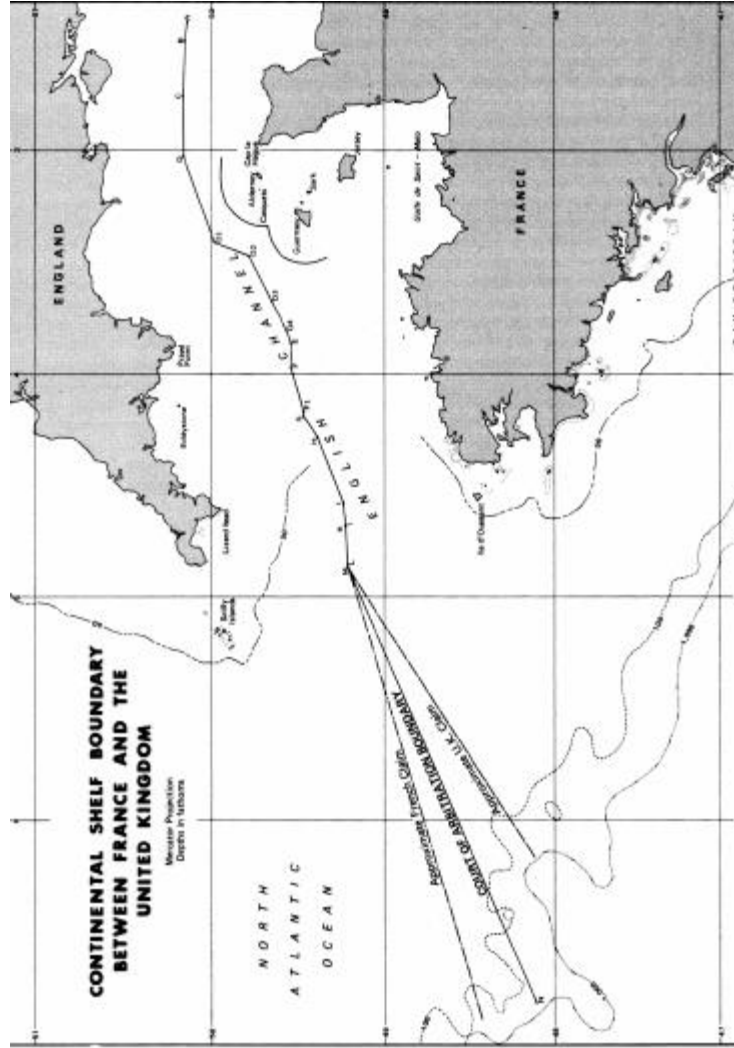
¹⁸⁸ I.C.J. , Reports, 1969: 51.

¹⁸⁹ Koç, 2006: 36.

¹⁹⁰ I.C.J. , Reports, 1969: 54.

¹⁹¹ I.C.J. , Reports, 1969: 22.

Cumhuriyetine ait kıta sahanlıklarındaki kısımlarda sınırlandırmanın seyridir.¹⁹² Tarafların hakemlerden istediği, aralarındaki tüm kıta sahanlığı sınırlandırma alanlarına ilişkin bir sınırlandırma değildir. Zira, Contentin yarımadası ile Wight adasını bağlayan Dover Boğazı bölgesinde herhangi bir uyuşmazlık mevcut değildir. 1000 metre izobatının dış sınır olarak tayini ise objektiflik tesisi için gerçekleştirilmiş bir husustur.¹⁹³

Şekil 7: Manş Denizi Tahkimi Sınırlandırma Hattı¹⁹⁴

¹⁹² Klemm, 1981: 58.

¹⁹³ Delimitation of The Continental Shelf (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and The French Republic), 30 June 1977; International Boundary Cases: The Continental Shelf, Vol. I, Grotius Publications Limited, Cambridge, 1992. Manş Denizi Tahkimi'ne ilişkin atıflar, bu yayın içerisinde yer alan mahkeme kararının orijinal metin sayfa numaralarına yapılmıştır. "Manş Kararı" olarak atıf yapılacaktır. Manş Kararı, 1977: 18.

¹⁹⁴ Hodgson, Smith, 1979: 428.

Esasında Fransa ve İngiltere, sınırlandırmanın eşit uzaklık-orta hat temeline göre yapılması konusunda anlaşmışlardır. Ancak, Fransa'nın konuya dair bir şerhi bulunmaktadır. Bu şerhe göre, Plymouth'un güneyindeki Edystone Kayalıkları, Fransız kıyılarına yakın Kanal Adaları ve İngiltere'nin Cornwall bölgesinin güneybatısındaki Scilly Adalar grubu sınırlandırmayı etkileyen coğrafi unsurlardır ve bu unsurların da karar verilirken dikkate alınması gerekmektedir.¹⁹⁵

Fransa'nın bu davadaki iddiaları şöylece sıralanabilir:¹⁹⁶

- Bu davaya her iki ülkenin de taraf olduğu ancak Fransa'nın bazı şerhlerinin olduğu 1958 CKSS'nin uygulanması doğru değildir.
- Her iki ülkenin de taraf olduğu bu sözleşmenin taraflar arasında yürürlükte olmamasının sebeplerinin, sözleşmeye koyulan şerhlerin ve bunlara İngiltere tarafından yapılan itirazların da davayla ilgili olması sebebiyle incelenmesi gerekir.
- Dava çözümlenirken, teamül kuralları ve hakkaniyet ilkeleri ile doğal uzantı kavramlarına dikkat edilmelidir.
- Kanal adalarının bulunduğu bölgede sınırlandırma, anakaranın esas hatlarının başladığı noktalar dikkate alınarak orta hat esasına göre yapılmalıdır. Bu bölgede mevcut olan İngiliz adalarının etrafında 6 millik bir bölge belirlenerek, İngiltere tasarrufuna bırakılmalı, Fransa kıyıları ile adalar arasında kalan bölgede ise yine orta hat esas alınmalıdır.
- Atlantik kısmındaki sınırlamada ise, iki ülke kıyılarının karşılıklı olmadığı dikkate alınarak, her iki ülkenin kıyı uzunluklarına orantılı şekilde orta hat esasına dayalı ve 1000 metre izobatına kadar giden bir sınırlandırmanın yapılması gerekir. Fransa'nın Quessant adaları ve İngiltere'nin Scilly adaları dikkate alınmamalıdır.
- Hakem mahkemesi sadece kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda karar vermeye yetkilidir. Karasularına ilişkin tasarruflarda bulunamaz.

¹⁹⁵ Koç, 2006: 38.

¹⁹⁶ Manş Kararı, 1977: 9, 10.

İngiltere'nin temel iddiaları ise şunlardır:¹⁹⁷

- 1958 CKSS, her iki devlet arasında yürürlükte olan ve bu davada bir bütün olarak uygulanması gereken bir sözleşmedir.
- Kanal adaları ile Fransa anakarası arası dikkate alınarak eşit uzaklık ilkesine göre sınırlandırma yapılmalıdır. Atlantik bölgesinde de Scilly adaları esas alınarak eşit uzaklık prensibine göre sınırlandırma yapılmalıdır.
- Fransa'nın iddia ettiği gibi teamül kurallarının uygulanması sonucu değiştirmeyecektir. Zira, her ülkenin deniz altındaki doğal uzantılarının kendilerine verilmesi neticesinde bir tarafın kıta sahanlığının, diğer tarafın doğal uzantı bölgesiyle çatışacağı aşıkardır.
- Eşit uzaklık ilkesi uygulanırsa, her iki tarafın da doğal uzantı ve kıta sahanlığı haklarını koruyan, hakkaniyete uygun bir sonuca varılmış olacaktır.
- Fosse Central Hurd Deep Fault Zone olarak adlandırılan ortalama 80 mil uzunluk, 2 mil genişlik ve 100 metre derinliğe sahip olan coğrafi unsurun dikkate alınması gerekir.
- Hakem mahkemesi, karasularına ilişkin de karar vermelidir.
- Kanal adalarının nüfusu, büyüklüğü, ayrı yönetimi oluşu hususları dikkate alınarak bu adalara tam kıta sahanlığı tanınmalıdır.

Her iki tarafın iddiaları birlikte değerlendirildiğinde, esasında tarafların sadece adaların etkisi konusunda uzlaşamadığı görülmektedir. Zira her iki taraf da orta hat-eşit uzaklık ve doğal uzantı konularında uyumludur.¹⁹⁸

Her iki taraf da Kuzey Denizi Davalarında doğal uzantı konusunda benimsenen yönleme uymuş ve kıta sahanlığının jeolojik yapısının süreklilik gösterdiğini kabul etmişlerdir.

¹⁹⁷ Manş Kararı, 1977: 11, 12.

¹⁹⁸ Koç, 2006: 40.

B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar

Manş Denizi Tahkimi'nde tarafların tayin ettikleri hakem mahkemesinin yetkisi kıta sahanlığının sınırlandırılması ile sınırlıdır. Bu nedenle mahkeme, taraflar arasında yapılan hakem sözleşmesine dayanarak sadece kıta sahanlığına ilişkin sınırlandırma yapabileceğine karar vermiştir.¹⁹⁹

Mahkeme, Fransa'nın iddialarının aksine 1958 CKSS'nin bu davada uygulanabileceğine hükmetmiştir. Fransa'nın 6. maddeye dair koyduğu şerhin buna engel olmadığını belirtmiş, ancak 6. maddeye olan itirazların da değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda, Fransa'nın iddiasının yerinde olduğuna, Kanal Adaları'nın varlığının bir özel durum teşkil ettiğine ve bu bölgede teamül kurallarının uygulanması gerektiğine karar vermiştir. Atlantik Bölgesi'ne ilişkin ise herhangi bir itiraz bulunmadığından, bu konuda 6. maddeye başvurulabileceği belirtilmiştir.²⁰⁰

Mahkeme, aynı davada farklı iki bölgeye farklı iki kural uygulanmasını çelişen bir durum olarak görmemiştir. Kuzey Denizi Davalarında da bu yönde uygulama olduğunu, sınırlandırmada önemli olanın metot yerine ulaşılan sonucun hakkaniyetli olması olduğu ifade edilmiştir.²⁰¹

Mahkemece değerlendirilen diğer ilgili şartlar, Fransa'nın 12 millik karasuyu ve İngiltere'nin 12 millik balıkçılık bölgesidir.²⁰²

C. Uygulanan Yöntem ve Karar

Mahkemeye göre, bölgedeki Kanal adalarının varlığı coğrafi dengeyi bozmakta ve hakkaniyet prensibi, Kanal Adaları'na eşit uzaklık metodunun uygulanması suretiyle ayrı

¹⁹⁹ Manş Kararı, 1977: 22-24.

²⁰⁰ Manş Kararı, 1977: 52, 53.

²⁰¹ Manş Kararı, 1977: 47.

²⁰² Manş Kararı, 1977: 89, 90.

ve tam bir kıta sahanlığı hakkı tanınmasına engel teşkil etmektedir.²⁰³ Bununla beraber mahkeme, adaları tamamen ihmal de etmemiştir.

Öncelikle adalar dikkate alınmadan iki ülke karaları arasında eşit mesafeye göre bir sınırlandırma hattı belirlenmiştir. Sonrasında da Kanal Adaları ile Fransa kıyıları arasında ikinci bir sınırlandırma hattı belirlenmiş, bu hatta göre Fransa'ya adaların İngiltere'ye bakan kıyılarına 12 millik kıta sahanlığı tanınmıştır. Ancak adalar ile Fransa arasındaki sınırlandırma karasuları sınırlandırması kapsamında olduğundan bahisle karar dışı bırakılmıştır.²⁰⁴

Mahkeme, Atlantik bölgesi konusunda ise gerek Fransa'nın, 6. maddenin olaya uygulanabilirliğini kabul etmesi, gerekse bölgenin geniş kıyı çizgisinin var olması sebebiyle başkaca coğrafi unsurların etkisinin az olduğunu belirtmiştir. Kıyılara yakın olan Scilly ve Ushant adalarına tam etki verilse dahi sınırlandırmaya etkisinin düşük olacağı ifade edilmiştir. Ancak durum böyle ise de, Scilly adasının İngiltere kıyısına olan uzaklığı, Ushant adasının Fransa kıyısına olan uzaklığının yaklaşık iki katı olması karşısında her iki adaya eşit hak tanınmasının hakkaniyete aykırı olacağı belirtilmiştir. Bu anlayış doğrultusunda İngiltere'nin ileri sürdüğü iddia, bu ülkeye ortalama 4000 mil kare ve 16 derecelik bir alanın ilave olarak verilmesi anlamına geleceğinden mahkemece reddedilmiştir.²⁰⁵ Mahkeme, aynı şekilde adaları tamamen ihmal ederek orantılı açı esasına göre eşit mesafe ilkesinin uygulanması yönündeki Fransa talebini de reddetmiştir.²⁰⁶ Nihayetinde bu bölgede Scilly adalarına yarım etki vermiştir.²⁰⁷

Mahkeme, Manş Denizi Tahkimi'nde verdiği kararla, adalara anakaralar ölçüsünde kıta sahanlığı hakkı tanınması kuralının mutlak olmadığını, zira sınırlandırma söz konusu olduğunda aynı kapsamda hak sahibi olmayabileceklerini teyit etmiştir. Bu anlamda, kıta sahanlığında hak sahibi olmakla kıta sahanlığının sınırlandırılması konularının ayrı olduğu belirtilmiş olup bir adanın hukuken kıta sahanlığı hakkına sahip

²⁰³ Manş Kararı, 1977: 92.

²⁰⁴ Manş Kararı, 1977: 94-96.

²⁰⁵ Manş Kararı, 1977: 113.

²⁰⁶ Manş Kararı, 1977: 115.

²⁰⁷ Koç, 2006: 45.

oluşu, ilgili şartlar da dikkate alındığında sınırlandırmada hak sahibi olacağı anlamına gelmeyecektir.

Mahkeme, yine aynı şekilde doğal uzantı kavramına da dengeli bir yaklaşım göstermiştir. Doğal uzantı değerlendirilirken, ilişkili olduğu kıta sahanlığı kavramının uluslararası hukuk terimi olduğunun unutulmaması, jeolojik kıta sahanlığı kavramı ile karıştırılmaması gerektiğini ifade etmiştir. Jeolojik ve jeomorfolojik unsurlarla birlikte seyir güvenliği ve savunma konularının da sınırlandırmaya etki ettiğini ancak bunların destekleyici unsur niteliğinde olduğunu belirtmiştir.

Manş Denizi Tahkimi'nde verilen kararı Kuzey Denizi Davaları'nda verilen karardan ayıran birkaç nokta bulunmaktadır. Öncelikle Manş Denizi Tahkimi'nde teamül hukuku ile antlaşma hukukunun aynı amaca özgülendiği ifade edilmiştir. CKSS'nin 6. Maddesinde yer alan eşit uzaklık ve özel şartlar prensiplerinin birlikte uygulanmasının hakkaniyet tesisi için doğru bir yöntem olacağı belirtilmiş ve bu yönüyle UAD'nin Kuzey Denizi Davaları'nda verdiği "iki ilkenin birbirinden bağımsız olduğuna" dair karardan farklı sonuca ulaşılmıştır.²⁰⁸

IV- TUNUS-LİBYA KITA SAHANLIĞININ SINIRLANDIRILMASI DAVASI

A. Anlaşmazlık

Libya'nın 1955 yılında petrol kanununu çıkarmasıyla başlayan süreç, 1968 ve 1976 yıllarında Libya tarafından verilen imtiyazlar ile denizde keşif ile sonuçlanan 15 adet petrol kuyusu sondajı ile devam etmiştir. Yine Tunus da 1968'den itibaren denizde arama ruhsatları vermiştir. Taraflar arasında bir anlaşma yapılmaya kadar eşit uzaklık temelinde devam eden sınırlandırma, Libya'nın 1974 yılında bu temele aykırı şekilde batıya kayan bir bölgede ruhsat vermesi ile uyuşmazlığa dönüşmüştür. Tarafların notaları sonrasında başlayan diplomatik görüşmeler neticeye varamayınca 1977'de UAD'ye gidilme yönünde ortak karar verilmiştir.²⁰⁹

²⁰⁸ Manş Kararı, 1977: 45.

²⁰⁹ I.C.J., Reports, 1982: 21.

1978 ve 1979 tarihlerinde Tunus ve Libya tarafından UAD'ye gönderilen başvuru metinlerinde sınırlandırma antlaşmasının aralarında yapılacağı belirtilerek şu hususlarda talepte bulunulmuştur:²¹⁰

- Taraflar arasında yapılacak sınırlandırmaya uygulanabilecek uluslararası hukuk prensip ve kurallarının tespiti,
- Tespit yapılırken hakkaniyet ilkeleri, özel şartlar ve 3. BMDHK'de ortaya çıkan yeni eğilimlerin dikkate alınması,
- Sınırlandırmaya ilişkin tespit edilecek prensip ve kuralların iki ülke yetkilileri tarafından pratikteki uygulanma biçiminin belirlenmesi.

Gerek Libya gerekse Tunus, uyuşmazlığın çözümünde doğal uzantı kavramının dikkate alınması ve eşit uzaklık ilkesinin değerlendirme dışı bırakılması yönünde görüş ortaya koymuşlardır. Ancak doğal uzantının uygulanma biçiminde görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Libya'nın bu konuda iddiaları şunlardır:²¹¹

- Kıta sahanlığı, Kuzey Afrika kıyılarının bir uzantısıdır ve bu husus dikkate alınarak sınırlandırma çizgisi Ros Ajdir'in kuzeyinden geçmelidir.
- Ros Ajdir'in kuzeyi doğal ve rastlantısal bir sınırdır. Bu nedenle sınırlandırmanın tayini için başkaca bir tespite gerek yoktur.
- Sınırlandırma alanı, Libya'nın karasularının dış hattı ile İtalya'nın Lampedusa Adası'nın birleştiği hattır.
- Kuzey Afrika toprak parçasının kuzeye doğru doğal uzantısı olan bölge Pelajcı Bloğudur.

Tunus'un iddiaları ise şu minvaldedir:²¹²

- Sınırlandırma, Tunus kıyılarının uzantısı olan doğu bölgesine doğru olmalıdır.

²¹⁰ I.C.J., Reports, 1982: 23.

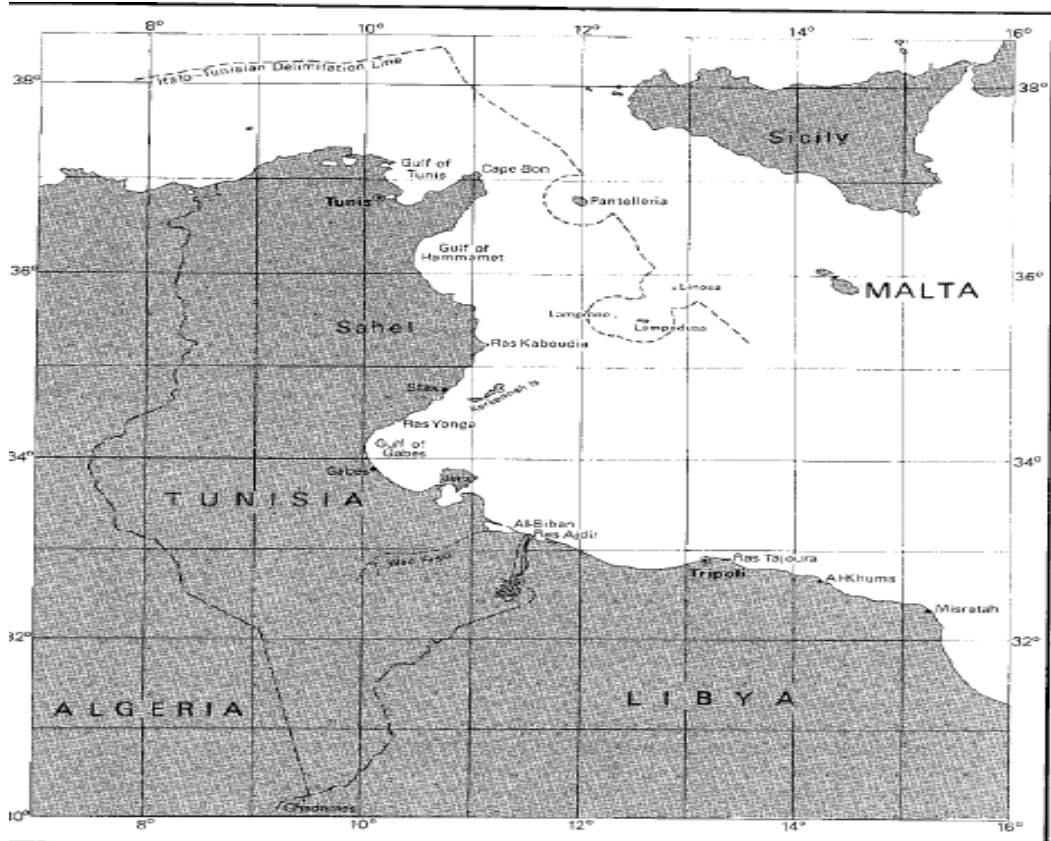
²¹¹ I.C.J., Reports, 1982: 29, 31, 34.

²¹² I.C.J., Reports, 1982: 32, 33, 80.

B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar

UAD, doğal uzantı mefhumunun bu davada uygulanamayacağını, 3. BMDHK'ye ve 76. maddeye dikkat çekerek belirtmiştir.²¹⁴ UAD, hakkaniyet ilkelerinin uygulanması ile doğal uzantı kavramının aynı eşitlikte değerlendirilemeyeceğini ifade etmiştir. Bu davada, esas ölçütün hakkaniyet ilkeleri olması gerektiğine karar vermiştir.²¹⁵

Davanın taraflarının kıta sahanlığı sınırlandırma alanını belirlememeleri ve karasularının da net şekilde belirlenmemiş olması sebepleriyle UAD, sınırlandırılacak alanın niteliğini tespit etmeye çalışmıştır. Zira, sözü edilen bölgede sadece İtalya ile Tunus arasında bir sınırlandırma antlaşması mevcuttur.

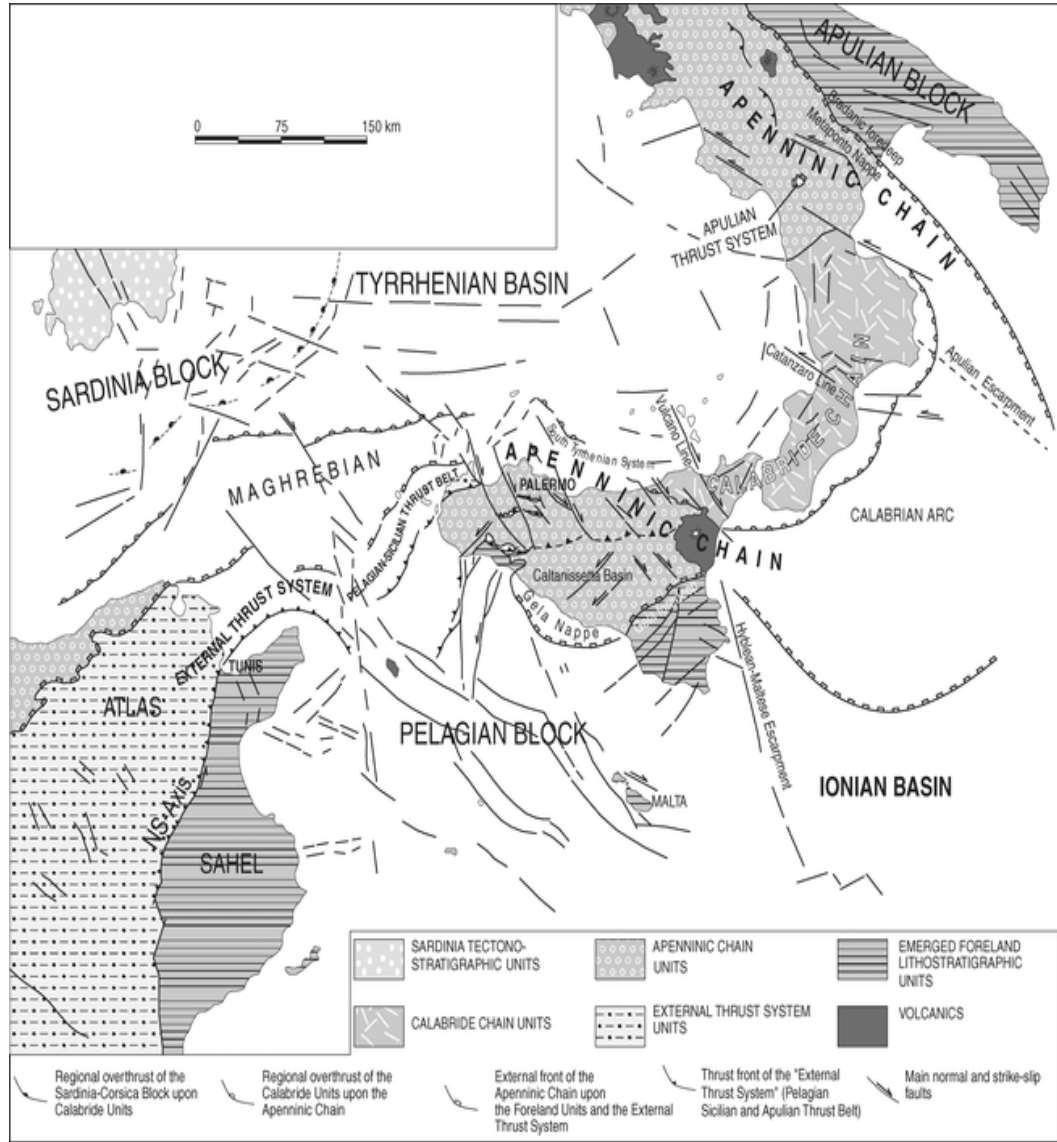
Şekil 9: Libya-Tunus Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Alanı.²¹⁶

²¹⁴ I.C.J., Reports, 1982: 48.

²¹⁵ I.C.J., Reports, 1982: 47, 59.

²¹⁶ The Continental Shelf, Vol. II, 1992: 945.

UAD, sınırlandırılacak alanın deniz yatağına ilişkin yaptığı jeolojik incelemede, bahsi geçen alanın komşu ülkelere ait olan kısımları da içeren ve Pelajcı Bloğu²¹⁷ olarak adlandırılan bölgenin bir bölümünü teşkil ettiğini belirlemiştir. Bu doğrultuda, sınırlandırma yapılırken öteki devletlerin de hak sahibi oldukları alanların dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.²¹⁸

Şekil 10: Pelajcı Bloğu.²¹⁹

²¹⁷ Pelajcı Bloğu, Malta adalarından Tunus'un doğusuna uzanan bölgedir. Genişçe bir sualtı alanını ifade eden bu bölge, Afrika tarafına doğru devam eder ve Scilly'nin bir kısmını kapsar. Avrupa ve Afrika ile Atlas Dağları arasında köprü durumundadır. Brollet, Mugniot, Sweeney, 1978. http://rd.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4684-3039-4_6 , Erişim Tarihi: 07.05.2014.

²¹⁸ I.C.J., Reports, 1982: 42.

²¹⁹ <http://specialpapers.gsapubs.org/content/409/57/F1.large.jpg> , Erişim Tarihi: 07.05.2014.

UAD, doğal uzantı konusunda Tunus ve Libya'nın ilgili bölgelerinin jeolojik yapısına ilişkin inceleme yaparken mevcut özelliklerin eş yönde sonuca götürmediğini belirterek, bu verilere dayanılamayacağını ifade etmiştir.²²⁰ Bu ifadenin mefhum-u muhalifinden anlaşılan husus, taraf devletlerin jeolojik yapılarının ortak özellikler taşıması halinde sınırlandırmada doğal uzantının dikkate alınabileceğidir.²²¹ UAD, yapmış olduğu jeomorfolojik incelemede de bir bölgenin taraflardan birinin kıta sahanlığına ait olduğuna dair bir delile rastlamamıştır.²²²

UAD, tarafların başvuru dilekçelerinde de belirttikleri bölgeye özel ilgili şartlar konusunu incelemiştir.²²³ İlgili şartların başlıcası ise coğrafi verilerdir. Bu verilerden ilki ilgili kıyıların genel gidiş doğrultusudur. Yani, Tunus kıyılarının Ras Ajdir'den başlayıp Libya kıyıları ile paralel biçimde belli bir yere kadar devam etmesi ve sonra aniden yön değiştirerek güney batı-kuzey doğu yönünde Ras Kapoudia'ya uzanması durumudur.²²⁴ Verilerden ikincisi ise, kıta sahanlığı alanında bulunan ve Tunus'un olan Kerkennah ve Cerbe adaları ile diğer yükseltilerdir.²²⁵ Üçüncü veri de, taraf devletlerin kıyılarının birbirine olan oranıdır.

Bölgeye özel ilgili şartlar ve hakkaniyet ilkeleri açısından UAD'ce değerlendirilen bir diğer husus da bölgede var olan diğer sınırlandırmaların kıta sahanlığı sınırlandırmaları üzerindeki etkisidir. Bu kapsamda bölgede gerek taraf devletler arasında gerekse üçüncü devletler ile yapılmış veya yapılacak olan antlaşmalar da önem taşımaktadır.²²⁶ Ancak UAD, somut olayda taraf devletler arasında yalnızca kara sınırının belirlenmiş olduğunu dikkate alarak sadece bu sınırın kıta sahanlığına etkisini değerlendirmiştir.²²⁷

UAD, yaptığı değerlendirmede tarihsel haklara ilişkin iddialara da eğilmiştir.²²⁸ Öncelikle, bir devletin ab initio ve ipso facto niteliğinde olan hakları ile tarihi

²²⁰ I.C.J., Reports, 1982: 53.

²²¹ Koç, 2006: 64.

²²² I.C.J., Reports, 1982: 58.

²²³ I.C.J., Reports, 1982: 60.

²²⁴ I.C.J., Reports, 1982: 61, 62.

²²⁵ I.C.J., Reports, 1982: 63.

²²⁶ I.C.J., Reports, 1982: 64.

²²⁷ I.C.J., Reports, 1982: 71.

²²⁸ I.C.J., Reports, 1982: 72.

uygulamalara dayanarak ortaya çıkabilecek haklar arasındaki zıtlık vurgulanmıştır. Bu itibarla, bu iki ayrımdan birine başvurarak diğerine ilişkin belirleme yapmanın mümkün olmayacağı ifade edilmiştir. Şüphesiz bu düşünce, tarihsel hakların tamamen görmezden gelineceği anlamına gelmemektedir. Yani, normal esas hatlar dikkate alınarak belirlenecek sınırlandırma neticesinde taraflardan birinin tarihsel haklarının diğer tarafa aktarılması sonucunu da doğurmamalıdır.²²⁹

C. Uygulanan Yöntem ve Karar

UAD, sınırlandırmayı yapacağı bölgeyi kıyılara yakınlığına göre iki bölüme ayırarak inceleme yapmıştır. İlk bölge, iki ülke arasındaki kara sınırının başladığı yer olan Ras Ajdir'e bitiş olan karasularının başladığı yerden 34 10 30 K enlemine kadar olan bölgedir. İkinci bölge ise, belirtilen alan dışında kalan bölgelerdir.²³⁰

UAD, birinci bölge için, kara sınırının kıta sahanlığı üzerinde uzantısını oluşturacak olan ve aynı zamanda kıta sahanlığının bitişik durumdaki ülkeler arasındaki yan sınırını belirleyecek olan kıyıya dikey bir çizgiyi kıta sahanlığı sınırı olarak belirlemiştir.²³¹

İkinci bölge için ise, Gabes bölgesi körfezinde Tunus kıyılarının aniden yön değiştirmesi ve Tunus'un Kerkennah adalarının kıyının genel doğrultusu kapsamına alınıp alınmayacağı konuları dikkate alınarak değerlendirme yapılmıştır. Bu konuda UAD, Kerkennah adalarına yarım etki vererek hakkaniyete uygun bir çözüme gitmeye çalışmıştır. Yarım etki görüşünden hareketle orta yol bulunmuş, başka bir deyişle, Kerkennah adalarına tam etki verilmesi ile hiç etki verilmemesi durumları arasında ortaya çıkan makul hat, sınırlandırma hattı olarak benimsenmiştir. İkinci bölgedeki sınırlandırma hattı, birinci bölgedekine kıyasla Libya tarafında doğru daha meyilli biçimde ortaya çıkmıştır.²³²

²²⁹ I.C.J., Reports, 1982: 76.

²³⁰ I.C.J., Reports, 1982: 82.

²³¹ I.C.J., Reports, 1982: 84.

²³² I.C.J., Reports, 1982: 89.

UAD, sınırlandırma hattını Ras Kaboudia'yı geçen enlem ile Ras Tajoura'yı geçen boylam arasında sınırlandırmıştır. UAD'nin bunu yapmaktaki amacı, orantılılık testini uygulamaktır.²³⁴

Küçük ada ve koylar dikkate alınmadan Libya'nın Ras Tajoura-Ras Ajdir arası kıyı uzunluğu yaklaşık 185 km, Cerbe Adası'nın burun kabul edilmesi ile de Ras Ajdir-Ras Kaboudia arası 420 km'dir. Bu ölçümlere göre Libya'nın Tunus'a oranı 31'e 69'dur. Ras Tajoura-Ras Ajdir arasında bir düz hat çizildiğinde, diğer taraftan da Gabes Körfezi hesaba katılmadan Ras Ajdir-Ras Kaboudia arası ölçüldüğünde, bu kez oran 34'e 66 çıkmıştır. UAD, cezir hattından itibaren sınırlandırma alanlarının hesaplanmasıyla 40'a 60 olarak çıkan nihai sonucun hakkaniyete uygun ve orantılı bir sonuç olduğunu ifade etmiştir.²³⁵

Yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere UAD, tarafların sadece sınırlandırmaya uygulanacak kuralların tespitine ilişkin talebini aşarak sınırlandırma hatlarını tayin etmiştir. Bu durum, her iki devletin de işine gelmiş olacak ki UAD'nin belirlediği hatları 1988'de yapıp 1989'da yürürlüğe soktukları antlaşma ile aynen benimseyerek sonuçlandırmışlardır.²³⁶

UAD'nin kararı neticesinde hakkaniyet ilkelerinin içinin doldurulması anlamında adaların ve kıyıların biçimlerinin etkisi daha da somutlaşmıştır. Kara sınırlarının da sınırlandırmaya etki edebileceği bu karar sonrasında görülmüştür.

UAD'nin kararı ile doğal uzantı kavramı ile kıta sahanlığı arasındaki ilişki biraz daha netleşmiştir. Bunun yanında, tarihsel hakların sınırlandırmadaki etkisi de açığa kavuşturulmuştur.

UAD, sınırlandırmada ekonomik etkenlerin ikincil nitelikte etki gösterebileceğini zımnen göstermiştir. Bunun yanında kıta sahanlığında petrol kuyuları gibi ekonomik etkisi yüksek olan etkenlerin bulunması halinde ise sınırlandırmaya da daha fazla etki

²³⁴ I.C.J., Reports, 1982: 91.

²³⁵ I.C.J., Reports, 1982: 131.

²³⁶ Koç, 2006: 69.

edebileceğini belirtmiştir. Ancak bu etkinin sonuca nasıl yansıyacağını ise belirtmemiştir.²³⁷

Her ne kadar, hakkaniyet ilkelerinin içi bu şekilde doldurulmaya çalışılsa da, yine de bu unsurlar arasında bir hiyerarşi ortaya konulmamıştır. UAD, yine önceki kararında olduğu gibi bu unsurların her somut olaya göre değerlendirilmesi gerektiğini, bunun dışında haricen bu yönde soyut bir kural kataloğu uygulamanın olanaksız olduğunu belirtmiştir. UAD'nin vardığı sonuca bakıldığında, önceden de ifade edildiği gibi tarafların iddiaları doğrultusunda bir orta yol bulma anlayışı ile hareket ettiği görülmektedir. Bu durumun da, hakkaniyet ilkeleri pratikte uygulanırken nasıl hareket edileceğine dair kuralların olmayışından ileri geldiği ifade edilmektedir.²³⁸

Uyuşmazlığa konu olan bölgenin, kendi haklarını da ilgilendirdiği gerekçesiyle 1981 yılında davaya müdahil olmak isteyen Malta'nın bu yöndeki başvurusu reddedilmiştir. UAD, bu davaya ilişkin kararını 4'e karşı 10 oyla almıştır.

V- MAINE KÖRFEZİ DENİZ ALANLARI SINIRLANDIRILMASI DAVASI

A. Anlaşmazlık

Maine Körfezi'ndeki uyuşmazlığın tarihi, bağımsızlık savaşına kadar geri gitmektedir. Kanada ile ABD arasında başlangıçta bir balıkçılık uyuşmazlığı olan sorun, Truman Deklarasyonu ile kıta sahanlığı uyuşmazlığına dönüşmüştür.²³⁹ Daha sonra Kanada'nın Georges Bank bölgesinde petrol ve doğalgaz çıkarma için petrol imtiyazları vermesi üzerine ABD, 1969'da, iki ülke arasındaki kıta sahanlığı sınırlarının tespit edileceği zamana kadar bu tip işlemlere karşı çıkacağını beyan etmiştir. Bunun üzerine Kanada, bu imtiyaz bölgelerini işletmeye açmamış, ABD de CKSS'nin 2. maddesi gereği vermiş olduğu istakoz avlanma iznine ilişkin yasayı yürürlüğe sokmamıştır. 1976'da da ABD'nin 200 millik bir balıkçılık bölgesi ilanına Kanada aynı şekilde yanıt

²³⁷ I.C.J., Reports, 1982: 78.

²³⁸ Pazarcı, 1982: 46.

²³⁹ Robinson, Colson, Rashkow, 1985,

vermiş ve ilgili alanların çakışması ile sorun artmıştır. Bunun üzerine taraflar 1979'da sorunu UAD'ye taşımaya karar vermiş ve buna ilişkin metni 1981'de onaylamışlardır.²⁴⁰

Kanada'nın bu davadaki iddiaları şöylece sıralanabilir:²⁴¹

- CKSS'nin 6. maddesine yer alan eşit uzaklık-özel şartlar kuralı birleşik bir kuraldır ve sınırlandırma yapılacak alanda eşit uzaklık ilkesinin uygulanmamasını gerektiren bir özel şart bulunmamaktadır.
- ABD Kadastro Yönetim Bürosu'nun bölgede yaptığı çalışmalar eşit uzaklık ilkesi temelindedir.
- Her iki devletin ilgili alanı 1976 yılına kadar eşit uzaklık prensibi temelinde kullanması, her iki tarafın da bu yönde bir zımni kabulü olduğu sonucuna götürür.
- Her iki taraf da 1960'lı yıllarda Georges Bank bölgesinde yapmış oldukları sismik faaliyetlerde *modus vivendi*²⁴² olarak eşit uzaklık prensibini temel almıştır.

ABD'nin bu davadaki iddiaları ise şunlardır:²⁴³

- Devlet uygulaması olabilecek herhangi bir delil ABD'ye karşı savunulamaz.
- Kanada, Truman Deklarasyonu'nda ifade edilen yüz kulacın dışındaki alanı kıta sahanlığı olarak uygulamaya almıştır; bu durum da ABD'nin iddialarını destekler niteliktedir.
- Kıta sahanlığının doğal uzantısının hangi kısmının hangi tarafa ait olacağına ilişkin yapılacak değerlendirmede, Kuzeydoğu Kanalı'nın bu ayırım için jeomorfolojik olarak incelenmesi gerekir.

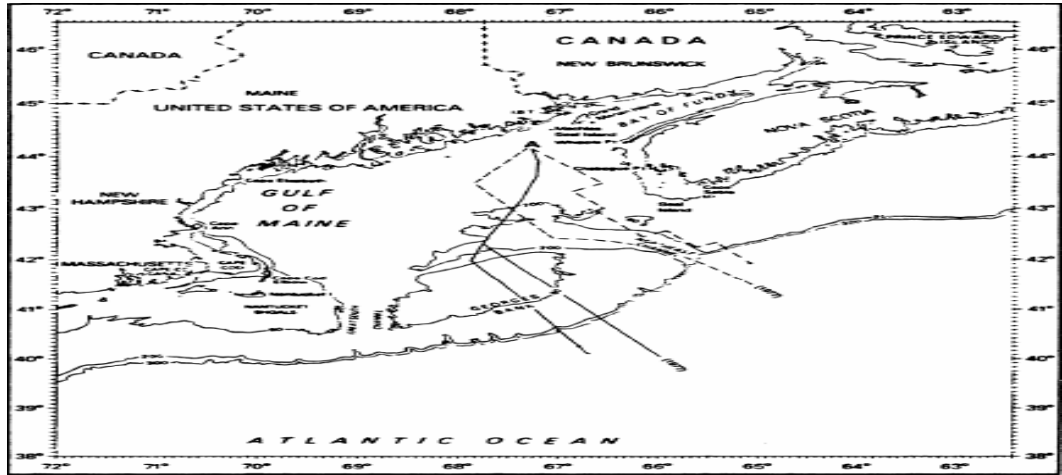
²⁴⁰ Feldman, Colson, 1981: 760-763.

²⁴¹ I.C.J. , Reports, 1984: 280, 281, 304, 305.

²⁴² *Modus vivendi*, uluslararası hukukta, tarafların mevcut bir uyuşmazlığın çözümünü erteledikleri dönemde gerçekleştirdikleri geçici uygulamadır. <http://www.nenedirmedemekhakkindakimdirbiyografi.com/1661825-Modus-vivendi/NeDemek> , Erişim Tarihi: 09.05.2014.

²⁴³ I. C. J. , Reports, 1984: 276, 283, 284, 287, 288, 340, 341.

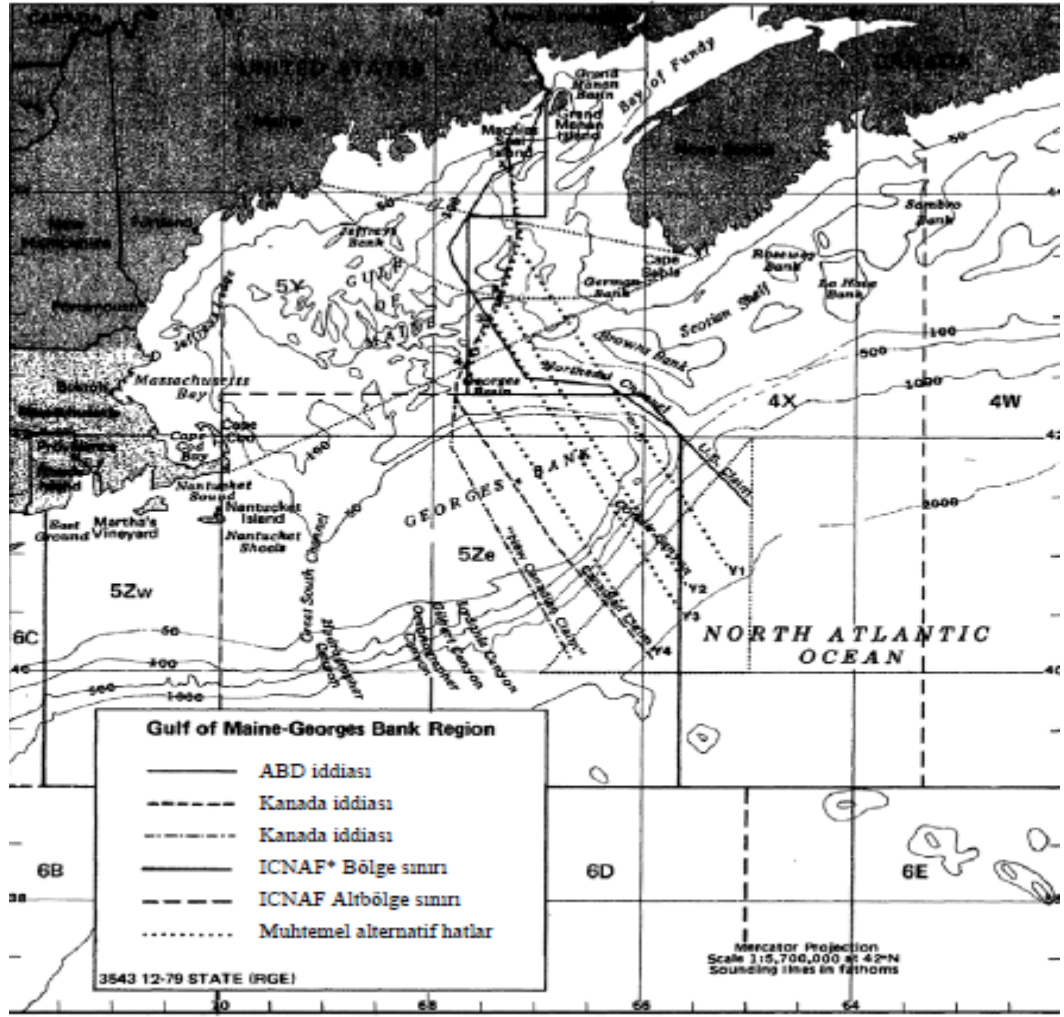
- Bölge coğrafyası, birincil kıyılar ve ikincil kıyılar olarak ikiye ayrılmaktadır.
- Nova Scotia gibi sınırlandırmada etkili olmayan kıyılar ikincil nitelikte kıyılardır.
- İkincil kıyıların, birincil kıyılar üzerinde kapatma etkisi olamaz.
- Kuzeydoğu Kanalı, bazı noktalarda 200 metreyi geçiyor olsa da deniz yatağında özel şart olarak coğrafi sınırı oluşturmaktadır. Yani bu kanal, denizde bir ayırım hattı, tespit edilebilir bir sınırdır.
- Diğer özel şartlar; karşılıklı sahillerin yapısı, kara uzantılarının pozisyonu ve bölgedeki zengin balık stoklarıdır.
- ABD'nin bağımsızlığından önceki dönemde dahi bölgede balıkçılık yapılmış, Georges Bank bölgesinde hep ABD uyruklu balıkçılar avlanmış ve ABD, bölgede yaklaşık 200 yıldır arama-kurtarma, savunma, balıkçılık, bilimsel faaliyetler gibi birçok iş ve işlemin yönetimi sorumluluğunu devlet uygulaması olarak üstlenmiştir.

Şekil 12: Kanada ve ABD'nin İddiaları

—————	Kanada'nın son iddiası
-----	ABD'nin son iddiası
—————	Kanada'nın 1977'deki iddiası
-----	ABD'nin iddiası ²⁴⁴

²⁴⁴ Schneider, 1985: 547.

Şekil 13: ABD ve Kanada'nın sınırlandırmaya ilişkin iddiaları.²⁴⁵

ABD ve Kanada, daha önce örneği olmamasına karşın, UAD'den UAD statüsü m. 26 gereği sadece 5 kişilik bir heyetin dosyaya bakmasını talep etmişler ve bu heyetin uyruklüğünü belirleme hakkını da 31. maddeye göre saklı tutmuşlardır.²⁴⁶ Her iki taraf da UAD'den açıkça bir sınırlandırma çizgisini belirlemesini istemiş ayrıca bu çizginin de hem kıta sahanlığını hem de balıkçılık bölgesini birbirinden ayıracak şekilde tayin edilmesini talep etmiştir.²⁴⁷

²⁴⁵ Rhee, 1981: 622.

²⁴⁶ Koç, 2006: 72.

²⁴⁷ I.C.J. , Reports, 1984: 257-262.

Her iki taraf da bu davaya ilişkin yeni bir delil sunmama ve yeni bir iddiada bulunmama konusunda mutabık kalmış ve konuya ilişkin 1969'dan beri yapılan müzakerelerde ortaya konulan hususlar üzerinde inceleme yapılması talep edilmiştir.²⁴⁸

B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar

Tarafların talebi olan kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesi ayrımının da ilişkili şekilde yapılarak tek bir sınır belirlenmesi durumu, o tarihte, daha önce uygulaması olan bir durum değildir. İlişkilendirerek sınır tayinine ilişkin BMDHS'de de net bir hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca bu yönde herhangi bir devletin uygulaması da yoktur. Her ne kadar Papua Yeni Gine ile Avustralya arasında Torres Boğazı'nın sınırlandırılmasına ilişkin benzer bir antlaşma var olsa da bu antlaşma, deniz yatağının sınırlandırılmasına ilişkindir. Bu antlaşmada izlenen yöntem de farklıdır.²⁴⁹

Taraflar, her iki konu için tek bir sınırlandırma talep etse de esasında Kanada kıta sahanlığına, ABD ise balıkçılık bölgesine daha çok özen göstermiş ve bu konularda daha çok kazanım elde etmeye çalışmışlardır.²⁵⁰

Öncelikle UAD, tek bir sınırlandırma talep edilen bu davada CKSS 6. maddenin uygulanmasının zorunlu olmadığını belirtmiştir.²⁵¹ UAD, ilgili şartlar ve hakkaniyet ilkeleri arasında bağ kurarak çözüme ulaşmaya çalışmıştır. Yani, sınırlandırmanın bütün ilgili şartlar dikkate alınarak hakkaniyet çerçevesinde teamül hukukuna göre yapılması gerektiğini belirtmiştir. UAD, uluslararası hukuk kurallarıyla hakkaniyet ve pratik yöntemler arasındaki farkı belirterek, uluslararası deniz alanlarının sınırlandırılmasında uygulanacak somut olarak belirlenmiş herhangi bir hakkaniyet kuralı olmadığını, kodifikasyon çalışmalarının böyle bir sonuç ortaya koymadığını ifade etmiştir.²⁵² UAD, yapmış olduğu inceleme sonucunda teamül hukukunda da konuya ilişkin bir uygulama bütünü bulunmadığını tespit etmiştir.

²⁴⁸ I.C.J. , Reports, 1984: 263.

²⁴⁹ Tanja, 1990: 209, 210.

²⁵⁰ I.C.J. , Reports, 1984: 277.

²⁵¹ I.C.J. , Reports, 1984: 303, Rhee, 1981: 610, 611.

²⁵² I.C.J. , Reports, 1984: 312.

Kanada, Cape Cod yarımadasının denize doğru uzantısını, Nantuchket ve Martha's Vineyard Adaları'nın konumu ile Boston'un güneydoğu sahillerini özel şart olarak kabul etmemiştir. Bu doğrultuda yarımada uzantısı ve adaların dikkate alınmaması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu görüşte Kanada, kendisine Georges Bank bölgesinde + %40'lık bir alan daha sağlamıştır. ABD ise Kanada'nın bu görüşünü reddederek, belirtilen alanların özel şart olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Kanada'nın, Nova Scotia yarımadasına gereksiz biçimde önem verdiğini ifade etmiştir.²⁵³

ABD'ye göre bölgede yapılacak sınırlandırmada hakça bir çözüme ulaşılması amacıyla, ilgili şartlar da dikkate alınarak hakkaniyet ilkelerinin uygulanması gerekir.²⁵⁴ ABD'ye göre davaya uygulanabilecek hakkaniyet ilkeleri şunlardır:²⁵⁵

- Sınırlandırmada, bölgedeki tüm ilgili şartların dikkate alınması,
- Sınırlandırmanın, taraflar arasındaki uyumsuzluğu minimize etmesi,
- Sınırlandırmanın, sınırlandırma konusu alandaki doğal kaynakların yönetimini tesis etmesi ve korunmasını sağlaması,
- Sınırlandırma yapılırken, tarafların ilgili kıyıları ve bunların önünde olan deniz alanlarını sınırlandıracak sınırlandırma hattının birbiri ile çakışmaması, kıyının denize uzaması ve doğal uzantı durumlarına dikkat edilmesi.

UAD, balıkçılık kaynaklarının önemi ve yeknesaklığı konusunda ABD'nin iddialarına yakın bir yaklaşım çizmiştir.²⁵⁶ Sınırlandırılacak alanın jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerini incelemiştir. ABD'nin iddialarının aksine, Kuzeydoğu Kanalı'nda bölgenin doğal gidişatını bozan bir veriyle karşılaşmamış ve bölgenin her iki tarafın da kabulünde olduğu gibi aynı kıta sahanlığında olduğunu ifade etmiştir.²⁵⁷

²⁵³ I.C.J. , Reports, 1984: 284.

²⁵⁴ I.C.J. , Reports, 1984: 295.

²⁵⁵ I.C.J. , Reports, 1984: 261.

²⁵⁶ Koç, 2006: 78.

²⁵⁷ Legault ve Hankey, op.cit., s. 965.

C. Uygulanan Yöntem ve Karar

UAD, yapmış olduğu değerlendirme neticesinde, birincil ve ikincil kıyıları yaklaşımını kabul etmediği gibi doğal uzantı ve kıyıların birbirini kesmemesi ilkelerini de karara esas almamıştır. Kıyıların kesilmemesi prensibinin yardımcı etkiyi haiz olduğunu ifade etmiştir. UAD, kıyıların genel uzantısının ilgili şartlar kategorisinde olduğunu belirtmiştir. UAD, bu davada coğrafyaya oldukça önem vermiştir. Zira, bu davanın konusu olan bölgede kıyıların iç içe geçtiği alanlar mevcuttur ve bu alanların eşit olarak bölünmesi gerekliliğini savunmaktadır.²⁵⁸

UAD, Kanada'nın devlet uygulamaları yönündeki iddiasını ve aynı şekilde ABD'nin tarihi haklar yönündeki iddiasını, bu davaya uygulanamayacağı gerekçesiyle kabul etmemiştir. Her iki tarafında balıkçılığa ilişkin ekonomik kriter iddiasının teamül hukukunda olmadığını ifade etmiştir.²⁵⁹

ABD'nin iddia ettiği ekolojik özellikler konusunda ise UAD, normal şartlarda bu özelliklerin MEB sınırlandırması için dikkate alınabileceğini ancak bu davada talebin çift amaçlı tek bir sınırlandırma çizgisinin belirlenmesi olması nedeniyle bu kriterin uygulanamayacağını ifade etmiştir.²⁶⁰

Sonuç olarak UAD, tıpkı Libya-Tunus davasında olduğu gibi sınırlandırma alanını üçe ayırmıştır. Bunlar,

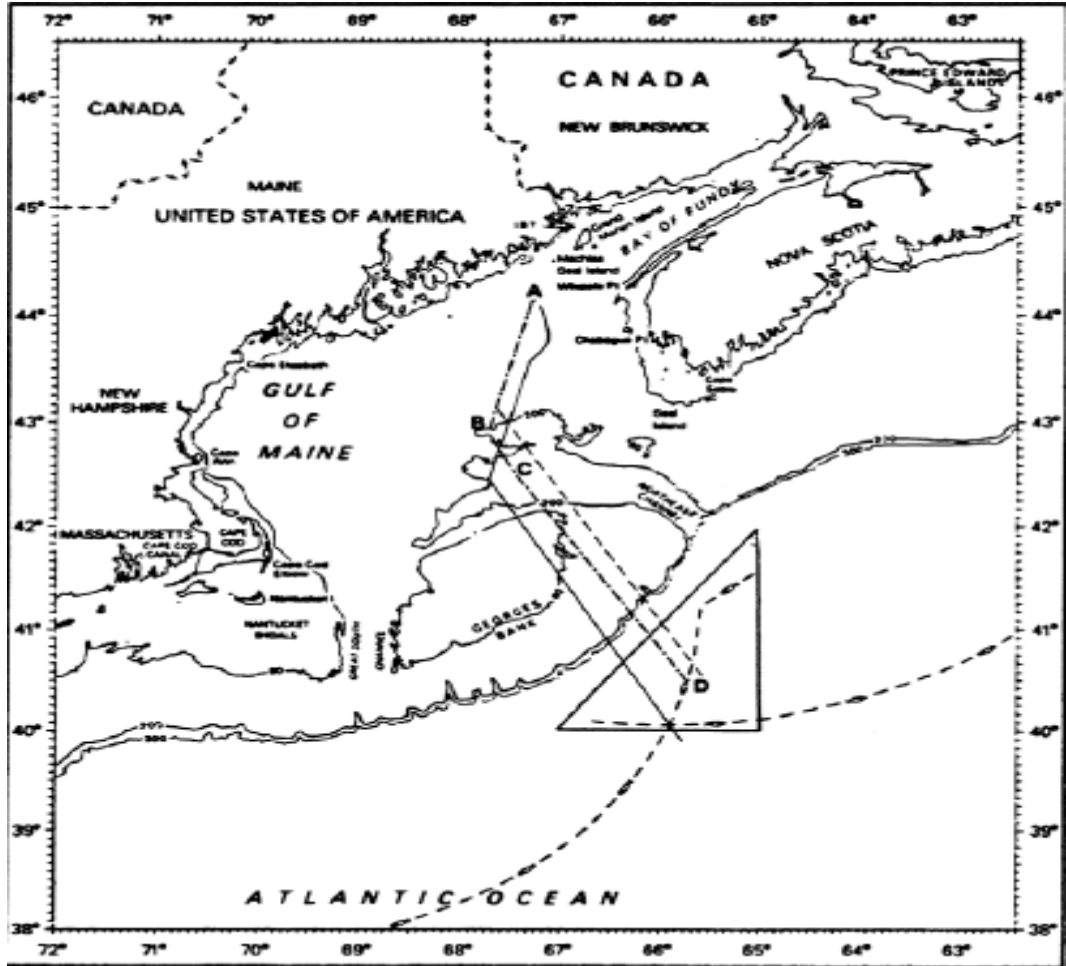
- İç kısım,
- Merkezi kısım,
- Dış alan şeklindedir.

²⁵⁸ I.C.J. , Reports, 1984: 327, 328.

²⁵⁹ Robinson, Colson, Rashkow, 1985: 596.

²⁶⁰ I.C.J. , Reports, 1984: 326.

İç kısım, Cape Elizabeth'ten Kanada sınırına kadar, merkezi bölge, kıyıların karşılıklı olduğu alan ve dış alan da Maine Körfezi'nin dışına doğru uzanan alanlardır.²⁶¹

Şekil 14: ABD ve Kanada Sınırlandırma Hatları

-----	UAD'nin sınırlandırma hattı
-----	Hakim Schwebel'in sınırlandırma hattı
-----	Hakim Gros'un sınırlandırma hattı
IBT	Uluslararası sınır
-----*	200 millik sınır ²⁶²

UAD, iç kısımdaki deniz alanlarının eşit paylaşılmasını öngören bir geometrik yaklaşımda bulunmuş, merkezi alanda eşit uzaklık prensibinin hakkaniyete uygun çözüm getirmeyeceğinden bahisle tarafların kıyı uzunluklarına orantılı bir sınırlandırma yapılması kararını vermiştir. Ancak UAD, bu şekilde bir uygulamanın genel kabul

²⁶¹ I.C.J. , Reports, 1984: 331.

²⁶² Schneider, 1985: 542.

görmemesi gerektiğini, sadece bu davada uygulanan bir yöntem olduğunu ifade etmiştir.²⁶³ Sınırlandırma oranı 1.38'e 1 olarak belirlenmiş ve bu oranın orta hatta uygulanmasına karar verilmiştir. Ayrıca Nova Scotia bölgesindeki iki küçük adaya eşit uzaklık dışında kısmi bir etki verilmiştir.²⁶⁴ Son olarak da körfezin ağzını kapatacak şekilde ve her iki tarafın teklifi ile de uyumlu bir eşit uzaklık dik çizgisi çekilmiştir.

UAD'nin kararında 6. madde doğrultusunda eşit uzaklık-özel şartlar ilişkisi bir bütün olarak düşünülmüş ve orta hatta yoğunlaştırılmıştır. UAD, Nova Scotia bölgesine yakın olan adaları, karşılıklı kıyılar arasındaki uzunlukları ve Maine Körfezi'nin kuzeydoğusunda bulunan iki taraf arasındaki kara sınırının sona erdiği yeri ilgili şartlar ekseninde dikkate almıştır.²⁶⁵

UAD, kararının son kısmında, vermiş olduğu kararın ex post facto²⁶⁶ olarak hakkaniyete uygunluğunu denetlemiştir.²⁶⁷ Yani, sınırlandırma hattı tespit edildikten sonra, bu hattın tarihsel arka plan, balıkçılık bölgeleri ve sosyo-ekonomik şartlar bakımından yeniden inceleme yapılmıştır. Divan, bu noktada taraf iddialarından bazılarını reddetme gerekçelerini de saymıştır. Nihayetinde, yapılan sınırlandırmanın hakkaniyete uygun olduğu tekrar ifade edilmiştir.²⁶⁸ Dörde karşı bir oy ile alınan karar da UAD'nin uzlaştırıcı rolü oynadığı söylenebilir.

VI- GİNE-GİNE BİSSAU DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI TAHKİMİ

A. Anlaşmazlık

Portekiz ve Fransa arasında 1886 yılında yapılan ve Batı Afrika kıyısı açıklarında yer alan adalar üzerindeki egemenliğin belirlenmesini konu alan antlaşma, Gine-Gine Bissau arasındaki sınır uyuşmazlığının sebebidir. 1965'te Gine, tek taraflı olarak karasularını 200 mil olarak ilan etmiştir. O zaman henüz bağımsız olmayan ve Portekiz

²⁶³ I.C.J. , Reports, 1984: 323.

²⁶⁴ I.C.J. , Reports, 1984: 336, 337.

²⁶⁵ Koç, 2006: 80.

²⁶⁶ Ex post facto, bir vakıanın gerçekleşmesi sonrasında doğruluğunun denetlenmesidir.

²⁶⁷ I.C.J. , Reports, 1984: 339.

²⁶⁸ I.C.J. , Reports, 1984: 344.

sömürgesi durumunda olan Gine Biassau'nun bu ilana herhangi bir itirazı olmamıştır. 1973'te bağımsızlığını kazandıktan sonra ise karasularını 150 mil olarak ilan etmiş ve tek taraflı olarak karasularını eşit uzaklık yöntemine göre sınırlandırmıştır. 1977'de taraflar arasında doğal kaynakların araştırılması ve işletilmesi amacıyla yapılan görüşmede Gine, ortak bir gelişim bölgesi oluşturulmasını ve sınırlandırmanın 1886 yılındaki antlaşma doğrultusunda yapılmasını teklif etmiş ancak Gine Bissau bu teklifi reddetmiştir.²⁶⁹ Gine, 1978 yılında, daha önce 200 mil olarak ilan ettiği karasularını 12 mile çekmiş ve 200 millik bir MEB ilan etmiştir. Gine Bissau da 1980'de aynı usulü benimsemiştir. Bu tarih sonrasında önce Gine, 1886 antlaşmasına dayanarak petrol arama imtiyazı vermiş, daha sonra da Gine Bissau, bu antlaşmanın bir sınırlandırma antlaşması olmadığını belirtmiş ve Cajet Nehri ağzından Pilot Geçiş doğrultusunda 225 derecelik bir hattı sınırlandırma hattı olarak ilan etmiştir. Nihayet, her iki devletin de BMDHS'ye taraf olması sonrasında 1983'te Gine-Gine Bissau, aralarındaki MEB, kıta sahanlığı ve karasuları sınırlarını uluslararası hukuk ilke ve kurallarına göre belirlemesi için üç kişilik bir hakem heyeti belirlemişlerdir.²⁷⁰ Tayin ettikleri hakemlerden şu konularda talepte bulunmuşlardır:²⁷¹

- 1886'da Portekiz ve Fransa arasında yapılan anlaşmanın bir deniz sınırı tayin edip etmediğinin tespiti,
- Bu andlaşmanın etkilerinin tespiti,
- Adı geçen andlaşmanın da dikkate alınması suretiyle taraf devletler arasındaki deniz sınırının izleyeceği yolun tespiti.
- Sınırların harita üzerinde çizilerek gösterilmesi.

İki devletin sahilleri, güneydoğu kuzeybatı ekseninde uzanmaktadır ve kara sınırının olduğu yer, çeşitli kanalların olduğu, nehirlerin ve haliçlerin bulunduğu karasularının ilk hattının başladığı bölgedir. Gine tarafında Geba nehri 30 km'lik bir haliç, Gine Bissau tarafında ise Cacheu nehri 10 km'lik bir haliç oluşturmaktadır. Gine Bissau sahillerinin açığında BMDHS'nin 76. maddesinde ifadesini bulan 200 millik kıta

²⁶⁹ Tanja, 1990: 254, 255.

²⁷⁰ Tanja, 1990: 256.

²⁷¹ The Continental Shelf, Vol. II, 1992: 1306. Gine-Gine Bissau Tahkimi'ne ilişkin atıflar, bu yayın içerisinde yer alan mahkeme kararının orijinal metin sayfa numaralarına yapılmıştır. "Gine-Gine Bissau Kararı" olarak atıf yapılacaktır.

sahanlığının ötesinde adalar bulunmaktadır. Ayrıca, sahilden 2 ile 37 mil uzaklıklar arasında olan sıkı bölgelerde bulunan Bijagos Adaları da bu devlete aittir. Bu adalarda yerleşim yoktur. Taraf devletlerin sınırında yer alan Rio Grande de Buba ve Cajet nehri bölge coğrafyasını karmaşıklştırmaktadır. Belirtilen bölgenin çıkışında da Poilao ve Samba adaları ile diğer birçok ada ve adacık vardır. Bu adaların güneybatısında kalan bölgede de Gine'nin Alcatraz yükseltileri bulunmaktadır.²⁷²

Yaşanan gelişmeler sonrasında Gine Bissau'nun tahkimdeki iddiaları şöylece sıralanabilir:²⁷³

- Her iki ülkenin kıyısı coğrafi olarak karşılıklıdır. Bu nedenle sınırlandırmada uygulanacak en makul yöntem eşit uzaklık yöntemidir.
- Sınırlandırma, coğrafyayı yeniden şekillendirme anlamına gelmemektedir. Eşit uzaklık metoduna göre sınır hattının tayini sonrasında bu hat üzerinde düzenleme yapmayı gerektirecek bir istisna dışında ilgili şart veya özel durum yoktur.
- Tek istisna Alcatraz Adası'dır. Bu adanın özel şart niteliğinde olduğu kabul edilebilir. Bunun sebebi de yanlış tarafta bulunuyor olmasıdır. Bu nedenle bu adaya 2 millik bir çerçeveleme hakkı tanınabilir.
- Dikkate alınması gereken ve coğrafi olmayan bazı şartlar mevcuttur. Bazı jeomorfolojik ve jeolojik kıta sahanlığı özellikleri ikinci bir doğallık oluşturmaktadır.
- Her iki devletin de aynı kıta sahanlığında bulunmasına karşın iki ayrı nehir bulunması da eşit uzaklık yönteminin uygulanmasını gerektirecek bir diğer unsurdur.

Gine'nin konuya ilişkin iddiaları ise şunlardır:²⁷⁴

- Her iki devlet kıyıları karşılıklı değil yan yanadır ve aynı enlem üzerinde bulunmaktadır.

²⁷² Koç, 2006: 82.

²⁷³ Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1343, 1346, 1350, 1351.

²⁷⁴ Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1330, 1340, 1344, 1346.

- Genel olarak bu uyuşmazlıkta eşit uzaklık prensibi uygulanamayacağı gibi, Batı Afrika kıyılarında bu prensibe göre yapılacak bir sınırlandırma halinde Gine için kesme etkisi söz konusu olacaktır.
- Eğer eşit uzaklık ilkesine göre sınırlandırma yapılacak ise Bijagos Adaları dikkate alınmamalıdır.
- Eşit uzaklık metodunun, diğer metodlar karşısında bir üstünlüğü bulunmamaktadır.
- Uyuşmazlık konusu kıta sahanlığı bir bütün ve yeknesaktır. Doğal uzantı kavramı da artık sınırlandırma hukukunda dikkate alınmamaktadır.

B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar

Öncelikle taraflar, 200 milin üzerinde bir kıta sahanlığında bitişik durumda olduklarını kabullenmişlerdir. Gine-Gine Bissau tahkimi, devletlerin yan yana oluşu ve üç ayrı sınırlandırma konusunda da karar verilecek olması bakımından uluslararası hukuktaki ilk örnektir.

Hakem heyeti incelemede teamül hukukunu ve ex aequa et bono²⁷⁵ yöntemini esas almıştır. Ayrıca, hakkaniyet ilkelerini tarif ederken de, bu ilkelerin; tarihi, politik, fiziksel, matematiksel, ekonomik şartlardan doğmasına karşın temel olarak hukuki kurallardan çıkan unsur ve yöntemler olduğunu belirtmiş ve bu ilkelerin sınırlı olmadığı, aynı zamanda da mahkeme için uygulama zorunluluğu bulunmadığını ifade etmiştir.

Ayrıca heyete göre, bahsi geçen tüm faktörler dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Bu etkenler her bir davanın özelliğine ve bölgenin şartlarına göre değişkenlik gösterir. Mahkeme, bu faktörlerden birinin görülmekte olan davaya ilişkin olduğunu kanaat getirdiğinde o faktörü dikkate almalıdır. Bu etkenler sadece jeolojik, coğrafi veya jeomorfolojik de değildir.²⁷⁶

²⁷⁵ Bu yöntem, uluslararası hukukta bir konuya ilişkin var olan hükmün uygulanmasının hakkaniyete ters bir durum oluşturacağı durumlarda hakem heyetine, bu kuralın hilafına bir çözüm getirme yetkisinin verilmesi yöntemidir.

²⁷⁶ Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1339, 1340.

İki devletin de konumları orantılılık anlamında birbirine yakındır. Bu nedenle taraflar, kıyı uzunluklarının ölçülmesini ve kara kütlelerinin ilişkisi de dikkate alınarak orantılı bir tespit yapılmasını istemiştir. Yine taraflar, ekonomik faktörler çerçevesinde, balıkçılık faaliyetlerinin ve bu faaliyetlerin ülke ekonomisine etkilerinin dikkate alınmasını, ayrıca doğal kaynakların da göz önünde bulundurulmasını istemişlerdir.²⁷⁷

Güvenliğe ilişkin olarak da her iki devlet, sınırlandırma yapılırken kıyılara yakın bölgelerin yakın kıyı devletinin egemenliğine bırakılmasını ve bu yolla devletlerin hukuki güvenliklerinin de riske atılmaması gerektiğini ifade etmiştir.²⁷⁸

C. Uygulanan Yöntem ve Karar

Hakem heyeti, olaya ilişkin yapmış olduğu incelemede öncelikle 1886 yılında yapılan antlaşmanın bir sınırlandırma antlaşması olmadığını ve bu doğrultuda bu antlaşmanın dikkate alınamayacağına karar vermiştir. Bu doğrultuda Gine'nin bu yöndeki iddiaları dayanaksız kalmıştır.²⁷⁹

Yapılan inceleme sonrasında tahkim heyeti, sine qua non (olmazsa olmaz) etkisine sahip olan ilgili coğrafyanın belirlenmesi maksadıyla sınırlandırma alanını değerlendirmeye almıştır. Kıyıların belirlenmesinde zorluk çekilmemiştir ancak sınırlandırmanın çok yönlü olacak oluşu ve kıyılarının durumu nedeniyle diğer ülkelerin de konumuna bakılması gerekmiştir. Sınırlandırma alanında cezir halinde kıyı ile bitişik hale gelen adalar olduğu gibi irili ufaklı birçok ada da mevcuttur. Bunun yanında, coğrafyaya ilişkin inceleme yapılırken bölgedeki üçüncü devletler ile yapılan sınırlandırma görüşmelerinin de dikkate alınması zorunludur. Örneğin, incelemenin devamı sürecinde, Gine Bisau'nun Senegal ile Gine'nin ise Sierra Leone ile görüşmeleri devam etmektedir.²⁸⁰

Bijagos Adaları ile kıyılara yakın adaların sınırlandırmada orantılılık ilkesi gereği ex post facto niteliğinde bir ilgili şart olduğu düşünülerek dikkate alınması gereken

²⁷⁷ Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1353.

²⁷⁸ Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1354.

²⁷⁹ Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1339.

²⁸⁰ Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1347.

adalar olduğuna karar verilmiştir.²⁸¹ Mahkeme, aksi halin kabulü halinde Gine Bissau'nun %20 oranında kaybına sebep olunacağı, bu durumun da hakkaniyete ters bir sonuç çıkaracağını ifade etmiştir.²⁸² Coğrafi konumlarına bakıldığında Gine kıyıları konkav nitelikte iken Gine Bissau kıyıları ise konveks özelliktedir.²⁸³ Bu vaziyet de ilgili şart kapsamına alınmıştır.

Mahkeme ayrıca, Gine Bissau'nun jeolojik ve jeomorfolojik özelliklere ilişkin iddiaları ile aynı kıta sahanlığında bulunmalarından mütevellit doğal uzantıya ilişkin var olan iddialarını kabul etmemiştir.²⁸⁴

Kara uzantıları konusunda taraflar arasında herhangi bir uyuşmazlık olmamasına karşın 1886 antlaşmasında Cajek nehrinin thalweg hattından geçen hattın kıyıdan 20 mil sonra batıya dönerek bir kesme etkisi oluşturması nedeniyle, bu etkiyi yok etmek için Gine Bissau kıyı uzantısı dikkate alınarak sınır hattının ileri çekilmesi hakkaniyete uygun olacaktır. Bu sebepten ötürü ilk bölümdeki sınır hattı Gine'nin Alcatraz Adası kıyılarına kadar ileri götürülmüştür.²⁸⁵

Hakem heyeti bu davada, diğer birçok örnekte görüldüğü gibi, kıyıya yakın alanların sınırlandırmasının yakın olduğu ülkenin güvenliğiyle doğrudan ilgili olduğunu kabul etmiştir. Yani mahkeme, güvenlik meselelerinin MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmasında ilgili şart kategorisinde olduğunu belirtmiştir.²⁸⁶

²⁸¹ Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1341.

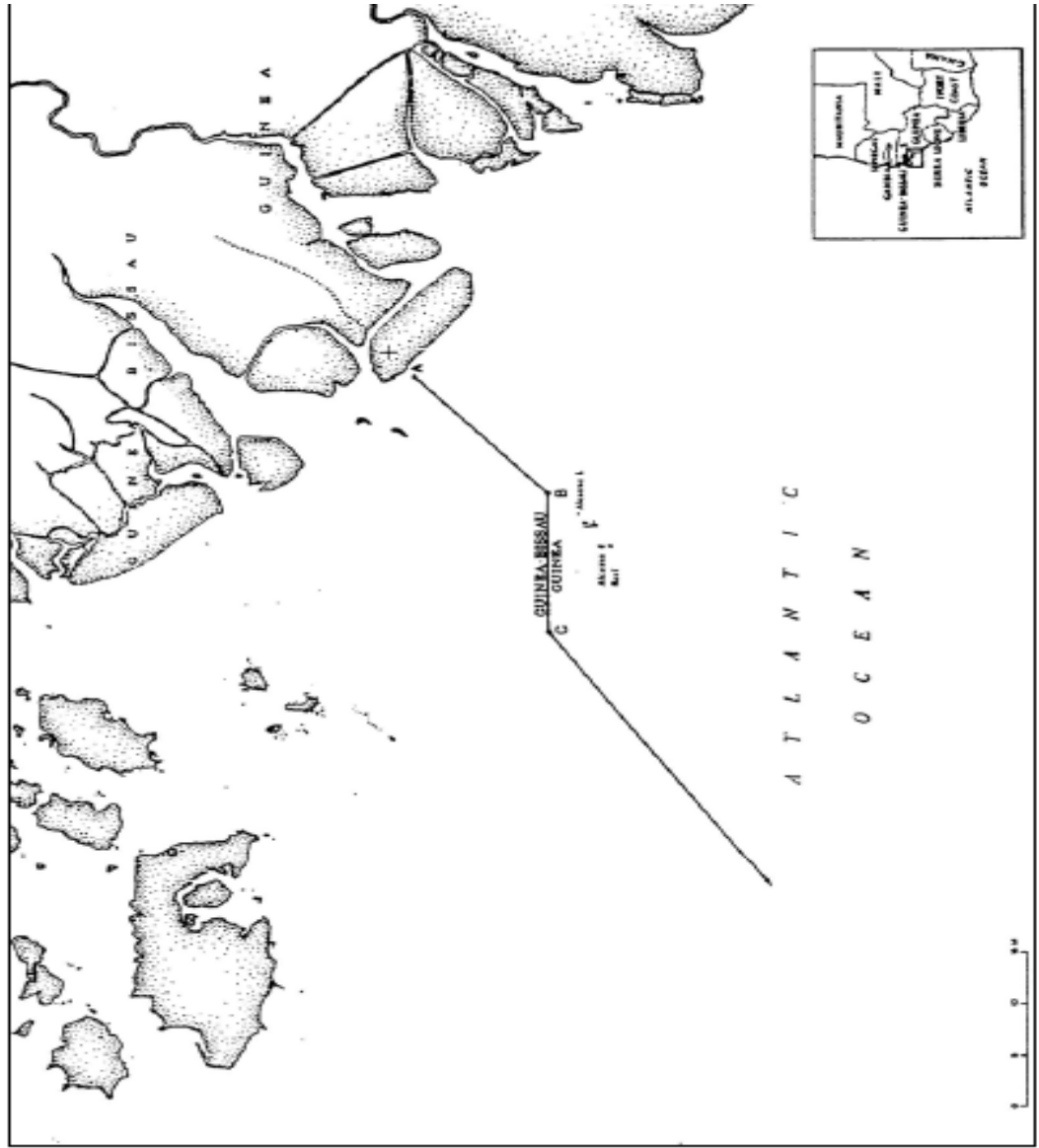
²⁸² Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1343.

²⁸³ Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1348.

²⁸⁴ Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1351.

²⁸⁵ Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1348.

²⁸⁶ Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1354.

Şekil 15: Gine Bissau-Gine Deniz Alanları Sınırlandırması Davasında Verilen Karara Göre Hatlar²⁸⁷

Hakem mahkemesi, daha önce oluşan “bir devletin kara ülkesi diğer devletin kara ülkesine oranla daha küçük olsa da, diğer devletten daha büyük bir deniz yetki alanına sahip olabilir” şeklindeki görüşün değiştirilmesi gerektiğini, bunun yerine sınırlandırılacak ülke kıyı çizgilerinin uzunluğuna göre taraflara tanınacak yetki alanlarında da orantılılık ilkesi çerçevesinde hareket edilmesinin gerektiğini ifade etmiştir.²⁸⁸ Mahkemeye göre orantılılık, matematiksel bir eşitliği değil, hukuksal bir eşitliği ifade etmektedir.

²⁸⁷ Francalanci, Scovazzi, 1994: 245.

²⁸⁸ Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1353.

Mahkemenin öncelikle belirlediği geçici sınır hattı sadece coğrafi durum ve özelliklere göre belirlenmiştir. Daha sonrasında diğer durumlara bakılmış ve bu detayların da geçici sınır hattına aykırı değerlendirilmediği görülmüştür.

Gine-Gine Bissau davasında, sınırlandırmanın başlangıç noktası olarak Cajek nehrinin thalweg hattında bir nokta belirlenmiş ve kara sınırı ile bağlantı kurulmamıştır. MEB, kıta sahanlığı ve karasuları sınırlandırma sınırının başlangıcı olan bu noktadan her meridyen ile aynı açıya sahip bir hatla güneye Alcatraz Adası'nın 2,25 mil kadar kuzeyine gidilmiş ve sonrasında bu adanın 12 mil batısına ilerleyen hattan sonra 236 derecelik açı yapılarak güneye doğru dönülmüştür. Neticede oluşan sınır hattının kıyıların genel yapısına uygun olduğuna karar verilmiştir.²⁸⁹

Hakem incelemesi neticesinde oybirliği ile alınan karara göre, kıyıların denize uzanan uzantıları kapatılamaz. Mahkemece, eşit uzaklık ve enlem-boylam yöntemi yerine hakkaniyet ilkelerine göre, tarafların ilgili şart olarak değerlendirdiği hususları dikkate almaksızın bir sınırlandırma hattı çizilmiştir.²⁹⁰

VII- LİBYA-MALTA KİTA SAHANLIĞININ SINIRLANDIRILMASI DAVASI

A. Anlaşmazlık

Malta ve Libya, 1976'da imzaladıkları antlaşma ile Malta'nın ve Libya'nın kıta sahanlığının sınırlarının tespitinde uygulanacak uluslararası hukuk ilke ve kurallarının tespitini UAD'den talep etmişlerdir.²⁹¹ Ancak bu talebin resmi olarak UAD'ye iletilmesi için Tunus-Libya davasının sonuçlanması beklenmiş ve başvuru 1982'de resmen yapılmıştır.²⁹²

²⁸⁹ Gine-Gine Bissau Kararı, 1992: 1356.

²⁹⁰ Koç, 2006: 89.

²⁹¹ I.C.J. , Reports, 1984: 16.

²⁹² I.C.J. , Reports, 1984: 17.

Malta, düz esas hatlar sistemini kullanmıştır ve 25 millik bir balıkçılık bölgesi ilan etmiştir. Her iki taraf da 200 millik bir MEB ilan etmemiştir. Ayrıca dava süresince de böyle bir talepleri olmamıştır.²⁹⁵

Davada Libya'nın ileri sürdüğü iddialar şöylece sıralanabilir:²⁹⁶

- Doğal uzantı-kıyıların ülkesine tecavüz etmemesi ilkesi, bu davada uygulanmalıdır.
- Bölgedeki kıta sahanlığı Libya kıyılarından itibaren tekdüze ve devamlılık göstermektedir.
- Libya ile Malta arasındaki kıta sahanlığı ortak bir kıta sahanlığı değildir ve Rift Zone²⁹⁷ olarak adlandırılan bölge ile ikiye ayrılmış durumdadır.
- Malta'ya daha yakın olan Rift Zone, jeolojik olarak iki tektonik plaka arasındaki ayrımı oluşturur ve jeomorfolojik olarak devamlılığı keser niteliktedir.
- Rift Zone bölgesi, jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri itibariyle ilgili şartlar kategorisinde değerlendirilmelidir.
- Malta'nın petrol imtiyazlarında, Rift Zone'un devamlılığı engellediğini kabul etmesi de ilgili şart olarak kabul edilmelidir.
- Sınırlandırma işleminin başlangıç noktası coğrafya olmalıdır.
- Hakkaniyet gereği her iki devletin kıyı uzunlukları dikkate alınarak orantılı bir sınırlandırma yapılmalıdır.
- Bir ada devletine tanınan deniz yetki alanı ile bir kara devletine tanınan deniz yetki alanının aynı olması beklenemez.
- Katı olan eşit uzaklık kuralı bu davada uygulanamaz.

Malta'nın iddiaları ise şunlardır:²⁹⁸

- Bu davada ilk aşamada şartlı bir eşit uzaklık kuralı uygulanabilir.

²⁹⁵ Koç, 2006: 91.

²⁹⁶ I.C.J. , Reports, 1984: 29, 38, 42, 45.

²⁹⁷ Bu bölge, Pelaji Bloğu'nun kuzeyini sınırlayan ve tamamına yakınının 1000 metreye ulaştığı üç oluk ve daha az derin iki kanaldan müteşekkildir. I.C.J. , Reports, 1984: 34.

²⁹⁸ I.C.J. , Reports, 1984: 28, 32, 34.

- Orta hat ilkesi 1965'ten bu yana Libya tarafından kabul edilmiştir. Zira, petrol imtiyazları bu kural dikkate alınarak verilmiştir.
- 200 mil mesafe içinde doğal uzantı kavramı önemini yitirmiştir ve hukuki kıta sahanlığı kavramı ön plana çıkmalıdır.
- Malta, bağımsız bir ada devletidir ve kısıtlı kıta sahanlığı kabul edilemez.
- Malta'nın enerji kaynaklarının azlığı, balıkçılık sanayisine olan bağımlılığı geliştirmekte olan bir ada devleti olması hususları göz önünde bulundurulmalıdır.

B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar

Sınırlandırılacak alanın tanımlanması, her iki tarafça da UAD'ye bırakılmıştır. Sınırlandırılacak alanda Tunus ve İtalya faktörü de mevcuttur. UAD, İtalya'nın davaya katılma yönündeki talebini 1984 yılında reddederek, bölgedeki üçüncü devletlerin haklarının dikkate alınacağını ifade etmiştir.²⁹⁹ Bu doğrultuda sınırlandırma alanı belirlenirken üçüncü devletlerin hak iddia edemeyecekleri bölgelere yoğunlaşmıştır.³⁰⁰

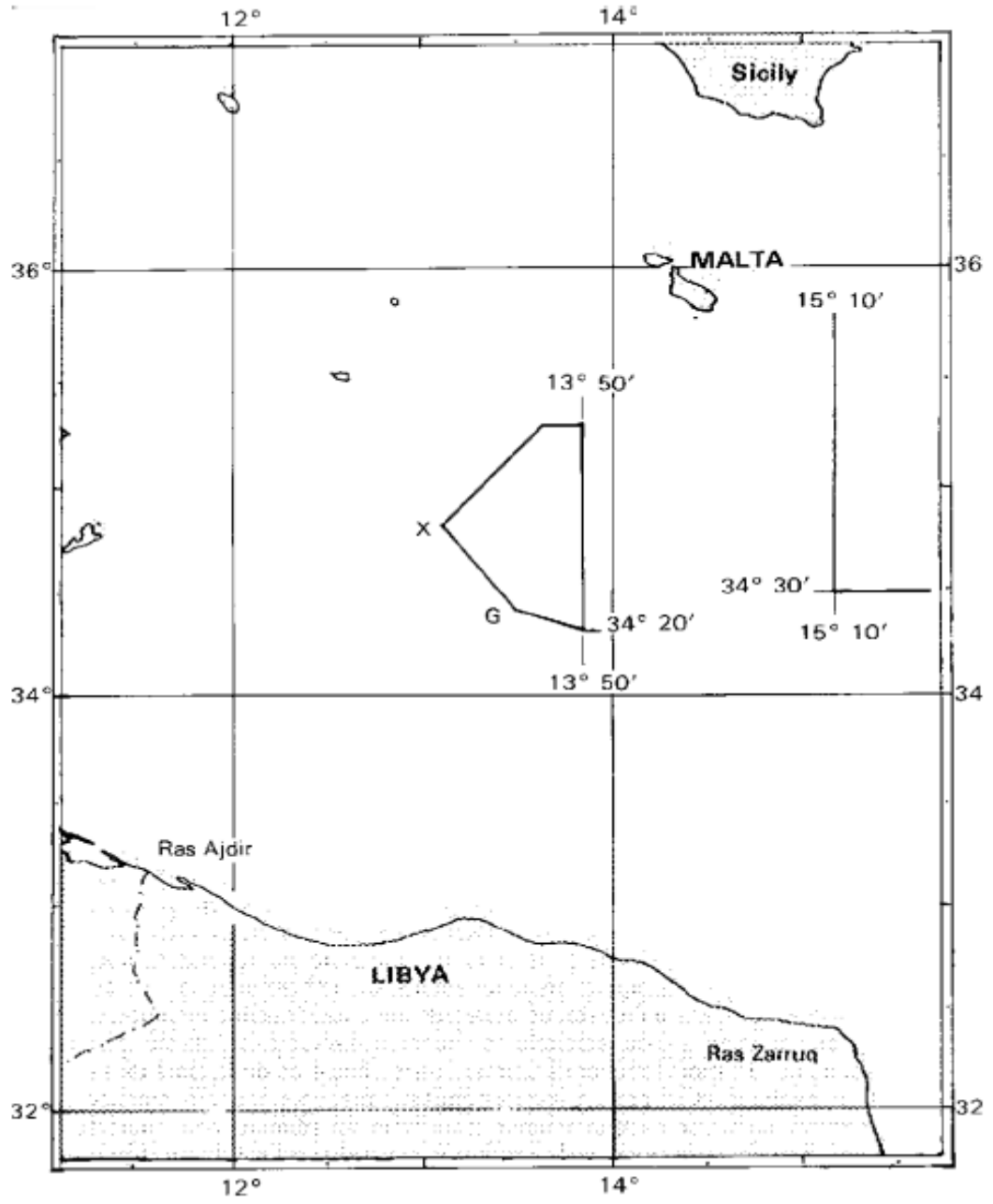
UAD, İtalya'nın iddiaları ve davanın taraflarının taleplerini göz önünde bulundurarak iki boylam arasını ve İtalya'nın ifade ettiği enlemin güneyindeki alanı sınırlamıştır.³⁰¹ UAD, bu davayı sadece iki devlet arasındaki bir mesele olarak değil, aynı zamanda Orta Akdeniz'in kuzey ve güney hatlarının belirlenmesi sorunu olarak incelemiştir.³⁰²

²⁹⁹ I.C.J. , Reports, 1984: 25.

³⁰⁰ I.C.J. , Reports, 1984: 27, 28.

³⁰¹ I.C.J. , Reports, 1984: 26-28.

³⁰² Koç, 2006: 94.

Şekil 17: Libya-Malta Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Alanı³⁰³

UAD, gerek Libya'nın ileri sürdüğü doğal uzantı kavramının, gerekse Malta'nın eşit uzaklık iddiasının sınırlandırmada dikkate alınacak unsurlar olduğunu, her iki konunun da kıta sahanlığının hukuki alanına girdiğini ifade etmiştir.³⁰⁴

UAD, Libya'nın, daha geniş bir kara parçasına sahip olan bir devletin daha az bir anakaraya sahip olması gerektiğine dair iddiasını reddetmiştir.³⁰⁵ Buna karşın, kıyı

³⁰³ The Continental Shelf, Volume II, 1992: 1543.

³⁰⁴ I.C.J. , Reports, 1984: 34.

uzunluklarının orantılılık ilkesi bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bunun için de önce karşılıklı kıyıların ilgili alanları tespit edilmiştir. Libya'nın ilgili kıyılarının Ras Ajdir ve Ras Zarruq arasında olup uzunluğunun 192 mil olduğu, Malta'nın ilgili kıyılarının ise Ras-il Wardija ve Delimara bölgesi arasında olup uzunluğunun 24 mil kadar olduğu tespit edilmiştir. Malta'nın Filfila adası ölçümde değerlendirmeye alınmamıştır. Zira; ada, adacık ve küçük kıyı girinti-çıkıntıların orantısız etkisinin indirgenmesi amaçlanmıştır.³⁰⁶ UAD, bu orantısızlığın değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.³⁰⁷

Genel coğrafi duruma bakıldığında, Malta'nın güneye doğru olan pozisyonunun ilgili şart çerçevesinde dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca UAD, Malta'nın İtalya'ya yakınlığını dikkate alarak, İtalya'ya bağlı bir ada olması ihtimalinde sınırlandırmanın nasıl etkileneceğini de incelemiştir.³⁰⁸ Karara bakıldığında, UAD'nin iki ülke arasındaki mesafeyi de bir ilgili şart olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır.³⁰⁹

UAD, gerek Tunus-Libya davasında gerekse Maine Körfezi davasında jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerin sınırlandırmada dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Buna karşın UAD bu davada, gelişen kıta sahanlığı hukukunun artık kıydan 200 millik bir mesafedeki kıta sahanlığının jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerinin değişkenlik ve aynılık göstermesinin sınırlandırmaya etkisinin olmayacağını benimsediğini belirtmiştir.³¹⁰

Davada, kara sınırları ve uzatılmış deniz sınırları dikkate alınmamıştır. Ayrıca UAD, sınırlandırmanın ekonomik sebeplerden bağımsız bir müessese olduğunu belirterek, sınırlandırmanın bu unsurlar dikkate alınmadan yapılması gerektiğini ifade etmiştir.³¹¹

³⁰⁵ I.C.J. , Reports, 1984: 40, 41.

³⁰⁶ I.C.J. , Reports, 1984: 48.

³⁰⁷ I.C.J. , Reports, 1984: 50.

³⁰⁸ I.C.J. , Reports, 1984: 51.

³⁰⁹ I.C.J. , Reports, 1984: 46, 47, Koç, 2006: 96.

³¹⁰ I.C.J. , Reports, 1984: 35, 36.

³¹¹ I.C.J. , Reports, 1984: 41.

UAD, Malta'nın güvenlik konusundaki iddialarını da kabul etmeyerek, sınırlandırmanın Malta kıyılarına yakın yapılmasının güvenliğini etkilemeyeceğini ifade etmiştir.³¹²

UAD, kararında orantılılık ilkesini de değerlendirmiştir. UAD'ye göre, orantılılık ilkesi tatbik edilirken ilgili coğrafyanın doğal yapısının değiştirilmesinin zaten mümkün olmayacağını bilmesi gerekmekte ve yapılan yorumun coğrafi özden ayrılmadan gerçekleştirilmesi gerekmektedir.³¹³ Orantılılık ilkesinin tek başına bir sınırlandırma unsuru olamayacağını, sadece varılan sonucun hakkaniyete uygunluğunu test eden bir araç olabileceğini ifade etmiştir.³¹⁴

C. Uygulanan Yöntem ve Karar

UAD, bu davada, karşılıklı kıyılar arasında yapılan sınırlandırmada eşit uzaklık prensibinin mesafe kriterine dayalı olarak kullanılmasının büyük çoğunlukla hakkaniyete uygun bir sonuç verdiğini belirtmiş ve bu belirlemeye dayanarak bir geçici hat tayin etme yoluna gitmiştir.³¹⁵

UAD, Malta kara parçasının büyüklüğü ile Malta ve Libya kıyıları arasındaki önemli uzunluk farkını dikkate alarak orta hattın Malta yakınlarından geçmesine, yani hattın bölgenin coğrafi özellikleri de dikkate alınarak kuzeye doğru kaydırılmasına karar vermiştir.³¹⁶ UAD, bu yaklaşımı ile, Malta ve Libya arasındaki orta hat ile Sicilya ile Libya arasındaki orta hat arasında bir denge kurmaya çalışmıştır.³¹⁷ UAD, bu yaklaşımında farazi bir durumu değerlendirmeye almış ve Malta'nın İtalya'ya ait olduğunu bir an için düşünerek en kötü senaryonun Sicilya ve Libya arasındaki hat olduğunu kabul etmiş ve orta hattın kuzeye kaydırılmasının hakkaniyete uygun bir sonuç vereceğini düşünmüştür.³¹⁸

³¹² I.C.J. , Reports, 1984: 42.

³¹³ I.C.J. , Reports, 1984: 45.

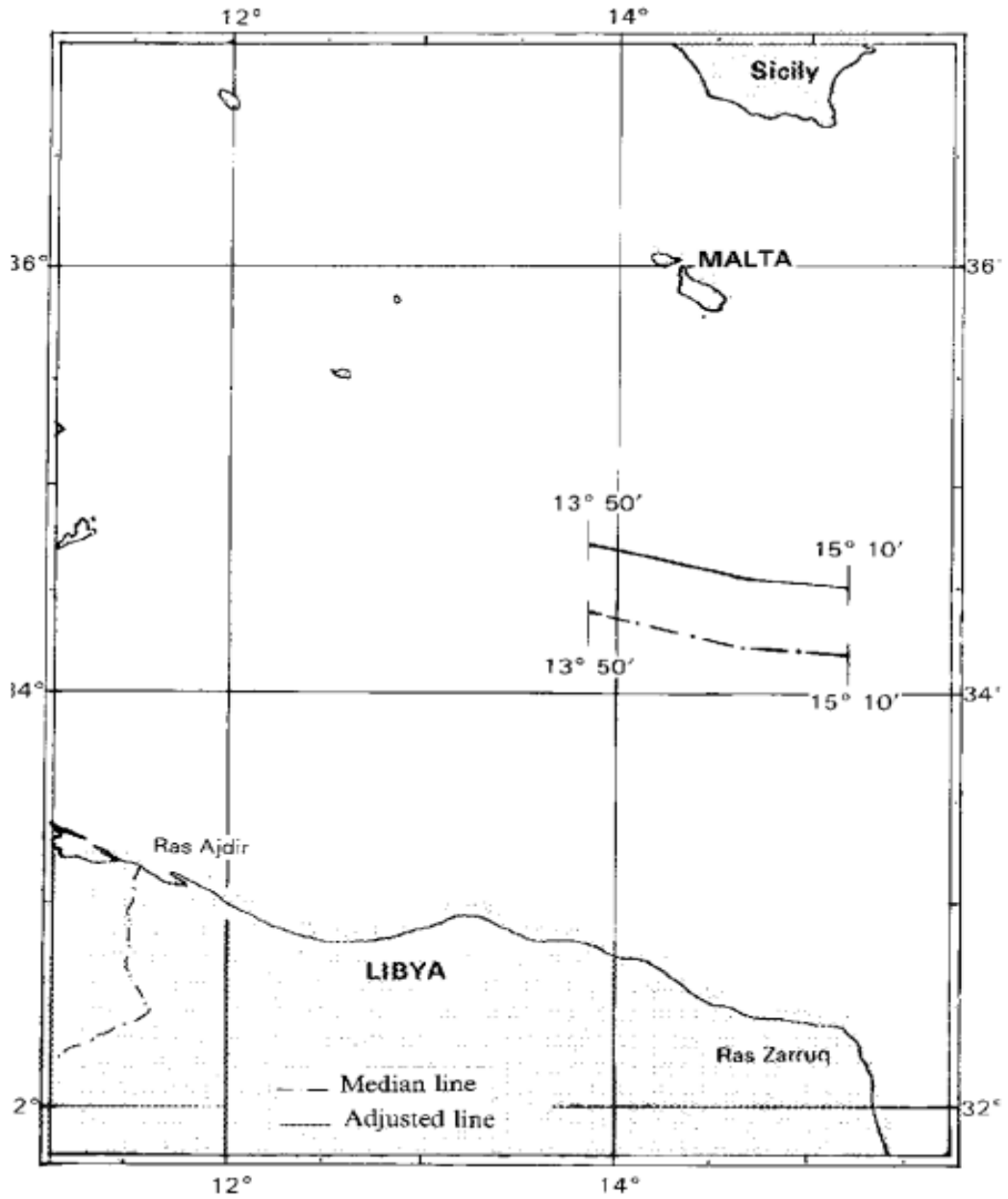
³¹⁴ I.C.J. , Reports, 1984: 49.

³¹⁵ I.C.J. , Reports, 1984: 48.

³¹⁶ I.C.J. , Reports, 1984: 51.

³¹⁷ Koç, 2006: 99.

³¹⁸ I.C.J. , Reports, 1984: 51, 52.

Şekil 18: UAD Kararına Göre Libya-Malta Kıta Sahanlığı Sınırı³¹⁹

UAD'nin mesafe kriterini kıta sahanlığı sınırlandırmasına dahil etmesi, sınırlandırma hukukunda önemli bir başlangıç olmuştur. UAD'nin 14'e karşı 3 oyla almış olduğu kararda MEB ve kıta sahanlığı ilişkisi farklı şekilde yorumlanmıştır. UAD'nin karşılıklı kıyılar arasındaki mesafenin 400 milden az olması durumunda mesafe kriterini uygulamaya sokması da tartışmaları beraberinde getirmiştir.³²⁰

³¹⁹ The Continental Shelf, Volume II, 1992: 1570.

³²⁰ Koç, 2006: 100.

Libya-Malta davasında esas sorun kıta sahanlığıdır. Ancak genel olarak, 200 deniz mili mesafe içerisinde MEB ve kıta sahanlığının çatışması durumu, bu iki kavramın birlikte değerlendirilmesini gerektirmiştir.³²¹

Devletlerin kıta sahanlığı üzerinde sahip olduğu haklar, aynı devletlerin MEB'lerinin deniz yatağı ve toprak altında da geçerlidir. Bu yönüyle kıta sahanlığı sınırlandırılırken MEB'in de dikkate alınması şarttır. Her iki kavram arasında benzerlikler olduğu kadar farklılıklar da mevcuttur. UAD'ye göre kıta sahanlığı, MEB kavramı içerisinde eriyen bir kavram değildir. Her ikisi de kıyıdan itibaren belli bir uzaklığa göre belirlenmektedir. MEB, hakkın temelinde mesafe kriterini görmekte olup bu durum teamül hukukunda da yerini korumaktadır. Kıta sahanlığının hukuki tanımına bakıldığında, doğal uzantı ve mesafe kavramlarının birbirinin tamamlayıcısı olarak kabul edildiği görülmekle beraber, doğal uzantının daha çok 200 mil mesafe ötesindeki alanların sınırlandırılması amacıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır.³²²

Her ne kadar iki kavramın birbirinden farklı olduğu ifade edilse de MEB'in sağladığı haklar, kıta sahanlığının tabi olduğu rejime göre belirlenmektedir. Kıta sahanlığının olmadığı yerde MEB'den bahsedilemeyeceği gibi, MEB'le ilişkilendirilen mesafe ölçütü, kıta sahanlığı ile de ilgilidir. Yani, doğal uzantının yerini bu durumda mesafe ölçütü alamaz. Doğal uzantı ve mesafe ölçütü, birbirini tamamlayan iki kavramdır.³²³

UAD'nin 200 deniz millik bölgedeki jeolojik unsurların tarihe mal olduğunu ifade etmesi, önceki içtihatları ortadan kaldıran ve bu konuya yeni bir anlayış getiren bir açılamdır.³²⁴

UAD, gerek Tunus-Libya davasında gerekse Kuzey Denizi Davaları'nda üzerinde durduğu doğal uzantı kavramına ilişkin görüşünü değiştirerek, hatların ölçülmeye

³²¹ I.C.J. , Reports, 1984: 53-55.

³²² Koç, 2006: 101.

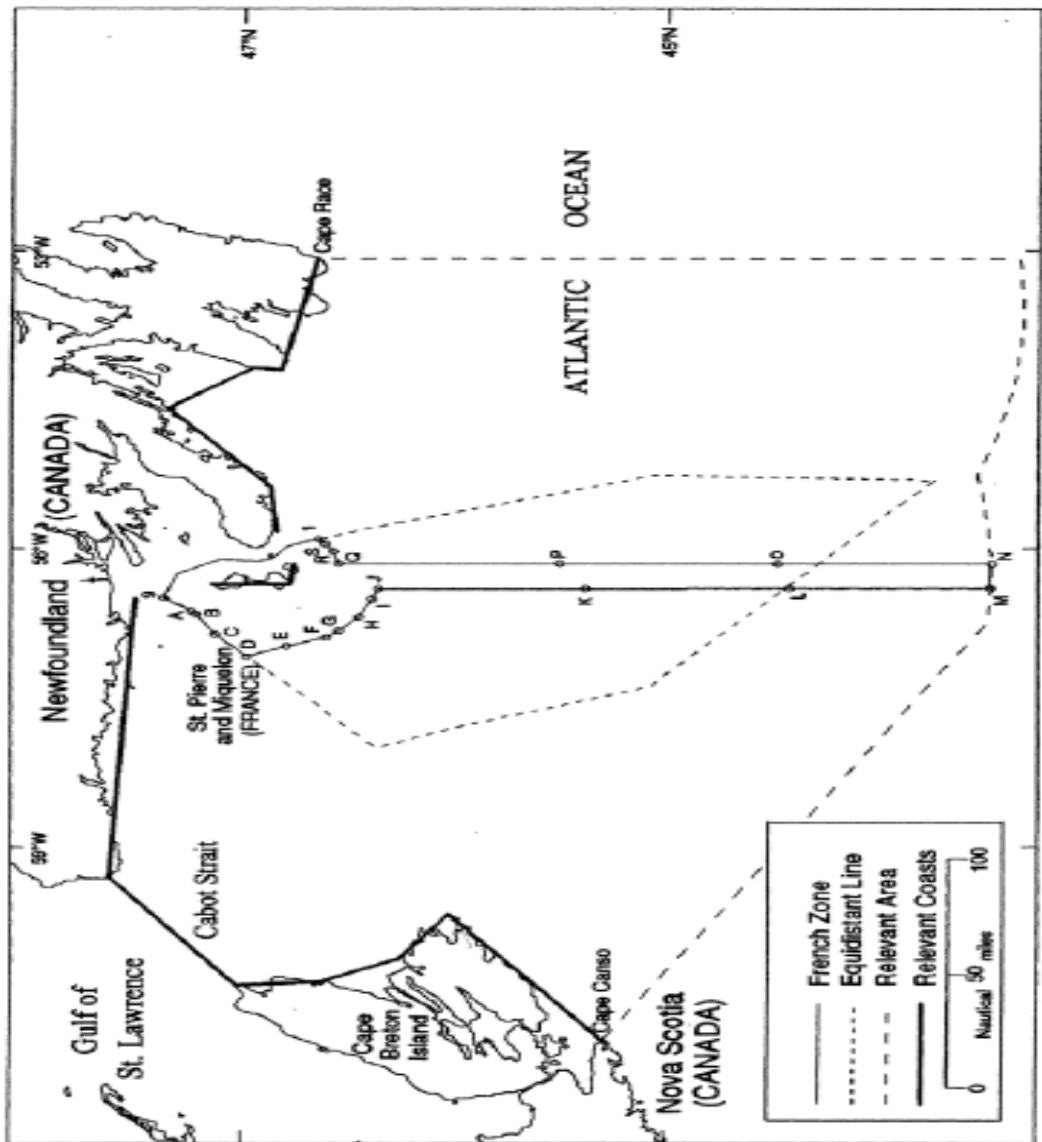
³²³ Koç, 2006: 101.

³²⁴ Koç, 2006: 101.

başladığı noktadan 200 millik mesafe içerisinde doğal uzantı ve jeolojik unsurları elimine etmiştir.³²⁵

VIII- KANADA-FRANSA (SAINT PIERRE VE MIQUELON) DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI TAHKİMİ

A. Anlaşmazlık

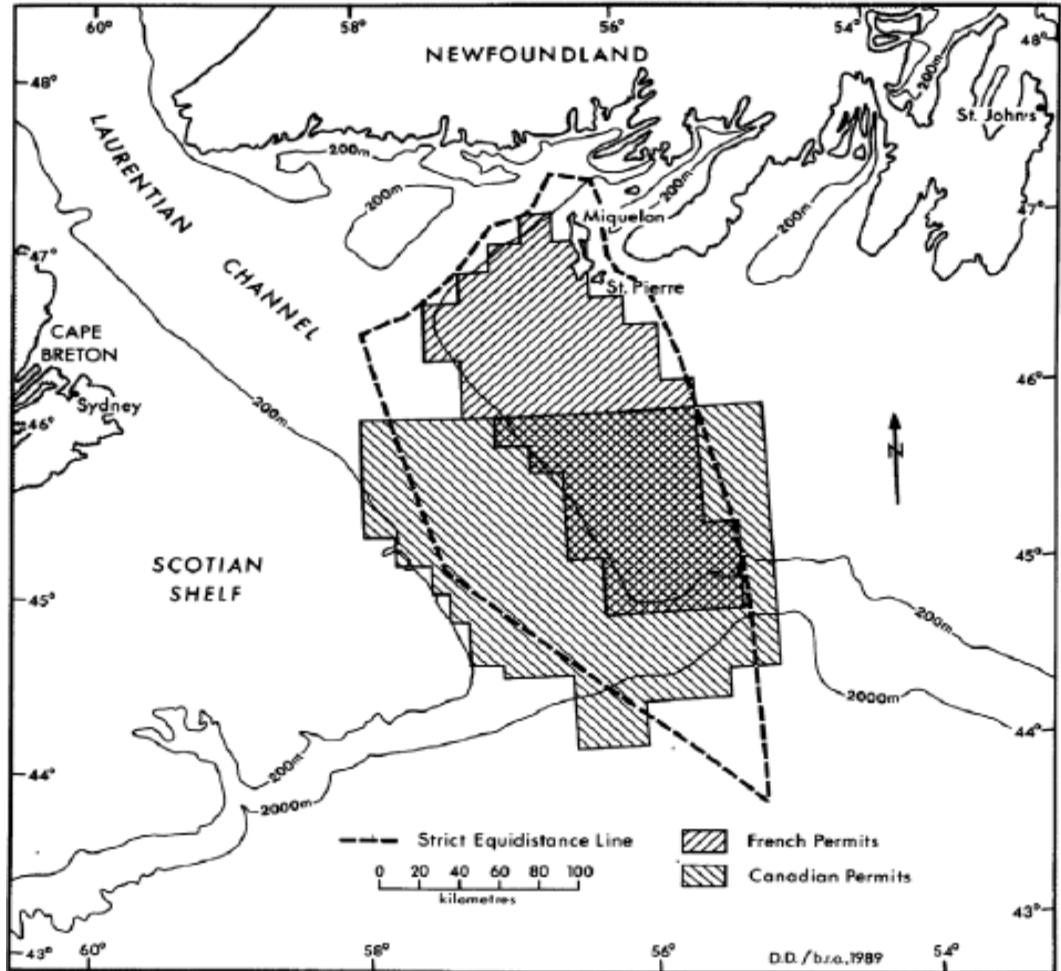
Şekil 19: Saint Pierre ve Miquelon Adaları, Kanada'nın Genel Coğrafi Durumu ve Kıyı Uzunlukları³²⁶

³²⁵ Koç, 2006: 101.

³²⁶ Charney, 1994: 231.

Saint Pierre ve Miquelon Adaları, Fransa'ya ait olan iki küçük ada ve bu adalara bitişik durumda olan adacıklardan oluşmaktadır. Bu adalar, Kanada'nın Newfoundland anakarasının 27 mil güneyindedir. Miquelon Adası, adalar grubunun kuzeyinde bulunmakta, bu adanın güneyinde ise Langlade Adası mevcuttur. Langlade Adası'nın güneyinde ve Kanada'nın Burin Yarımadası'nın güneybatısında da Saint Pierre Adası mevcuttur.

Saint Pierre ve Miquelon Adaları, 1783 yılında Versay Antlaşması ile İngiltere tarafından Fransa'ya verilmiş ve bu tarihten itibaren önce Newfoundland sonra da Kanada ile Fransa arasında uyuşmazlık konusu olmuştur.

Şekil 20: Fransa ve Kanada'nın Petrol İmtiyazları³²⁷

³²⁷ McDorman, 1990: 160.

1960'lı yıllarda Fransa ve Kanada'nın hidrokarbon araştırma bölgelerinin, adaların kıta sahanlığı içerisinde çakışır durumda olması üzerine taraflar sorunun çözülmesi için harekete geçtiler. Ancak kıta sahanlığına ilişkin bu uyuşmazlık 1988'e kadar hareketsiz kaldı. 1972 yılında karasularının genişliği ve balıkçılık bölgelerinin kullanımına ilişkin Adalar ve Newfoundland arasında bir sınırlandırma antlaşması yapılmıştır.³²⁸ 1977 yılına gelindiğinde ise Kanada ve Fransa, 200 millik MEB ilan etmişler ve bunun sonucunda her iki devletin deniz alanı çakışmıştır. Fransız balıkçılıkların ilan edilmiş bölgede yapmış oldukları balıkçılık faaliyetleri, taraflar arasındaki geçici uzlaşılarda belli bir süre sorun olmamıştır. Ancak 1983 yılından sonra bu faaliyetlerin artış göstermesi ve 1986 yılından sonra da bu faaliyetlerin yaklaşık 2,5 katına çıkması sonucunda 1989 yılında taraflar uyuşmazlıkları artık Hakem Mahkemesi'ne gönderme konusunda anlaşmışlardır.³²⁹ Taraflar, bu doğrultuda iki antlaşma imzalamıştır. Bunlardan biri, bahsi geçen sorunun hakem heyetine tevdi, diğeri ise hakem heyetinin sorunu çözeceği süre içinde geçerli olacak "Geçici Balıkçılık Antlaşması'dır".³³⁰

Taraflar, bu dava ile hakem mahkemesinden, olaya uygulanabilecek uluslararası hukuk ilke ve kuralları dikkate alınarak Kanada ve Fransa'nın deniz yetki alanlarının tayinini ve sınırlandırılmasını talep etmiştir. Yine taraflar, aralarında yapmış oldukları 1972 tarihli balıkçılık antlaşmasında belirlenen noktalar dikkate alınarak, tüm haklar için tek bir sınırlandırma çizgisi çizilmesini ve bunun da harita üzerinde gösterilmesini talep etmiştir.³³¹

Kanada'nın davada ileri sürdüğü iddialar şöyledir:³³²

- Saint Pierre ve Miquelon Adaları'nın MEB'i ve kıta sahanlığı bulunmamaktadır. Bu adalara sadece 12 mil kadar karasuyu hakkı verilebilir.

³²⁸ Day, 1993: 2-5.

³²⁹ Day, 1993: 5-11.

³³⁰ Koç, 2006: 349.

³³¹ Day, 1993: 13.

³³² Saint Pierre and Miquelon, 1992: 1161, 1166-1169.

- Versay Antlaşması ile Fransa'ya verilen bu adalara kısıtlı haklar tanınmış olup, sadece karasuyu hakkı verilmiştir.
- Siyasi konum da, deniz alanları sınırlandırmasını etkiler ve bu doğrultuda adı geçen adaların daha az deniz alanı olması gerekir.
- Sınırlandırma ile ilgili kıyılar; Newfoundland'ın güney kıyılarının tamamı, Cabot Boğazı'nı kapatan hat ve Cape Breton Adası'nın doğu kıyılarıdır.
- Olayda uygulanması gereken eşitlik ilkesi değil, doğal uzantının birbirine tecavüz etmemesi ve hakkaniyet ilkesidir.
- Tecavüz etmeme ilkesi, sadece kıta sahanlığı için değil, kıta sahanlığının üstündeki su sütunu için de uygulanmalıdır.
- Manş Denizi Tahkimi, bu davaya emsal teşkil etmektedir.

Fransa'nın iddiaları ise şunlardır:³³³

- Karar, devletlerin eşitliği ilkesine göre alınmalıdır.
- Adaların da anakaralar gibi deniz alanına sahip olabileceği hususu dikkate alınmalıdır.
- Kanada, ekonomik bir hayatı olan iki adayı BMDHS'nin 121/3 maddesine³³⁴ göre yanlış yorumlamaktadır.
- Nova Scotia ve Newfoundland'ın geniş bölgeleri ve Cabot Boğazı'nı kapatan hat, ilgili kıyı olarak kabul edilemez. Ancak karşılıklı kıyılar ve birbirinin üstüne doğru çıkışan alanlara ilişkin kıyılar için ilgili kıyılar nitelendirmesi yapılabilir.
- Her iki devlet de 1958 CKSS'ye taraftır. Bu nedenle eşit uzaklık ilkesi için 6. Madde dikkate alınmalıdır.

³³³ Koç, 2006: 104, 105, Saint Pierre and Miquelon, 1992: 1161.

³³⁴ BMDHS 121/3: "İnsanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların münhasır ekonomik bölgeleri veya kıta sahanlıkları olmayacaktır." http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/denizhukuku.pdf , Erişim Tarihi: 28.05.2014.

B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar

Hakem mahkemesi, bölgedeki tüm kıyıların, birbiriyle örtüşen alanları ilgilendirdiğini belirtmiştir. Adaların kuzey ve doğu kıyıları, ilgili kıyılar kategorisinde değerlendirilmiştir. Doğu-batı çizgisinde 8,25 millik, kuzey-güney çizgisinde de 21,6 millik kıyı uzunluğu belirlenmiştir. Kanada'nın ilgili kıyı uzunluğu 455,6 mil, Fransa'nın 29,85 mildir. Kıyıların uzunlukların birbirine oranı 15,3'e karşı 1'dir.³³⁵

Hakem mahkemesi, hakkaniyet ilkesinin önemine dikkat çekerek, 1958 CKSS'nin 6. maddesinin, sınırlandırmadaki yegane metot olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca mahkemeye göre, eşit uzaklık ilkesinin uygulanabilmesi için ilgili bölgede özel şartların bulunmaması gerekir.³³⁶ Mahkeme, Manş Denizi Tahkimi'ndeki İngiliz adasına sadece karasuları hakkı verilmesi örneğini kararında dikkate almamıştır.³³⁷ Yine mahkeme, orantılılık ilkesini sınırlandırma metodu olarak değil, uygulanan metodun hakkaniyete uygunluğunun test vasıtası olarak kabul etmiştir.³³⁸

C. Uygulanan Yöntem ve Karar

Hakem mahkemesi, olayı çok yönlü ele aldıktan sonra, öncelikle coğrafi şartların incelenmesi gerektiğine kanaat getirmiştir. Mahkeme, coğrafi şartların doğrudan bir etkisinin söz konusu olmadığını, coğrafi durumun, somut olaydaki etkisinin uluslararası hukuk ve hakkaniyet kurallarına başvurularak görülebileceğini ifade etmiştir. Coğrafi vaziyet incelenerek aynı zamanda davada uygulanacak olan özel bir şartın olup olmadığının tespitin de mümkün olacağı belirtilmiştir.³³⁹

Her ne kadar Kanada, Manş Denizi Tahkimi'nin bu davaya emsal olduğunu iddia etse de mahkeme, bu iddiayı kabul etmeyerek Saint Pierre ve Miquelon Adaları ile

³³⁵ Saint Pierre and Miquelon, 1992: 1161.

³³⁶ Saint Pierre and Miquelon, 1992: 1163.

³³⁷ Saint Pierre and Miquelon, 1992: 1196.

³³⁸ Saint Pierre and Miquelon, 1992: 1166-1169.

³³⁹ Saint Pierre and Miquelon, 1992: 1160.

Kanal Adaları'nın konumunun kıyasının mümkün olmadığını, Kanal Adaları'nın karşılıklı kıyılar arasındaki olağan olmayan bir unsur olduğunu belirtmiştir.³⁴⁰

Mahkeme, karşılıklı kıyıların uzunluklarının dikkate alınarak orantılılık ilkesi çerçevesinde hakkaniyete uygunluk değerlendirmesi yapmıştır.³⁴¹ Deniz tarafındaki uzantının kapsamı da coğrafi şartlara bağlı olup, eğer kıyı önünde kesici bir başka unsur yoksa, kıyı uzunluğunun önemi olmaksızın 200 millik bir yetki alanına sahip olacağı değerlendirilmiştir.³⁴²

Sınırlandırma konusu alanın, kıta sahanlığı ve üstündeki su sütunu olduğundan bahisle CKSS'nin 6. maddesinin uygulanamayacağı ifade edilmiştir. Bunun yanında mahkeme, doğal uzantı ilkesinin de tek bir sınırlandırma yapılacağı için uygulanamayacağını, hatta deniz yatağının yapısının bile önemli olmadığını belirtmiştir.

Adaların siyasi durumlarının, sınırlandırmayla ilgisi olmadığı, ekonomik ve sosyal hayata ilişkin varoluşun ise doğrudan kıta sahanlığı ve MEB haklarını etkilediği ifade edilmiştir.³⁴³

Tahkim mahkemesi, ikiye karşı üç oyla aldığı kararında, Fransız Adaları'nın denize doğru açılımlarında iki bölüm tespit etmiştir. İlk bölüm olan batı kıyılarına karasularından fazla bir deniz alanı tanınması halinde Newfoundland'ın güneyinin denize doğru uzantısını kesmesi söz konusu olacağı için bu bölgeye, karasularına ilave 12 millik bir yetki alanı tanımak ile yetinilmiştir. İkinci bölümde ise, karşı tarafta hiçbir Kanada kıyısı olmaması sebebiyle bu bölgeye 200 millik bir yetki alanı tanınmıştır. Bu yetki alanının genişliği Saint Pierre ve Miquelon Adaları'nın en doğu ve en batı kıyıları esas alınarak tespit edildiğinde ortalama 10.5 millik bir bölgenin ortaya çıktığı görülmüştür.³⁴⁴ Tespit edilen 200 millik alanın bazı bölgelerde Kanada'nın doğal

³⁴⁰ Saint Pierre and Miquelon, 1992: 1164.

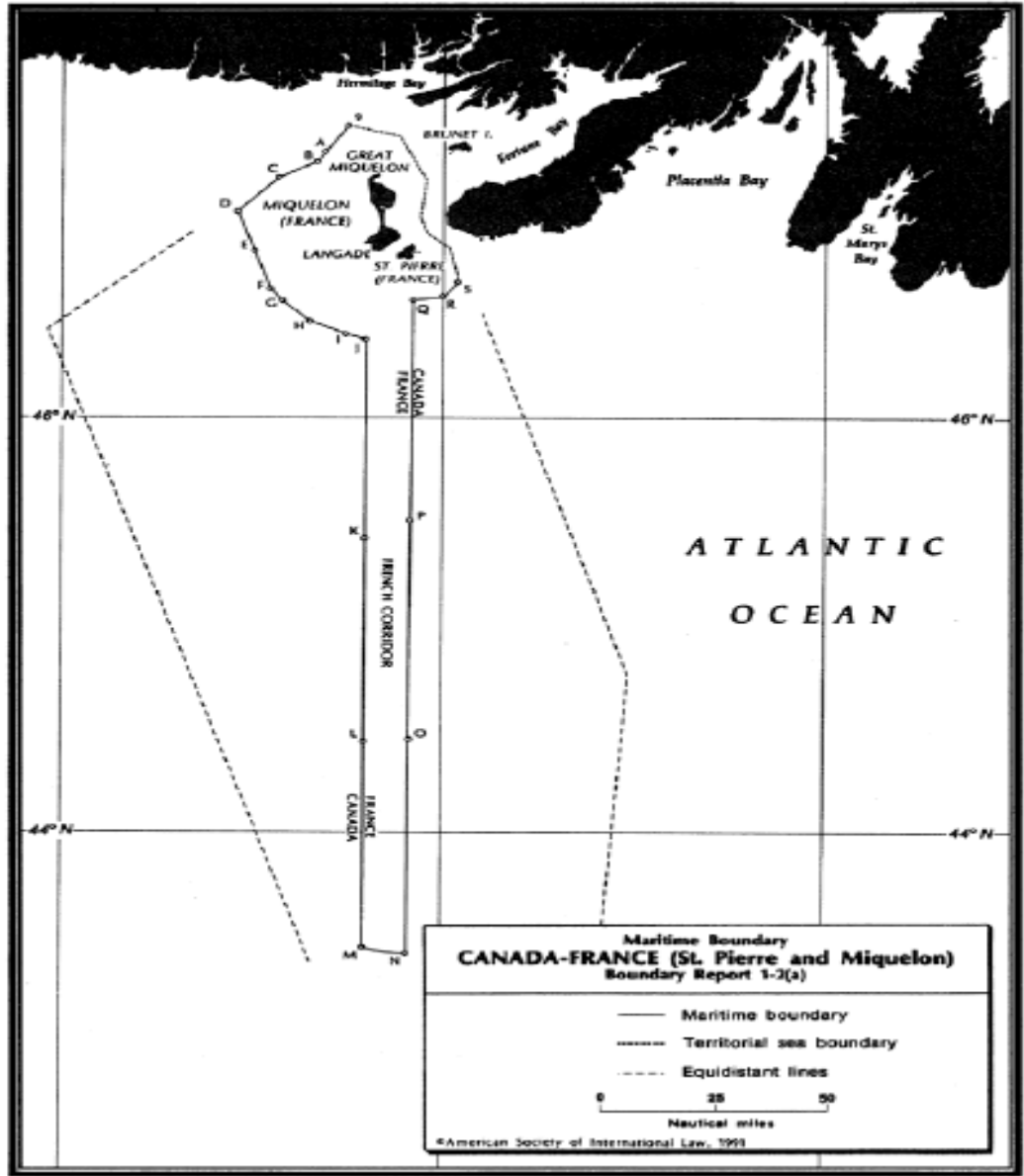
³⁴¹ Saint Pierre and Miquelon, 1992: 1175, 1176.

³⁴² Koç, 2006: 107.

³⁴³ Saint Pierre and Miquelon, 1992: 1166.

³⁴⁴ Saint Pierre and Miquelon, 1992: 1169-1171.

uzantısını engelliyor olması, mahkemeye göre olağan ve sınırlandırmada karşılaşılabilecek bir durumdur.³⁴⁵

Şekil 21: Saint Pierre ve Miquelon Deniz Alanları Sınırlandırması Kararı³⁴⁶

Hakem mahkemesinin dava sonucunda verdiği karardan çıkarılabilecek başlıca sonuç, iki anakaranın karşılıklı kıyıları arasında kalmayan adalara, siyasi durumlarına bakılmaksızın bağımsız biçimde kıta sahanlığı ve MEB verilebildiğidir. Bu sonucun,

³⁴⁵ Saint Pierre and Miquelon, 1992: 1172.

³⁴⁶ Charney, Alexander, 1991: 401.

adaların erişim hürriyeti anlamında hakkaniyete uygun bir sonuç olduğu ifade edilebilir.³⁴⁷

IX- GREENLAND-JAN MAYEN DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI DAVASI

A. Anlaşmazlık

Danimarka'ya ait olan Greenland Adası'nın nüfusu 50.000 civarındadır ve kısmen özerk bir sistemle yönetilmektedir. Jan Mayen Adası ise daimi nüfusu olmayan, birkaç kişinin görev yaptığı küçük bir havaalanı, meteoroloji istasyonu olan ve ekonomik hayatı ve geniş bir limanı olmayan bir adadır. İki ada arası mesafe 250 mil civarındadır. Sınırlandırılacak bölgenin güneyinde çokça balıkçılık alanı mevcuttur. Bu alanlarda hem Danimarkalı hem de Norveçli balıkçılar, balıkçılık yapmaktadır.³⁴⁸

Danimarka, 1976 yılında bir kanunla kıyılarından 200 mil açıklara kadar bir balıkçılık bölgesi ilan etmiştir. Aynı yasa, karşılıklı ve yan yana kıyıları olan diğer ülkeler ile aralarındaki mesafenin 400 milden az olması durumunda da eşit uzaklık ilkesinin geçerli olacağı kuralını getirmiştir. Norveç, bu yasaya itiraz etmiş, bunun üzerine Danimarka, çıkarmış olduğu yasanın, Greenland'ın doğusunda 67 derece kuzey enlemini kapsamadığını ifade etmiştir. Ancak 1980 yılına gelindiğinde ise Danimarka, yayımladığı bir kararname ile uyuşmazlık konusu iki ada arasında kalan balıkçılık bölgelerine eşit uzaklık esasının uygulanacağını kabul etmiştir.³⁴⁹

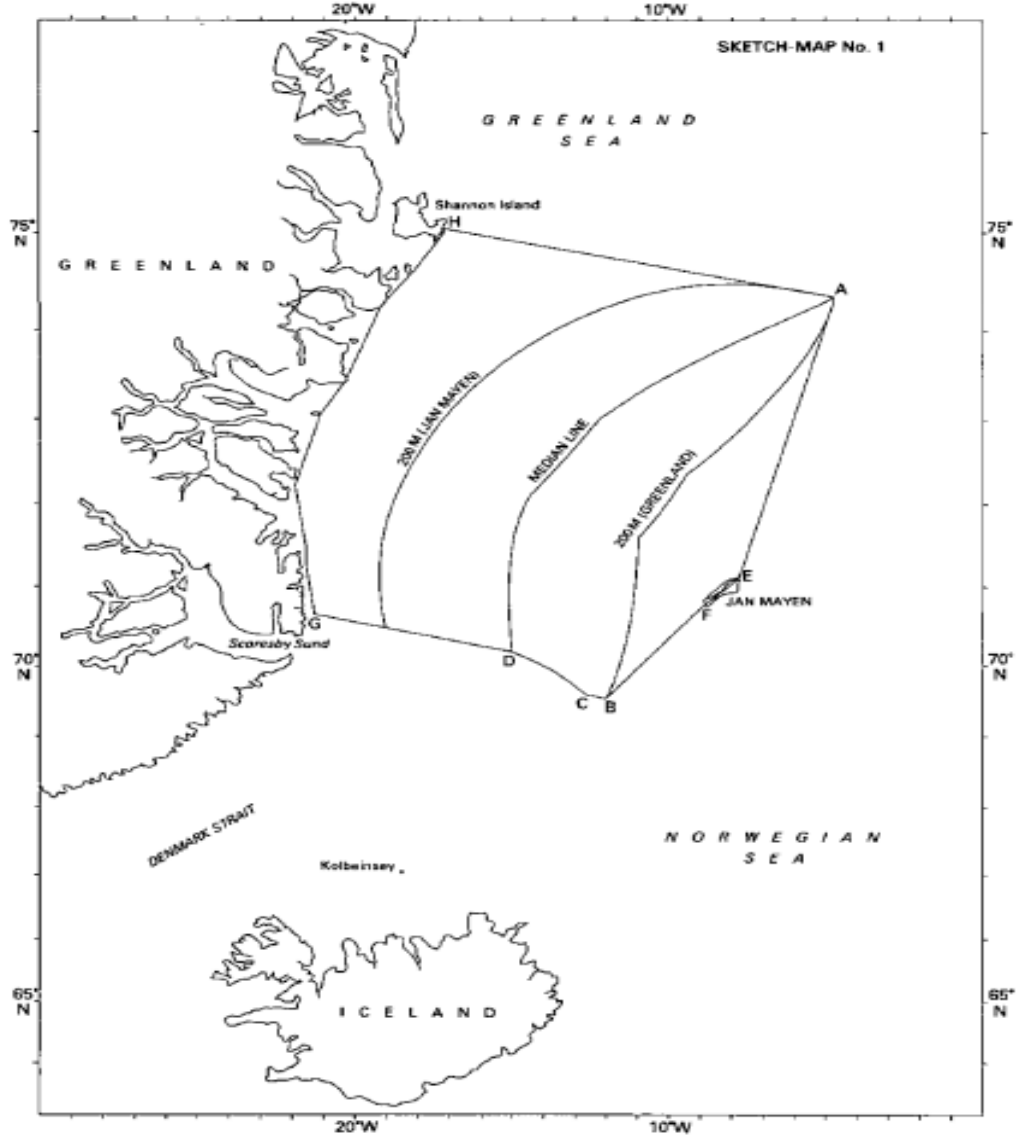
Adalara ilişkin alanların sınırlandırılması için taraflar arasında yapılan müzakerelerin sonuçsuz kalması üzerine Danimarka, 1988 yılında UAD'ye başvurmuş ve taraflar, UAD Statüsü'nün 36/2 maddesi doğrultusunda soruna çözüm getirilmesi talebinde bulunmuşlardır.

³⁴⁷ Charney, 1994: 249.

³⁴⁸ Koç, 2006: 108, 109.

³⁴⁹ I.C.J. , Reports, 1993: 55.

Danimarka, Greenland'ın 200 mil açığına ve Jan Mayen'e 50 mil mesafede genişlikteki alanın kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesinin tek bir sınırlandırma çizgisiyle belirlenmesini talep etmiştir.³⁵⁰

Şekil 22: Grönland ve Jan Mayen Sınırlandırma Bölgesi³⁵¹

Norveç ise, sınırlandırmanın bir ortay hat çizmek suretiyle ayrı ayrı yapılmasını ve birbiriyle çakışan ve üst üste gelen ancak özellikleri bakımından birbirinden farklılık

³⁵⁰ I.C.J. , Reports, 1993: 42.

³⁵¹ I.C.J. , Reports, 1993: 45.

barındıran iki ayrı sınırlandırmanın ortay hat metodu ile gerçekleştirilmesini talep etmiştir.³⁵²

Danimarka'nın davada ileri sürdüğü iddialar şunlardır:³⁵³

- Sınırlandırılacak alan 237.000 km karedir ve orta hat yönteminin uygulanması neticesinde, 96.000 km karesi Norveç'e 114.000 km karesi ise Danimarka'ya ait olmaktadır.
- Çakışan taleplere ilişkin bölge ise 136.000 km karedir ve orta hat esası ile bu alanın 71.000 km karesi Danimarka'ya, 65.000'i ise Norveç'e ait olmaktadır.
- Jan Mayen Adası, sınırlandırmada tam etki tanınabilecek bir ada değildir. Zira, Jan Mayen'in kendine ait bir nüfusu bulunmamaktadır ve Greenland'da yerleşik olanlar balıkçılığa bağlı bir yaşam sürdürmektedir.
- Greenland'a 200 millik deniz yetki alanı tanındıktan sonra ancak geri kalan bölge Jan Mayen Adası'na bırakılabilir.
- Jan Mayen, özel şartları oluşturmuştur.
- Mevsimsel gelişmelere bağlı olarak balıkçılık bölgelerinde buzlanma durumlarının da sınırlandırma yapılırken dikkate alınması gerekir.
- Norveç'in İzlanda ile yapmış olduğu balıkçılık anlaşmalarına bakıldığında, Norveç'in İzlanda'ya 200 millik balıkçılık bölgesi hakkı tanıdığı, bu tanıma ile Norveç'in görüşünün eşit uzaklık prensibi olmadığı ve 200 millik balıkçılık bölgesini genel olarak kabul ettiği anlaşılmıştır.

Norveç'in iddiaları ise şöyledir:³⁵⁴

- Danimarka ile Norveç arasında var olan ve kıta sahanlığına ilişkin sınırlandırmayı orta hat esasına göre belirleyen 1965 tarihli antlaşma, balıkçılık bölgeleri için de uygulanabilir.

³⁵² I.C.J. , Reports, 1993: 43.

³⁵³ I.C.J. , Reports, 1993: 48, 73, 77.

³⁵⁴ I.C.J. , Reports, 1993: 48, 52.

- Taraflar 1958 CKSS'ye taraftırlar ve bu sözleşmenin 6. Maddesine göre özel bir şart söz konusu olmadığından orta hat esası uygulanmalıdır.
- Kıyı uzunlukları hiçbir zaman özel şart olarak kabul edilemez. Bu doğrultuda yapılacak orantılılık incelemeleri de doğru değildir.
- Danimarka, daha önce yaptığı sözleşmelere ve çıkardığı kanunlar ile eşit uzaklık prensibini benimsemiştir.

B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar

UAD, bu davada öncelikle sınırlandırılacak alanın sınırlarını tespit etmiştir. Her iki tarafın da harita üzerinde hak sahibi olduklarını iddia ettikleri alanın toplamını sınırlandırılacak alan olarak belirlemiştir. Bununla birlikte Jan Mayen'den Greenland'e doğru 200 millik alan ile Danimarka'nın iddiası olan 200 millik alanın çakıştığı bölge, çakışan alan olarak tespit edilmiştir.³⁵⁵

UAD, Norveç'in ileri sürdüğü ve taraflar arasında 1965 tarihinde yapılan antlaşmanın anakaralara ilişkin olduğunu, Jan Mayen ve Greenland Adaları'na ilişkin bir tespit yapmadığını, bu antlaşmanın Kuzey Denizi kıyıları ile Skagerrak arasında olduğunu ifade ederek, adı geçen antlaşmanın bu davaya uygulanamayacağını ifade etmiştir.³⁵⁶

UAD, 1980 tarihinde eşit uzaklık temelinde Danimarka tarafından kabul edilen bir kararnamenin de Danimarka aleyhine bu davada kullanılamayacağını belirtmiştir. Faroe Adaları ile Norveç arasındaki eşit uzaklık temelinde yapılan antlaşmanın da bu davaya emsal olacağı yönündeki iddiaları da reddetmiştir.³⁵⁷ Aynı şekilde UAD, genel değerlendirme yaptığıında da eşit uzaklık ilkesinin bu davada uygulanması için yeterli sebep görmemiş ve bazı devlet uygulamalarının bunun için kafi olmadığını belirtmiştir. Ayrıca CKSS'nin 6. maddesi uygulanırken orta hat esasının dikkate alınması

³⁵⁵ I.C.J. , Reports, 1993: 47, 48.

³⁵⁶ I.C.J. , Reports, 1993: 49, 52.

³⁵⁷ I.C.J. , Reports, 1993: 55.

gerekliliğini de kabul etmeyerek, davaya uygulanacak başkaca uluslararası hukuk ilkelerini araştırmıştır.³⁵⁸

Davanın her iki tarafı da BMDHS'ye taraftır; ancak bu sözleşmenin onay süreci henüz tamamlanmamış olduğundan UAD, CKSS'nin 6. maddesi doğrultusunda balıkçılık bölgesine teamül hukukuna göre bir çözüm arayışına girmiştir. UAD, esasen bu davaya kadar bu maddenin hiç uygulanmadığını da belirtmiştir.³⁵⁹

UAD, bu davada da öncekilerinde olduğu gibi eşit uzaklık-özel şartlar kavramlarının ancak birlikte kullanıldığında sonuç verebilecek bir kural olduğunu ifade etmiştir.³⁶⁰

UAD, Libya-Malta davasına da dikkat çekerek, uyuşmazlığın sadece kıta sahanlığına ilişkin olması durumunda dahi, MEB'e ilişkin ilkelerin de değerlendirilmesi gerektiğini, zira MEB ve kıta sahanlığının birlikte ele alınması gereken iki kavram olduğunu belirtmiştir. UAD'ye göre her iki durumda da mesafe kriterinin ön plana çıkarılması gerekir.³⁶¹

Danimarka ile Norveç arasındaki davada verilen karar, münhasıran balıkçılık bölgesine ilişkin olan ilk karardır. Zira, bundan önceki davalarda genelde kıta sahanlığı veya MEB ile birlikte karar verilmiştir.³⁶²

C. Uygulanan Yöntem ve Karar

UAD, Danimarka'nın konuya ilişkin itirazlarını reddederek, hem kıta sahanlığına hem de balıkçılık bölgesine uygulanmak üzere, öncelikle Greenland ve Jan Mayen arasında CKSS'nin 6. maddesi doğrultusunda geçici bir ortay hat belirlemiş ve

³⁵⁸ I.C.J. , Reports, 1993: 49, 56.

³⁵⁹ I.C.J. , Reports, 1993: 57.

³⁶⁰ I.C.J. , Reports, 1993: 62.

³⁶¹ I.C.J. , Reports, 1993: 58.

³⁶² I.C.J. , Reports, 1993: 59.

sonrasında özel şartlar doğrultusunda bu hattın düzenlenmesi gerektiğine karar vermiştir.³⁶³

UAD, 6. maddedeki özel şart ifadesi ile teamül hukukunda kullanılan ilgili şart ifadesinin arasında farklılık olmasına rağmen, esasında aynı şeyi ifade ettiğini³⁶⁴, teamül hukukunda her iki kavramın birleştirilerek tek kavram olarak değerlendirilmesi gerektiği yönünde eğilimler olduğunu belirtmiştir. Divan’a göre özel şartlar ifadesi, eşit uzaklık ilkesinin sınırsız uygulanması halinde doğacak hakkaniyete aykırı sonucun önüne geçmeyi amaçlamakta, ilgili şartlar ifadesi ise yine sonucun hakkaniyete uygun olmasını sağlayacak şartların ele alınmasını hedeflemektedir.³⁶⁵

UAD’ye göre, deniz alanları ile ilgili yetki talepleri her bir devlet için, o bölgede bir başka devlet olmasa idi talep edebileceği azami alan için çakışan noktalar üzerinde olması gereklidir.³⁶⁶

UAD’ye göre ilk özel şart, Jan Mayen ve Greenland kıyıları arasındaki eşitsizlik ve orantısızlıktır. Sınırlandırma yapılacak alandaki Greenland kıyıları 524 km, Jan Mayen kıyıları ise 57,8 km’dir. Yani oran 1’e 9,1’dir.³⁶⁷

UAD’ye göre orantılılık, taraf devletlerin kıyı uzunlukları ile kıta sahanlıkları arasındaki makul bir orandır. Ancak UAD, orantılılık ilkesinin tek başına sınırlandırmaya yetmeyeceğini belirtmiştir.³⁶⁸

UAD, her ne kadar 1’e 9 civarında bir kıyı uzunluğu oranı söz konusu olsa da, Greenland’e 200 millik yetki alanı tanınmasının hakkaniyete uygun bir sonuç vermeyeceğini düşünmüştür.³⁶⁹

³⁶³ I.C.J. , Reports, 1993: 60.

³⁶⁴ I.C.J. , Reports, 1993: 62.

³⁶⁵ I.C.J. , Reports, 1993: 63.

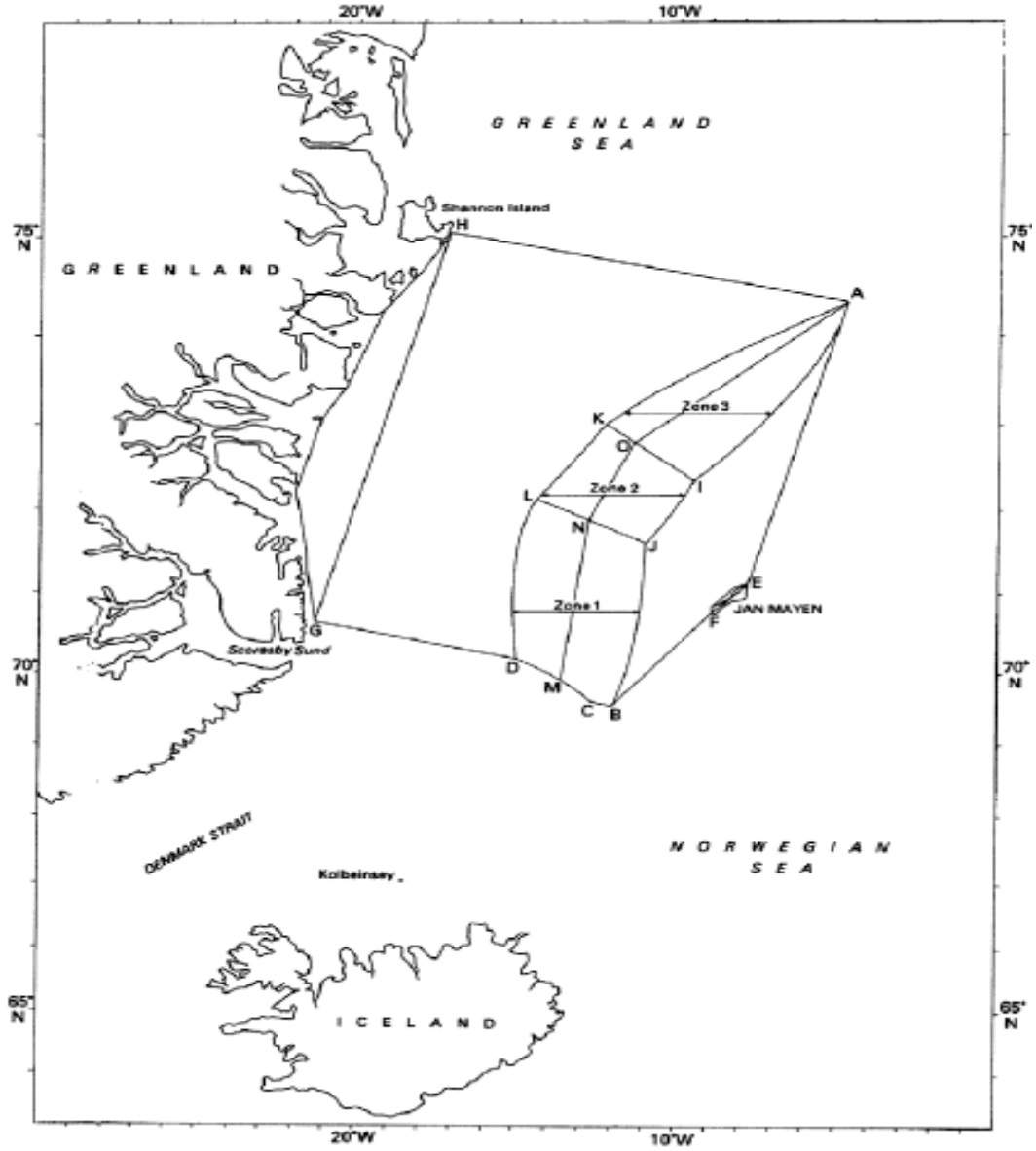
³⁶⁶ I.C.J. , Reports, 1993: 64.

³⁶⁷ I.C.J. , Reports, 1993: 65.

³⁶⁸ I.C.J. , Reports, 1993: 67, 68.

³⁶⁹ I.C.J. , Reports, 1993: 69,70.

Divan'ın yaklaşımı, ortay hattın mutlak şekilde uygulanması veya Greenland'a 200 tam millik yetki alanı bırakılması şeklinde olmamıştır. Divan, CKSS'nin 6. Maddesi ve uluslararası teamül hukuku kurallarını dikkate alarak Jan Mayen Adası'na daha yakın bir çizginin sınır hattı olarak tayinini düşünmüştür.³⁷⁰

Şekil 23: Greenland ve Jan Mayen Sınır Hattı Çizimi.³⁷¹

UAD, sonraki aşamada ise uyuşmazlık konusu çakışan alanlarda bulunan doğal kaynaklara erişim imkanının ilgili şart kapsamında olup olmadığını incelemiştir.

³⁷⁰ I.C.J. , Reports, 1993: 70.

³⁷¹ I.C.J. , Reports, 1993: 80.

UAD'nin bu konudaki yaklaşımı, doğal kaynakların da dikkate alınması gerektiği şeklindedir. Ancak bu kaynakların dikkate alınması için bunların bilinmesi veya kolayca araştırılabilmesi şartını ileri sürmüştür. Kıta sahanlığının varoluş nedeninin zaten bu kaynaklar olduğunu ifade etmiştir. Canlı kaynaklardan balıkçılık mevzusuna ilişkin elde edilen bilgiler, balıkçılığın orta hattın batısından daha çok çakışan alanlarda yapıldığını ortaya çıkarmıştır.³⁷²

UAD, Greenland'in nüfusunun balıkçılığa bağımlı olmasının sınırlandırmayı etkilemeyeceğini belirtmiştir. Bunun yanında, ekonomik durumu diğerine nazaran daha zayıf olan adaya daha fazla deniz alanı yetkisi tanınması da mümkün değildir.³⁷³

Gerek Danimarka'nın gerekse Norveç'in balıkçılık faaliyetleri kapelin balığı üzerine yoğunlaşmıştır. Bu doğrultuda Kapelin balığının bulunduğu bölge dikkate alınarak orta hat üzerinde bir değişiklik yapılmaması halinde bu balık türü üzerindeki tasarruf yetkisinin Norveç'te kalacağı ve bu durumun da hakkaniyete aykırı bir sonuç doğuracağı kabul görmüştür. Bu anlayıştan hareketle ekonomik bir unsur durumunda olan bu konu, UAD tarafından dikkate alınarak hat üzerinde gerekli değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca UAD, Danimarka'nın mevsimsel buzlanma konusunun dikkate alınması yönündeki iddiasını da, bu durumun bölgedeki canlı kaynakları etkilemeyeceğini belirterek reddetmiştir.³⁷⁴

UAD, Norveç'in 200 millik balıkçılık bölgesi hakkını tanıdığına ilişkin iddiasını ise, Norveç ile İzlanda arasında yapılmış bir başka antlaşmanın somut olayda kullanılamayacağı gerekçesiyle reddetmiştir.³⁷⁵

Sonuç olarak UAD, sınırı Danimarka'nın 200 millik iddiası ile Norveç'in iddia ettiği orta hat arasında bir bölgede belirlemiştir. Bu bölge, hakkaniyete uygun olması için üç parçaya bölünmüştür. Balıkçılık faaliyetlerinin en yoğun olduğu güney bölgesi eşit olarak iki devlet arasında paylaştırılmıştır. Kalan iki bölge ise kıyı uzunlukları esas alınarak bölünmüştür. Ancak burada eşit bölmenin Norveç aleyhine hakkaniyete ters bir

³⁷² I.C.J. , Reports, 1993: 70.

³⁷³ I.C.J. , Reports, 1993: 73, 74.

³⁷⁴ I.C.J. , Reports, 1993: 73.

³⁷⁵ I.C.J. , Reports, 1993: 77.

durum oluşturacağı düşünülerek sınır hattının üçte iki oranında Greenland tarafına kaydırılması ile sınırlandırma sona ermiştir.³⁷⁶

X- ERİTRE-YEMEN DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI TAHKİMİ

A. Anlaşmazlık

Yemen ve Eritre, 21.05.1996 yılında imza altına aldıkları ‘‘İlkelere İlişkin Antlaşma’’ uyarınca, iki ülke kıyıları arasında yer alan ada, adacık ve kayalıkları barışçıl yollarla çözmeyi kararlaştırmıştır.³⁷⁷

Sürecin devamı ile 03.10.1996’da, taraflar arasında ‘‘Hakemlik Antlaşması’’ imzalanarak sorunun çözümünün iki aşamalı olarak hakem heyetince çözüme bağlanması istenmiştir. Buna göre hakem heyeti, öncelikle taraflar arasındaki uyuşmazlığın kapsamını her iki tarafın iddialarına göre belirleyecektir. İkinci aşamada ise ülkesel egemenlik ve deniz alanlarına ilişkin sınırların tayini söz konusu olacaktır.³⁷⁸

Yemen ve Eritre, Kızıldeniz’in güneyinde olup Bap el-Mandep’in kuzeyinde kıyıları karşılıklı durumda olan iki devlettir. Yemen, Kızıldeniz’in doğusunda olup Arap Yarımadası’nda bulunmaktadır. Eritre ise Kızıldeniz’in batısında Afrika kıtasındadır. İki ülke kıyıları, kuzeyden güneye doğru birbirine yaklaşmaktadır. Bu coğrafi durumdan ötürü iki ülke arasındaki mesafe değişkenlik göstermekte, buna bağlı olarak 14 15 00 enleminin kuzeyindeki sınırlandırma MEB ve kıta sahanlığı için, güneyinde ise karasuları için söz konusu olmaktadır.³⁷⁹

Yemen’in 1977 tarihinde gerçekleştirdiği düzenlemeye göre, karasuları 12 mil, bitişik bölgesi 24 mil ve MEB’i de 200 mil olarak kabul edilmiştir. Kıta sahanlığı 200 mil veya kıta kenarının dış sınırı olarak belirlenmiştir. Eritre ise Etiyopya’ya bağlı iken

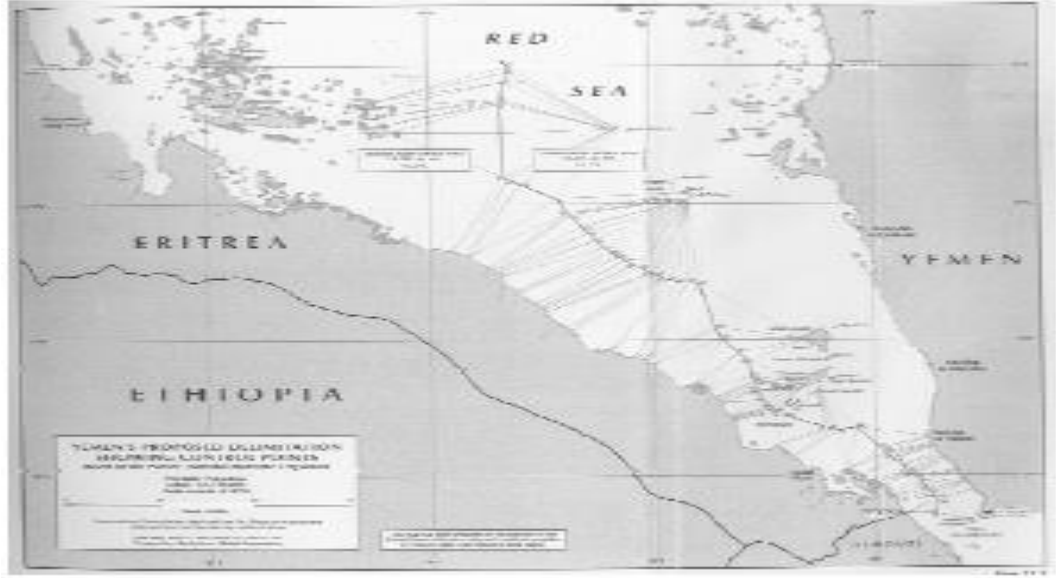
³⁷⁶ I.C.J. , Reports, 1993: 79-81.

³⁷⁷ Koç, 2006: 119.

³⁷⁸ http://www.pca-cpa.org/showpage.asp?pag_id=1160 , Erişim Tarihi: 03.06.2014.

³⁷⁹ Koç, 2006: 120.

1953 yılında bir düzenleme yapılmış, daha sonra 1956 yılındaki değişiklikle belirlenen 12 millik karasuları bağımsızlık sonrasında da Eritre tarafından devam ettirilmiştir.³⁸⁰

Şekil 24: Yemen'in İleri Sürdüğü İddialar.³⁸¹

Açıklanan bilgiler ışığında Yemen'in iddiaları şöylece belirtilebilir:³⁸²

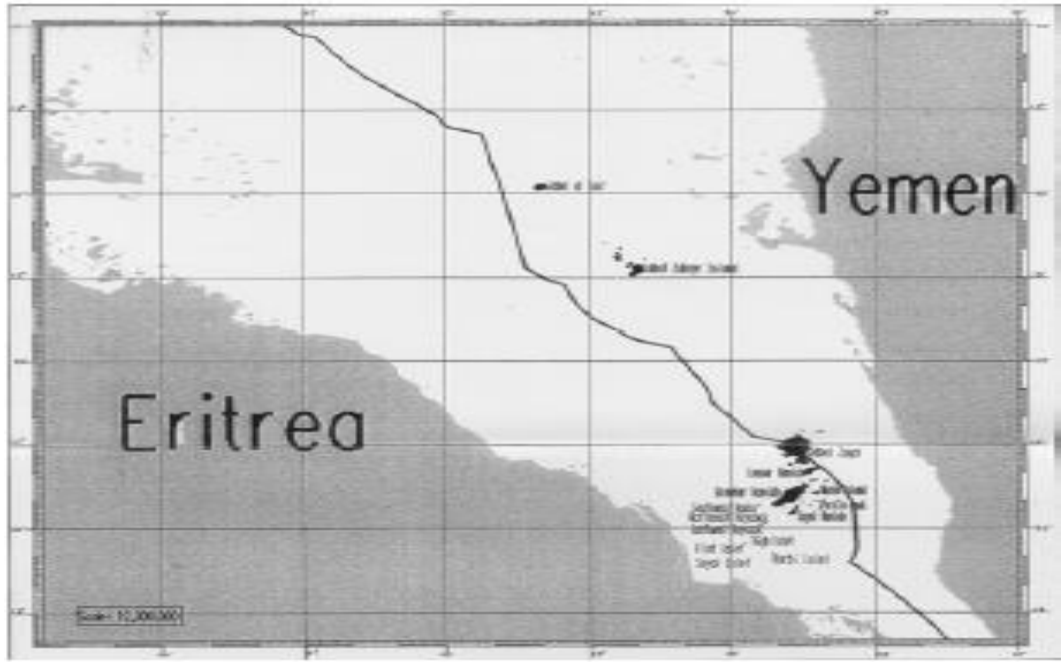
- Eşit uzaklık ilkesine dayalı tek deniz sınırı çizilmelidir. Sınırlandırma alanı ise kuzey, orta ve güney olmak üzere üç bölüme ayrılmalıdır.
- Dahlak Adaları, Eritre kıyısının bir parçasıdır ve eşit uzaklık temelli sınırlandırmada dikkate alınmalıdır. Aynı düşünceden hareketle, Jabal Al Tayr ve Zübeyr grubuna dahil olan Yemen adaları da dikkate alınmalıdır.
- Yemen'in olan Hamiş Adalar grubuna tam etki tanınmalıdır. Bunun yanında, güneybatı kayalıkları ve Haycock Adaları ise seyrü-seferde bir risk unsurudur. Bu sayılanlar sınırlandırmada etkili olacak unsurlar değildir ve bunlara sadece çerçeveleme yetkisi verilmiştir.
- Esas hat olarak dikkate alınması gereken noktalar, Eritre kıyısındaki en yüksek su hattı ve Yemen kıyısındaki en düşük su hattıdır.

³⁸⁰ http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/table_summary_of_claims.pdf , Erişim Tarihi: 04.06.2014.

³⁸¹ Koç, 2006: 370.

³⁸² Eritre-Yemen Kararı, 2001: 985-987, 990.

- Dikkate alınması gerekli ilgili şartlardan bir tanesi de Haniş Adaları ile Eritre Sahilleri arasındaki dar deniz alanlarındaki güvenlik ve kıyı uzantısına tecavüz etmeme sorunudur.
- İlgili alanların hemen hemen eşit olarak bölünmesi sonucunda ortaya çıkan şerit, kıyılar arasındaki uzunluk oranını da en doğru şekilde yansıtmaktadır.

Şekil 25: Eritre'nin İddiaları.³⁸³

Eritre'nin iddiaları ise şöylece sıralanabilir:³⁸⁴

- Kuzey bölgesindeki kıta sahanlığı ve MEB çizgisinin belirlenmesinde Yemen'e ait olan Zubayr ve Jabal al-Tayr grubu adaları dikkate alınmamalıdır.
- Merkezde ise Eritre'ye ait olan Haycock, Zuqar Haniş ve Güneybatı Kayalıkları'nın dikkate alınması gereklidir.
- Yemen tarafından ileri sürülen çerçeveleme teorisinin kabul edilmesi durumunda her iki seyr-ü sefer kanalı Yemen karasuları içinde kalır ki bu durum kabul edilemez.

³⁸³ Koç, 2006: 370.

³⁸⁴ Eritre-Yemen Kararı, 2001: 987, 990.

- Anakaraların kıyıları arasındaki eşit uzaklık çizgisi olan tarihi ortay hat teorisi gereği, Kızıldeniz'in ortasında olup açık denizde yer alan adaların etrafında müşterek kaynak bölgesi oluşturulmalıdır. Daha önce verilen petrol imtiyazlarının da desteklediği gibi bu teoride, Yemen'in bu bölgedeki adalarına etki tanınmamalı, buna karşın Eritre'nin adalarına tam etki tanınmalıdır.
- Eritre'nin tarihi ortay hattına bakıldığında Eritre lehine üçe iki oranında bir sonuç ortaya çıkmakta ve bu sonuç olması gerekeni yansıtmaktadır.
- Sınırlandırmada, Dahlak Adaları ve Assab dahil liman iç sularının dikkate alınmaması gerekir.

B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar

Eritre'nin BMDHS'ye taraf olmamasına karşın, her iki tarafın da hakemlik sözleşmesinde uyuşmazlığın çözümünde bu sözleşmenin uygulanmasını talep etmesi üzerine hakem mahkemesi, BMDHS'yi dikkate alarak incelemesini yapmıştır. Ayrıca, tarafların teamül hukukuna ilişkin bir talepleri olmasa da mahkeme, BMDHS ile teamüllerin zaten iç içe geçmiş olduğunu belirterek³⁸⁵ her iki kaynaktan yararlanacağını belirtmiştir. Bu çerçevede ilgili şartlar kategorisinde, adalar, kıyı uzantılarını engellememe, oransallık ve hakkaniyete bağlı diğer şartların da göz önünde bulundurulacağı ilan edilmiştir.³⁸⁶

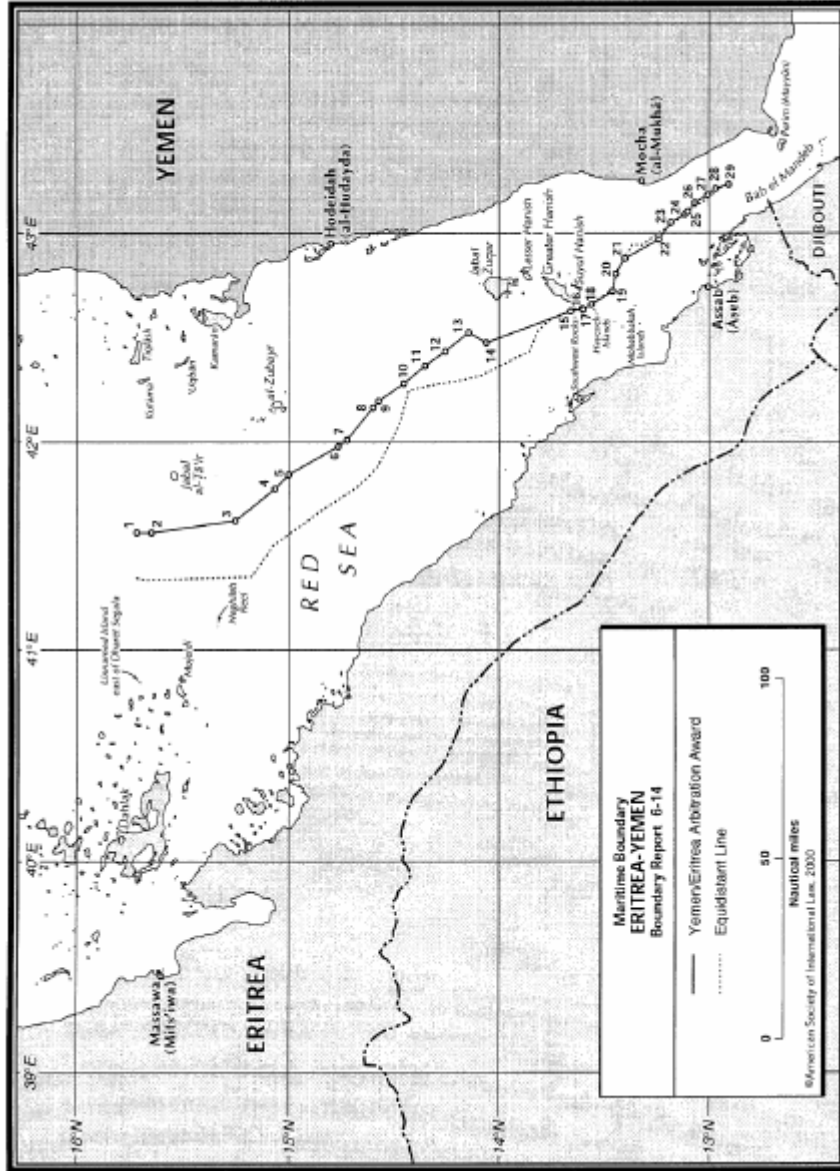
Mahkemeye göre,

“ içtihadın ortaya konduğu gibi, normal olarak karşılıklı sahiller arasında ortay hat ya da eşit uzaklık çizgisinin, Sözleşmenin ve özellikle karşılıklı ya da yan yana kıyılar arasında sırasıyla kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin hakkaniyete uygun sınırlandırmasını öngören madde 83 ve 74'ün gereklerine uygun olarak hakkaniyete uygun bir sınır sağladığı genel olarak kabul edilen bir görüştür. Gerçekten bu uyuşmazlığın her iki tarafı da çok farklı çizgiler ortaya çıkaran farklı hareket

³⁸⁵ Eritre-Yemen Kararı, 2001: 1005. Tanaka, 2001: 200.

³⁸⁶ Koç, 2006: 121.

noktalarına dayansa da eşit uzaklık metoduna dayalı olarak oluşturulmuş sınır iddia etmişlerdir.’³⁸⁷

Şekil 26: Eritre-Yemen Deniz Alanlarının Sınırlandırılması.³⁸⁸

Aynı şekilde mahkemenin beyanına bakıldığında,

“...Uluslararası sınırın karşılıklı ana karaların sahilleri arasında ortay hat olan ve uygulanabilir olduğu ölçüde ortay hat olması gereken çok amaçlı tek bir sınırın

³⁸⁷ Eritre-Yemen Kararı, 2001: 1005.

³⁸⁸ Reisman, 2000: 724.

çizilmesi gereklidir. Bu çözüm sadece benzer durumlarda önceki örnek ve uygulamalara uygun değil fakat her iki tarafa da aşına bir çözümdür.”³⁸⁹

Davayı etkileyen en temel fiziksel unsur, karşılıklı kıyılara yakın olan ve Kızıldeniz’in ortasında yani açık denizde yer alan adalardır. Ancak her iki tarafın isteği, ölçüme esas hatların ve dolayısıyla sonucun farklı olacağı kesin olmasına rağmen eşit uzaklık ilkesine göre sınırlandırma yapılmasıdır. Bu yönüyle, eşit uzaklık temelindeki bir sınırlama mahkeme için aynı zamanda zorunlu hale gelmiştir.³⁹⁰

C. Uygulanan Yöntem ve Karar

Mahkeme, sınırlandırma yaparken öncelikle eşit uzaklık yöntemine göre bir çizgi belirlemiş ve daha sonra bu çizgiyi orantılilik testine göre değiştirmiştir. Ortaya çıkan çizgi; kıta sahanlığı, MEB ve karasularının üçünü birden belirleyen bir çizgi olmuştur. Bu yönüyle ortaya çıkan çizgi 29 ayrı noktadan geçen bir çizgidir.³⁹¹

Sınırlandırmanın bir sonraki aşamasında ise mahkeme, eşit uzaklık/özel şartlar kuralını beraberce uygulamıştır.³⁹² Hakem mahkemesi, UAD’nin güvenlik konusundaki görüşlerini benimseyerek, eşit uzaklık yönteminin aynı zamanda güvenliği de tesis eden bir yöntem olduğunu ifade etmiş ve güvenliğe ilişkin diğer iddiaları dikkate almamıştır.

Eritre-Yemen tahkiminde alınan karar, sınırlandırma yapılırken seyir rotalarını da dikkate alan tek karardır. Mahkeme, ayrıca sınırların belirlenmesinde imtiyaz anlaşmalarına önem vermediğini de,

“imtiyaz sınırlarının egemenliği belirli olmayan gayri meskun volkanik adalar dikkate alınmadan çizildiğini, bu sınırların egemenlik bir defa belirlendikten sonra belirleyici kabul edilemeyeceğini, başlangıçta sahillere ve bunların ada saçaklarına ağırlık verildiğini, karasuları açısından adalara ağırlık tanınması gerektiğini”

³⁸⁹ Eritre-Yemen Kararı, 2001: 1005.

³⁹⁰ Koç, 2006: 123.

³⁹¹ Eritre-Yemen Kararı, 2001: 1011.

³⁹² Kwiatkowska, 2001: 223.

şeklindeki yaklaşımıyla ortaya koymuştur.³⁹³ Bunun yanında, verilen yetkilerin örtüşmesi yaklaşımı esas alınmıştır. Bu yaklaşım orta uzantı bölümünde belirlenen sınırlandırma çizgisi için temel yaklaşım olmuştur. Ayrıca bu sayede, BMDHS hükümlerinin uygulanabileceği alanlar ayrı ayrı ortaya konulmuştur.

Mahkeme, belirtilen yaklaşım tarzıyla birden çok yetkilendirme şekillerinden bazılarını öncelik tanımış olup, bu şekilde adalara karasu limiti getirilmesine ilişkin farklı hükümler arasında da bir hiyerarşi sağlamaya çalışmıştır.³⁹⁴ Mahkemeye göre, ilk aşamada karasuları açısından adalara öncelik tanınmıştır. Karasularının yetki örtüşme alanları açısından tüm küçük ada parçacıkları da dikkate alınmıştır. MEB ve kıta sahanlığı örtüşme alanlarında ise Kızıldeniz'in ortasında, açık deniz bölgesinde yer alan adaları ise etki alanı dışında bırakılmıştır.³⁹⁵

Hakem mahkemesi, Eritre ve Yemen'in kıyılarına yakın olan Dahlak ve Kamaran adalarına tam etki tanımıştır. Öncelikle, Dahlak adalarından en büyüğü Eritre kıyılarından 24 millik mesafe içerisinde bulunmakta ve düzenli bir nüfusa sahip bulunmaktadır. Bu adalar grubunun daha küçük olanlarından bazıları ise 24 millik mesafenin de dışındadır. Mahkeme, ada sistemi içindeki suların iç sular ya da ulusal sular olabileceğini, ancak karasularının dış sınırının tespitinin de ada sisteminin dış noktalarında yapıldığını ifade ederek bu adalara da tam etki tanımıştır.³⁹⁶ Eritre kıyılarındaki Assab Körfezi'nin ağzında bulunan adalar da mahkemece aynı kategoride değerlendirilmiştir.³⁹⁷ Mahkeme, aynı düşünce ile Yemen'in Kamaran Adaları ile kuzeyinde bulunan Ugban, Kutama ve Tiqvaş adalarına da tam etki tanımıştır.³⁹⁸

Kutama Adası'nın Yemen kıyılarına olan uzaklığı 41 mil, Dahlak Adaları'ndan en büyüğünün Eritre sahiline olan uzaklığı ise 40 mildir. Devletlerin o güne kadar ki teamül uygulamalarında bu kadar uzak adaların bütünsellik çerçevesinde değerlendirilerek tam etki sahibi oldukları görülmemiştir. Ancak mahkeme, bu şekilde

³⁹³ Eritre-Yemen Kararı, 2001: 998.

³⁹⁴ Antunes, 2001: 327.

³⁹⁵ Antunes, 2001: 328.

³⁹⁶ Eritre-Yemen Kararı, 2001: 1007.

³⁹⁷ Eritre-Yemen Kararı, 2001: 1010.

³⁹⁸ Eritre-Yemen Kararı, 2001: 1008.

karar vererek anakaraların parçasını oluşturan adalara tam etki tanımış ve mevcut uygulamalara ters bir yaklaşım sergilemiştir.³⁹⁹

Yemen'e ait olan ve Kızıldeniz'in ortasında açık denizde bulunan Jab-al Tayr Adası ile Zubayr Adası'na ise Yemen anakarası ile bütünleşme arz etmemesi nedeniyle etki tanınmamıştır. Bahsi geçen adaların, çorak olması ve barınmaya uygun olmaması değerlendirmeye etki etmiştir. Ayrıca, BMDHS'nin 121/3.⁴⁰⁰ maddesindeki kayalıklara ilişkin hüküm de dikkate alınmamıştır.⁴⁰¹

Hakem mahkemesi; balıkçılık konusunu bu sınırlandırma ile ilgisiz görürken, ekonomik ve sosyo ekonomik faktörleri de sınırlandırmaya etki eden faktörler olarak değerlendirmemiştir.⁴⁰²

Mahkeme, sınırlandırmayla ilgili olan üçüncü devletlerin Suudi Arabistan ve Cibuti olduğunu, ancak bu devletlere ilişkin herhangi bir karar veremeyeceğini ve sınırlandırmayı kuzey ve güney doğrultusunda bu devletlerin hakkına zarar vermeden tamamladığını ifade etmiştir.⁴⁰³

Karasuları da dahil olmak üzere sınırlandırma sonucunda ortaya konulan deniz alanlarının yüzölçümleri 25535'e 27944 km şeklindedir. Bu rakamlar, alan oranlarının 1'e 1,09 olduğunu göstermektedir.⁴⁰⁴

³⁹⁹ Eritre-Yemen Kararı, 2001: 1008.

⁴⁰⁰ M. 121/3: "İnsanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların münhasır ekonomik bölgeleri veya kıta sahanlıkları olmayacaktır. http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/denizhukuku.pdf , Erişim Tarihi: 17.06.2014.

⁴⁰¹ Kwiatkowska, 2001: 224.

⁴⁰² Eritre-Yemen Kararı, 2001: 995.

⁴⁰³ Eritre-Yemen Kararı, 2001: 990, 1006.

⁴⁰⁴ Eritre-Yemen Kararı, 2001: 990, 1011.

XI- ROMANYA-UKRAYNA DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI DAVASI

A. Anlaşmazlık

Romanya ile Ukrayna arasında sınırlandırmaya ilişkin devam eden müzakerelerin bir sonuç vermemesi üzerine Romanya, taraflar arasındaki uluslararası antlaşmalara dayanarak tek taraflı olarak 2004 yılında UAD'ye başvurmuştur.⁴⁰⁵

Romanya'nın uyuşmazlığa ilişkin iddiaları şöylece sıralanabilir:⁴⁰⁶

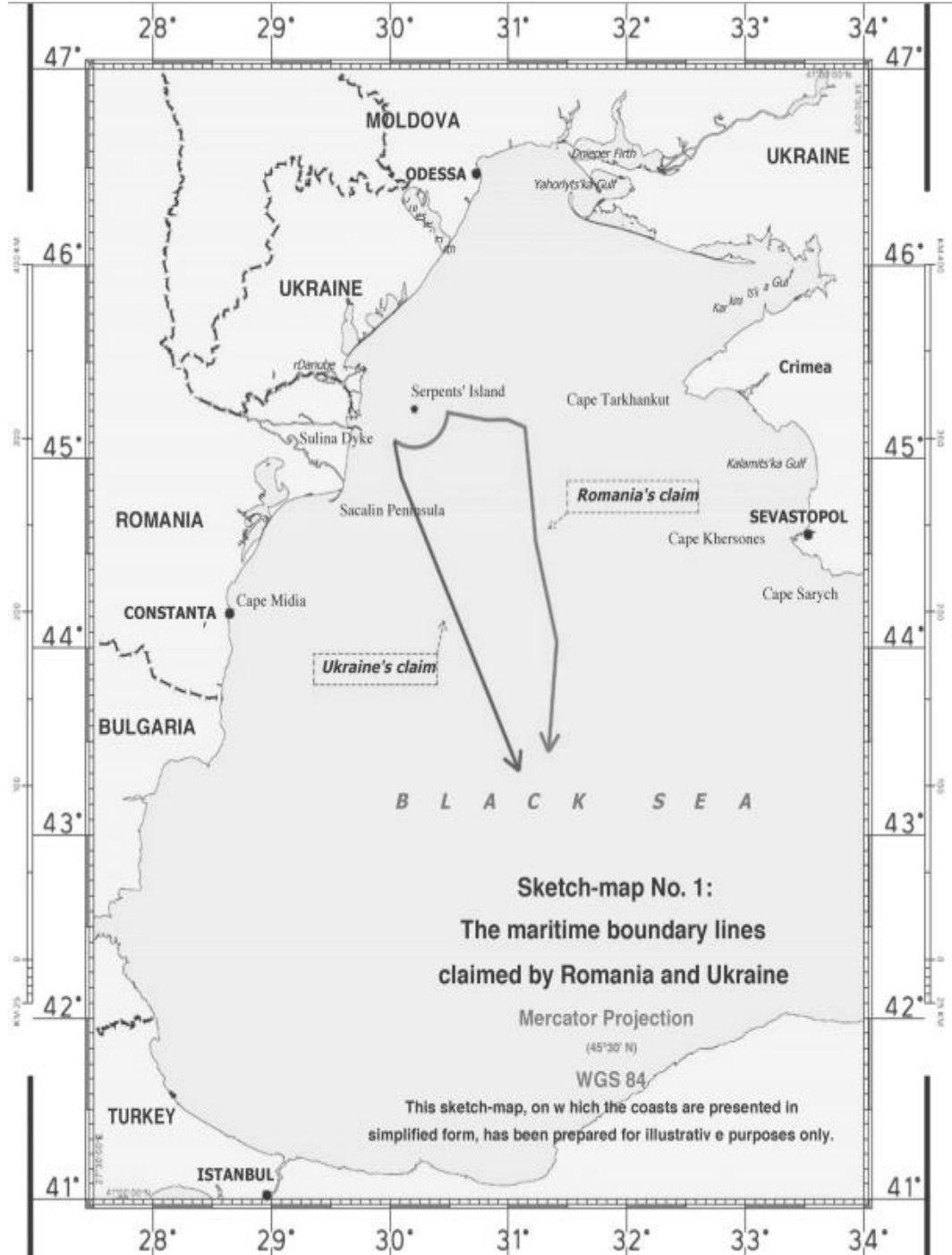
- Bitişik kıyılardaki sınırlandırmada sınırlandırma hattı, Serpents Adası'nın doğu yönüne doğru olmalıdır. Romanya kıyısı ile Ukrayna'ya bağlı Kırım Yarımadası⁴⁰⁷ kıyılarının karşılıklı olduğu bölgede ise orta hatta dayalı bir sınırlandırma hattı çizilmelidir.
- Serpents Adası yalnızca 12 millik karasularına sahip olabilir ve bu ada, sınırlandırmaya esas nokta olarak belirlenemez.
- Serpents Adası, kendine özgü bir ekonomisi ve nüfusu olmayan bir adadır. Bu yönüyle MEB ve kıta sahanlığına da sahip olması beklenemez.
- Serpents Adası, jeomorfolojik olarak kayalık statüsündedir. Ayrıca adanın doğal su kaynağının, bitki örtüsünün ve hayvan yaşamının olmaması da bu adanın kayalık statüsünde olduğunu ispat etmektedir.
- Adada yalnızca deniz feneri bakımını üstlenen birkaç kişi yaşamakta, bunların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan erzak vs. tedariki de dışarıdan sağlanmaktadır. Bu durum da adada yaşam olmadığını ortaya koyar.

⁴⁰⁵ Case Concerning Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), 3 February 2009 Judgment, <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf> , Erişim Tarihi: 18.06.2014.

⁴⁰⁶ I.C.J. , Reports, 2009: 6-8, 54, 55.

⁴⁰⁷ UAD'nin inceleme yaptığı ve karar verdiği tarihte Ukrayna'ya bağlı olan Kırım Yarımadası, Ukrayna'da 2014 yılında gerçekleşen siyasi çalkantılar neticesinde Rusya tarafından 18.03.2014'te ilhak edilmiştir. <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/26054693.asp> , Erişim Tarihi: 18.06.2014.

- Serpent Adası, tarafların genel kıyı çizgilerinin bir parçasıdır. Bu sebepten ötürü, sınırlandırma amacıyla Ukrayna'nın ilgili kıyısına dahil olarak değerlendirmeye alınamaz.

Şekil 27: Romanya ve Ukrayna'nın Sınır Çizgisi İddiaları⁴⁰⁸

⁴⁰⁸ I.C.J. , Reports, 2009: 9.

Ukrayna'nın uyuşmazlığa ilişkin iddiaları ise şöylece sıralanabilir:⁴⁰⁹

- Bitişik kıyılarda sınırlandırma hattı, taraflar arasındaki kara sınırının bittiği yer olan Tuna Nehri'nin ağzının doğusundan başlamalı, karşılıklı kıyılarda ise Romanya'nın iddiasından daha batıda bir noktadan başlamalıdır.
- Serpent Adası, geçici eşit uzaklık çizgisi oluşturulurken esas nokta olarak kabul edilmelidir.
- Sınırlandırma bakımından Serpent Adası'nın kıyıları, Ukrayna'nın ilgili kıyısının bir parçası olarak kabul edilebilir. Sınırlandırmanın ikinci aşamasında, yani geçici eşit uzaklık çizgisi sonrasında değerlendirmeye alınabilir.
- Serpent Adası, BMDHS m. 121/2'ye göre adadır. Nüfus barınımına ve ekonomik yaşama müsaittir.
- Serpent Adası'nın tatlı su kaynakları ve bitki örtüsü mevcuttur. Adada bulunan binalar vs. yerleşim imkanının olduğunu gösterir.
- Romanya'nın iddia ettiği BMDHS m. 121/3⁴¹⁰, somut olaya uygulanamaz. Zira bu madde sınırlandırma ile değil, sahip olunan deniz alanları ile ilgilidir.

B. Uygulanabilir Hukuk ve İlgili Şartlar

Romanya'ya göre, Serpent Adası ilgili şart olarak değerlendirilebilir. Teamül ve devlet uygulamalarına bakıldığında bu tip adalara ya hiç etki tanınmamakta ya da az etki tanınmaktadır.

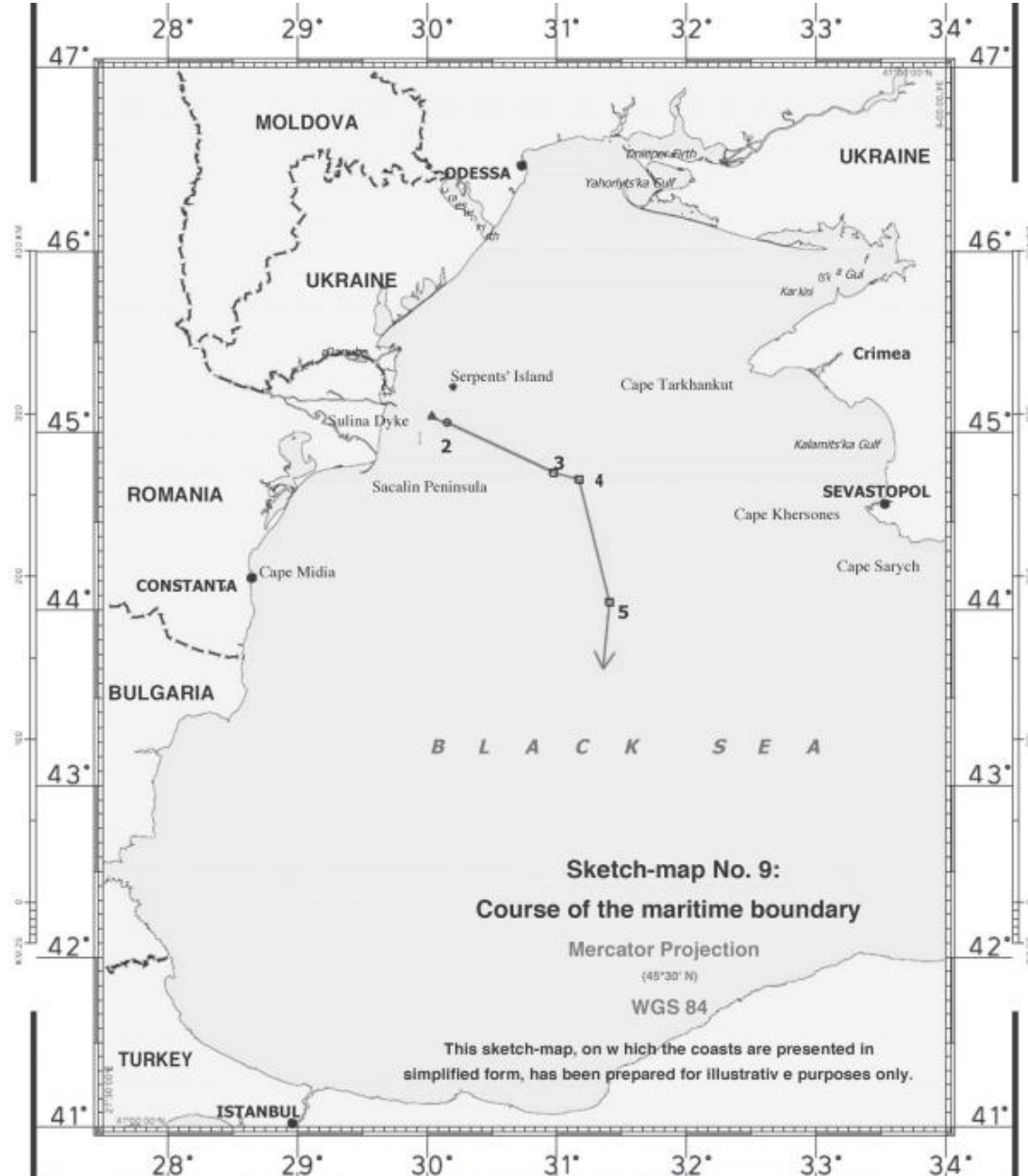
UAD, uyuşmazlığa ilişkin verdiği kararda, deniz alanlarının sınırlandırılması konusunda hakkaniyet ilkelerinin ve ilgili şartların etkisine önemli bir örnek getirmiştir. Zira, getirdiği yorumla bu ilkelerin tekdüze olmadığını ve her coğrafyanın özel şartlarına göre değerlendirilmesi gerektiğini, özellikle sınırlandırılacak alanda adaların

⁴⁰⁹ I.C.J. , Reports, 2009: 7, 8, 55, 56.

⁴¹⁰ M. 121/2: "3. paragraf hükümleri saklı kalmak üzere, bir adanın karasularının, bitişik bölgesinin, münhasır ekonomik bölgesinin ve kıta sahanlığının sınırlandırılması, işbu sözleşmenin diğer kara parçalarına uygulanabilir hükümlerine uygun olarak yapılır." http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/denizhukuku.pdf , Erişim Tarihi: 18.06.2014.

bulunması halinde daha farklı değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda bir coğrafi bölgede var olan adaya tam etki tanınabilirken, diğer bir bölgedeki adaya sınırlı etki tanınabilir.⁴¹¹

C. Uygulanan Yöntem ve Karar

Şekil 28: Romanya-Ukrayna Sınırlandırma Çizgisi Rotası⁴¹²

⁴¹¹ Bayılhoğlu, 2010: 35.

⁴¹² I.C.J. , Reports, 2009: 66.

UAD'nin kararına bakıldığında, gerek bitişik gerekse karşılıklı kıyılar arasındaki sınırlandırma çizgisinin tek çizgi olarak belirlendiği ve bu belirlemenin de eşit uzaklık yöntemi esas alınarak yapıldığı anlaşılmaktadır.⁴¹³

UAD, öncelikle geçici eşit uzaklık çizgisinde oynamalar yaparken, bölgede var olan çok küçük adaların orantısızlığa yol açabilecek durumda olması halinde bunlara hiç etki tanınmaması ya da az etki tanınması yönünde içtihatlar olduğunu ortaya koymuştur.⁴¹⁴

Mahkeme, daha önce çizilen geçici eşit uzaklık çizgisinde kıyının genel uzanımının bir parçası olmadığı için Serpent Adası'nın esas nokta olarak kabul edilmediğini belirterek gelinen ikinci aşamada bu adanın ilgili şart kapsamına alınıp alınmayacağı ve geçici eşit uzaklık çizgisinde bu sebeple değişiklik yapıp yapılmayacağının incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴¹⁵

UAD, yaptığı değerlendirmeler neticesinde, Batı Karadeniz bölgesinde Ukrayna kıyılarının kuzey, batı ve doğuya doğru uzandığı, sınırlandırma konusu alanının tamamının tarafların MEB ve kıta sahanlığı içerisinde yer aldığı, Ukrayna anakarası kıyılarının 200 millik alan dahilinde olduğu, Serpents Adası'nın da Tuna Deltası bölgesinde ve Ukrayna'nın doğu kıyısına 20 mil mesafede bulunduğu belirlemelerini yapmıştır.⁴¹⁶ Bu hususlar dikkate alınarak, yapılacak sınırlandırmada Serpent Adası'na da Ukrayna anakarasına tanınan MEB ve kıta sahanlığından daha fazlasının tanınmasının mümkün olmadığını ifade etmiş ve güney sınırına işaret etmiştir. Yani Ukrayna anakarasına tanınan MEB ve kıta sahanlığının zaten olabileceği en güney uç sınırına kadar gittiğini, bu anlamda bölgede bulunan Serpent Adası sayesinde bu sınırın daha uzağa çekilmesinin mümkün olmayacağı anlatılmak istenmiştir.⁴¹⁷

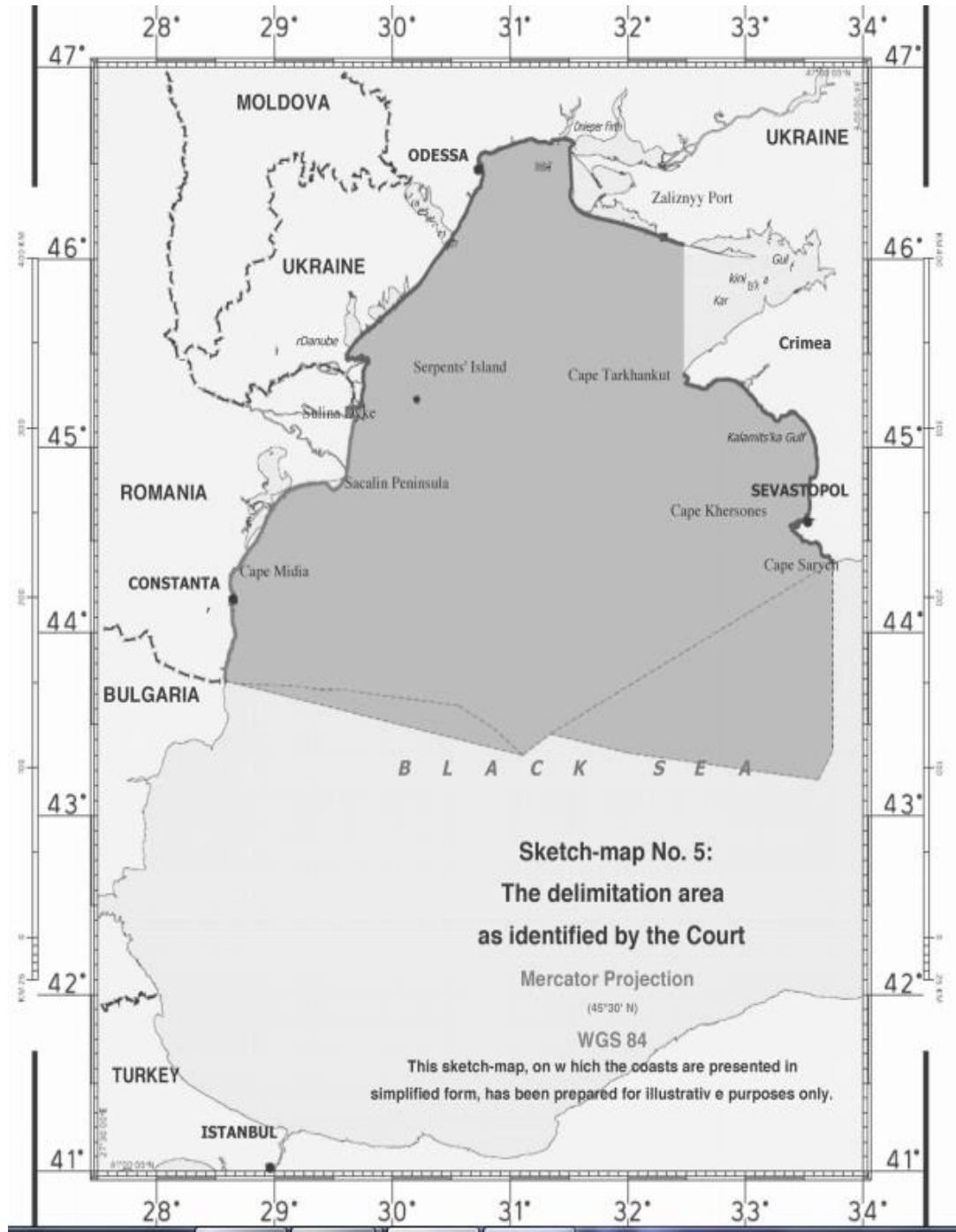
⁴¹³ I.C.J. , Reports, 2009: 63, 64, 67.

⁴¹⁴ I.C.J. , Reports, 2009: 56.

⁴¹⁵ I.C.J. , Reports, 2009: 56.

⁴¹⁶ I.C.J. , Reports, 2009: 56.

⁴¹⁷ Bayılhoğlu, 2010: 31.

Şekil 29: UAD Tarafından Çizilen Sınırlandırma Hatları⁴¹⁸

UAD, doğu bölgesi için de güney bölgesinde yaptığı tespitten ayrılmamış ve zaten Ukrayna anakarasının MEB ve kıta sahanlığının sınırlandırma alanının, Serpent

⁴¹⁸ I.C.J. , Reports, 2009: 38.

Adası'nın muhtemel MEB ve kıta sahanlığını doğu-batı yönündeki tüm alanları ile birlikte kapsadığını belirtmiştir.⁴¹⁹

UAD, bu değerlendirmeler doğrultusunda Serpent Adası'nın, Ukrayna'nın iddiaları yönünde 121/2. Madde kapsamına kabul edilmesi halinde dahi, deniz yetki alanını Ukrayna'nın sahip olduğu alandan ötesine götüremeyeceğini ifade etmiştir.⁴²⁰

Divan, Serpents Adası'nın, belirlenen geçici eşit uzaklık çizgisi üzerinde de değişikliği gerektirmediğine karar vermiştir.⁴²¹ Zira Serpents Adası, Ukrayna kıyısına 20 mil mesafede bulunmaktadır ve içtihatlarda ''ada saçağı kümeleri'' olarak bahsedilen gruba giremeyen bir adet adadır. Bu yönüyle Serpents Adası, Ukrayna kıyısını oluşturmamaktadır.⁴²²

UAD, Serpents Adası'nın Ukrayna kıyısının ilgili kesimi olarak da değerlendirilemeyeceğini, zira bu durumun Ukrayna'nın hakkı olmayan bir kazanımı elde etmesi sonucunu doğuracağını ve coğrafyanın yeniden şekillendirilmiş olacağını ifade etmiştir.⁴²³

Sonuç olarak UAD, kararında Serpents Adası'nın bir kayalık mı yoksa ada mı olduğunu belirtmemiştir. Aynı şekilde adanın, bağımsız bir MEB ve kıta sahanlığına sahip olup olmayacağını, olsa idi bunun sınırlarının ne olacağını açıklamamıştır. Bunları açıkça ortaya koyarak karar tesis etmek yerine yukarıda sayılan gerekçelerle, sınırlandırma bölgesinin coğrafi özelliklerinin adaya etki tanınmaması sonucunu getirdiğini ifade etmekle yetinmiştir.⁴²⁴

UAD, Serpent Adası'nın karasularını bile kendisi doğrudan tespit etmeyerek, bu konuda taraflar arasında yapılmış antlaşmaya atıf yaparak adanın karasuyunun 12 mil olduğunu ifade etmekle kalmıştır.⁴²⁵

⁴¹⁹ I.C.J. , Reports, 2009: 56.

⁴²⁰ I.C.J. , Reports, 2009: 56, 57.

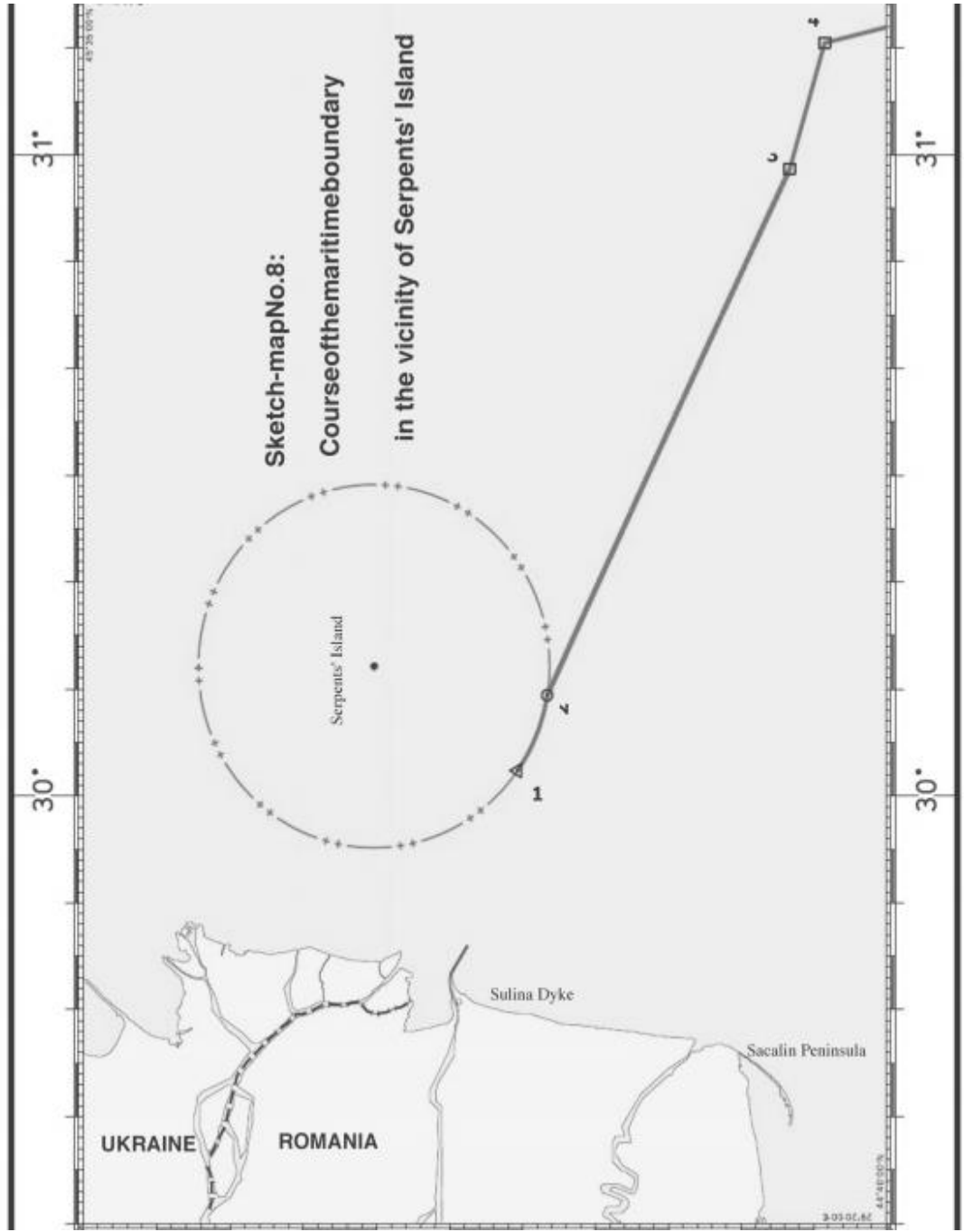
⁴²¹ I.C.J. , Reports, 2009: 57.

⁴²² I.C.J. , Reports, 2009: 45.

⁴²³ I.C.J. , Reports, 2009: 45.

⁴²⁴ Bayılloğlu, 2010: 33.

⁴²⁵ I.C.J. , Reports, 2009: 57.

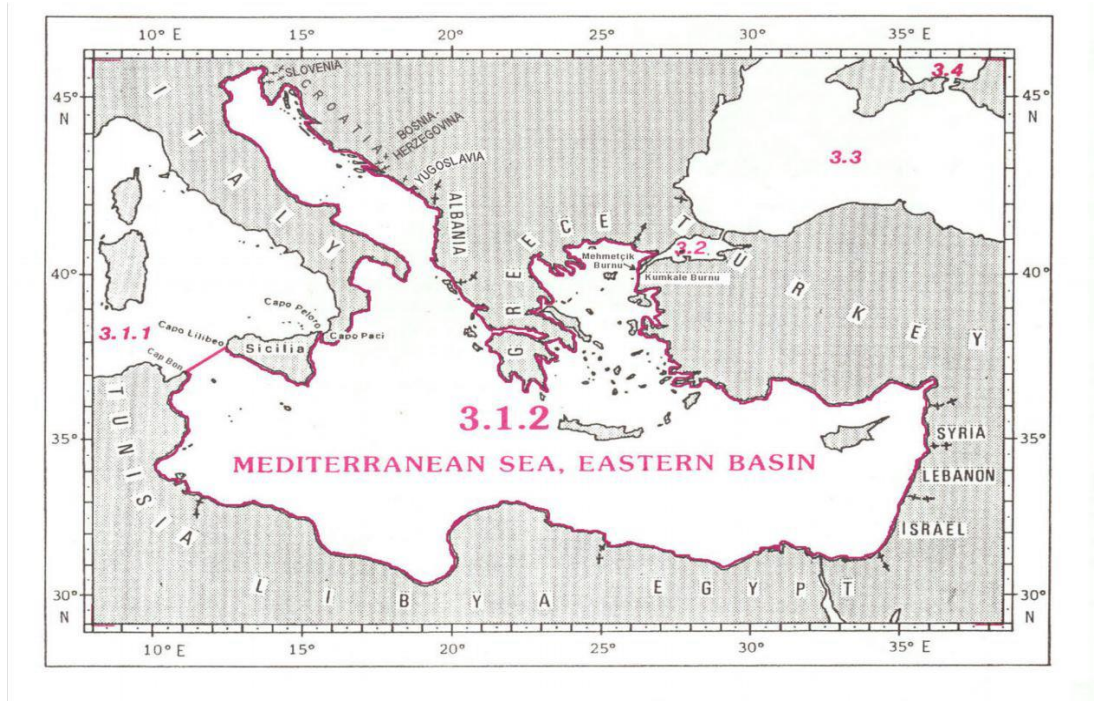
Şekil 30: Serpent Adası'nın Etrafındaki Sınırlandırma Çizgisi Rotası.⁴²⁶

⁴²⁶ I.C.J. , Reports, 2009: 65.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PETROL VE DOĞALGAZ KAYNAKLARI ÖZELİNDE DOĞU AKDENİZ'DEKİ DEVLETLERİN DENİZ YETKİ ALANLARININ HUKUKİ ANALİZİ

I- DOĞU AKDENİZ BÖLGESİNİN STRATEJİK AÇIDAN ÖNEMİ

Şekil 31: Doğu Akdeniz.⁴²⁷

Doğu Akdeniz'in coğrafi konumu dikkate alındığında, doğu ile batı üzerinde bir ticari köprü niteliğinde olduğu göze çarpmaktadır. Çünkü Doğu Akdeniz, bir yandan Mezopotamya ve Yakın Doğu'ya diğer yandan da Arap yarımadası ve Basra Körfezi'ne giden stratejik bir bölgedir. Türkiye vasıtasıyla Avrupa ticaretine, Mısır gibi ülkeler vasıtası ile de Afrika ticaretine bağlanan Doğu Akdeniz bölgesindeki Süveyş Kanalı,

⁴²⁷ "Limits of Oceans and Seas", Special Publication 23, International Hydrographic Bureau, Drft 4 th edition, Monaco-1986, sh.56.

Avrupa-Uzakdoğu arasını 7000 mil kısaltmıştır.⁴²⁸ Bu yönüyle birçok ülke için büyük önem taşımaktadır.

Doğu Akdeniz genişliği	554 mil
Kuzey-Güney hattı uzunluğu	340 mil
Türkiye kıyı uzunluğu	533 mil
Suriye kıyı uzunluğu	86 mil
Lübnan kıyı uzunluğu	125 mil
İsrail kıyı uzunluğu	128 mil
Mısır kıyı uzunluğu	528 mil

İlgili Kıyı Uzunlukları

Türkiye – Mısır – Kıbrıs Adasının Batısı	Türkiye (Dalaman Çayı – Antalya/Gazipaşa)	255 mil
	Mısır (Ras Alem El-Rum – 32° 20' D)	318 mil
	Kıbrıs (Arnauti burnu – Baf)	25 mil
Türkiye ve Kıbrıs Adasının Kuzeyi	Türkiye (Antalya/Gazipaşa – Akıncı burnu)	215 mil
	Kuzey Kıbrıs (Arnauti burnu – Karpas burnu)	135 mil
	Kuzey Kıbrıs'ta GKRY kıyı uzunluğu	30 mil
	Kuzey Kıbrıs'ta KKTC kıyı uzunluğu	105 mil
Türkiye ve Suriye	Türkiye (Taşucu – Kara sınırı)	146 mil
	Suriye (Kara sınırı – Lazkiye burnu)	26 mil
	Türkiye (Anamur burnu - Kara sınırı)	219 mil
	Suriye (Kara sınırı – Tartus)	73 mil

Şekil 32: Doğu Akdeniz'deki Coğrafi Ölçümler ve Kıyı Uzunlukları⁴²⁹

Doğu Akdeniz'in stratejik ve politik anlamda en önemli adasının Kıbrıs olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle yukarıda da bahsedildiği gibi, deniz ticareti yollarından

⁴²⁸ Yayıcı, 2012: 4.

⁴²⁹ Koç, 2006: 391.

biri olması ve bölgeye hakim “sabit bir uçak gemisi”⁴³⁰ benzerliğinde olması, bu adaya Ortadoğu kapısının kilidini açan bir anahtar niteliği kazandırmıştır.⁴³¹ Tarihin her döneminde, Asya-Afrika-Avrupa hattında egemen olmak isteyen güçlerin, bu hedeflerine ulaşabilmek için öncelikle Doğu Akdeniz bölgesini ele geçirmeyi istedikleri görülmektedir.⁴³²

Doğu Akdeniz bölgesinde hakimiyet kurma amacını anlayabilmek kolaydır. Zira, genelde, bu yolla devletler Ortadoğu’yu ve Afrika’yı kontrol etme, enerji koridorunda yer edinebilme ve kendi güvenliklerini pekiştirme gayretinde bulunmaktadırlar. Özelde de Rusya gibi büyük devletlerin güneye inme amacını⁴³³ gerçekleştirmek için çok önemli bir bölge olduğu hususu yadsınamaz. Osmanlı İmparatorluğu’nun da Rodos, Kıbrıs, Girit gibi adaları fethetmek için gösterdiği çaba, bu düşüncüyü destekler niteliktedir.⁴³⁴

Yakın tarihe bakıldığında; Fransa, Rusya, ABD ve İngiltere gibi süper güçlerin bölgede hakimiyetlerini pekiştirmek için bölge devletleri ile antlaşmalar imzaladıkları yahut da de facto uygulamalarda bulunarak bölgede kalıcı olmayı hedefledikleri görülmüştür. Örneğin,

- Fransa, 2007 yılında GKRY ile bölgedeki bazı hava üslerinin kullanımı hakkını da içeren askeri işbirliği antlaşması imzalamıştır.
- Rusya’nın Suriye’ye tam destek vermesi sebeplerinden biri, bu ülkede bulunan Tartus üssüdür.⁴³⁵
- İngiltere, Suriye’ye, kimyasal silah kullanma sebebiyle yapılacak misillemeye hazırlık için Kıbrıs’taki üslerinde yoğun hazırlık yapmıştır. Aslında olmadığı söylenen üslerin de facto varlığı teyit edilmiştir.
- Yine Suriye hadisesinde ABD, Doğu Akdeniz’deki bütün üslerini alarına geçirmiş bunun yanında bölgeye birçok savaş gemisi sevk etmiştir.

⁴³⁰ <http://www.ilk-kursun.com/haber/62936> , Erişim Tarihi: 06.11.2013.

⁴³¹ Kaya, 2007: 5.

⁴³² Yaycı, 2012: 5.

⁴³³ Dede, 2012. http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2220:rusyann-dou-akdeniz-politikalar-uezerine-bir-deneme&catid=77:ortadogu-analizler&Itemid=150 , (Erişim tarihi: 06.11.2013)

⁴³⁴ Yaycı, 2012: 6.

⁴³⁵ <http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/akoz/2012/12/08/rusya-tartus-ussunu-nereye-tasiyabilir> , (Erişim Tarihi: 06.11.2013)

Doğu Akdeniz bölgesinin bu projelerle hareketlenmesi, güvenlik adımlarını da beraberinde getirmektedir. Zira, bölgedeki ulaşım hatlarının korunması ve enerji güvenliği artık daha çok ön plana çıkan bir konudur. Bu amaca yönelik ve NATO koordinasyonunda yürüten ‘‘Etkin Çaba Harekatı’’⁴³⁶ çerçevesinde Türkiye, Akdeniz Kalkanı Projesi’ni sürdürmektedir.⁴³⁷

II- DOĞU AKDENİZ’DEKİ ENERJİ KAYNAKLARINA GENEL BAKIŞ

Doğu Akdeniz, dünyadaki petrol rezervlerinin % 68’ine, doğalgaz rezervinin ise % 41’ine sahip olan Ortadoğu’nun sıcak denizidir.⁴³⁸ Dünya coğrafyasında süper güçlerin enerji kaynakları için savaşımlara girmekten kaçınmadığı dikkate alındığında Doğu Akdeniz’i stratejik açıdan öne çıkartan en önemli unsur, hiç şüphesiz bölgedeki enerji rezervleri ve bu rezervlerin çıkarılması ve işlenmesine dönük gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmesi planlanan çalışmalardır. İlerleyen bölümlerde ayrıntısıyla incelenecek olan bölgedeki enerji faaliyetlerine ilişkin genel bir bilgi verilmesi gerekir ise, Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı projesine dikkat çekmekte fayda olacaktır.

BTC, enerjide dışa bağımlı olan Türkiye ve diğer Avrupa ülkelerinin, bu pozisyonlarından kaynaklanan dezavantajlarını minimize etme amacı taşımaktadır. Zira, adı geçen ülkeler, enerji ihtiyaçlarını gidermek için Hazar bölgesindeki rezervlere yönelmiş, bu doğrultuda söz konusu rezervlerin ülkelere güvenli şekilde naklolabilmesi için çeşitli projeler üzerine yoğunlaşmışlardır. Bu projelerin en önemlisi de BTC’dir.

BTC, Azeri-Çırac sahasından başlayan ve Gürcistan üzerinden Ceyhan’a uzanan boru hattıdır. BTC, 1 milyon varil/gün hacime sahiptir ve 1760 kilometrelik uzunluğuyla dünyanın en uzun ikinci boru hattıdır. 04.06.2006 tarihinde Ceyhan’dan tankere yüklenen

⁴³⁶ Etkin çaba harekatı, ABD’nin terörizme karşı başlattığı mücadele çerçevesinde gerçekleştirilen ve Türkiye’nin dahil olduğu bir harekattır. İki veya üç fırkateynin su üstü görev yapması şeklinde icra edilmektedir. http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/dzkkuluslararasıgorevler/NATO_Faaliyetleri.php , Erişim Tarihi: 11.11.2013.

⁴³⁷ Yayıncı, 2012: 10.

⁴³⁸ Yaşar, Yıldız, 2012: 49.

ilk petrolle başlayan süreç, 12.10.2012 tarihinde bahsi geçen hat üzerinden yapılan petrol ihracatının 1,5 milyar varile ulaşmasıyla devam etmektedir.⁴³⁹

BTC haricinde, boğazları by-pass ederek nakletme amacı taşıyan Samsun-Ceyhan boru hattı projesi, bir diğer önemli projedir. Bu proje ile,⁴⁴⁰

- Samsun'un Doğu Karadeniz'deki terminallere yakınlığı sayesinde Karadeniz'deki petrol taşımacılığı aza indirgenecek,
- Ceyhan'ın var olan altyapısı nedeniyle olası projenin maliyeti düşük olacak,
- Çevresel açıdan da en az riskli proje olacaktır.

Bahsi geçen projeler ve diğer projelerin gerçekleştirilmesi neticesinde küresel petrol sevkiyatının ortalama %7'si Türkiye üzerinden sağlanacak ve Ceyhan, Doğu Akdeniz bölgesinde çok önemli bir enerji istasyonu haline gelecektir.⁴⁴¹

Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarına ilişkin veriler, bölgenin stratejik önemini de apaçık ortaya koymaktadır. Zira verilere bakıldığında, dünyanın en büyük doğalgaz rezervlerinden birinin bu bölgede olduğu göze çarpmaktadır. Uluslararası verilere göre; Kıbrıs, Suriye, İsrail ve Lübnan arasında kalan ve Levant Havzası adı verilen bölgede 3,45 trilyon metreküp doğalgaz ve 1,7 milyar varil petrol bulunduğu düşünülmektedir.⁴⁴²

Doğu Akdeniz bölgesindeki Nil Delta Havzası'nda da aynı yoğunluk göze çarpmaktadır. Bu havzada, 6,3 trilyon metreküp doğalgaz, 6 milyar varil sıvı doğalgaz ve 1,8 milyar varil petrol bulunduğu öngörülmektedir.⁴⁴³

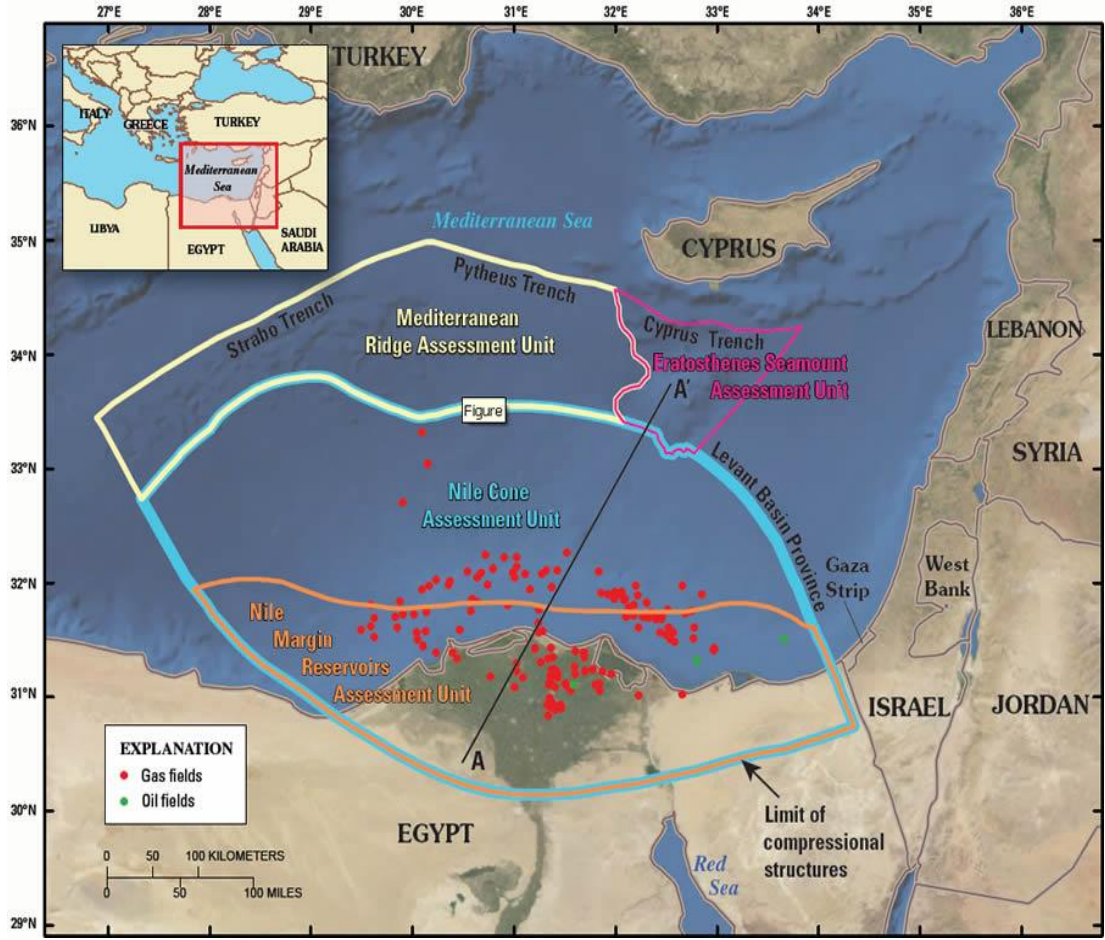
⁴³⁹ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-enerji-stratejisi.tr.mfa , Erişim Tarihi: 07.11.2013.

⁴⁴⁰ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-enerji-stratejisi.tr.mfa , Erişim Tarihi: 07.11.2013.

⁴⁴¹ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-enerji-stratejisi.tr.mfa , Erişim Tarihi: 07.11.2013.

⁴⁴² Schenk, Robertson, 2010. <http://www.usgs.gov/newsroom/article.asp?ID=2435#UoDSKnDBpVU> , Erişim Tarihi: 11.11.2013. <http://enerjiensitüsü.com/2012/09/03/akdeniz-petrol-sirketlerinin-oyun-alani-oldu/> , Erişim Tarihi: 18.11.2013.

⁴⁴³ <http://geology.com/usgs/nile-delta-oil-and-gas/> , Erişim Tarihi: 11.11.2013.

Şekil 33: Nil Delta Havzası Haritası.⁴⁴⁴

Kıbrıs adası çevresinde ise, 8 milyar varil petrol karşılığı 400 milyar dolarlık bir rezerv bulunduğu tahmin edilmektedir.⁴⁴⁵ Girit'in güney ve güneydoğu bölgesinde bulunan yaklaşık 3,5 trilyon metreküp doğalgaz da dikkate alındığında⁴⁴⁶, Doğu Akdeniz'de değeri 1,5 trilyon dolar olan 30 milyar varil petrol karşılığı hidrokarbon bulunduğu söylenebilir.⁴⁴⁷ Türkiye'nin yıllık doğalgaz tüketiminin yaklaşık 45 milyar metreküp olduğu dikkate alındığında⁴⁴⁸, Doğu Akdeniz'deki rezervlerin, Türkiye'nin ortalama 500 yıllık, Avrupa'nın ise ortalama 25 yıllık doğalgaz ihtiyacını karşılayacağı tahmin edilmektedir.

⁴⁴⁴ <http://geology.com/usgs/nile-delta-oil-and-gas/nile-delta-map-lg.jpg> , Erişim Tarihi: 11.11.2013.

⁴⁴⁵ http://www.tudav.org/index.php?option=com_content&view=article&id=96%3Aakdeniz-tuerkiye-kapanyor-mu&catid=40%3Amuenehasr-ekonomik-boelge&Itemid=54&lang=tr , Erişim Tarihi: 11.11.2013.

⁴⁴⁶ <http://www.sfakia-crete.com/forum2/list.php?3> , Erişim Tarihi: 11.11.2013.

⁴⁴⁷ Yayı, 2012: 11.

⁴⁴⁸ <http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2013/03/05/turkiyenin-40-yillik-tuketimini-karsilayacak> , Erişim Tarihi: 11.11.2013.

Doğu Akdeniz’de var olduğu bilinen ve TPAO tarafından tespiti de yapılan diğer bir enerji kaynağı ise gaz hidrattır.⁴⁴⁹ Türkiye için bakıldığında, gaz hidrat rezervlerinin Antalya civarında yoğunlaştığı ve bu alanın ortalama 80.000 kilometre kare olduğu tahmin edilmektedir.⁴⁵⁰

III- DOĞU AKDENİZ’DEKİ ÜLKELERİN DENİZ YETKİ ALANLARININ HUKUKİ ANALİZİ

A. Yunanistan

Yunanistan’ın hedefi; Girit, Kaşot, Kerpe, Rodos ve Meis hattı temelinde ortay hatta dayanan deniz yetki alanı sınırlandırması yapmaktır.⁴⁵¹ Bu amacını, Türkiye’nin, GKRY ile Mısır arasındaki MEB antlaşmasına⁴⁵² ilişkin vermiş olduğu notaya⁴⁵³ karşılık ilettiği notada⁴⁵⁴ da ifade etmiştir. Yunanistan, bu notasında Meis de dahil olmak üzere adalara şartsız tam kıta sahanlığı tanınmasını istemekte ve Türkiye ile arasındaki kıta sahanlığının en uç ada ile Anadolu anakarası arasındaki ortay hatta göre belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Böylece Türkiye’ye Meis ve Rodos adalarının kuzeyi kalacak, buna karşın Yunanistan, güneyde geniş bir alanda yukarıda zikredilen hat temelinde kıta sahanlığı ve MEB’e sahip olacaktır.⁴⁵⁵ Bu hedefe ulaşabilmek için geçtiğimiz yıllarda Mısır ve Libya ile yaptığı görüşmeler,⁴⁵⁶ Türkiye’nin tutumu, Mısır’ın Türkiye’ye verdiği önem⁴⁵⁷ ve adı geçen ülkelerdeki siyasi çalkantılar neticesinde sonuçsuz kalmıştır. Ancak, Yunanistan bir yandan da GKRY ile sınırlandırma konusunda antlaşma yapmayı düşünürken, hiçbir antlaşmaya gerek kalmadan da bu işin

⁴⁴⁹ ‘‘Gaz hidratlar, su molekülleri ile düşük moleküler ağırlıklı gazların bir kafes içerisine hapsolmesiyle oluşan ve buza benzeyen kristalin katılar olup, gaz yoğunluğu çözeltide tutulabilen miktarı aştığında yüksek basınç ve düşük sıcaklık koşulları altında oluşurlar.’’ http://web.deu.edu.tr/seislab/tr_gazhidrat.html , Erişim Tarihi: 11.11.2013.

⁴⁵⁰ Yaycı, 2012: 13.

⁴⁵¹ Yaycı, 2012: 19, Başeren, 2012: 51.

⁴⁵² Metin için bkz. Law of the Sea Bulletin, Vol. 52, 2003: 45-47.

⁴⁵³ 02.03.2004 tarih ve 2004/Turkuno DT/4739 sayılı nota. Metin için bkz. Law of the Sea Bulletin, Vol. 54, 2004: 127.

⁴⁵⁴ 24.02.2005 tarihli nota. Metin için bkz. Law of the Sea Bulletin, Vol. 57, 2005: 129.

⁴⁵⁵ Başeren, 2010: 8.

⁴⁵⁶ <http://gundem.bugun.com.tr/turkiyeye-akdenizde-buyuk-oyun-haberi/176728> , Erişim tarihi: 13.11.2013..

⁴⁵⁷ Gounaris, 2002: 29

gerçekleştirilebileceğini savunan Yunan siyasetçiler de vardır.⁴⁵⁸ Bunun yanında İsrail'in, Yunanistan'ın ilan ettiği MEB'i tanıyan haritalar yayımladığı da dillendirilen bir diğer noktadır.⁴⁵⁹

Yunanistan'ın yukarıda belirtilen adaların kıyılarını temel hat olarak GKRY ile ortay hat oluşturmak istemesinin sebebi, bu yolla Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hareket alanını çok sınırlı bir düzeye çekmek ve Türkiye'nin MEB'ini ve kıta sahanlığını Antalya Körfezi ile sınırlı tutmaktır. Bu yaklaşımın uluslararası hukuk normlarıyla UAD'nin emsal kararlarıyla bağdaşmadığı açıktır.⁴⁶⁰

Şekil 34: Türkiye'nin Olası Yetki Alanları. Soldaki haritada, Türkiye'nin 145.000 km²'lik olası asgari MEB'i, sağdaki haritada ise Yunanistan'ın gerçekleştirmek istediği ve Türkiye'nin MEB'ini 41.000 km²'ye düşüren hedefi yer almaktadır.⁴⁶¹

B. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

GKRY, karasularının genişliğini 12 mil olarak ilan etmiştir.⁴⁶² Ayrıca kıta sahanlığının da 200 m derinlik ve işletilebilirlik esasına dayandığını belirten bir yasası vardır.⁴⁶³

⁴⁵⁸ <http://www.samanyoluhaber.com/gundem/Papandreudan-sert-aciklama/533796/> , Erişim Tarihi: 13.11.2013.

⁴⁵⁹ <http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/58/news/50345> , Erişim Tarihi: 13.11.2013.

⁴⁶⁰ Yayı, 2012: 20. Aşağıda, "Türkiye" başlığı altında detaylara yer verilecektir.

⁴⁶¹ Yayı, 2012: 25.

⁴⁶² http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CYP_1964_Law.pdf , Erişim Tarihi: 14.11.2013.

GKRY, 2004 yılında ise 24 mil genişliğinde bitişik bölge⁴⁶⁴ ve 200 mil genişliğinde MEB ilan etmiştir.⁴⁶⁵ Gerek bitişik bölge gerekse MEB ilanında, bölgedeki ülkelerle bir anlaşma yapılınca kadar sınıra ilişkin ortay hat esasının geçerli olacağı belirtilmiştir.

1. GKRY'nin Resmi Görüşünün Hukuki Metinler Aracılığıyla Deklare Edilmesi

GKRY'nin 2003 yılında Mısır ile yaptığı MEB sınırlandırma antlaşması sonrasında Türkiye, bir nota ile protestosunu BM'ye bildirmiş ve bu antlaşmayı tanımadığını ifade etmiştir.⁴⁶⁶ Karşılığını 28.12.2004 tarihli nota⁴⁶⁷ ile veren GKRY, 1974'te ülkelerinin kıta sahanlığını ifade eden bir kanun çıkarttıklarını ve 1993'te esas hatlarını gösteren koordinat ve haritaları BM'ye sunduklarını, Türkiye'nin bunlara herhangi bir itirazda bulunmadığını ve bu yolla iddialarını zımnen tanıdığını belirtmiştir.

Türkiye'nin 04.10.2005 tarihli nota⁴⁶⁸ ile bu iddialara karşı çıkması sonrasında GKRY, bu kez 19.10.2006 tarihli nota⁴⁶⁹ ile Türkiye'nin meşru "Kıbrıs Cumhuriyeti" ile görüşmeler yapmasını beklediklerini belirtmiştir.

GKRY'nin petrol ve doğalgaz araması için ruhsat sahaları üzerine Türkiye'den gelen açıklama sonrasında⁴⁷⁰ GKRY, yapılan işlemlerin "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin" 1982 BMDHS'den kaynaklanan haklarına aykırılık teşkil etmediğini belirtmiştir.

⁴⁶³ http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CYP_1974_Law.pdf , Erişim Tarihi: 14.11.2013.

⁴⁶⁴ http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/cyp_2004_cz_proclamation.pdf , Erişim Tarihi: 14.11.2013.

⁴⁶⁵ http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/cyp_2004_eez_proclamation.pdf , Erişim Tarihi: 14.11.2013.

⁴⁶⁶ 02.03.2004 tarih ve 2004/Turkuno DT/4739 sayılı notası.

⁴⁶⁷ Law of the Sea Bulletin, 2005: 124, 125.

⁴⁶⁸ Law of the Sea Bulletin, 2006: 34.

⁴⁶⁹ Law of the Sea Bulletin, 2007: 164.

⁴⁷⁰ http://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-ilgilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_-tr.mfa , Erişim Tarihi: 18.11.2013.

2. GKRY'nin Çabaları ve Süregelen Faaliyetler

GKRY, 02.04.2004 tarihinde, 21.03.2003'ten itibaren geçerli olmak kaydıyla, Türkiye ve KKTC ile aralarında ihtilaflı olan hususları dikkate almaksızın ‘‘Kıbrıs Cumhuriyeti’’ ismiyle MEB ilan etmiştir. GKRY, sırasıyla, 17.02.2003'te Mısır, 17.01.2007 Lübnan ve 17.12.2010 tarihinde İsrail ile MEB sınırlandırma akitleri yapmıştır. GKRY'nin Lübnan ile yapmış olduğu antlaşma, Türkiye'nin çabası sayesinde Lübnan iç hukukunda uzun süre onaylanmamış ancak bu durum 2011 Ağustos'una kadar devam edebilmiştir. Ayrıca GKRY'nin, Suriye ve Libya ile de bu doğrultuda antlaşmalar yapmak için çaba sarf ettiği bilinmektedir.⁴⁷¹

Şekil 35: Yunanistan ve GKRY'nin Doğu Akdeniz'deki Sınırlandırma Alanı Hedefleri⁴⁷²

⁴⁷¹ Yaycı, 2012: 17.

⁴⁷² <http://pnyka21os.wordpress.com> , Erişim Tarihi: 22.11.2013.

NOKTA	ENLEM (K)	BOYLAM (D)
1	33 45 00	030 05 00
2	33 34 00	030 28 30
3	33 30 40	030 36 40
4	33 21 20	031 07 00
5	33 11 30	031 36 30
6	33 07 20	032 01 20
7	33 00 40	032 31 00
8	32 53 20	032 58 20

Şekil 36: Mısır-GKRY Meb Sınırının Koordinatları⁴⁷³

İlgili devletlerle antlaşmaların imzalanması sonrasında 2007 tarihinde GKRY, güney sularında 13 adet petrol arama ruhsatı sahası ilan etmiştir. İlan edilen parsellerden sekizinde KKTC'nin de hakkı bulunurken, diğer beşi ise Türk kıta sahanlığını işgal etmektedir. Sözü edilen 13 parselde açılan ihaleye Norveçli DNO Oil, İngiliz IOR ve BAE'li LOG firmalarının oluşturduğu bir konsorsiyum katılmış ve 6 ile 11 nolu sahalar için verdikleri teklifi daha sonra geri çekmişlerdir.⁴⁷⁴

GKRY'nin ilan ettiği parsellerden Afrodite isimli 12 nolu parselde halen sıcak gelişmeler yaşanmaktadır.⁴⁷⁵ 12 nolu parselde halen devam eden sondaj çalışmalarını⁴⁷⁶ yapan ve bu parselin %70 hissesine sahip olan Amerikan Noble Energy ile %30 hissesine sahip olan İsraili Delek şirketleri, daha sonra miktarı tartışma konusu olsa da⁴⁷⁷ bu

⁴⁷³ Başeren, 2010: 12.

⁴⁷⁴ Başeren, 2010: 13.

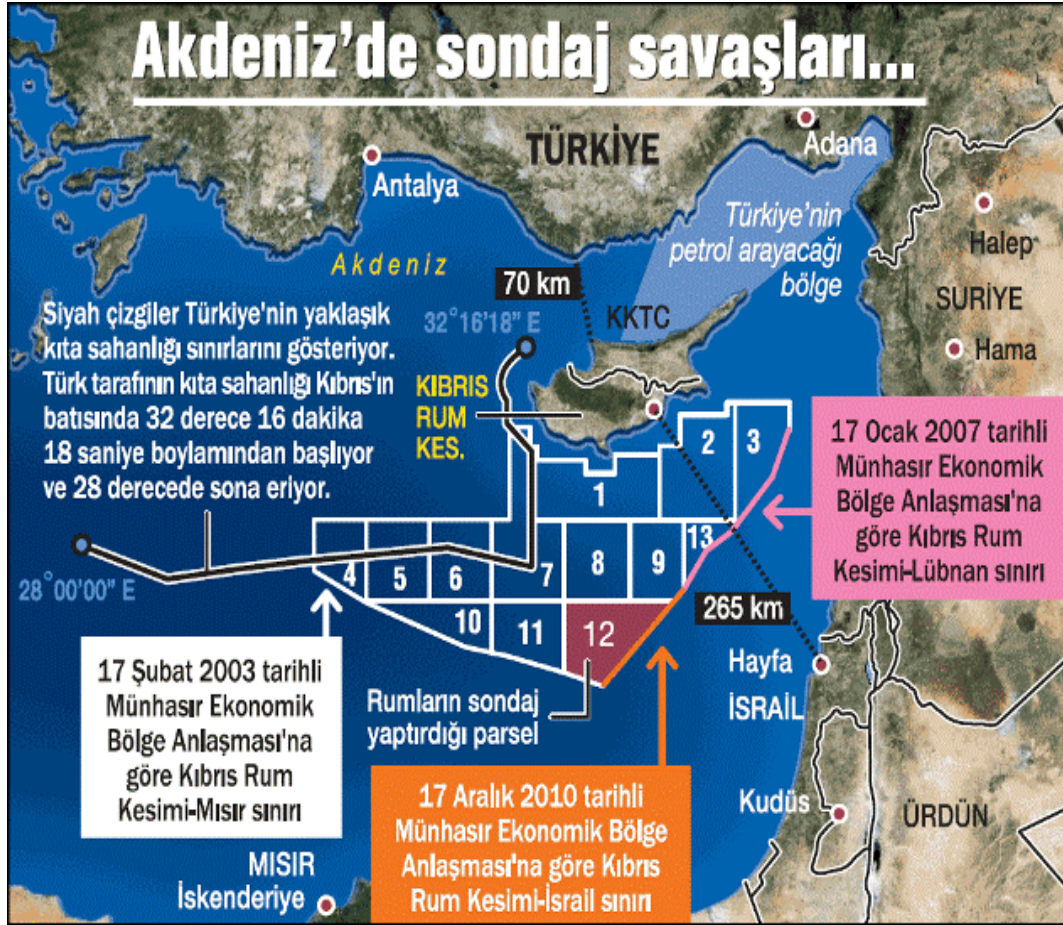
⁴⁷⁵ Noble şirketi, belirtilen parselde tahmini rezervi 56 milyar metreküp olan yeni bir doğalgaz yatağı bulunduğunu ilan etmiştir. Ancak bu bile LNG terminali kurulumu için yeterli değildir. <http://www.interpress.com/mobilmail/61933e32-01f5-4b38-a5e4-37437104fd0a.html> , Erişim Tarihi: 05.05.2014.

⁴⁷⁶ Nitekim Rumlarca kısa sürede ikinci sondajın yapılacağına dair haberler yayımlandı. <http://enerjienstitusu.com/2013/05/29/dogu-akdenizde-ikinci-rum-sondaji/> , Erişim Tarihi: 18.11.2013.

⁴⁷⁷ <http://enerjienstitusu.com/2013/09/05/rum-dogalgazinda-rezervlerin-tahmin-edilenin-altinda-oldugu-aciklandi/> , Erişim Tarihi: 18.11.2013. <http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32290431&haberenc=QDQJ4G2ncfG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=0&mid=2636> , Erişim Tarihi: 13.05.2014. <http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32315509&haberenc=ztWC7YR14PjG6iY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=0&mid=2636> , Erişim Tarihi: 14.05.2014.

parşelde 200 milyar metreküplük doğalgaz bulunduğunu 2011 yılında açıklamıştı.⁴⁷⁸ Geline aşamada, çıkartılan bu doğalgaz rezervinin nasıl dünyaya pazarlanacağı tartışılmakta ve iki alternatif üzerinde durulmaktadır.⁴⁷⁹

- 1- Boru hatları tesis etmek suretiyle ulaştırma,
- 2- LNG (sıvılaştırılmış doğalgaz) ihracat tesisi kurulması.

Şekil 34: GKRY'nin İlan Ettiği Petrol Arama Sahaları⁴⁸⁰

⁴⁷⁸ http://www.gazete24.com/haber/rumlar-akdenizde-200-milyar-metrekup-gaz-buldu_75929.html , Erişim Tarihi: 15.11.2013.

⁴⁷⁹ <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=23560449> , Erişim Tarihi: 15.11.2013.

⁴⁸⁰ <http://www.analizmerkezi.com/haber/bes-soruda-kibris-ve-akdeniz-krizi-25451.html> , Erişim Tarihi: 15.11.2013. Şekilde görüldüğü gibi; 1, 4, 5, 6 ve 7 nolu parşeller Türk kıta sahanlığı ile çakışmakta, 2, 3, 8, 9, 12 ve 13 nolu parşellerde ise adada yaşayan asli unsurlardan olan KKTC'nin de hakkı bulunmaktadır.

Şekil 38: Afrodite, Leviatan ve Tamar Bölgeleri.⁴⁸¹

Sözü edilen iki alternatife karar verilirken şüphesiz maliyetler göz önünde tutulacaktır. Boru hatları vasıtasıyla ulaşım şüphesiz çok daha az maliyetli olacaktır. Maliyet hesabı yapıldığında, boru hattı ile ulaşımın LNG yolundan ortalama 7 kat daha ucuza mal olacağı belirtilmiştir.⁴⁸² Zira, ilgili bölgede çıkartılacak doğalgazın boru hatları yoluyla dünya pazarına ulaştırılmasının maliyeti ortalama 2-2,5 milyar dolar olup geri dönüşü ortalama 4 yıl olacak olmasına karşın aynı işlemin LNG tesisi yoluyla gerçekleştirilmesi halinde ise Almanya'nın finansal desteğine rağmen⁴⁸³ maliyet 10 milyar doları bulacak ve geri dönüşü de 15 yıl civarı bir süreyi bulacaktır.⁴⁸⁴ Bu durum da bölge ülkelerinin, Türkiye'nin kapısını çalarak başta Kıbrıs sorunu olmak üzere, boru hattı projesinin önündeki diğer engellerin ortadan kaldırılması için talepte bulunmasına sebebiyet vermektedir.⁴⁸⁵

⁴⁸¹

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32479697&haberenc=OcA5TCIzBDDG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=0&mid=2636> , Erişim Tarihi: 22.05.2014.

⁴⁸² <http://www.interpress.com/mobilmail/51301088-f132-4ddf-aa39-a90920cbfa28.html> , Erişim Tarihi: 05.06.2014.

⁴⁸³ <http://www.interpress.com/mobilmail/61933e32-01f5-4b38-a5e4-37437104fd0a.html> , Erişim Tarihi: 05.05.2014.

⁴⁸⁴ <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=23560449> , Erişim Tarihi: 15.11.2013.

⁴⁸⁵

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32795388&haberenc=eVwYjn8pBDG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=1&mid=2636> , Erişim Tarihi: 09.06.2014.

Şekil 39: Doğu Akdeniz Bölgesindeki Son Durum.⁴⁸⁶

Her ne kadar GKRY, LNG tesisi için aşama kaydediyor görünse dahi⁴⁸⁷ iki alternatiften hangisinin gerçekleşeceği, başta Türkiye olmak üzere GKRY ve KKTC ile Yunanistan devletlerinin tutumlarına göre şekillenecektir. Çünkü yukarıda bahsedilen boru hattı tercihinin gerçekleştirilmesi halinde bu hattın güzergahı hiç şüphesiz Türkiye'den geçecektir. Güney gaz koridoru kapsamında olan Türkiye üzerinden, örneğin Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı'na (TANAP) bağlanarak Avrupa'ya gaz akışı sağlanacak, bu yolla halen Ukrayna meselesi⁴⁸⁸ nedeniyle AB ile büyük sorunlar yaşayan Rusya gazına olan ihtiyaç azalacaktır.⁴⁸⁹ Bu da sayılan dört devletin Kıbrıs adasındaki çözüme yönelik adımlarına bağlıdır. Zira, halen devam etmekte olan müzakere öncesi görüşmelerin de bu enerji projesi ile doğrudan bağlantılı olduğu dile getirilmektedir.⁴⁹⁰ ABD'li yetkililerin bu konudaki tutumu da, adada bir an önce çözümün gerçekleşmesi ile

⁴⁸⁶

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32795388&haberenc=eViwYjn8pBDG6rY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=1&mid=2636> , Erişim Tarihi: 09.06.2014.

⁴⁸⁷ <http://enerjienstitusu.com/2013/06/27/kibris-rum-yonetimi-lng-on-anlasmasini-medya-sovuna-cevirdi/> , Erişim Tarihi: 18.11.2013. <http://www.guncelkibris.com/total-ile-terminal-konusunda-karsilikli-anlayis-memorandumu-imzalandi/>

⁴⁸⁸ Ukrayna'da Kasım 2013'te devlet başkanı Yanukoviç'in halk isyanıyla devrilmesinin ardından, Rusya Kırım'ı ilhak ettiğini ilan etmiş, ardından başta Rusya yanlısı nüfusun yoğunlukta olduğu bölgelerde karşı isyanlar başlatılmış, 2014 Mayıs itibarıyla de Ukrayna ordusu müdahaleler gerçekleştirmiştir. Halen iç savaş benzeri bir durum ülkede sürmektedir.

⁴⁸⁹ Gürel, Mullen, 2014: 4. <http://worg/tpfiles/pusula/current.pdf> , Erişim Tarihi: 05.05.2014.

⁴⁹⁰ <http://enerjienstitusu.com/2013/11/11/dogu-akdenizdeki-dogalgaz-rum-tarafi-icin-kibris-cozumune-motivasyon-oldu/> , Erişim Tarihi: 18.11.2013.

Rusya'ya olan bağımlılığın azaltılması yönündedir.⁴⁹¹ Özellikle GKRY ve Yunanistan'ın içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıların, çözüme pozitif katkı sağladığı söylenebilir. Ancak, çözüme her zaman Türk tarafının daha çok ihtiyacı olduğunu dile getirenler de vardır.⁴⁹²

Bahsi geçen alternatifte İsrail faktörü de unutulmamalıdır. Zira, çözümün gerçekleşmesi halinde İsrail'den başlayıp, Kıbrıs'ın MEB'inden geçerek Türkiye'ye yönelen bir doğalgaz boru hattı kurulacak ve bu hattı besleyecek gidecek gazın bir kısmı İsrail'den sağlanacaktır. İsrail'in ihracata ayırdığı 320 milyar metreküplük gaz rezervi de bu provizyonun gerçekleşmesine yeter kapasitededir.⁴⁹³

Kıbrıs'ta tarafların uzlaşısıyla çözümün sağlanması halinde, tarafların tamamının çeşitli kazanımlar sağlayacağı açıktır. Bu doğrultuda,⁴⁹⁴

- Türkiye, AB ile müzakere sürecindeki 35 fasıldan GKRY'nin vetosu nedeniyle açılmayan 14 fasılı da açtırabilecek,
- Türkiye mevcut kaynaklarından daha ucuz, alternatif bir doğalgaz kaynağına yönelebilecek,
- KKTC, doğalgaz gelirinden hisse alabilecek,
- İsrail, jeopolitik avantajlar kazanacak ve doğalgaz ihracat pazarını genişletebilecektir.

⁴⁹¹

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32314054&haberenc=kgQzX3WmJVzG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=0&mid=2636> , Erişim Tarihi: 14.05.2014. Nitekim şu sıralarda, ABD Başkan Yardımcısı, taraflarla görüşme yaparak müzakerelere hız kazandırmak için bölgede bulunmaktadır. <http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32448730&haberenc=J16BN2eQ12jG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=0&mid=2636> , Erişim Tarihi: 21.05.2014. <http://www.mynet.com/haber/gazeteler/milli-gazete-gazetesi-oku.html> , Erişim Tarihi: 22.05.2014. <http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32448730&haberenc=J16BN2eQ12jG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=1&mid=2636> , Erişim Tarihi: 21.05.2014. <http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32479697&haberenc=Oca5TCIzBDDG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=0&mid=2636> , Erişim Tarihi: 22.05.2014. <http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32495569&haberenc=W%2B9izOcqRRfG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=1&mid=2636> , Erişim Tarihi: 23.05.2014. <http://www.mynet.com/haber/gazeteler/yeni-safak-gazetesi-oku.html> , Erişim Tarihi: 03.06.2014.

⁴⁹²

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32633439&haberenc=A4faK5pJl7%2FG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=0&mid=2636> , Erişim Tarihi: 29.05.2014.

⁴⁹³ Gürel, Mullen, 2014: 5. <http://worg/tpfiles/pusula/current.pdf> , Erişim Tarihi: 05.05.2014.

⁴⁹⁴ Gürel, Mullen, 2014: 4, 5. <http://worg/tpfiles/pusula/current.pdf> , Erişim Tarihi: 05.05.2014.

C. Mısır

1958 yılından bu güne, 12 millik karasuları uygulaması gerçekleştiren Mısır⁴⁹⁵, 1990 yılında da düz esas hatlarını ilan etmiştir.⁴⁹⁶ Bunun yanında 200 metre veya işletilebilir derinliğe kadar kıta sahanlığı haklarını belirten de bir düzenlemesi mevcuttur.⁴⁹⁷ Mısır, BMDHS'nin imzalanmasını müteakip, karasularının sınırını aşan ancak BMDHS'ce yetki verilmiş MEB alanlarında da egemen haklarını kullanacağını ve komşu devletlerin haklarına zarar vermeyeceğini de deklare etmiştir.⁴⁹⁸

Mısır, ihtilafli olmayan sularda zaten petrol ve doğalgaz faaliyetlerinde bulunmaktadır. Mısır'ı Doğu Akdeniz'deki enerji çatışmasında önemli bir ülke konumuna getiren husus ise GKRY ile yaptığı antlaşmadır. Mısır, daha önce Kıbrıs adasının legal temsilcisi olarak GKRY'yi tanıdığını, kendileri ile birlikte GKRY'nin de BMDHS'ye taraf devletler olduğu, bu yönüyle iki devlet arasında bir sınırlandırma antlaşmasının yapılmasının kolay olacağını ifade etmiştir.⁴⁹⁹ Türkiye ise gidişata engel olabilmek amacıyla Mısır ile görüşmeler gerçekleştirmiş ve bu görüşmelerde GKRY'nin Kıbrıs'ın temsilcisi olmadığını, böyle bir antlaşmanın Türkiye ve KKTC'nin haklarını haleldar edeceği ve uluslararası hukuka uygun olmadığını dile getirmiştir.

Anılan gelişme sonrasında ise Mısır, Kıbrıs sorununa müdahil olmak istemediğini, amacının uluslararası hukuk nezdinde tanınan devlet durumunda olan GKRY ile sınırlandırma antlaşması yapmak ve bu yolla Doğu Akdeniz'deki olası yetki uyuşmazlıklarının önüne geçmek olduğunu, olası antlaşmanın adanın kuzeyine ilişkin olmadığını beyan etmekle yetinmiştir.⁵⁰⁰

Sözü edilen girişimlere rağmen 17.02.2003 tarihinde sınırlandırma antlaşması Mısır ve GKRY arasında akdedilmiş ve bu akit ile iki devlet arasındaki MEB sınırı, Kıbrıs

⁴⁹⁵ http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/EGY_1958_Decree.pdf , Erişim Tarihi: 19.11.2013.

⁴⁹⁶ Law of the Sea Bulletin, 1990: 3-11.

⁴⁹⁷ http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/EGY_1958_Decision.pdf , Erişim Tarihi: 19.11.2013.

⁴⁹⁸ http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_declarations.htm#Egypt_Upon_ratification , Erişim Tarihi: 19.11.2013.

⁴⁹⁹ Kaya, 2007: 37.

⁵⁰⁰ Kaya, 2007: 38.

ve Afrika sahilleri arasındaki eşit uzaklık ilkesi çerçevesinde tayin edilmiştir.⁵⁰¹ 2005 ve 2006 yıllarında Mısır ve GKRY, Doğu Akdeniz’de petrol ve doğalgaz aramaları konusunda da işbirliği içeren çeşitli protokol ve antlaşmalar imzalamaya devam etmiştir.

GKRY ve Mısır arasında yapılan antlaşmanın GKRY lehine ve Mısır aleyhine sonuçlar doğurduğu geçen yıllarda çarpıcı bir biçimde ortaya çıkmıştır. İlk olarak GKRY’den yapılan açıklamada, Mısır ile yapılan andlaşma neticesinde GKRY’nin sahip olduğu deniz alanlarının dört katı daha fazlası bir alanda artık egemen olduğu ifade edilmiştir. GKRY lehine genişleyen bu alanın Mısır aleyhine olduğu da şüphe götürmemektedir. Zira, Mısır, GKRY yerine Türkiye ile bir sınırlandırma antlaşması yapmış olsaydı, kıta sahanlığı ve MEB bakımından halihazırda sahip olduğu deniz alanının 12.000 km daha fazlasına sahip olabilecekti. Bu rakam ise Mısır’ın %1 büyüklüğüne tekabül ederken, 9.521,85 km⁵⁰² alana sahip Kıbrıs adasından da daha büyük bir bölgeyi işaret etmektedir.⁵⁰³

Mısır’ın konuya ilişkin kayıplarının olası senaryolara göre artacağını söylemek mümkündür. Örneğin Mısır, Yunanistan ile Yunanistan’ın görüşü doğrultusunda, Meis-Girit hattını esas alarak bir sınırlandırma antlaşması yaparsa ilave 7400 km’lik bir kayba daha uğrayacaktır. Oysa uluslararası hukuka da aykırı olan böyle bir antlaşma yerine Türkiye ile yapılacak olası bir sınırlandırma antlaşmasında ortaya hat daha kuzeye kayacak ve Mısır, bahsedilen kayıptan kurtulmuş olacaktır.⁵⁰⁴

Mısır, olası kayıplarını ve Türkiye ile önemli ölçüde artan dostane ilişkilerini dikkate alarak 2013 yılı Mart ayında, GKRY ile yapmış olduğu 2003 tarihli sınırlandırma antlaşmasını, kabul ettiği bir yasa ile tek taraflı feshetmiş ve yapılacak yeni bir antlaşmaya ancak Türkiye’nin de katılması halinde onay verebileceğini açıklamıştır. Bu gelişme üzerine Rum yetkililer, aktedilen bir uluslararası antlaşmanın tek taraflı feshedilemeyeceğini belirtse de Mısır, bu girişiminden geri adım atmamıştır.⁵⁰⁵ Ancak

⁵⁰¹ <http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/EGY-CYP2003EZ.pdf> , Erişim Tarihi: 19.11.2013.

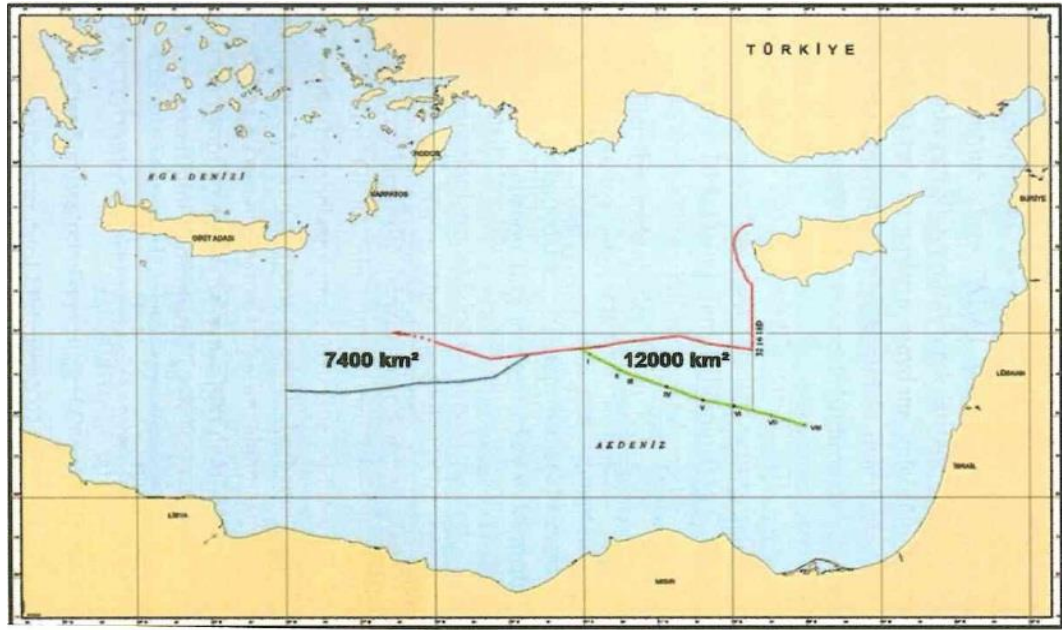
⁵⁰² Üç boyutlu ölçümlere göre belirlenmiştir.

⁵⁰³ Başeren, 2010: 20, 22.

⁵⁰⁴ Başeren, 2010: 22.

⁵⁰⁵ <http://www.internethaber.com/misir-rum-yonetimini-ve-israili-soke-etti-510747h.htm> , Erişim Tarihi: 20.11.2013.

2013 Temmuz’unda askeri darbe ile Mısır yönetimini ele geçiren ve halen iktidarı elinde bulunduran oluşumun bu konuda atacağı adım merak konusudur. Zira Türkiye, bu askeri darbeye şiddetle karşı durmuş ve tavrını devrik Mursi rejiminden yana koymuştur. Sınırlandırma konusuna ilişkin henüz bir gelişme yaşanmamıştır.

Şekil 40: Mısır’ın Kayıp Olasılıkları. Mısır’ın Türkiye ile değil de GKRY ile sınır antlaşması yapması nedeniyle yaşadığı kayıp ve Yunanistan ile yapılacak olası andlaşma halinde yaşayacağı kayıp.⁵⁰⁶

D. Suriye

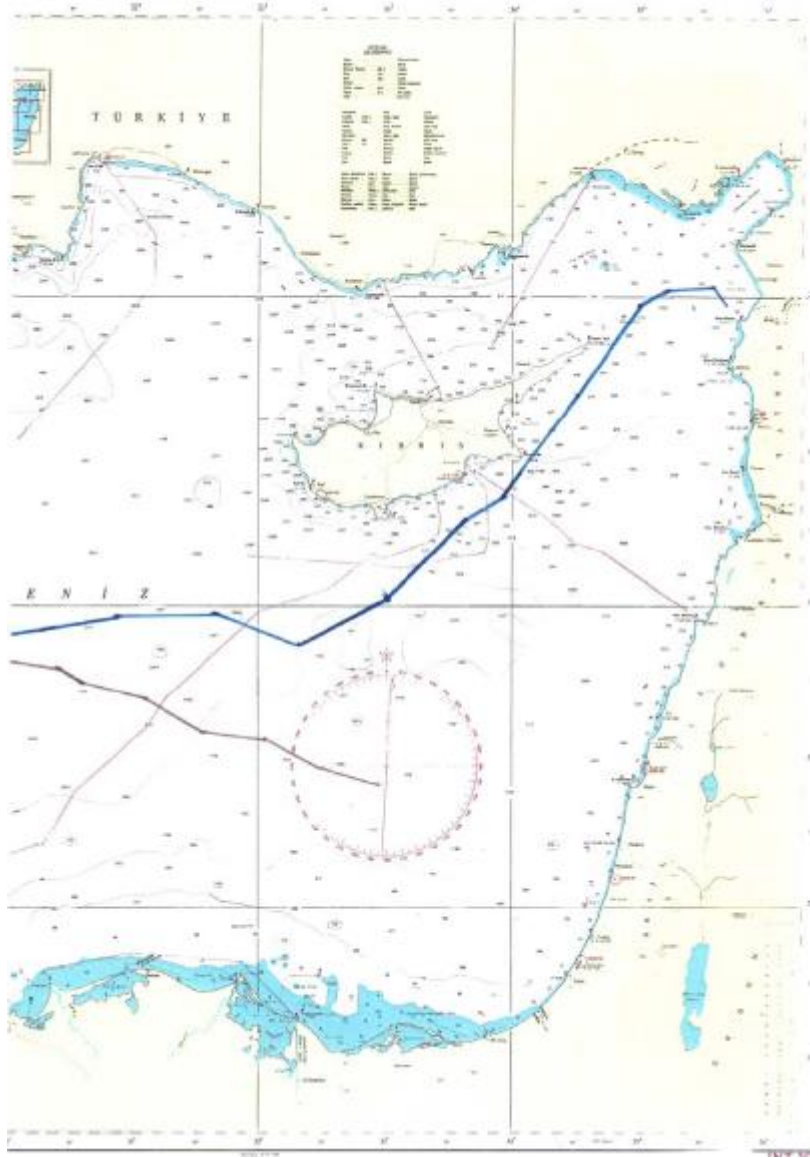
Suriye, ilk olarak 1963 yılında kıta sahanlığının 200 deniz mili ya da işletilebilir derinliğe kadar olan bölge olarak belirlemiştir.⁵⁰⁷ Daha sonra karasularının genişliğini 35 mil olarak ilan ettiği 1981 yılındaki düzenlemesinden vazgeçip, karasularının 12 deniz mili, bitişik bölgesinin 24 deniz mili ve MEB’inin de 200 deniz mili olduğunu ilan eden yasayı 2003 tarihinde kabul etmiştir.⁵⁰⁸ İlan ettiği bu yasada sadece esas hatları dikkate alarak dış sınırı tespit ettiği, buna karşın komşu devletlerle olan yan sınıra değinmediği göze çarpmaktadır.⁵⁰⁹

⁵⁰⁶ Başeren, 2010: 21.

⁵⁰⁷ <http://www.state.gov/documents/organization/61510.pdf> , Erişim Tarihi: 20.11.2013.

⁵⁰⁸ http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/syr_2003e.pdf , Erişim Tarihi: 20.11.2013.

⁵⁰⁹ Kaya, 2007: 50.

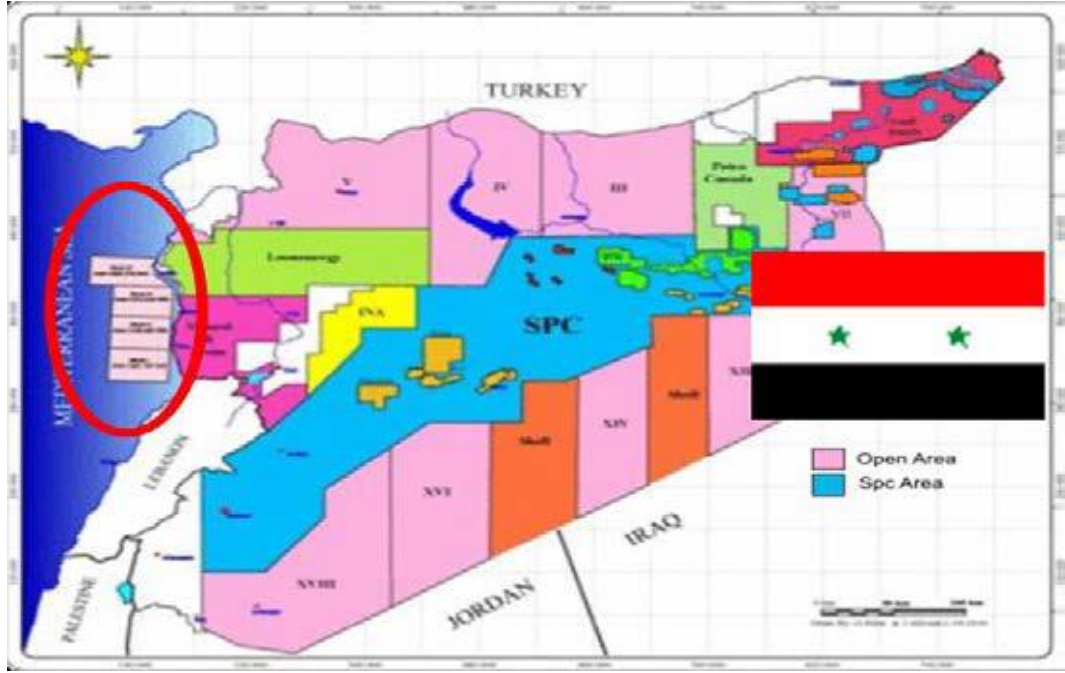
Şekil 41: Türkiye ve Suriye Arasındaki Sınırlandırma Hattı⁵¹⁰

Suriye, BM'ye yaptığı bildirim sonrasında ilan ettiği bölgede sismik araştırma ve kaynakların araştırılması izni vermiştir. Suriye milli petrol şirketi ile Amerikan Veritas şirketi arasında protokol imzalanmış ve 4700 km'lik bir alanda sismik araştırma izni verilmiştir. Yine Suriye tarafından, Mart ve Ekim 2011 tarihleri arasında belli sahalarda kısa süreli bir petrol ve doğalgaz arama izni verilmiştir. İzin verilen sahaların kuzey bölgesinde yer alan kısımlarının bazıları Türkiye'nin yetki sahası ile çakışmaktadır. Zira, izin verilen sahaların kuzeyi, Türkiye-Suriye kara sınır hattının bittiği noktanın 30 deniz mili batısına denk gelmektedir ve bu bölge Türkiye'nin egemen olduğu deniz alanıdır.⁵¹¹

⁵¹⁰ Koç, 2006: 395.

⁵¹¹ Yayı, 2012: 25, 26

Tüm bu gelişmelere karşın Suriye’de yaşanan iç savaş bu tip faaliyetlerin de devamına engel olmuştur. Ancak iç savaşın sona erip mevcut rejimin ülke yönetiminde olmasının devam etmesi halinde GKRY ile Suriye arasında Türkiye’nin aleyhine sonuçlar doğuracak bir antlaşmanın yapılabileceğini tahmin etmek güç değildir.

Şekil 42: Suriye Tarafından İlan Edilen Petrol Arama Sahaları⁵¹²

E. İsrail

İsrail, karasularının 12 mil olduğunu belirten ve derinliğin işletmeye izin verdiği deniz üstü ve toprak alanlarını da içeren bir kıta sahanlığı olduğunu bildiren bir yasayı 1990 yılında kabul etmiştir.

17.12.2010 tarihinde Türkiye’nin itirazlarına rağmen⁵¹³ GKRY ile MEB sınırlandırma antlaşması yapmış ve bu antlaşmayı 12.07.2011 tarihinde sınır koordinatlarıyla birlikte BM’ye iletmıştır.⁵¹⁴

⁵¹² Yaycı, 2012: 26.

⁵¹³ http://www.mfa.gov.tr/no_-288_-21aralik-2010_-israil-ile-gkry-arasinda-imzalanen-meb-anlasmasi-hk_.tr.mfa , Erişim Tarihi: 20.11.2013.

⁵¹⁴ http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/isr_eez_northernlimit2011.pdf , Erişim Tarihi: 20.11.2013.

Şekil 5: GKRY-İsrail MEB Sınırlandırma Antlaşması Sınırları.⁵¹⁵

Ayrıca, Leviathan ve Tamar bölgelerinde hidrokarbon ve doğalgaz çıkarılmaya başlanmış olup çıkarılan rezervin piyasaya sürümü için Yunanistan ve GKRY ile müzakereler yürütülmektedir.⁵¹⁶ Ayrıca, Leviathan bölgesinden çıkarılacak doğalgaza yatırım yapmak amacıyla Türkiye’den de Zorlu ve Sabancı grubu başta olmak üzere birçok şirketin planlama yaptığı dikkat çekmektedir.⁵¹⁷ Örneğin, Turcas Petrol’ün bu

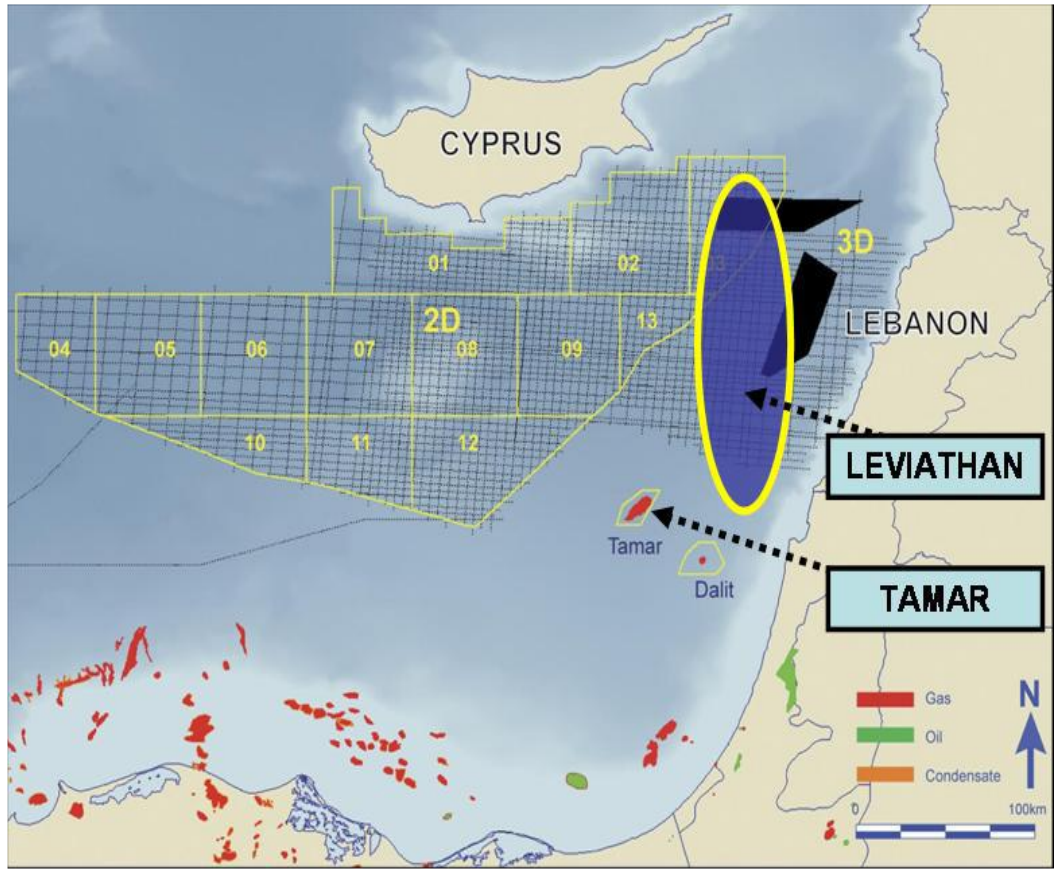
⁵¹⁵ Yayıncı, 2012: 27.

⁵¹⁶ <http://www.azinlikca.net/bati-trakya-haber/yunanistan-israil-enerji-dogalgaz-hidrokarbon-iisbirligi-1092013.html> , Erişim Tarihi: 20.11.2013.

⁵¹⁷ <http://www.interpress.com/mobilmail/c12a1fe6-5fe1-44c3-8127-3b9012d549dc.html> , Erişim Tarihi: 29.04.2014.

bölgedeki doğalgazı Türkiye'ye getirebilmek için EnerjiSA ile alıcı konsorsiyumu oluşturma konusunda çalışmalar yaptığı bilinmektedir.⁵¹⁸

Yaşanan son gelişmeler, İsrail'in Tamar bölgesinden çıkacak gazın Mısır'a da ihraç edileceğini göstermektedir. Zira, yapılan yeni antlaşmaya göre 15 yıldan fazla bir süre 2,5 tcf den fazla miktarda gazın Mısır'daki LNG tesisine aktarılması konusunda taraflar mutabık kalmışlardır.⁵¹⁹

Şekil 44: Leviathan ve Tamar Hidrokarbon Havzaları⁵²⁰

⁵¹⁸ <http://www.interpress.com/mobilmail/7c4af969-e357-4830-ba09-48c6cf2b8a9b.html> , Erişim Tarihi: 14.05.2014. <http://www.interpress.com/mobilmail/8a913b01-daa5-406c-88b2-8ddda1aa9f8d.html> , Erişim Tarihi: 14.05.2014.

⁵¹⁹ <http://www.interpress.com/mobilmail/8e42c5c1-ca44-471a-989e-546002120b2b.html> , Erişim Tarihi: 08.05.2014.

⁵²⁰ Yayıncı, 2012: 28.

İsrail ve Mısır arasındaki yakınlaşmaların, Mısır’da gerçekleşen ve seçilmiş devlet adamlarını düşürerek hukuksuz yargılamalara maruz bırakan, “Sisi Darbesi” olarak adlandırılan cunta müdahalesi sonrasında gerçekleşmesi şaşırtıcı değildir.

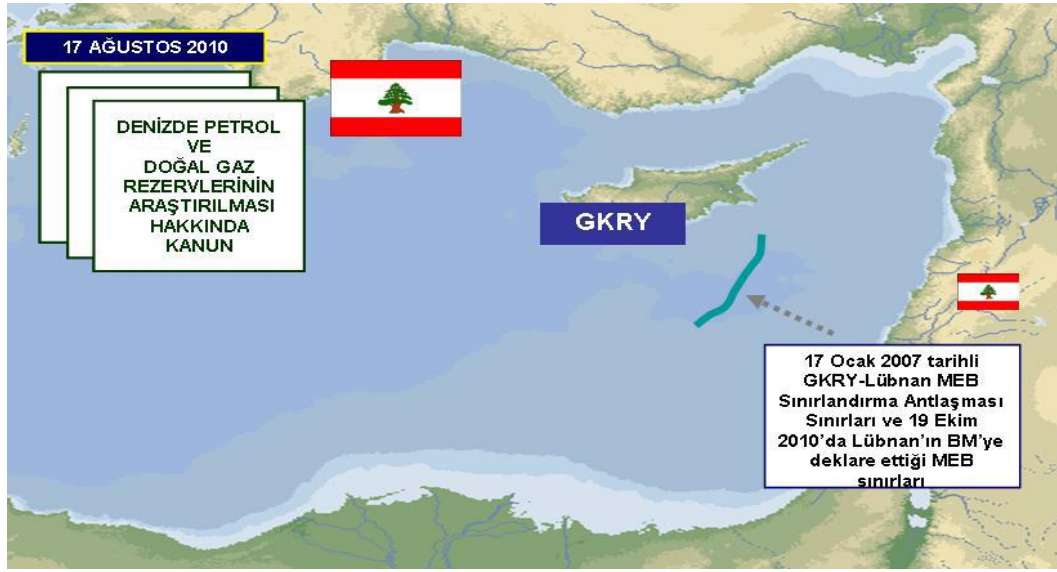
F. Lübnan

Lübnan’ın petrol ve doğalgaz faaliyetleri 2005 öncesi ve sonrası olarak iki bölümde ele alınabilir. Lübnan, 1970-1975 yılları arasında İngiliz, Rus ve Amerikan şirketlerine kara ve denizde bu konuda etüt çalışmaları yaptırmış ve petrol ve doğalgaz çıkarım maliyetinin elde edilecek gelirden fazla olacağı anlaşıncaya çalışmalar sonlandırılmıştır. Sonrasında uzun yıllar iç savaş, istikrarsızlık ve İsrail işgali nedeniyle bu tip zaman ve finans kaynağı isteyen projelerle ilgilenemeyen Lübnan, 2005 yılında GKRY ile imzaladığı memorandum ile süreci tekrar başlatmıştır.⁵²¹ 2007 yılında da GKRY ile MEB sınırlandırma antlaşması imzalamıştır. Lübnan’ın GKRY ile yaptığı sınırlandırma antlaşması, Türkiye’nin çabaları sayesinde uzun süre Lübnan iç hukukunda onaylanmamış ancak bu durum da çok uzun sürmemiştir. Zira, 2011 Ağustos’unda artık bu antlaşma da Lübnan parlamentosunca onaylanarak yürürlüğe sokulmuştur.⁵²² Ayrıca 17.08.2010’da denizlerde doğalgaz ve petrol rezervlerinin araştırılmasına izin veren bir yasa çıkartmıştır. Bunun yanında 14.07.2011 tarihinde de BM’ye deniz yetki alanlarını gösteren koordinatları içeren bildirimini iletmiştir.⁵²³ Karasularını 1983 yılında çıkardığı yasa ile 12 mil olarak belirleyen Lübnan’ın Doğu Akdeniz’de GKRY dışında bir devletle yapmış olduğu sınırlandırma antlaşması yoktur.

⁵²¹ Başeren, 2010: 23.

⁵²² <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2011/Aug-05/145473-parliament-endorses-law-on-maritime-borders.ashx#axzz1U8R5ja5w> , Erişim Tarihi: 21.11.2013.

⁵²³ http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/lbn_re_cyp_isr_agreement2010.pdf , Erişim Tarihi: 20.11.2013.

Şekil 6: Lübnan-GKRY MEB Sınırlandırma Antlaşması Sınırları⁵²⁴

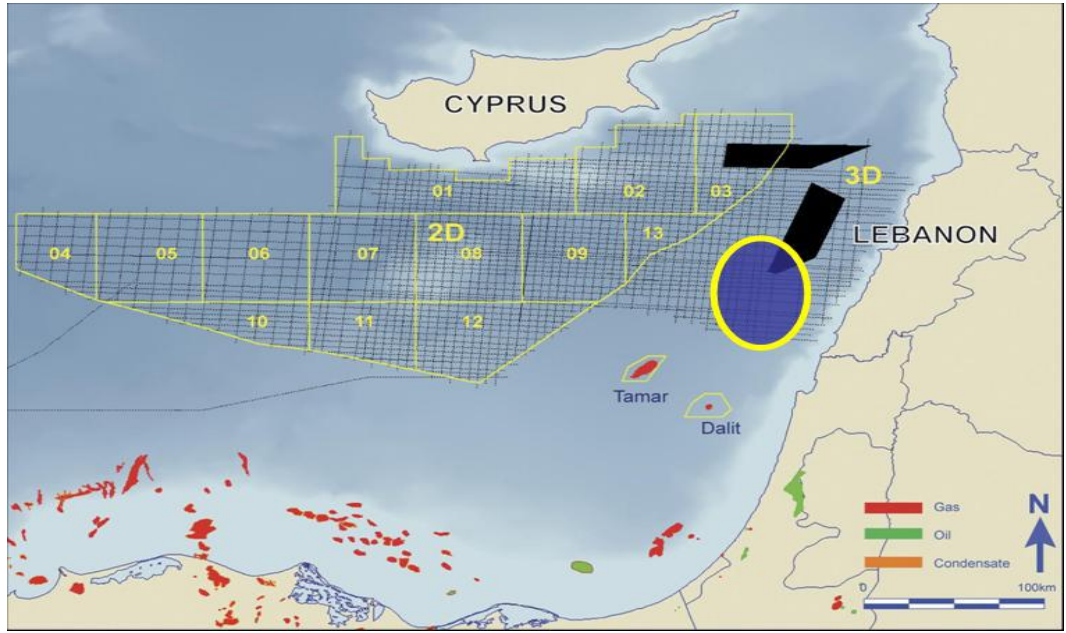
NOKTA	ENLEM	BOYLAM
1	33 38 40	033 53 40
2	33 51 30	034 02 50
3	33 59 40	034 18 00
4	34 23 20	034 44 00
5	34 39 30	034 53 50
6	34 45 00	034 56 00

Şekil 46: GKRY-Lübnan MEB Sınırlandırma Antlaşması Koordinatları⁵²⁵

İsrail'in BM'ye bildirdiği MEB alanı ile Lübnan'ın MEB alanı 9 km'lik bir alanda çakışmakta, bu durum da İsrail ile Lübnan arasında zaten var olan siyasi sorunlara bir yenisini eklemektedir.

⁵²⁴ Yayı, 2012: 29.

⁵²⁵ Başeren, 2010: 24.

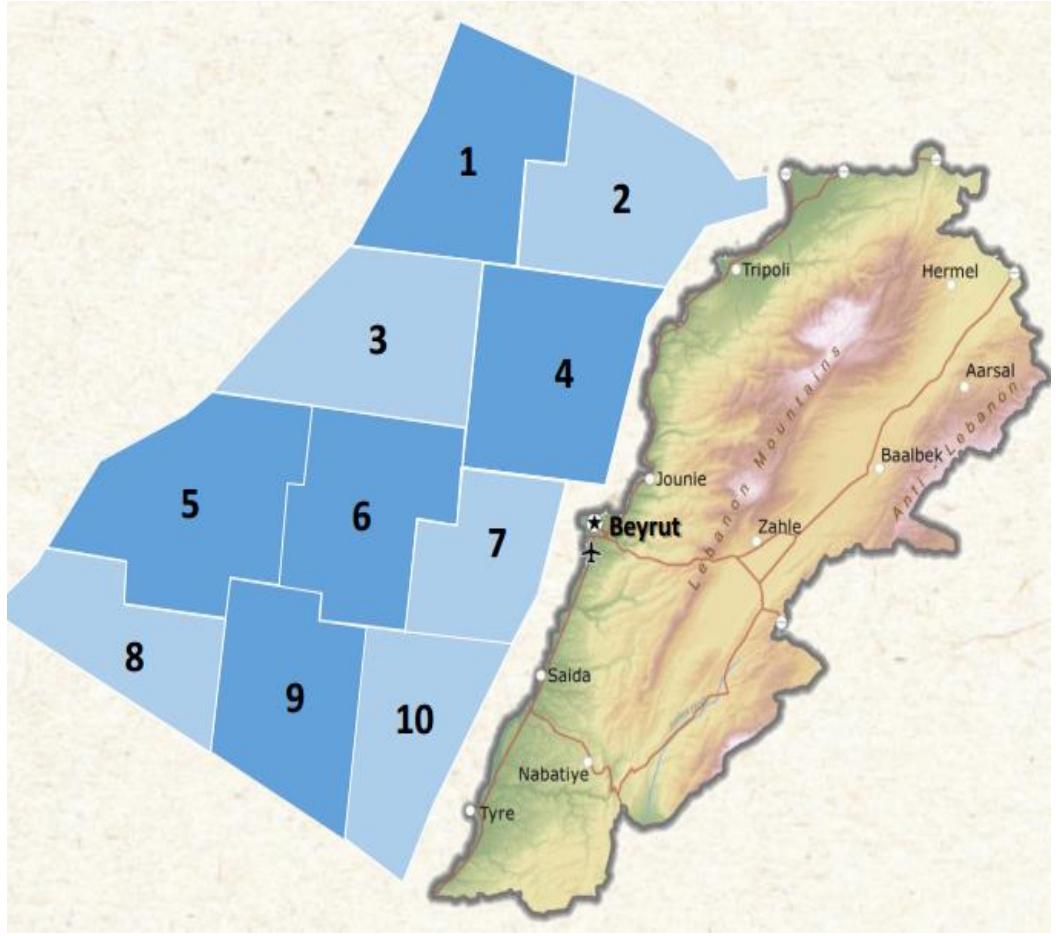

Şekil 47: İsrail ve Lübnan MEB'lerinin Çakıştığı Bölge.⁵²⁶

Lübnan, toplam 10 blok olarak tasnif ettiği arama sahalarına ilişkin açmış olduğu uluslararası ihaleye ilişkin son teklif verme tarihini ilk olarak 04.11.2013 olarak belirlemiştir. Daha sonra bu tarih, ülkede hükümetin kurulamaması sebebiyle 10.04.2014'e sonrasında da hükümetin kurulmuş olmasına karşın blokların resmi sınırını ve üretim paylaşım modelini ortaya koyan iki kararnamenin iç siyasi karışıklıklar sebebiyle yürürlüğe sokulamaması sebebiyle 14.08.2014'e ertelenmiştir.⁵²⁷

⁵²⁶ Yayı, 2012: 30.

⁵²⁷ Pusula, 2014: 8. <http://worg/tpfiles/pusula/current.pdf> , Erişim Tarihi: 05.05.2014.

Şekil 48: Lübnan Petrol-Doğalgaz Arama Blokları.⁵²⁸

G. KKTC

KKTC, karasuları genişliğini 12 mil olarak belirlemiştir. Bunun yanında, karasularının da ötesinde adanın doğal uzantısının dış sınırına kadar devam eden ve bu dış sınırın 200 milden az olduğu alanlarda karasuları esas hatlarından itibaren 200 millik su altı ve toprak üstü alanları kıta sahanlığı kabul etmiştir.⁵²⁹ 63/2005 sayılı “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Deniz Yetki Alanları Kanunu”nun 7. maddesine göre,

⁵²⁸ Pusula, 2014: 8. <http://worg/tpfiles/pusula/current.pdf> , Erişim Tarihi: 05.05.2014.

⁵²⁹ 28.11.2005 tarih ve 206 sayılı KKTC R.G.

“Bakanlar Kurulunun önerisi üzerine Meclisin alacağı karar ile esas hatlardan itibaren 24 deniz milini geçmeyecek ve sınırları Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine karşılıklı veya yanyana kıyısı bulunan ülkelerle andlaşma ile belirlenecek şekilde bitişik bölge ilan edilebilir. Sınırlandırma andlaşması, bölgenin tüm özellikleri dikkate alınarak, hakkaniyet ilkesi çerçevesinde uluslararası hukuka uygun şekilde yapılır.

Bakanlar Kurulunun önerisi üzerine Meclisin alacağı karar ile esas hatlardan itibaren 200 deniz milini geçmeyecek ve sınırları Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine karşılıklı veya yanyana kıyısı bulunan ülkelerle andlaşma ile belirlenecek şekilde münhasır ekonomik bölge ilan edilebilir. Sınırlandırma andlaşması, bölgenin tüm özellikleri dikkate alınarak, hakkaniyet ilkesi çerçevesinde uluslararası hukuka uygun şekilde yapılır.”

Kıbrıs adası için bugüne dek yapılan tüm müzakere ve antlaşmalar GKRY tarafından gerçekleştirilmiş ve sanki adanın tamamının Rum idaresinde olduğu varsayımıyla kuzeydeki KKTC yok sayılmıştır. Bunun en önemli sebebi KKTC’yi Türkiye dışında tanıyan bir ülke olmaması ve GKRY’nin ‘‘Kıbrıs Cumhuriyeti’’ adıyla adadaki tek resmi devlet olarak uluslararası hukuk nezdinde kabul görmesidir. Bu yönüyle GKRY’nin bugüne kadar başta Doğu Akdeniz’deki devletler ile yapmış olduğu MEB sınırlandırma antlaşmaları olmak üzere petrol ve doğalgaz kaynaklarının araştırılması için akdettiği antlaşmaların tamamında KKTC yok sayılmıştır. Bu durum karşısında KKTC yetkilileri gerek BM’ye gerekse GKRY ile antlaşmalar yapan üçüncü devletlere her seferinde, KKTC’nin de bu tip müzakere ve antlaşmalara katılması gerektiğini, ada çevresindeki tüm doğal kaynakların %50’sinin KKTC’ye ait olduğunu, Kıbrıs adası için yapılacak MEB sınırlandırmalarının uluslararası hukuk nezdinde geçerli olabilmesi için öncelikle Kıbrıs adasındaki mevcut siyasi rejim sorunun çözülmesi gerektiğini, muhatap olarak sadece GKRY’nin kabul edilmesinin GKRY’yi daha güçlü hissettireceğini ve bu sayede daha uzlaşmaz ve başına buyruk hale getireceğini, bunun da adayı daha derin çözümsüzlüğe götüreceğini ifade etmiştir.

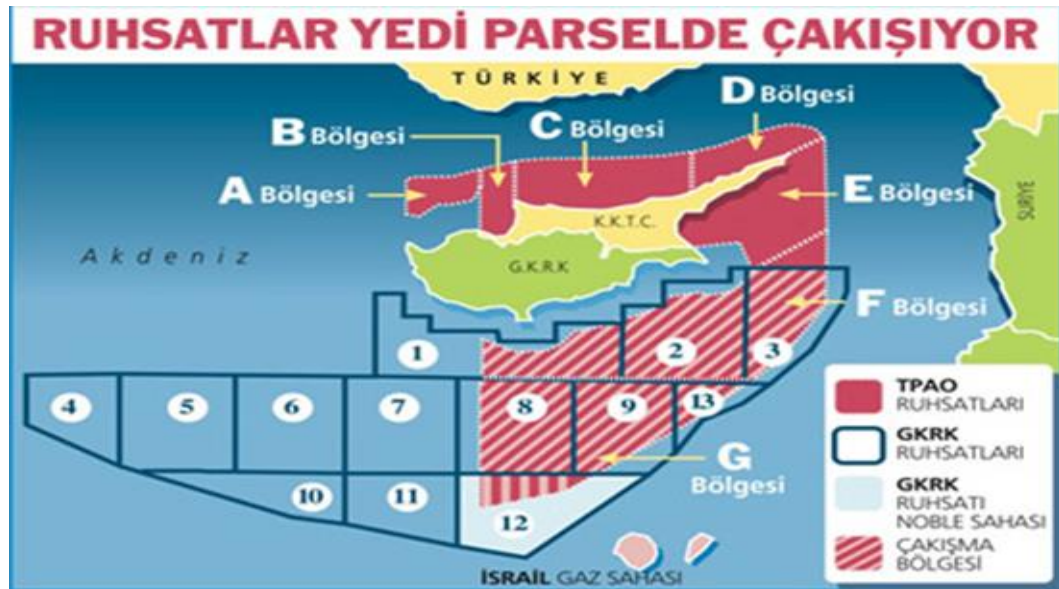
Şekil 49: Kıbrıs Adası'nın Kuzeyindeki Sınırlandırma⁵³⁰

KKTC, bir yandan da kendi kıta sahanlığında faaliyetlere devam etmektedir. Öncelikle 2002 yılında MTA sismik gemisi, 36°02'K – 032°48'D, 36°34'K – 035°24'D, 34° 42'K – 034°55'D, 34°53'K – 034°27'D, 35°07'K – 034°16'D, 35°12'K – 033°54'D, 35°12'K – 033°54'D, 35°24'K – 032°55'D koordinatları içerisinde sismik araştırmalar yapmıştır.⁵³¹ Daha sonra 2011 Eylül'ün de GKRY'nin tek taraflı sondaj çalışmasına başlaması sonrasında, KKTC ve Türkiye arasında 21.09.2011 tarihinde 'Kıta Sahanelığı Sınırlandırma Antlaşması' imzalanmıştır. 22.09.2011 tarihinde toplanan KKTC Bakanlar Kurulu, TPAO'ya ada etrafındaki deniz alanlarında petrol ve doğalgaz arama ruhsatı

⁵³⁰ Koç, 2006: 394.

⁵³¹ Başeren, 2010: 39.

vermiştir. Ruhsat verilen alanlar ile GKRY'nin ruhsat için ihaleye çıkardığı alanlarda bir çakışma olduğu göze çarpmaktadır. Kendisine verilen ruhsatlar sonrasında 26.09.2011 ile 02.11.2011 tarihleri arasında ‘G Bölgesi’ olarak adlandırılan bölgede Dokuz Eylül Üniversitesi'ne ait Koca Piri Reis gemisiyle⁵³² jeofizik ve sismik araştırmalar yapan TPAO, dört bin kilometrelik alanda veri toplamıştır. Bu çalışmaların ardından KKTC ile Türkiye, 02.11.2011 tarihinde ‘‘Petrol Sahası Hizmetleri ve Üretim Paylaşımı Sözleşmesi’’ imzalamıştır. Bu sözleşmeye göre TPAO; arama, kuyu açma ve işletme yetkisine sahip olacaktır. Olası petrol keşfi halinde paylaşım %50-%50 oranında olacaktır.⁵³³

Şekil 7: TPAO Ruhsatları ile GKRY Ruhsatlarının Çakıştığı Alanlar⁵³⁴

Artan iş hacmi nedeniyle Doğu Akdeniz'deki pazardan daha fazla pay alabilmek amacıyla 31.12.2012 tarihinde TPAO tarafından 130 milyon dolara⁵³⁵ satın alma süreci

⁵³² Koca Piri Reis Gemisi, 1978 Alman yapımıdır. (Yaşar, Yıldız, 2012: 181.) Geminin teknik özellikleri için bkz. <http://imst.deu.edu.tr/ckfinder/userfiles/files/PR%20Teknik%20Ozellikler.pdf> , Erişim Tarihi: 21.11.2013.

⁵³³ <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/20426323.asp> , Erişim Tarihi: 21.11.2013.

⁵³⁴ <http://www.denizhaber.com.tr/enerji/39314/akdeniz-bolge-catisma-harita-turkiye-kibris-rum-dogalgaz-siyasi.html> , Erişim Tarihi: 21.11.2013.

⁵³⁵ TPAO'dan edinilen bilgilere göre, ekonomik açıdan en avantajlı teklif durumunda olan Polarcus firmasından,

- 130.000.000 USD bedelle gemi,
- 19.800.000 USD bedelle 3 yıllık gemi işletmeciliği hizmeti,
- 59.700.000 USD bedelle 3 yıllık sismik data toplama hizmeti alınmıştır.

tamamlanan Norveçli Polarcus firmasının üç boyutlu sismik araştırma gemisi⁵³⁶ ile Doğu Akdeniz'deki faaliyetler de farklı bir boyuta taşınmıştır. İsmi Barbaros Hayrettin Paşa olarak değiştirilen ve 23.02.2013 tarihinde suya indirilen⁵³⁷ gemi, Antalya açıklarındaki çalışmalarını⁵³⁸ bitirdikten sonra Kıbrıs'ın güneyinde ihtilafli olan ve TPAO'nun ruhsat sahibi olduğu bölgelerde arama faaliyetlerine başlayacaktır. Bu çalışmanın olası askeri risklere karşı askeri önlemler ile gerçekleştirileceği, bu doğrultuda TSK'ye ait savaş gemilerinin de Barbaros Hayrettin Paşa'ya eşlik edeceği ifade edilmektedir.⁵³⁹ Ayrıca, MTA'nın petrol aramalarına tahsis edilmek üzere 90 milyon dolar civarında bir bedelle yerli bir petrol gemisi imal ettirdiği bilinmektedir.⁵⁴⁰

H. Türkiye

1. Genel Olarak

Türkiye, enerji kaynakları sınırlı olan bir ülkedir. Enerjide dışa bağımlılık ise ekonomiden siyasete her alanda devletin zayıf bir aktör olmasına sebebiyet verir. Bu yönüyle Türkiye, diğer tüm coğrafyalarda olduğu gibi Doğu Akdeniz Bölgesi'nde de kurulduğu günden bu yana çeşitli adımlar atarak, stratejik ve ekonomik pozisyonunu güçlendirmeye çalışmış, yeni enerji senaryoları üreterek çok taraflı bir siyaset gütmüştür. Gelişen dünyada enerji kaynakları üzerinden yaşanan savaşlar dikkate alındığında her şeyden önce Türkiye'nin enerji arz güvenliğini sağlayabilmesi ve enerjide dışa bağımlılığını dengeli bir şekilde azaltabilmesi için, gerek tek bir kaynak yerine birden çok kaynağa yönelerek kaynak çeşitliliğini artırması, gerekse aynı enerji kaynağını bulunduran birden çok devletle işbirliğine gitmesi gerekir.

⁵³⁶ TPAO'dan edinilen bilgilere göre, uzun süren gemi alım süreci içerisinde çok sayıda firmadan teklif alınmış ve teklifler değerlendirilirken titizlik içerisinde hareket edilmiştir. Örneğin, V. Ships firması ile teklif öncesi yapılan görüşmelerde, firmanın GKRY ile irtibat halinde süreci yürüteceklerini ifade etmesi üzerine bu firma değerlendirme dışı bırakılmıştır.

⁵³⁷ <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/22665670.asp> , Erişim Tarihi: 21.11.2013.

⁵³⁸ Antalya açıklarında yapılan çalışmaların keşif yönündeki umutları oldukça artırması üzerine Türkiye, milli bir petrol platformu yapmayı veya satın almayı gündemine almıştır. <http://www.interpress.com/mobilmail/8a913b01-daa5-406c-88b2-8ddda1aa9f8d.html> , Erişim Tarihi: 14.05.2014.

⁵³⁹ <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2013/09/05/barbaros-hayreddin-sondaj-icin-akdenizde> , Erişim Tarihi: 21.11.2013.

⁵⁴⁰ <http://www.interpress.com/mobilmail/8a913b01-daa5-406c-88b2-8ddda1aa9f8d.html> , Erişim Tarihi: 14.05.2014.

SAYILARLA TÜRKİYE’NİN ENERJİ GÖRÜNÜMÜ					
	BİRİM	2011	2012	2013*	2011-2013
GAYRİ SAFİ YURTİÇİ HASILASI	MİLYAR \$	722	786	826	↗
CARİ AÇIK	MİLYAR \$	77	49	65	↘
TOPLAM İTHALATI	MİLYAR \$	241	237	252	↗
TOPLAM ENERJİ İTHALATI	MİLYAR \$	54	60	56	↗
PETROL VE DOĞAL GAZ İTHALATI	MİLYAR \$	40	51		↗
ENERJİ İTHALATININ TOPLAM İTHALATTAKİ PAYI	%	23	25	22	↗
ENERJİ İTHALATINDA PETROL VE DOĞAL GAZIN PAYI	%	74	85		↗
GÜNLÜK PETROL TÜKETİMİ	BİN V/G	673	685	706	↗
YILLIK DOĞAL GAZ TÜKETİMİ	MİLYAR M ³ /Y	39	46	44	↗
GÜNLÜK DOĞAL GAZ TÜKETİMİ (PETROL EŞDEĞERİ)	BİN V PE/G	672	788	758	↗
ENERJİDE DİŞA BAĞIMLILIK	%		73		
ENERJİ ÜRETİMİNDE PETROLE OLAN BAĞIMLILIK	%		29		
ENERJİ ÜRETİMİNDE DOĞAL GAZA OLAN BAĞIMLILIK	%		31		
PETROL'DE DİŞA BAĞIMLILIK	%		92		
DOĞAL GAZ'DA DİŞA BAĞIMLILIK	%		98		
DOĞAL GAZ'DA TEK BİR ÜLKEYE (RUSYA) BAĞIMLILIK	%		57		

Şekil 51: Türkiye’nin Enerji Profili.⁵⁴¹

2. Doğu Akdeniz Bölgesi’nde Türkiye’nin Taraf Olduğu Sınır Antlaşmaları

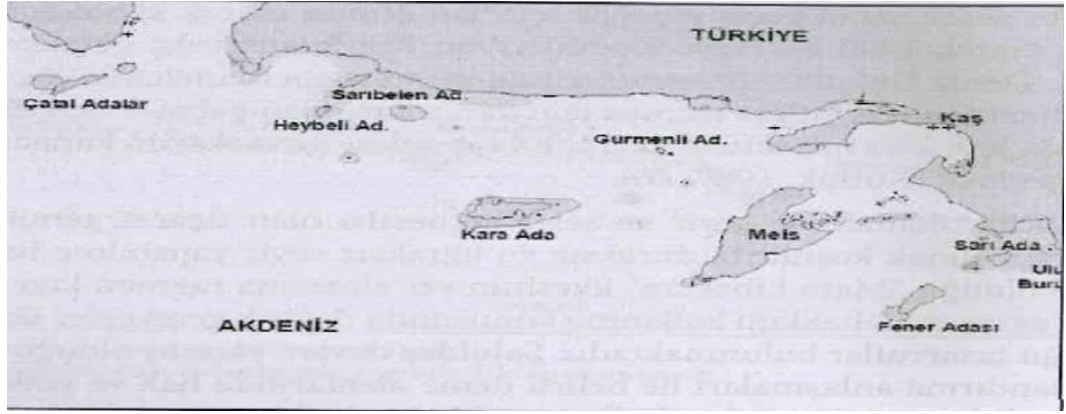
Türkiye, KKTC haricinde herhangi bir Doğu Akdeniz ülkesiyle bir sınırlandırma antlaşması yapmamıştır. Sadece Yunanistan ile bir adet dar sınırlandırma yapılmıştır. Ancak bu sınırlandırma kıta sahanlığına ilişkin değildir.

Doğu Akdeniz’deki Meis ile Anadolu sahilleri arasında sınır tayin eden ve Türkiye ile İtalya arasında yapılan 04.01.1932 tarihli antlaşma, 2. Dünya Savaşı sonrasında bu adanın Yunanistan’a bırakılması ile Yunanistan için geçerli hale gelmiştir.⁵⁴² Bu antlaşmaya göre, doğuda Ulu Burun ile batıda Çatal Ada’nın üç mil güneyine kadar olan bölgede, Meis Adası ve çevresindeki adalar ile Türkiye sınırını tespit etmektedir.⁵⁴³

⁵⁴¹ Pusula, 2014: 22. <http://worg/tpfiles/pusula/current.pdf> , Erişim Tarihi: 05.05.2014.

⁵⁴² Başeren, 2010: 4.

⁵⁴³ Koç, 2006: 276, Ceyhan, Oral, 2011: 14.

Şekil 52: Meis Adası ve Çevresindeki Adalar⁵⁴⁴

Şekil 53: Türkiye ile İtalya Arasındaki 1932 Tarihli Deniz Sınır Antlaşması⁵⁴⁵

Yunanistan, 28.12.1932 tarihli bir başka antlaşmanın da geçerli olduğunu iddia etmekte ise de bu antlaşma MC nezdinde tescil ettirilmediği için MC Misakı'nın 18. Maddesine göre geçerlilik kazanmamıştır.⁵⁴⁶

⁵⁴⁴ Uğur, 2006: 35.

⁵⁴⁵ Uğur, 2006: 36.

⁵⁴⁶ Başeren, 2010: 4.

3. Türkiye'nin Resmi Görüşünün Hukuki Metinler Aracılığıyla Deklare Edilmesi

Türkiye 1958 Cenevre Sözleşmesi'ne ve 1982 BMDHS'ye taraf değildir. Yerel hukukunda MEB ve kıta sahanlığını tayin eden bir mevzuat hükmü bulunmamaktadır. Karasuları konusunda ise var olan yasal düzenleme, 1982 tarih ve 2674 sayılı Karasuları Kanunu'dur. Bu kanuna göre Türk karasularının genişliği 6 mildir. Ayrıca yöntemden bahsedilmeden esas hatlarını çizme ve vaziyete göre bu mesafeyi değiştirme ve yeni mesafe tayin etme yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmiştir. Bu doğrultuda Bakanlar Kurulu, Karadeniz ve Akdeniz'de karasularının genişliğini 12 mil olarak belirlemiştir. Ege Denizi için ayrıca bir düzenleme yapılmaması sebebiyle bu denizdeki karasuları sınırı 6 mildir.

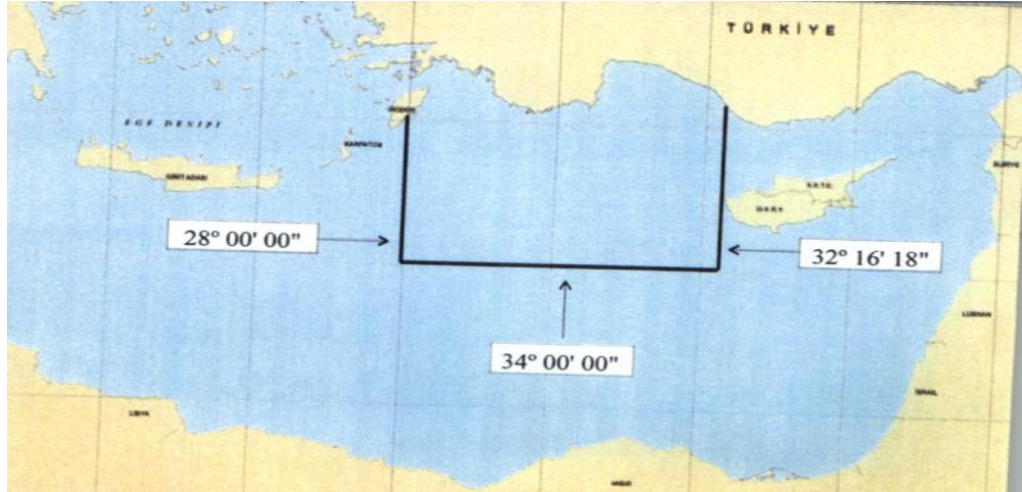
Türkiye, konuya ilişkin ilk somut görüşünü GKRY ile Mısır arasında imzalanan 2003 tarihli sınırlandırma antlaşmasından hemen sonra 02.03.2004 tarihli notası ile ortaya koymuştur. Bu notasında Türkiye, Doğu Akdeniz'de özellikle 32 16 18 koordinatının batısındaki bölgede ab initio ve ipso facto⁵⁴⁷ hakkı olduğu, bu bölgeye ilişkin sınırlandırma antlaşmalarının bölgeyle coğrafi ilintisi olan devletlerin tamamının bir araya gelmesi ile yapılabileceğini, bu yönüyle GKRY ile Mısır arasındaki bu antlaşmayı tanımadığını, ayrıca GKRY'nin adayı tek başına temsil etme yetkisi olmadığını, adaya ilişkin yapılacak tüm iş ve işlemlerde asli unsur olan KKTC'nin de muhatap alınması gerekliliğini ifade etmiştir.⁵⁴⁸ Lübnan ile GKRY arasında 2007 yılında yapılan sınırlandırma antlaşması sonrasında da 30.01.2007 tarihli açıklamasıyla⁵⁴⁹ benzer görüşleri tekrar eden Dışişleri Bakanlığı, 05.08.2011 tarihli açıklaması⁵⁵⁰ ile de GKRY'nin Doğu Akdeniz'deki petrol ve doğalgaz çalışmalarından kaygılı olduklarını, bu neviden çabaların adadaki barış görüşmelerini de çıkmaza sokacağını ifade etmiştir.

⁵⁴⁷ Ab initio, ipso facto haklar, ilan edilmeye gereksinim duyulmaksızın başından veri olan devlet egemenliğine dayanan haklardır. (Ak, 2013: 335.)

⁵⁴⁸ Başeren, 2010: 28, 29.

⁵⁴⁹ http://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-igilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_.tr.mfa , Erişim Tarihi: 22.11.2013.

⁵⁵⁰ http://www.mfa.gov.tr/no_-181_-5-agustos-2011_-gkry_nin-dogu-akdeniz_de-petrol-ve-dogalgaz-arama-faaliyetleri-hk_.tr.mfa , Erişim Tarihi: 22.11.2013.

Şekil 54: Dışişleri Bakanlığı'nın Kıta Sahanlığı Olarak İlan Ettiği Alan. Dışişlerince, 28 derece meridyenin batısındaki Türk-Yunan kıta sahanlığı sınırının Akdeniz'e ulaştığı noktaya kadar uzanacağı belirtilmiştir.⁵⁵¹

4. Türkiye'nin Çabaları ve Süregelen Faaliyetler

Türkiye, ilk olarak 02.07.1974 tarihinde TPAO'ya Rodos adasının güneydoğusunda, Enerji Bakanlığı'nca belirlenecek olan AR/TPO/IX/D nolu arama bölgesinde petrol araması için ruhsat vermiştir. Bu yolla, sözü edilen bölgenin Türkiye'nin karasuları dışında ve kıta sahanlığı içinde bulunduğunu ifade etmiştir.⁵⁵²

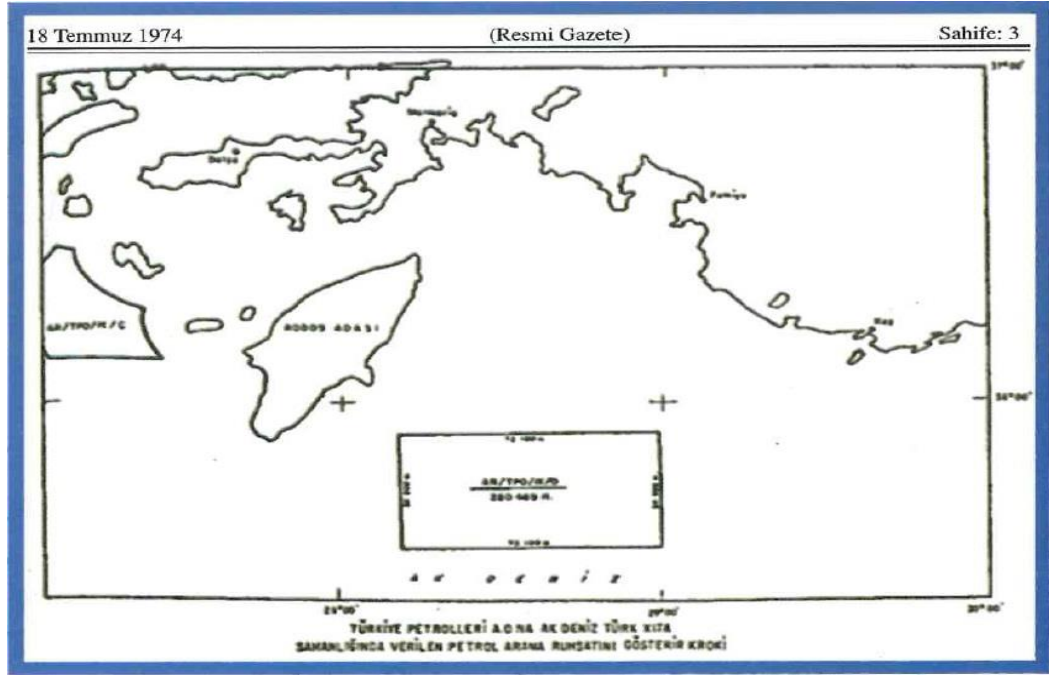
NOKTA	ENLEM (K)	BOYLAM (D)
1	35 55 00	028 10 00
2	35 55 00	029 00 00
3	35 35 00	028 10 00
4	35 35 00	029 00 00

Şekil 55: TPAO'ya Verilen Petrol Arama Ruhsat Bölgesi Koordinatları.⁵⁵³

⁵⁵¹ Başeren, 2010: 31.

⁵⁵² Bkz. 18.07.1974 tarih ve 14949 nolu R.G.

⁵⁵³ Başeren, 2010: 32.

Şekil 56: TPAO'ya Verilen 1974 Tarihli Türk Kıta Sahanlığı Arama Ruhsat Bölgeleri⁵⁵⁴

26.03.2003 tarihinde önemli bir gelişme yaşanmıştır ve Yunanistan "Türkiye'nin deniz yetki alanları" ifadesini kullanmak suretiyle Meis adasının güneyinde bir araştırma yapmak için Türkiye'den izin istemiş ve bu isteği kabul edilmiştir. Bu yolla Yunanistan bir nevi sözü edilen bölgenin Türk kıta sahanlığında bulunduğunu ikrar etmiştir.⁵⁵⁵

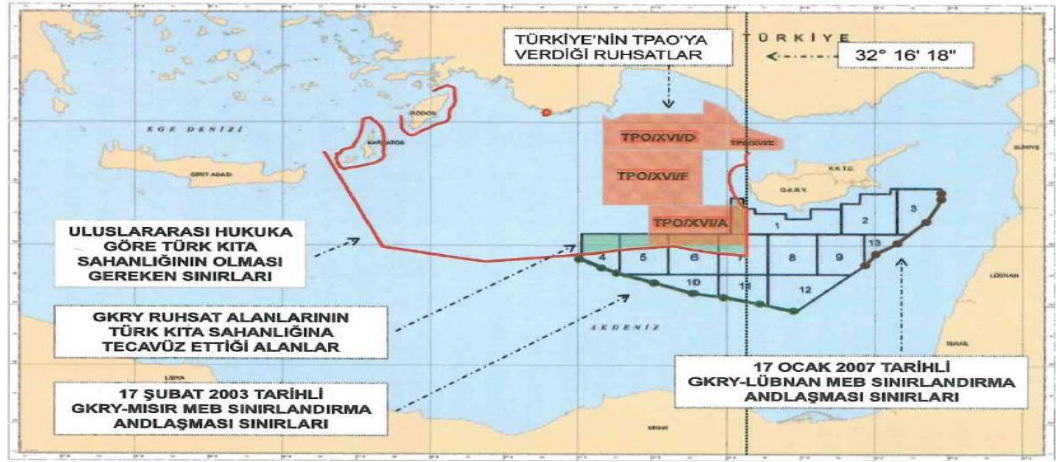
09.08.2007 tarihinde ise TPAO'ya dört bölgede daha arama ruhsatı verilmiştir. Türkiye, TPO/XVI/A, TPO/XVI/D, TPO/XVI/E ve TPO/XVI/F olarak isimlendirilen bu dört bölgede verdiği ruhsatları ile bu bölgelerin kıta sahanlığından olduğunu resmen tekraren ilan etmiştir. TPO/XVI/A sahası, bu dört saha içerisinde en önemlisidir denilebilir. Zira bu parsel, güneyde Mısır ile Anadolu kıyıları arasındaki ortay hatta dayanırken aynı zamanda daha önce batısında hak sahibi olduğunu ilan ettiği 32 16 18 meridyenine de dayanmaktadır. Bu yolla da Türkiye zımnen bu bölge için kıta sahanlığı ve MEB'ini ilan etmiştir denilebilir.⁵⁵⁶

⁵⁵⁴ 18.07.1974 tarih ve 14949 sayılı Resmi Gazete.

⁵⁵⁵ Kaya, 2007: 29, 30.

⁵⁵⁶ Başeren, 2010: 33.

Sözü edilen TPO/XVI/A sahası, GKRY'nin ilan ettiği parseller ile de çakışmakta, bu yönüyle Türkiye açısından açık bir irade beyanı niteliğinde de olma özelliğini taşımaktadır.⁵⁵⁷

Şekil 57: İlan Edilen Ruhsat Alanları. TPAO'nun 2007 yılında aldığı ruhsatlar ile Türk kıta sahanlığı sınırı, GKRY'nin Mısır ve Lübnan ile MEB sınırlandırmaları, GKRY'nin ruhsat ilan ettiği alanlar.⁵⁵⁸

Türkiye, uygulamada yabancı bandıralı araştırma gemilerinin bölgedeki birtakım faaliyetlerini de önceki yıllarda engellemiştir. Örneğin, bölgede sismik araştırma yapan Northern Access gemisine, araştırma yaptığı alanın Türk kıta sahanlığında olduğu gerekçesiyle engelleme yapılmış ve geminin Rum tarafının da direktifiyle bölgeden ayrılması sağlanmıştır. Benzer şekilde, Türk gemisinin bahsi geçen bölgede araştırma yapmasının Yunan ve GKRY güçlerine engellenmesi girişimlerine de itibar edilmemiş verilen görevler yerine getirilmiştir. Örneğin, Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü'nce Malene Ostervold isimli gemi ile 14.11.2008-18.11.2008 tarihleri arasında, tartışmalı koordinatlar arasında jeofizik araştırma yapacağı duyurulmuş ve Yunan ve GKRY güçlerinin müdahale çabaları sonuçsuz bırakılmıştır.⁵⁵⁹

⁵⁵⁷ Başeren, 2010: 33.

⁵⁵⁸ Başeren, 2010: 34.

⁵⁵⁹ Başeren, 2010: 32, 33 ve 35.

5. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesindeki Hukuki Durumu

Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları tartışmalarının hararetlenmesi, 2003 yılından itibaren GKRY'nin çeşitli devletlerle agresif antlaşmalar imzalaması sebebiyledir. Türkiye, GKRY'nin bu yoğun çabaları ve kaydettiği aşamalar karşısında yetersiz kalmış, kıta sahanlığı ve MEB sınırlarını içeren bir yasal düzenleme yapmamış, Doğu Akdeniz'de KKTC hariç hiçbir devletle sınırlandırma antlaşması yapmamış, böylelikle dezavantajlı taraf durumuna düşmüştür. Şüphesiz, bu durumu sadece Türkiye'nin pasif duruşu ile gerekçelendirmek doğru olmayacaktır. Zira Türkiye, çeşitli vesilelerle bu konudaki irade beyanını ortaya koymuştur. Önemli olan ve duruma doğrudan etki eden husus ise, Kıbrıs adasının uluslararası hukuk nezdinde temsilcisi olarak GKRY'nin kabul edilmesidir. Bu sebeple bölge devletleri de onları muhatap kabul edip antlaşmalar yapmaktadır. Bu durum da, 40 yıllık sürede adada yaşanan çözümsüzlüğün Türkiye ve KKTC'ye yaramadığını ortaya koymaktadır.

Türkiye tarafından bugüne kadar Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarına ilişkin herhangi bir resmi harita yayımlanmamıştır. Sahip çıkılması ve uluslararası platformlarda da savunularak kabul ettirilmesi gereken en minimal düzeydeki haritalar, Prof. Dr. Sertaç Hami Başeren'in ortaya koyduğu aşağıdaki haritalar (Şekil 17, 18) olmalıdır.

Şekil 58: Türkiye'nin Benimsediği Yöntem ile Ortaya Çıkan Yetki Alanları

Şekil 59: Uluslararası Hukuka Göre Olması Gereken Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanı Sınırları

Daha önce de belirtildiği üzere Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki politikasını tayin eden fikir, ‘sınırların devletler arası antlaşma yoluyla tayin edilmesi’ şeklinde olmuştur.

GKRY ise Türkiye ve KKTC tarafını görmezden gelerek 2011 Ağustos’unda ilk sondaj çalışmalarını başlattığını duyurmuştur. Bu duruma 05.09.2011 tarihinde KKTC’den tepki gelmiştir. KKTC Cumhurbaşkanı Eroğlu açıklamasında,⁵⁶⁰

- Halihazırda Rum ve Türk tarafı arasında çözüm için müzakereler devam ederken Rumların tek taraflı olarak petrol ve doğalgaz faaliyetlerine başlaması büyük bir çelişkidir.
- Rumların bu tavrına karşı Türk tarafı da eşdeğer adımları atmaktan çekinmeyecektir.

GKRY’nin Doğu Akdeniz’de sondajı başlatmasıyla durum iyice komplike bir hal almaya başlamıştır. Türkiye, bu durumun üstesinden gelmekte zorlanmaktadır. Kıbrıs adasının asli unsurlarından biri olan Kıbrıs Türklerinin haklarını korumak için Türkiye’den başka sesini yükselten ülke bulunmamaktadır.⁵⁶¹

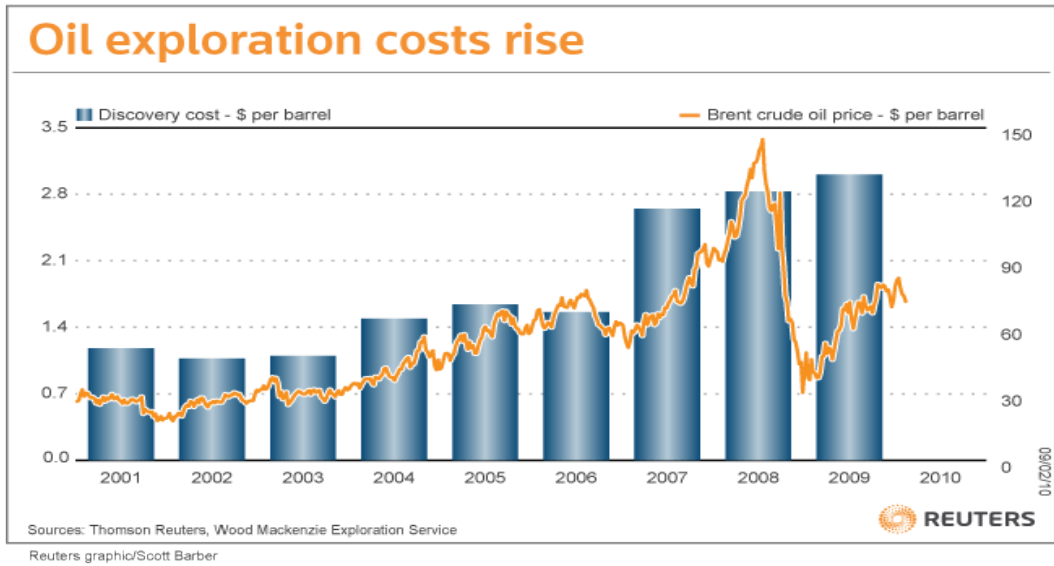
⁵⁶⁰ <http://dunya.milliyet.com.tr/kktc-den-rumlar-a-sert-uyari/dunya/dunyadetay/05.09.2011/1434934/default.htm> , Erişim Tarihi: 26.11.2013.

⁵⁶¹ <http://bianet.org/english/minorities/132830-exclusive-area-of-conflict> , Erişim Tarihi: 26.11.2013.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki pozisyonu değerlendirilirken hiç şüphesiz risk kavramının çok yönlü irdelenmesi gerekir. Zira, petrol ve doğalgaz sektöründe yapılacak çalışmaların tamamı risktir. Risk kavramı bu sektörde, özellikle tehlike ve maliyet hususlarını beraberinde getirir. Zira bir petrol ve doğalgaz faaliyeti; politik, coğrafi, jeolojik, teknik ve en önemlisi ticari risk barındırır.⁵⁶² Özellikle petrol çıkarma maliyetlerinin karada ve denizde oldukça ciddi rakamlar oluşu⁵⁶³, yatırımcıları sayılan risklerin hiç olmadığı veya az olduğu bölgelere yönlendirmektedir. Örneğin TPAO, 2004-2010 yılları arasında Karadeniz'de, 72.000 km 2D sismik, 14.000 km 3D sismik veri toplaması karşılığında 400 milyon USD yatırım yapmıştır. TPAO'nun KKTC'den almış olduğu ruhsatlar neticesinde, henüz tek başına ciddi bir girişimde bulunamamış olmasının temel sebebi de bu durumdur. Zira, bugünkü dünya coğrafyasına bakıldığında, özellikle denizlerde yapılan sondaj çalışmalarında büyük petrol şirketlerinin bile konsorsiyum oluşturarak ihalelere girdiği görülmektedir. TPAO, Karadeniz'deki çalışmalarını BP, ExxonMobil, Petrobras ve Chevron gibi firmalarla ortak icra etmekte, bu yolla ortaklık öncesi kuyular için harcanan masraflar projeye charge etme yoluyla geri dönmekte ve sonraki harcamalara ilişkin maliyetler de önemli ölçüde azaltılmaktadır. TPAO, bu yolla maliyetleri adı geçen firmalara ait olmak üzere 4 adet derin deniz kuyusu açmıştır. Yine aynı şekilde TPAO'nun Antalya körfezi açıklarında Shell firması ile birlikte çalıştığı bilinmektedir. İşte TPAO, KKTC'den aldığı ruhsat bölgelerinde de ciddi keşiflerle sonuçlanabilecek çalışmaları başlatmak için riski paylaşacak partner arayışındadır. Ancak bu arayış, bölgenin politik risk katsayısının yüksek oluşu sebebiyle de çoğu zaman sonuçsuz kalmıştır.

⁵⁶² Johnson, 2010. <http://www.reuters.com/article/2010/02/11/us-oil-exploration-risk-analysis-idUSTRE61A28X20100211> , Erişim Tarihi: 26.11.2013.

⁵⁶³ Örneğin, TPAO'dan edinilen bilgilere göre denizlerde sadece sismik veri toplama hizmet alımı için teklif edilen rakamlar aylık 2.300.000 USD civarında olmaktadır. Bir diğer misal de, TPAO'nun satın aldığı Polarcus firmasına ait geminin satın alma sürecinde adı geçen firmanın yalnızca Onboard Data Processing hizmeti için üç yıllığına 10.500.000 USD istemesidir. Tüm boyutlarıyla derin deniz sularında bir sondajlı arama safhasının 200.000.000 USD civarı olduğu ifade edilmektedir.

Şekil 60: Petrol Arama Maliyetleri Yükseliş Grafiği⁵⁶⁴

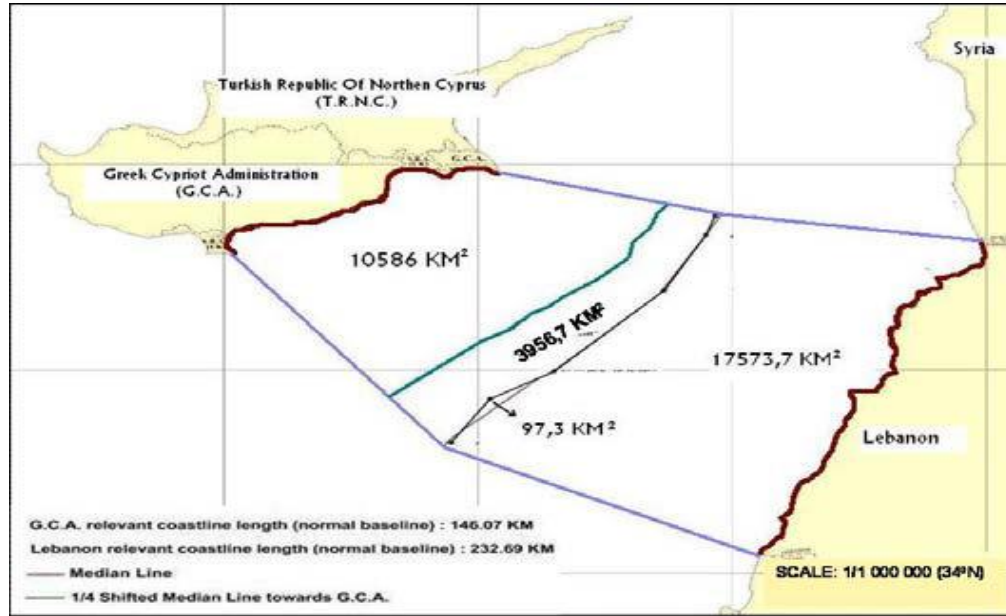
KKTC'nin petrol arama sahasına ilişkin ilan ettiği ruhsat alanlarının politik risk gerekçesiyle yeterli ilgi görmemesine karşın GKRY'nin ilan ettiği sahalara talep olmasının ve buralarda önemli aşama kaydedilmiş olmasının sebebi, bu alanların deniz yetki alanları bakımından uyumsuzluk taşıyan alanlar olduğu ve bu yönüyle politik riskler barındırdığı konularının tüm dünyaya yeterince anlatılamamış olmasıdır.⁵⁶⁵ Zira, bu bölgelerde sondaj çalışması yapan veya yapmak isteyen firmalar, uluslararası hukuk nezdinde Rum tarafının adanın temsilcisi olarak tanındığı hususunu dikkate almaktadır.

GKRY'nin bölge devletleri ile yaptığı sınırlandırma antlaşmaları hakkaniyetten uzak olup kıyı uzunluğu ile orantılı sınırlandırma ilkesine de ters düşmektedir. GKRY'nin Suriye, İsrail ve Lübnan ile yaptığı antlaşmalara bakıldığında Zafer ve Baf burunlarının esas alındığı gözlemlenmektedir. Bu iki burun arasındaki mesafe ise 168.905 deniz mili olmasına karşın, Suriye, Lübnan ve İsrail kıyılarının uzunluğu 316.907 deniz milidir. Bu rakamlardan hareketle bu üç devletin GKRY'den 1,8 kat fazla kıyı uzunluğuna sahip olmasına karşın GKRY ile hemen hemen eşit deniz alanlarına sahip kılındığını söylemek mümkündür. Totale bakıldığında GKRY, Lübnan'ın olması gereken 3957 km, İsrail'in olması gereken 4600 km'lik alanı hukuka aykırı olarak ele geçirmiştir.

⁵⁶⁴ http://graphics.thomsonreuters.com/0210/OIL_EXPC0210.gif, Erişim Tarihi: 26.11.2013.

⁵⁶⁵ Yayıncı, 2012: 35.

İsrail'in olması gereken, ancak GKRY'nin ruhsatlandığı alanlardan biri de 12. parseldir.⁵⁶⁶

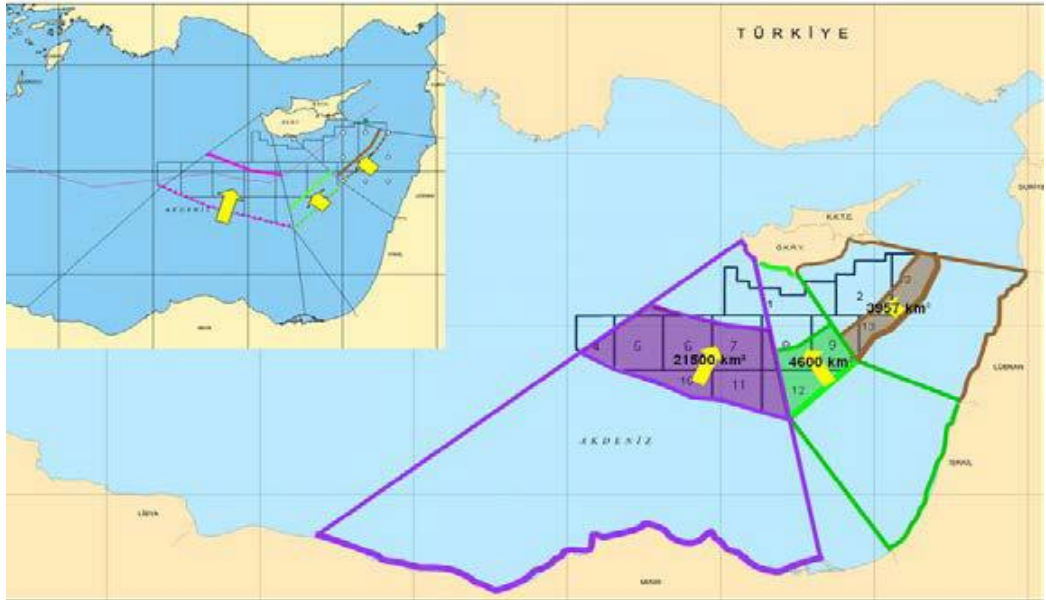
Şekil 61: Lübnan'ın GKRY ile Yaptığı Sınırlandırma Antlaşması Uyarınca Yaşadığı Kayıp⁵⁶⁷

Mısır'ın GKRY ile yapmış olduğu ve daha sonra Mısır Meclisi tarafından iptal edilen sınırlandırma antlaşmasında da durum benzerdir. Burada da kıyı olarak Zafer ve Arnauti burunlarının esas alındığı dikkate alınır, iki burun arasındaki mesafe 197.659 deniz milidir. Buna karşın Mısır'ın bölge kıyı uzunluğu ise 400.128 deniz milidir. Bu rakamlar doğrultusunda GKRY'nin sahip olması gereken deniz alanı, Mısır'ınkinin yarısı kadar olması gerekirken Mısır'dan 21.500 km daha fazla olmuştur.⁵⁶⁸

⁵⁶⁶ Yayı, 2012: 36, 37. İsrail ile GKRY arasında yapılan 29.04.2014 tarihli antlaşmaya bakıldığında, İsrail'in bu durumu kabullendiği görülmektedir. Zira bu antlaşma, ihtilafsız bir bölge söz konusuymuşçasına, 12 nolu ruhsat bölgesine ilişkin gizli belgelerin değişimini ve korunmasını öngörmektedir. Üç ay süren müzakereler neticesinde imzalanan bu antlaşma ile ruhsat bölgesinde tespiti yapılan doğalgaz ve petrol yataklarına ilişkin bilgilerin paylaşımı konusunda taraflar mutabakata varmıştır. <http://www.interpress.com/mobilmail/5784f5ca-aeb1-489a-8adf-cea2764e645e.html> , Erişim Tarihi: 29.04.2014.

⁵⁶⁷ Yayı, 2012: 40.

⁵⁶⁸ Yayı, 2012: 37.

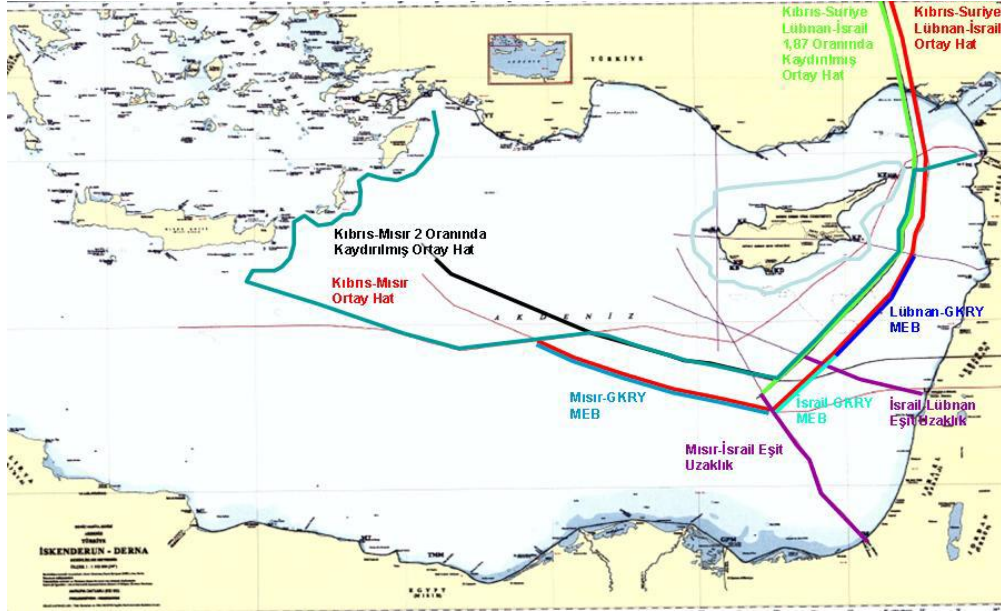
Şekil 62: Lübnan, İsrail ve Mısır'ın Kayıpları. GKRY'nin Lübnan, İsrail ve Mısır ile Yaptığı Sınırlandırma Antlaşması Sonucu Bu Devletlerin Yaşadığı Kayıplar⁵⁶⁹

GKRY'nin bu haksız edinimlerine karşın bir şey yapılamayacağı söylenemez. Zira, Mısır'ın GKRY ile antlaşmasını yasama organı vasıtasıyla iptal etmesi bir örnek teşkil etmektedir. Diğer antlaşma yapan devletler de aleyhlerine teşekkül eden durum nedeniyle gerek yetkili mercilerince gerekse yargı organlarınca bu antlaşmaları geçersiz hale getirebilirler. Arnavutluk ile Yunanistan arasında yapılan kıta sahanlığı ve diğer deniz alanları sınırlandırma antlaşmasının Arnavutluk Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş olması örnek teşkil eden bir diğer hadisedir.⁵⁷⁰ Eşit uzaklık ve ortay hat esasına dayanan bu antlaşmanın Arnavutluk karasuları sınırlarını ihlal ettiği ve bu sebeple 225 km'lik deniz alanının kaybedildiği gerekçesiyle iptaline gidildiği anlaşılmıştır.⁵⁷¹

⁵⁶⁹ Yaycı, 2012: 40.

⁵⁷⁰ <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/newsbriefs/2010/01/27/nb-07> , Erişim Tarihi: 27.11.2013.

⁵⁷¹ Yaycı, 2012: 38.

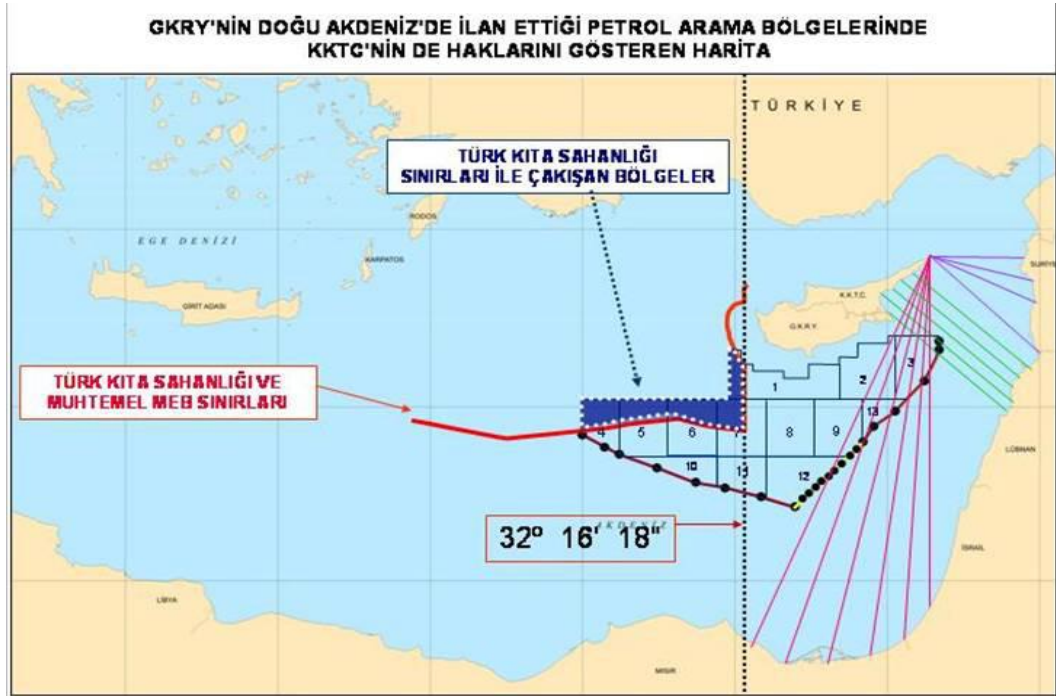

Şekil 63: Doğu Akdeniz'de Eşit Uzaklık ve Ortay Hat Esasına Göre Yapılacak Sınırlandırmalar⁵⁷²

Türkiye'nin ve Kıbrıs adasının asli unsurlarından olan KKTC'nin Doğu Akdeniz'deki hakları, vazgeçilmez nitelikte haklardır. KKTC'nin, GKRY tarafından ilan edilen MEB alanlarında hak sahibi oluşu gerçeğinin şüphe götürmemesi yanında, Türkiye'nin de adanın güneyine ilişkin uluslararası hukuktan doğan hakları mevcuttur. Her ne kadar yabancı devletlerce resmen tanınmayan bir devlet olsa da KKTC, Kıbrıs müzakerelerinde taraf olan, bağımsız bir toprak bütünlüğü ve yönetim şekli olan bağımsızlığını ilan etmiş bir devlettir. GKRY, KKTC'nin bu pozisyonunu görmezden gelerek MEB alanına ilişkin ölçümünü halen KKTC toprağı olan Karpaz burnunu esas alarak yapmış olsa da⁵⁷³ bağımsız KKTC'nin; Mısır, Suriye, Lübnan ve İsrail ile sınırlandırma antlaşmaları yapması gerekmektedir. Şu anki bölge siyasi konjonktürü buna izin vermeyecek olsa bile geleceğe dair politikasını bu biçimde oluşturmalıdır.

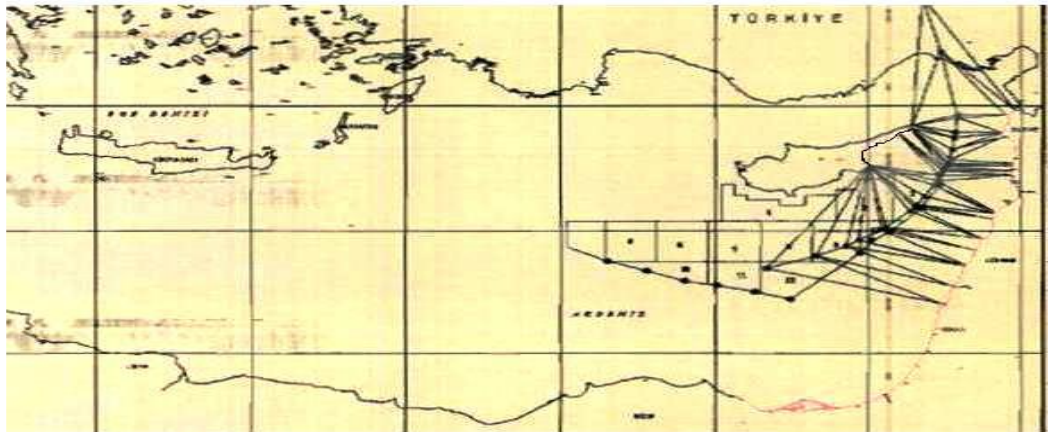
⁵⁷² Yayı, 2012: 38.

⁵⁷³ Yayı, 2012: 41.

Şekil 64: KKTC'nin Doğu Akdeniz Devletleriyle Yapacağı Olası Sınırlandırma Antlaşmalarının Esas Hatları⁵⁷⁴

KKTC ile Mısır, Suriye, Lübnan ve İsrail arasında yapılacak antlaşmaların farazi haritalarına bakıldığında bu devletlerin, GKRY ile yapmış oldukları antlaşmaya göre çok daha avantajlı olacakları anlaşılmaktadır.⁵⁷⁵

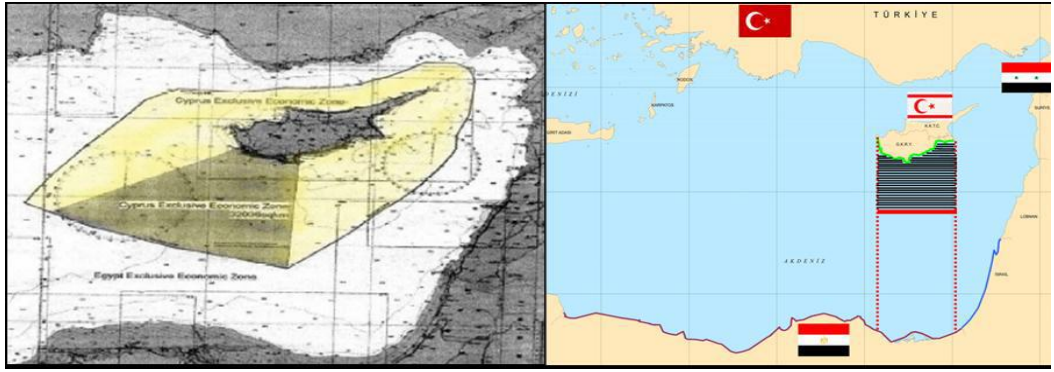

Şekil 65: KKTC'nin Doğu Akdeniz Devletleriyle Sınırlandırma Antlaşması Yapması Durumunda Sahip Olabileceği Deniz Yetki Alanları⁵⁷⁶

⁵⁷⁴ Yayı, 2012: 41.

⁵⁷⁵ Yayı, 2012: 42.

GKRY, Türkiye'nin aksine düşey hat yöntemi ile değil diagonal (köşegen) hatlar kullanmış ve bu yöntemle sınırlandırma antlaşması yapacağı devlet sayısını ve sahip olduğu deniz yetki alanını artırmıştır. Türkiye'nin deniz yetki alanlarını tayin ederken düşey hat yöntemini benimsemiş olması sonucunda muhatap devletler, Suriye, KKTC ve Mısır olarak ortaya çıkmıştır. Bu düşünce ile Türkiye, resmi olarak ilan etmemiş olsa da 145.000 km'lik bir deniz yetki alanı tespit etmiştir. GKRY, eğer Türkiye gibi düşey hat esasına göre sınır tayini yoluna gitseydi diğer yöntemle göre 1/3 oranında daha az bir deniz alanına sahip olacak ve sadece Mısır ve İsrail ile antlaşma yapmış olacaktı.⁵⁷⁷

Şekil 66: GKRY'nin Düşey Hat Esasına Göre Yapacağı Sınırlandırmada Sahip Olacağı MEB⁵⁷⁸

Türkiye'nin düşey hat yöntemini benimsemesinin olumsuz sonuçlar doğurduğunu söylemek mümkündür. Türkiye, şayet GKRY gibi diagonal hat esasını benimsemiş olsaydı aşağıda görüleceği gibi İsrail, Lübnan ve Libya ile de antlaşma imzalayabilecek, bu yolla çok daha fazla deniz yetki alanına sahip olabilecekti.⁵⁷⁹

a) Diagonal Hat Esasına Göre Türkiye-İsrail Olası MEB Sınırlandırması

Türkiye'nin İsrail ile diagonal hat esasına göre yapacağı olası bir MEB sınırlandırma antlaşmasında GKRY'nin halen keşif yapıldığını belirttiği 12. Parsel

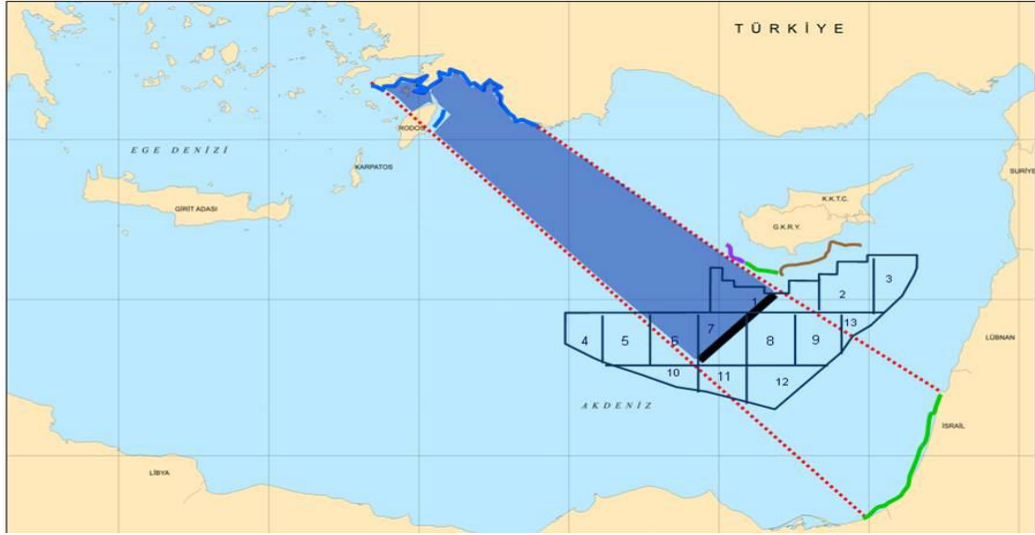
⁵⁷⁶ Yayı, 2012: 42.

⁵⁷⁷ Yayı, 2012: 44.

⁵⁷⁸ Yayı, 2012: 45.

⁵⁷⁹ Yayı, 2012: 46.

tamamen, 1, 7, 8, 9, 10. Parseller ise kısmen İsrail'in deniz yetki alanına girecektir. Türkiye de Kıbrıs adasının güneyinde bazı bölgelerde hak sahibi olacaktır.⁵⁸⁰ İsrail, GKRY ile yaptığı MEB antlaşması ile bu olası avantajından mahrum kalmıştır. Ayrıca İsrail ile yapılacak bir antlaşma sayesinde GKRY ile Yunanistan arasındaki olası bir antlaşmanın önüne geçilmiş olacaktır.

Şekil 67: Diagonal Hat Esasına Göre Türkiye-İsrail Olası MEB Sınırlandırma Antlaşması Sınırları⁵⁸¹

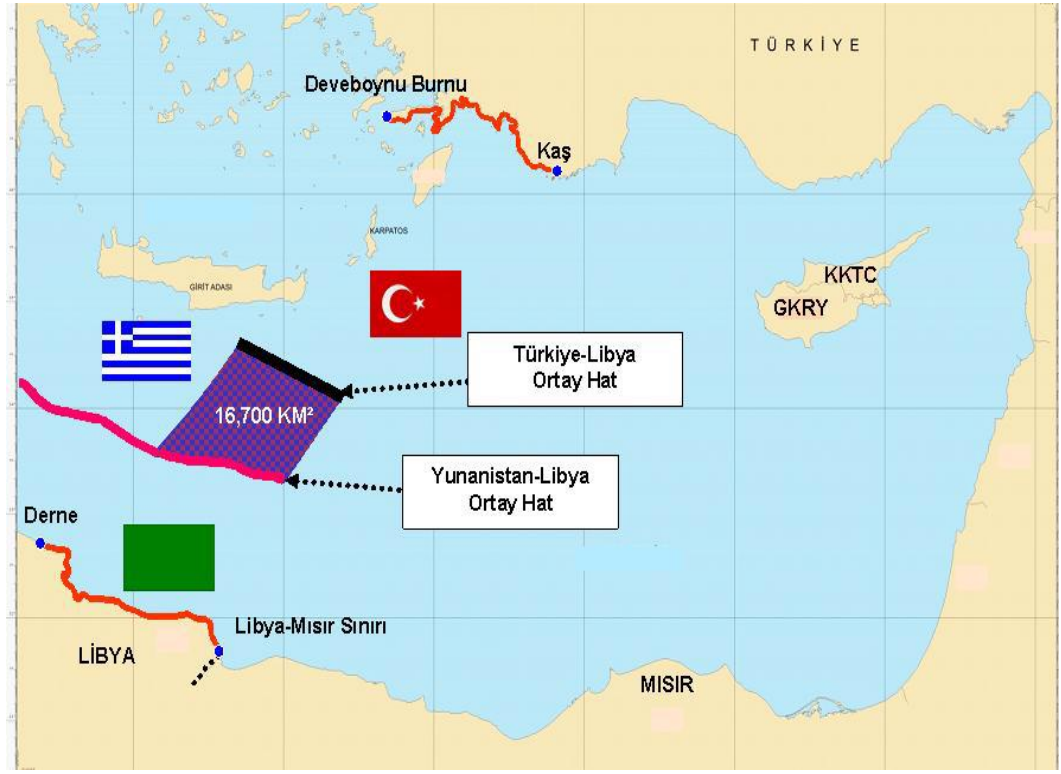
b) Diagonal Hat Esasına Göre Türkiye-Libya Olası MEB Sınırlandırması

Türkiye'nin Deveboynu Burnu'ndan doğu tarafında doğru devam eden kıyıları ile Libya'nın Mısır sınırından başlayıp Derne'ye kadar olan kıyıları karşılıklıdır. Yani diagonal hat esasına göre sınırlandırmaya uygundur. Böyle bir sınırlandırma da Türkiye de kazançlı çıkacak ancak Libya, Yunanistan ile olası sınırlandırmalarında çok daha karlı olacaktır. Öncelikle böyle bir antlaşmayla Libya, Yunanistan ile yapacağına oranla 16.700 km daha avantajlı olacaktır.⁵⁸²

⁵⁸⁰ Yayı, 2012: 46.

⁵⁸¹ Yayı, 2012: 46.

⁵⁸² Yayı, 2012: 46, 47.

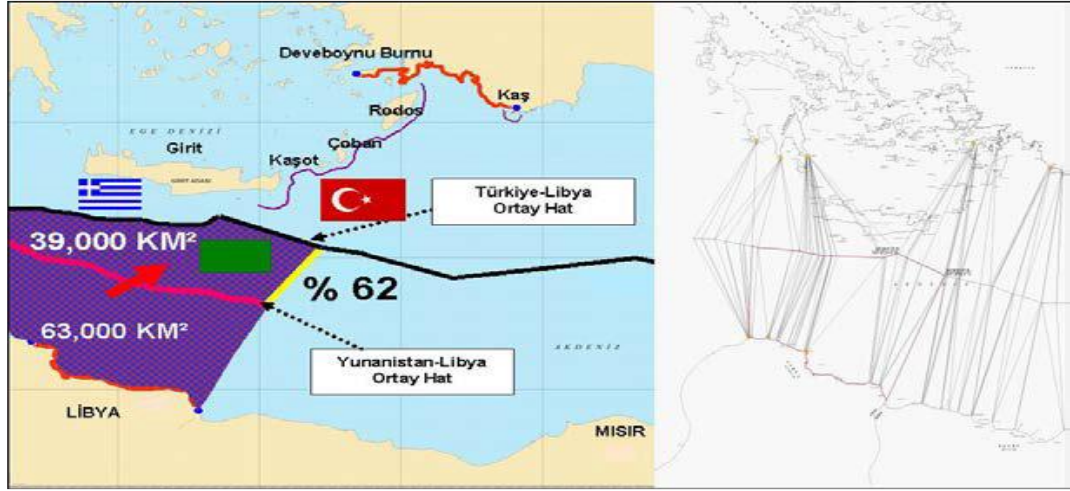

Şekil 68: Diagonal Hat Esasına Göre Libya-Türkiye Arasındaki Olası MEB Sınırları⁵⁸³

Bundan daha önemlisi böyle bir antlaşma anakaraların esas alındığı yeni bir sınırlandırma antlaşması yapmayı gerekli kılacağından, Girit adasının güneyindeki deniz yetki alanı kazancı % 62 artacak ve en az 39.000 km'ye ulaşacaktır. Ayrıca, Libya ile yapılacak böyle bir antlaşma Yunanistan'ın GKRY ile yapacağı olası antlaşmanın da önüne geçmiş olacaktır.⁵⁸⁴

⁵⁸³ Yaycı, 2012: 47.

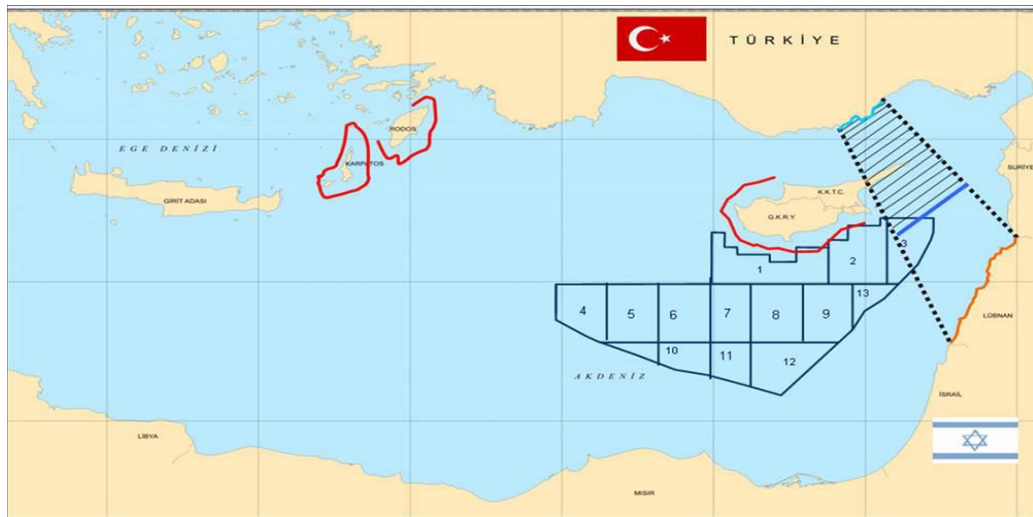
⁵⁸⁴ Yaycı, 2012: 47, 48.

Şekil 69: Libya-Türkiye Arasında Yapılabilecek Sınırlandırma Antlaşmasının Libya'ya Getireceği Kazanımlar⁵⁸⁵

c) Diagonal Hat Esasına Göre Türkiye-Lübnan Olası MEB Sınırlandırması

Diagonal hat esasına göre hareket edilecek olduğunda Türkiye ile Lübnan arasındaki muhtemel sınırlandırma haritası aşağıdaki gibi olacaktır.

Şekil 70: Diagonal Hat Esasına Göre Türkiye-Lübnan Olası MEB Sınırları⁵⁸⁶

⁵⁸⁵ Yaycı, 2012: 48.

⁵⁸⁶ Yaycı, 2012: 49.

Sonuç olarak, Türkiye'nin halihazırda benimsemiş olduğu düşey hat esasına göre oluşturulan sınırlandırma haritasında 145.000 km olarak gözüken deniz yetki alanlarının, GKRY'nin benimsediği usul olan diagonal hat esasına göre yeniden belirlenmesi halinde alanın 189.000 km'ye çıkacağı görülmektedir. Ancak Türkiye'nin öncelikle düşey hat esasını kabul ettirmesi dahi mevcut durumun dezavantajını hafifletebilecektir.

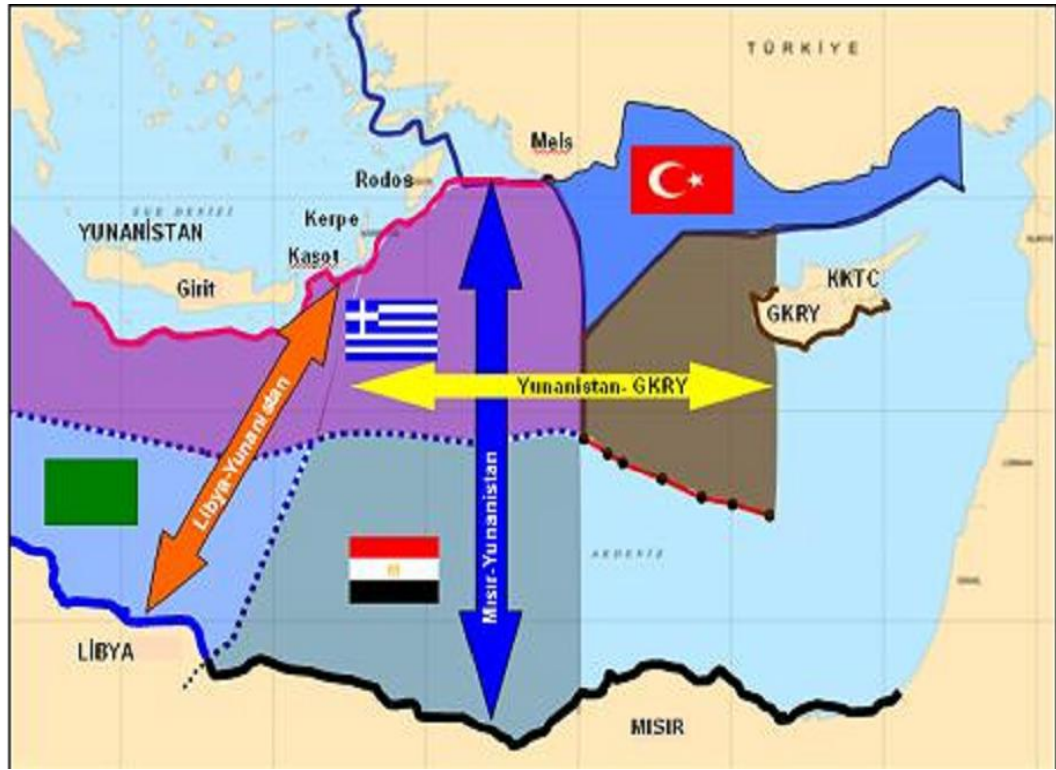

Şekil 71: Diagonal Hat Esasına Göre Belirlenebilecek Sınırlandırma Sınırları⁵⁸⁷

Bahsi geçen hususun aksine, Doğu Akdeniz'de oluşabilecek en kötü ihtimal ise Yunanistan ile GKRY arasında bir sınırlandırma antlaşması yapılması ve bu antlaşmanın uluslararası hukuk nezdinde tanınarak bölgedeki sınırlandırmanın bu antlaşma doğrultusunda çizilmesi durumudur.⁵⁸⁸ Türkiye'nin bu ihtimali ortadan kaldırmak için gerek bölge devletleriyle antlaşmalar yapma, gerekse deniz hukukuna ilişkin haklarını ilan etme yoluyla bir an önce harekete geçmesi gerektiği aşikardır.

⁵⁸⁷ Yayıncı, 2012: 50.

⁵⁸⁸ <http://www.ensonhaber.com/Politika/29455/rumlar-egenin-guneyine-goz-dikti.html> , Erişim Tarihi: 02.12.2013.

Şekil 72: Türkiye İçin Olabilecek En Kötü Doğu Akdeniz MEB Sınırlar⁵⁸⁹

Bugünkü duruma bakıldığında, Doğu Akdeniz'deki devletlerin birçoğunun 1982 BMDHS'ye taraf olduğu ancak Türkiye'nin 1958 Cenevre Sözleşmesi'ne ve 1982 BMDHS'ye taraf olmadığı görülmektedir. Bu durum karşısında, Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı ve MEB sorunun çözümünde yazılı hukuk kuralları değil, örf ve adet kuralları devreye girecektir. Adı geçen sözleşmelerde olduğu gibi örf ve adet hukukunda da bu konuya uygulanacak kurallara bakıldığında, bölgenin bütün dinamiklerinin dikkate alınarak hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde hakça bir çözüm üretilmesini öngördüğü anlaşılmaktadır. Bölgenin konumuna bakıldığında sorunun, kıyıdaş devletler ile yapılacak antlaşmalarda MEB, karasuları ve kıta sahanlığı konularının açığa kavuşturulması yoluyla çözülebileceği görülmektedir.⁵⁹⁰

⁵⁸⁹ Yayı, 2012: 56.

⁵⁹⁰ Başeren, 2010: 40.

6. Türkiye'nin İleri Sürebileceği Hukuki Savlar

Yukarıdan beri yapılan anlatımlar ışığında, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de kıta sahanlığı ve MEB konularında ileri sürebileceği hukuki savları şöylece sıralamak mümkündür.

a) Sınırlandırmada Anlaşmanın Temel Prensipten Oluşu

Türkiye'nin öncelikli savı, deniz alanlarının sınırlandırılmasında tek taraflı işlem yapılamayacağı, bunu destekleyen örf ve adet kuralları dikkate alınarak iki ve çok taraflı antlaşmalar yoluyla bu sorunun çözüme kavuşturulması gerektiği şeklinde olmalıdır. Zaten sınırlandırma konusunun karmaşık oluşu, birden çok yöntemin tartışılabilir oluşu da bu sorunun antlaşma yoluyla çözümlenmesinin daha sağlıklı sonuç verdiğini ortaya koymuştur.⁵⁹¹ Türkiye, geçmişte de gerek 3. Deniz Hukuku konferansında gerekse Ege Kıta Sahanlığı Davası'nda bu prensip doğrultusunda hareket etmiştir.

b) Kıta Sahanlığı Sınırlandırmasında Doğal Uzantı Esasının Temel Prensipten Oluşu

Kıta sahanlığı sınırlandırmasında doğal uzantı esasının temel prensipten oluşu UAD'de 1969'da karara bağlanan Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası ile gerçekleşmiştir. Bu davada verilen kararda, "her devletin kıta sahanlığı o devletin ülkesinin doğal uzantısı olmalı ve başka bir devletin ülkesinin doğal uzantısına girmemelidir" ifadesi yer almaktadır.⁵⁹² Türkiye'nin de uluslararası hukukun benimsemiş olduğu bu savı dikkate alması gerekmektedir.

c) Sınırlandırmada Hakkaniyet İlkelerinin Esas Alınması

Türkiye'nin sınırlandırma işlemlerinde ileri süreceği bir diğer husus, hakkaniyet ilkelerine uygun çözümdür. Yani bu konunun çözümlenmesi adil olmalı ve tarafların haklarını gözetmelidir.

⁵⁹¹ Uğur, 2006: 63.

⁵⁹² <http://www.icj-cij.org/docket/files/51/5535.pdf> , Erişim Tarihi: 04.12.2013.

Yine Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı davasında Divan, kıta sahanlığı sınırlandırmasının, ‘‘bütün ilgili şartlar dikkate alınarak hakkaniyet prensiplerinin uygulanması neticesinde hakkaniyete uygun bir çözüm’’ ile yapılması gerektiğini belirtmiştir.⁵⁹³

d) Sınırlandırmada Eşit Uzaklık Kuralının Mutlak Uygulanır Olmaması

1958 Cenevre Sözleşmesi’nde geçen eşit uzaklık ilkesi, Türkiye açısından mutlak uygulanır değildir. Zira, Türkiye bu sözleşmeye taraf değildir. Bu nedenle Türkiye, bu hüküm karşısında gerek uluslararası hukuktan ötürü gerekse örf ve adet hukukundan ötürü sorumlu değildir.

e) Adaların Özel Nitelikte Oluşu

Türkiye’nin coğrafi konumu dikkate alındığında özellikle Yunanistan ile olan sınırlandırma konusunda adalar konusunun dikkatle savunulması gerektiği unutulmamalıdır. Zira adaların kendi bağımsız kıta sahanlığına sahip olacakları yönünde uluslararası sözleşmelerde geçen ifadelerin UAD’ce yorumlanması farklı olmuştur.⁵⁹⁴ Zira, adalara kıta sahanlığı tanınırken karşı kıyıda bulunan devlete olan yakınlığı, adadaki yaşamın varlığı gibi konular dikkate alınmakta ve adaların bazı durumlarda sadece karasuları sınırlandırması yapabileceği kabul edilmektedir.

Türkiye’de bu doğrultuda savlar geliştirerek özellikle ülke topraklarına yakın mesafede bulunan Yunan ada ve adacıklarının tek başına kıta sahanlığına sahip olamayacağını iddia etmek durumundadır.

⁵⁹³ <http://www.icj-cij.org/docket/files/51/5535.pdf> , Erişim Tarihi: 04.12.2013.

⁵⁹⁴ Bkz. Kanada- Fransa UAD davası.

f) Hakkaniyete Uygun Sınırlandırmanın Yapılması Gerekliliği

Hakkaniyete uygun sınırlandırma ilkesi de daha çok kendini başka bir devlete yakın adaların varlığı söz konusu olduğunda göstermektedir. Hakkaniyet ilkesine göre, hiçbir ada veya adacık, üzerinde yaşam olsa dahi bir başka devletin denizlerdeki coğrafi pozisyonunu kapatacak şekilde kıta sahanlığına sahip olamaz. Böyle durumlarda bu ilke gereği bu tip adalara sadece karasuları sınırlandırması hakkı tanınacaktır. Bu manada bu ilke, eşit uzaklık ilkesinin de bu neviden durumlarda uygulanırlığını ortadan kaldırmaktadır.⁵⁹⁵

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de ileri sürebileceği savlardan birinin bu olmasının sebebi de Meis, Rodos gibi adaların varlığıdır. Zira, bu adalara tek başına kıta sahanlığı tanınması halinde Türkiye'nin bölgedeki hakları hakkaniyet ilkelerine ters biçimde sınırlandırılmış olacaktır.

g) Doğu Akdeniz'in Yarı Kapalı Olma Özelliği

Doğu Akdeniz'in yarı kapalı bir deniz oluşu, Türkiye'ye bu denizdeki sınırlandırmanın özel şartlar dahilinde yapılması gerekliliğini iddia etme olanağı sunmaktadır. Zira, burada yapılacak sınırlandırmada genel ilkelerin doğrudan uygulanması değil, özele inilerek somut olaya hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde uyacak ilkelerin uygulanması söz konusu olacaktır.

⁵⁹⁵ Uğur, 2006: 65.

SONUÇ

“Uluslararası Deniz Hukuku Çerçevesinde Doğu Akdeniz’deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye’nin Hukuki Konumu” isimli çalışmada, Doğu Akdeniz’de uzun yıllardan beri süregelen hukuki sorunlar ele alınmıştır. Bu çerçevede yapılan incelemede, Doğu Akdeniz’deki hukuki sorunların temelinde sınırlandırmanın olduğu görülmüştür.

Doğu Akdeniz’de devletlerin anlaşmaya varması ve BMDHS çerçevesinde deniz alanlarında yetki sınırlandırması yapılması halinde, bölgede yoğun rezervleri olan petrol ve doğalgaz kaynakları da üretime özgülenecek, böylece dünyanın kullanımına tahsis edilebilecektir. Geline aşamada, İsrail ve GKRY’nin başını çektiği ‘anlaşan devletler’ grubunun, anlaşma dışında kalan ülkelere rağmen bölgedeki faaliyetlerini sürdürdükleri görülmektedir. Ancak faaliyetlerin geleceğinin birtakım ekonomik sebeplerden ötürü belirsizlik taşıdığı da gözlemlenmektedir. Örneğin, Türkiye’nin ve KKTC’nin dışarıda bırakıldığı GKRY ruhsat alanlarında yapılan çalışmalar neticesinde gerçekleştirilecek üretimin başta Avrupa olmak üzere dünya pazarlarına nasıl nakledileceği önemli bir sorun olarak baş göstermektedir. Bu nakil LNG tesisi ile mi yoksa Türkiye üzerinden gidecek bir boru hattı vasıtası ile mi gerçekleştirilecektir? KKTC, bu ilişkiler ağının neresinde olacaktır? Kıbrıs adasındaki mevcut siyasi durum bu seçeneğe imkan tanıyacak mıdır? İşte tüm bu sorunların temeline hukuki perspektifle inilerek çözüm sağlayacak yollar iyi değerlendirilmelidir.

Fotoğrafın tamamına bakıldığında önceliğin Kıbrıs adasındaki çözüme verildiği görülmektedir. Bu doğru bir tercih olacaktır. Zira, kırk yıla yakın bir süredir bölgede devam eden statükonun çözüm getirmediği açıktır. Çözümün ilk aşaması bu olursa, Türkiye’nin, adada oluşacak yeni anayasal yapıda haklarını koruması ve deniz alanlarındaki yetki sorununda aktif rol oynaması elzemdir.

Tarafların anlaşmasının öncelikli çözüm olduğu şüphe götürmemekle beraber, Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin BMDHS kartını sürekli cebinde tutması gerekir. Bunun yöntemi de bir an önce BMDHS’ye taraf olmaktır. Türkiye’nin bugüne kadar deklare

ettiği görüşlerine bakıldığında, zaten temel tezlerini bu sözleşmede var olan kural ve ilkelere dayandırdığı görülecektir. Hal böyle iken, haklılığını güçlendirmek için sözleşmeye taraf bir ülke olması faydalı olacaktır.

Sonuç olarak, Uluslararası Adalet Divanı ve Hakem Mahkemesi kararlarının geneline bakıldığında bunların, Türkiye'nin elini güçlendiren kararlar olduğu görölmektedir. Türkiye'nin de, bu kararları referans alarak her merciide haklılığını ortaya koyması, dünyanın geleceğine yön veren petrol ve doğalgaz kaynakları üzerindeki etkinliğini de artırması anlamına gelecektir. Zira üretimi, tüketiminin onda biri bile olmayan, petrol ülkesi sıfatını taşımayan bir ülkenin deniz yetki alanları konusunda hukukun imkanlarını kullanarak bu enerji kaynakları üzerinde hak sahibi olabilmesi mutlak gereklilik taşımaktadır.

KAYNAKÇA

ACER, Yücel, ‘‘Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama’’, Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt: 4, No: 16, 2008, s.1-18.

AHNISH, Faraj Abdullah. (1993), The International Law of Maritime Boundaries and the Practice of States in the Mediterranean Sea, Oxford, Clarendon.

AK, Gökhan, ‘‘ Kıbrıs Adası Çevresindeki Deniz Dibi Hidrokarbon Zenginliklerinin Adadaki Sorunun Çözümüne Muhtemel Etkileri’’, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 2013-1, Kıbrıs Özel Sayısı-I, İstanbul, s. 333-338.

ANTUNES, Nuno Sergio Marques, ‘‘The 1999 Eritrea – Yemen Maritime Delimitation Award and The Development of International Law’’, International and Comparative Law Quarterly, Vol. 50, Apr. 2001, s. 299-344.

ATTARD, David Joseph (1987), The Exclusive Economic Zone in International Law, Clarendon Yayınları, Oxford.

BAŞEREN, Sertaç Hami (2010), Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı, TÜDAV Yayınları, İstanbul.

BAŞEREN, Sertaç Hami (2012), ‘‘Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları Sınırlandırmaları ve Yeni Enerji Politikaları’’, Çağ Üniversitesi Deniz Hukuku Sempozyumu, Çağ Üniversitesi Yayınları, Mersin, s. 44-82.

BAYILLIOĞLU, Uğur, ‘‘Uluslararası Adalet Divanı’nın Romanya ile Ukrayna Arasındaki Deniz Alanı Sınırlandırmasında Serpents Adası’nın Etkisine İlişkin Tespitleri’’, Çankaya University Journal of Law, 7/1, Mayıs 2010, s.23-41.

BAYKAL, Ferit Hakan (1987), Devletler Hukukunda Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı ve Hukuki Niteliği, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

BEAGLEHOLE, Stephen, ‘‘The Equitable Delimitation of the Continental Shelf’’, Victoria University of Wellington Law Review, 12, 1984, s. 415-442.

BERRY, K. B. , ‘‘Delimitation and the Anglo-French Arbitration’’, Australian Year Book of International Law, 6/139, 1974, s. 139-152.

BLECHER, M. D. , Equitable Delimitation of Continental Shelf, The American Journal of International Law, Vol. 73, No. 1, Jan. 1979, s. 60-88.

BOZKURT, Enver, ‘‘Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı’’, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt 2, No 5, 2006, s. 50-74.

BOZKURT, Enver, KÜTÜKÇÜ, Mehmet Akif, POYRAZ, Yasin (2003), Devletler Hukuku, Nobel Yayınları, Ankara.

BROLLET, MUGNIOT, SWEENEY, ‘‘The Geology of the Pelagian Block: The Margins and Basins off Southern Tunisia and Tripolitania’’, [The Ocean Basins and Margins](http://rd.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4684-3039-4_6), 1978, (Erişim) http://rd.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4684-3039-4_6 , 07.05.2014, s. 331-359.

BROWN, E. D. (1992), Sea-Bed Energy And Minerals: The International Legal Regime, Vol 1, The Continental Shelf, Netherland.

BROWNLIE, Ian (1990), Principles of Public International Law, Fourth Edition, Oxford.

BROWNLIE, Ian (1995), Principles of Public International Law, Fourth Edition, Oxford.

CAMINOS H./MOLITOR Michael R. , ‘‘Progressive Development of International Law and the Package Deal’’, American Journal of International Law, Vol. 79, No. 4, 1985, s. 871-890.

CEYHUN, Ç. Gökçe, ORAL, E. Z. (2011), ‘‘Türkiye’nin Deniz Alanlarındaki Sınır Anlaşmaları ve Güncel Durum’’, Uluslararası Deniz Hukuku’nda Kıyı Devletinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları Sempozyumu, Ankara, s. 6-26.

CHARNEY, Jonathan I. , ‘‘Progress in International Maritime Boundary Delimitation Law’’, American Journal of International Law, Vol. 88, Apr. 1994, s. 227-256.

Court of Arbitration for the Delimitation of Maritime Areas Between Canada and France: Decision on Case Concerning Delimitation of Maritime Areas (Saint Pierre and Miquelon), 10 June 1992, ILM, Vol. 31, 1992.

ÇAĞA, Tahir (1982), Deniz Ticaret Hukuku I, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.

ÇELİK, Edip F. (1977), Milletlerarası Hukuk 2. Cilt, İstanbul, 1977.

DAY, Douglas (1993), The Saint Pierre & Miquelon Maritime Boundary, IBRU International Boundary Briefing Series, University of Durham, Durham.

Delimitation of The Continental Shelf (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and The French Republic) (1992), 30 June 1977; International Boundary Cases: The Continental Shelf, Vol. I, Grotius Publications Limited, Cambridge.

DOĞRU, Sami (2003), Uluslararası Hukukta Kıta Sahanelığı ve Ege Denizi Kıta Sahanelığı Uyuşmazlığı, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.

ELFERINK, Alex G. Oude (1994), The Law of Maritime Boundary Delimitation: A Case Study of the Russian Federation, Dordrecht: Martinus Nijhoff.

EROĞLU, Hamza (1984), Devletler Umumi Hukuku, Olgaç Matbaa, Ankara.

Eritrea – Yemen Arbitration (Second Stage: Maritime Delimitation), December 17, 1999, ILM, Vol. 40, 893, 2001, s. 983-1019.

Federal Republic of Germany-Denmark: Treaty on the Delimitation of the Continental Shelf under the North Sea, American Journal of International Law, Vol. 65, Oct. 1971, s. 904-909.

FELDMAN, Mark B. , COLSON, David A. , “The Maritime Boundaries of the United States”, American Journal of International Law, Vol. 75, Oct. 1981, s. 729-763.

GOUNARIS, M. (2002), The Particularity of the Aegean Sea and the New Regulation of the International Law of the Sea in Mediterranean Sea and the Aegean.

GÜNDÜZ, Aslan (2000), Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Teşkilatlar Hakkında Temel Belgeler-Örnek Kararlar, İstanbul.

GÜNDÜZ, Aslan (2003), Milletlerarası Hukuk Temel Belgeler Örnek Kararlar, Beta Yayınları, İstanbul.

GÜNEŞ ANLAR, Şule, “Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Deniz Çevresinin Korunması”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 56, Sayı 2, 2007, s. 1-37.

GÜREL, Ayla, MULLEN, Fiona, Pusula, TPAO Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Aylık Bülteni, Mart 2014, Sayı: 108, (Erişim) <http://worg/tpfiles/pusula/current.pdf> , 05.05.2014, s. 4-5.

HODGSON, Robert D. , SMITH, Robert W. , “Boundary Issues Created by Extended National Marine Jurisdiction”, The Geographical Review, Vol. 69, No. 4, Oct. 1979.

<http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/altipar/Okuma/Viyana%20Andlasmalar%20Hukuku%2069.pdf> , 16.04.2014.

<https://atlantis.denizcilik.gov.tr/mevzuat/dosyam/denizhukuku.pdf> , 11.04.2014.

<http://bianet.org/english/minorities/132830-exclusive-area-of-conflict> , 26.11.2013.

<http://definitions.uslegal.com/e/ex-aequo-et-bono/> , 01.10.2013.

<http://dunya.milliyet.com.tr/kkrc-den-rumlar-a-sert-uyari/dunya/dunyadetay/05.09.2011/1434934/default.htm> , 26.11.2013.

<http://enerjienstitusu.com/2013/11/11/dogu-akdenizdeki-dogalgaz-rum-tarafi-icin-kibris-cozumune-motivasyon-oldu/> , 18.11.2013.

<http://enerjienstitusu.com/2013/09/05/rum-dogalgazinda-rezervlerin-tahmin-edilenin-altinda-oldugu-aciklandi/> , 18.11.2013.

<http://enerjienstitusu.com/2013/05/29/dogu-akdenizde-ikinci-rum-sondaji/> , 18.11.2013.

<http://enerjienstitusu.com/2012/09/03/akdeniz-petrol-sirketlerinin-oyun-alani-oldu/> , 18.11.2013.

<http://enerjienstitusu.com/2013/06/27/kibris-rum-yonetimi-lng-on-anlasmagini-medya-sovuna-cevirdi/> , 18.11.2013.

<http://geology.com/usgs/nile-delta-oil-and-gas/> , 11.11.2013.

<http://geology.com/usgs/nile-delta-oil-and-gas/nile-delta-map-lg.jpg> , 11.11.2013.

http://graphics.thomsonreuters.com/0210/OIL_EXPC0210.gif , 26.11.2013.

<http://gundem.bugun.com.tr/turkiyeye-akdenizde-buyuk-oyun-haberi/176728> ,
13.11.2013.

<http://hakkindabilgial.com/bilim/hukuk-nedir/6338-ipso-iure-ne-demek.html> ,
28.04.2014.

<http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/eurint2&div=10&id=&page=> , 16.04.2014.

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=23560449> , 15.11.2013.

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32795388&haberenc=eViwYjn8pBDG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=1&mid=2636> ,
09.06.2014.

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32633439&haberenc=A4faK5pJl7%2FG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=0&mid=2636> ,
29.05.2014.

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32479697&haberenc=OcA5TCIzBDDG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=0&mid=2636> ,
22.05.2014.

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32448730&haberenc=J16BN2eQ12jG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=0&mid=2636> ,
21.05.2014.

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32448730&haberenc=J16BN2eQ12jG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=1&mid=2636> ,
21.05.2014.

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32290431&haberenc=QDQJj4G2ncfG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=0&mid=2636> ,

13.05.2014.

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32314054&haberenc=kgQzX3WmJVzG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=0&mid=2636> ,

14.05.2014.

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32315509&haberenc=ztWC7YR14PjG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=0&mid=2636> ,

14.05.2014.

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32479697&haberenc=OcA5TCIzBDDG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=0&mid=2636> ,

22.05.2014.

<http://image2.interpress.com/GetImageMail.ashx?buyuk=true&haberid=32495569&haberenc=W%2B9izOcqRRfG6tY2bCZKFA%3D%3D&haberindex=1&mid=2636> ,

23.05.2014.

<http://imst.deu.edu.tr/ckfinder/userfiles/files/PR%20Teknik%20Ozellikler.pdf> ,

21.11.2013.

<http://pnyka21os.wordpress.com> , 22.11.2013.

<http://specialpapers.gsapubs.org/content/409/57/F1.large.jpg> , 07.05.2014.

http://web.deu.edu.tr/seislab/tr_gazhidrat.html , 11.11.2013.

<http://worg/tpfiles/pusula/current.pdf> , 05.05.2014.

<http://www.analizmerkezi.com/haber/bes-soruda-kibris-ve-akdeniz-krizi-25451.html> ,

15.11.2013.

<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1975-1/6.pdf> ,

27.03.2014.

<http://www.azinlikca.net/bati-trakya-haber/yunanistan-israil-enerji-dogalgaz-hidrokarbon-iisbirligi-1092013.html> , 20.11.2013.

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2220:rus-yann-dou-akdeniz-politikalar-uezerine-bir-deneme&catid=77:ortadogu-analizler&Itemid=150 , 06.11.2013.

<http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2011/Aug-05/145473-parliament-endorses-law-on-maritime-borders.ashx#axzz1U8R5ja5w> , 21.11.2013.

<http://www.denizhaber.com.tr/enerji/39314/akdeniz-bolge-catisma-harita-turkiye-kibris-rum-dogalgaz-siyasi.html> , 21.11.2013.

http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/dzkkuluslararasıgorevler/NATO_Faaliyetleri.php , 11.11.2013.

<http://www.ensonhaber.com/Politika/29455/rumlar-egenin-guneyine-goz-dikti.html> , 02.12.2013.

<http://www.enerji.gov.tr/index.php?dil=tr&sf=webpages&b=petrol&bn=222&hn=&nm=384&id=40693> , 26.09.2014.

http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_TPAO_2011.pdf , 26.09.2014.

http://www.gazetea24.com/haber/rumlar-akdenizde-200-milyar-metreкуп-gaz-buldu_75929.html , 15.11.2013.

<http://www.gmat.unsw.edu.au/ablos/ABLOS03Folder/PAPER5-1.PDF> , 07.04.2014.

<http://www.guncelkibris.com/total-ile-terminal-konusunda-karsilikli-anlayis-memorandumu-imzalandi/> , 20.11.2013.

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/20426323.asp> , 21.11.2013.

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/22665670.asp> , 21.11.2013.

<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/26054693.asp> , 18.06.2014.

<http://www.icj-cij.org/docket/files/51/5535.pdf> , 04.12.2013.

<http://www.icj-cij.org/docket/files/63/9501> , 01.04.2014.

<http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf> , 18.06.2014.

<http://www.ilk-kursun.com/haber/62936> , 06.11.2013.

<http://www.internethaber.com/misir-rum-yonetimini-ve-israili-soke-etti-510747h.htm> , 20.11.2013.

<http://www.interpress.com/mobilmail/8a913b01-daa5-406c-88b2-8ddda1aa9f8d.html> , 14.05.2014.

<http://www.interpress.com/mobilmail/7c4af969-e357-4830-ba09-48c6cf2b8a9b.html> , 14.05.2014.

<http://www.interpress.com/mobilmail/8e42c5c1-ca44-471a-989e-546002120b2b.html> , 08.05.2014.

<http://www.interpress.com/mobilmail/5784f5ca-aeb1-489a-8adf-cea2764e645e.html> , 29.04.2014.

<http://www.interpress.com/mobilmail/c12a1fe6-5fe1-44c3-8127-3b9012d549dc.html> , 29.04.2014.

<http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/58/news/50345> , 13.11.2013.

http://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-ilgilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_.tr.mfa , 22.11.2013.

http://www.mfa.gov.tr/no_-181_-5-agustos-2011_-gkry_nin-dogu-akdeniz_de-petrol-ve-dogalgaz-arama-faaliyetleri-hk_.tr.mfa , 22.11.2013.

http://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-ilgilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_.tr.mfa , 18.11.2013.

http://www.mfa.gov.tr/no_-288_-21-aralik-2010_-israil-ile-gkry-arasinda-imzalan-an-meb-anlasmasi-hk_.tr.mfa , 20.11.2013.

http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-enerji-stratejisi.tr.mfa , 07.11.2013.

<http://www.mynet.com/haber/gazeteler/milli-gazete-gazetesi-oku.html> , 22.05.2014.

<http://www.mynet.com/haber/gazeteler/yeni-safak-gazetesi-oku.html> , 03.06.2014.

<http://www.nenedirnedemekhakkindakimdirbiyografi.com/1661825-Modus-vivendi/NeDemek> , 09.05.2014.

http://www.pca-cpa.org/showpage.asp?pag_id=1160 , 03.06.2014.

<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=12332> , 01.04.2014.

<http://www.sabah.com.tr/Gundem/2013/09/05/barbaros-hayreddin-sondaj-icin-akdenizde> , 21.11.2013.

<http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2013/03/05/turkiyenin-40-yillik-tuketimini-karsilayacak> , 11.11.2013.

<http://www.samanyoluhaber.com/gundem/Papandreudan-sert-aciklama/533796/> , 13.11.2013.

<http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/newsbriefs/2010/01/27/nb-07> , 27.11.2013.

<http://www.sfakia-crete.com/forum2/list.php?3> , 11.11.2013.

<http://www.state.gov/documents/organization/61510.pdf> , 20.11.2013.

http://www.tudav.org/index.php?option=com_content&view=article&id=96%3Aakdeniz-tuerkiyeye-kapanyor-mu&catid=40%3Amuenehasr-ekonomik-boelge&Itemid=54&lang=tr , 11.11.2013.

<http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=18331> , 27.04.2013.

http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafilisoz/bm/bm_02.pdf , 05.12.2013.

http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/table_summary_of_claims.pdf , 04.06.2014.

http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_declarations.htm#Egypt Upon ratification , 19.11.2013.

http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/syr_2003e.pdf , 20.11.2013.

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/EGY_1958_Decision.pdf , 19.11.2013.

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/EGY_1958_Decree.pdf , 19.11.2013.

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CYP_1964_Law.pdf , 14.11.2013

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/cyp_2004_cz_proclamation.pdf , 14.11.2013.

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CYP_1974_Law.pdf , 14.11.2013.

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/cyp_2004_eez_proclamation.pdf , 14.11.2013.

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/isr_eez_northernlimit2011.pdf , 20.11.2013.

http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/lbn_re_cyp_isr_agreement2010.pdf , 20.11.2013.

http://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/ankara_charter_turkish.pdf , 30.09.2013.

<http://www.unicankara.org.tr/today/6.html> , 01.05.2013.

http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/denizhukuku.pdf , 06.12.2013.

<http://www.usgs.gov/newsroom/article.asp?ID=2435#.UoDSKnDBpVU> , 11.11.2013.

ILGAZ, Hatice, ‘‘Denizde Bilimsel Araştırmaların Uluslararası Hukukta Düzenlenmesi İhtiyacının Ortaya Çıkışı’’, Journal of Naval Science and Engineering, Vol. 5, No.1, 2009, s. 39-48.

International Boundary Cases: The Continental Shelf (1992), Vol. II, Grotius Publications Limited.

International Court of Justice, Reports, 1951.

International Court of Justice, Reports, 1949.

International Court of Justice, Reports, 1969.

International Court of Justice, Reports, 1984.

International Court of Justice, Reports, 1982.

International Maritime Boundaries, Vol. I, 1991; Vol. II, 1993; Vol. III, 1998.

International Maritime Boundaries (2011), Vol. I, American Society of International Law.

JON, M. Van Dyke, DALE L. Bennett, "Islands and the Delimitation of Ocean Space in the South China Sea", Ocean Yearbook, Vol. 10, 1993, s. 10-62.

JONATHAN, I. Charney, "Rocks That can not Sustain Human Habitation", American Journal of International Law, Vol. 93, Oct. 1999, s. 863-878.

KAR, Bektaş (2011), İçtihatları ve Mevzuatı ile Deniz İş Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara.

KAYA, Şenay (2007), Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz Sorunları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

KLEMM, Ulf-Dieter (1981), Continental Shelf Arbitration (France/United Kingdom), 2 Encyclopedia of Public International Law.

KOÇ, Mustafa (2006), Uluslararası Hukukta Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Gelişmeleri ve Türkiye'nin Deniz Alanlarının Sınırlandırılması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

KURAN, Selami (2009), Uluslararası Deniz Hukuku, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

KUTLUK, Deniz (1987), Deniz Hukukunda Zararsız Geçiş ve Transit Geçiş Hakları, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, Ankara.

KWIATKOWSKA, Barbara “The Significance of the Eritrea/Yemen Arbitration for the Aegean Insular Formations”, Proceedings of the International Symposium on the Problems of Regional Seas 2001, TÜDAV, 2001, İstanbul.

Law of the Sea Bulletin (1990), United Nations Sales Publications, New York.

Law of the Sea Bulletin (2006), United Nations Sales Publications, New York.

Law of the Sea Bulletin (2003), Vol. 52, United Nations Sales Publications, New York.

Law of the Sea Bulletin (2004), Vol. 54, United Nations Sales Publications, New York.

Law of the Sea Bulletin (2005), Vol. 57, United Nations Sales Publications, New York.

LEGAULT L.H, HANKEY Blair, “From Sea to Seabed: The Single Maritime Boundary in the Gulf of Maine Case”, American Journal of International Law, Vol. 79, Oct. 1985, s. 961-991.

Lines in the Sea (1994), Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht.

Limits of Oceans and Seas (1986), Special Publication 23, International Hydrographic Bureau, Fourth Edition, Monaco.

LOWE, Vaughan, “The Role of Equity in International Law”, Australian Yearbook of International Law, 12/54, 1989, s. 54-81.

LUPINACCI, Julio Cesar, “The Legal Status of The Exclusive Economic Zone in the 1982 Convention on The Law of The Sea”, The Exclusive Economic Zone A Latin American Perspective, 1984.

McDORMAN Ted L. , “The Canada-France Maritime Boundary Case: Drawing a Line Around Saint Pierre and Miquelon”, American Journal of International Law, Vol. 84, Jun. 1990, s. 157-189.

MIYOSHI, Masahiro (1993), Considerations of Equity in the Settlement of Territorial and Boundary Disputes. Dordrecht/Boston/London.

NELSON, L. D. M. , ‘‘The Patrimonial Sea’’, The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 22, No. 4, 1973.

North Sea Continental Shelf Federal Republic of Germany-Denmark-The Netherlands, American Journal of International Law, Vol. 65, Oct. 1971, s. 901-903.

ÖZBEK, Dolunay. (2002). Ege Kıta Sahanelığı Sınırlandırılmasında Eşit Uzaklık ve Hakkaniyet İlkelerinin Yeri, Ege Kıta Sahanelığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, İstanbul, s. 44-59.

ÖZMAN, Aydoğan (1986), Deniz Hukukunda Yeni Gelişmeler, Ege’de Deniz Sorunları Semineri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara.

ÖZMAN, Aydoğan (2006), Deniz Hukuku I, Turhan Kitabevi, Ankara.

PAZARCI, Hüseyin, ‘‘Uluslararası Adalet Divanı’nın Tunus-Libya Kıta Sahanelığı Uyuşmazlığına İlişkin 24 Şubat 1982 Tarihli Kararı’’, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, İstanbul Üniversitesi, Sayı 2, 1982, s. 42-46.

PAZARCI, Hüseyin (1999), Uluslararası Hukuk Dersleri Cilt 2, Turhan Kitabevi, Ankara.

PAZARCI, Hüseyin (2004), Uluslararası Hukuk, Turhan Kitabevi, Ankara.

REISMAN, Michael W. , ‘‘Eritrea/Yemen Arbitration (Award, Phase II: Maritime Delimitation)’’, American Journal of International Law, Vol. 94, 2000, s. 721-736.

RHEE, Sang-Myon, ‘‘Equitable Solutions to The Maritime Boundary Dispute Between United States and Canada in The Gulf of Maine’’, American Journal of International Law, Vol. 75, Jul. 1981, s. 590-628.

ROBINSON, Davis R. , COLSON David A. , RASHKOW Bruce C. , ‘‘Some Perspectives on Adjudicating Before The World Court: The Gulf of Maine Case’’, American Journal of International Law, Vol. 79, Jul. 1985, s. 578-597.

RODERICK, Ogle, ‘‘Between the Devil and the Law of the Sea: the Generation of Global Environmental Norms’’, The Environment and International Relations, New York, 2005, s. 166-182.

SCHNEIDER, Jan, “The Gulf of Maine Case: The Nature of an Equitable Result”, American Journal of International Law, Vol. 79, 1985, 539-577.

TANAKA, Yoshifumi, “Reflections on the Eritrea/Yemen Arbitration of 17 December 1999 (Second Phase: Maritime Delimitation)”, Netherlands International Law Review, 2001, s. 197-226.

TANJA, Gerard J. (1990), The Legal Determination of International Maritime Boundaries, Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer.

TEKİL, Fahiman (1993), Deniz Hukuku, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.

The Netherlands-Federal Republic of Germany: Treaty on the Delimitation of the Continental Shelf under the North Sea, American Journal of International Law, Vol. 65, Oct. 1971, s. 909-914.

TOLUNER, Sevin (1989), Milletlerarası Hukuk Dersleri, Devletin Yetkisi, Beta Yayınları, İstanbul.

TOLUNER, Sevin (1996), Milletlerarası Hukuk Dersleri, Beta Yayınları, İstanbul.

TOPSOY, Fevzi, “Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında “Hakkaniyet İlkesi” ve Dağıtıcı Adaletin Sağlanmasındaki Rolü”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2013, C: 13, s. 191-203.

UĞUR, Murat (2006), Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de Kıta Sahaneliği ve Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlarının Belirlenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, İstanbul.

YAŞAR, Doğan, YILDIZ, Dursun (2012) , Doğu Akdeniz’de Küresel Satranç, Truva Yayınları, İstanbul.

YAYCI, Cihat, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye”, Bilge Strateji Dergisi, Cilt 4, Sayı 6, Bahar 2012, s. 1-70.

Year Book of International Law Commission, 1954/I.

Year Book of International Law Commission, 1954/II.

YOSHIFUMI, Tanaka, “Reflections on the Concept of Proportionality in the Law of Maritime Delimitation”, The International Journal of Marine and Coastal Law, Vol. 16, No. 3, 2001, s. 433-463.

28.11.2005 tarih ve 206 sayılı KKTC Resmi Gazete.

18.07.1974 tarih ve 14949 nolu Resmi Gazete.